

דבר הכנסת

39

ישיבה רל"ג / ג' בחשוון התשמ"ד / 10 באוקטובר 1983

לט/מושב שלישי

כנס מיוחד

הישיבה המאתיים-שלושים-ושלוש של הכנסת העשירית

יום שני, ג' בחשוון התשמ"ד (10 באוקטובר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 10:05

א. כינון הממשלה

התפטר כיום ח' בתשרי התשמ"ד, 15 בספטמבר 1983. בכבוד רב, דן מרידור, מוזכר הממשלה.

השני: ב"ד 21 בספטמבר 1983, י"ד בתשרי התשמ"ד, כתב אלי כבוד נשיא המדינה: "יושב-ראש הכנסת הנכבד, הריני מתכבד להודיעך, על-פי הוראות סעיף 113 לחוק-יסוד: הממשלה, כי הטלתי היום את התפקיד להרכיב ממשלה על חבר הכנסת יצחק שמיר. בברכת מועדים לשמחה, חיים הרצוג, הנשיא".

השלישי: בכ"ח בתשרי התשמ"ד, 5 באוקטובר 1983, הודיע לי המיועד לראשות הממשלה, חבר הכנסת יצחק שמיר: "על-פי סעיף 113 לחוק-יסוד: הממשלה, הריני מתכבד להודיעך כי הרכבתי ממשלה. אודה לך אם תודיע על כך לכנסת ותכנס אותה, כדי שהממשלה שהורכבה תתייצב בפניה ותבקש הבעת אמון. על-פי סעיף 15 לחוק האמור, על החתום יצחק שמיר, חבר הכנסת".

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:
כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מקדמים את פני הנשיא בקימה.)

היו"ר מ' סבירור:

ארוני הנשיא, חברי הכנסת, אני פותח את הישיבה. כרוך שובכם, אני תקווה שבתקופת הפגרה הספקתם להתרענן ולשאוב כוח ומרץ. אני תפילה שבכנס החורף, שבו צפויים ריכוזים נוקבים בתחומים רבים, ידעו חברי הבית לשמור על כללי תרבות הדיון ואהבת ישראל תגבר על הקוטביזם שבין המחנות היריבים, כי אז ישמש בית-הנבחרים דוגמה ומופת לעם כולו.

חברי הבית, אקרא באוזני חברי הכנסת שלושה מכתבים. הראשון: "על-פי סעיף 40 לחוק-יסוד: הממשלה, הריני מתכבד להודיעך על התפטרות ראש הממשלה. ראש הממשלה

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

בחבורת הצעות חוק מס' 1617, מיום 21 בפברואר 1983, ולהגיש תחתיה לכנסת את הצעת חוק מס הכנסה (הטבות להשקעה בניירות-ערך למטרת מחקר מדעי), התשמ"ד-1983.

עוד הונחו על שולחן הכנסת — קווי יסוד של מדיניות הממשלה.

היו"ר מ' סבירור:

הודעה למוזכר הכנסת.

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, אני מתכבד להודיע, כי בישיבתה ביום א', י"א בתשרי התשמ"ד, 18 בספטמבר 1983, החליטה הממשלה, לחזור בה מהצעת החוק אשר פורסמה

ג. הצעה לסדר

כולם היו מודעים לכך שמצב המשק הלאומי חמור כל כך. רק מעטים חשבו כך, לכן נראה לי, שבטרם מציגים את הממשלה היום, על הכנסת לדון בנושא שהצגתי.

קריאות:

היו"ר מ' סבירור:

חברי הבית, הישיבה הזאת התכנסה כפגרה, על-פי החקיקה. היא התכנסה למטרה מוגדרת, על-פי החקיקה. לכן אני דוחה את ההצעה ומתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק שמיר להשמיע את דברו ולהציג את הממשלה.

היו"ר מ' סבירור:

הצעה לסדר לחבר הכנסת גר יעקבי.

גר יעקבי (המערך):

ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע לדחות את הצגת הממשלה מישיבת הכנסת היום למועד אחר, ולהעמיד במקום זאת את הנושא: מצב הכלכלה הלאומית החמור והמסכנות המתחייבות ממנו.

אני חושב, שכאשר סוכם בין מרכיבי הקואליציה על הקמת ממשלת הצילום וההמשך הזאת, היה המצב שונה. לא

ד. כינון הממשלה

המתהווה לנגד עינינו, הוביל את מלחמת המחתרת נגד השלטון הבריטי בארץ-ישראל, הנהיג את האופוזיציה הפרלמנטרית וקבע דפוסיים למאבק דמוקרטי אמיתי. רכש את אמון העם והגיע לראשות הממשלה, וכמשך שש שנים הנהיג את המדינה לחווה השלום הראשון עם מדינה שכנה. למבצעים עוצרי-נשימה, שחיקו וביצרו את ביטחונה של ישראל לדורות; זיס מפעלים חברתיים גדולי היקף, שהוללו מהפכה בחייהן של רבבות משפחות בישראל; והניח את יסודותיה של מדיניות ישראלית, המושתתת על חתירה לשלום ומשולבת בהגנה תקיפה על יעדיה ועל כבודיה של מדינת היהודים.

בימים אלה, לאחר שהתפטרותו נהפכה לעובדה שאין ממנה חזרה, אין לנו ברירה אלא לקבל את הדין. לקחת את ההגה ולאמץ את כל כוחותינו ויכולתנו, כדי להמשיך בדרכו למען העם והמדינה.

אדוני היושב-ראש, הממשלה שאני מביא היום בפני הכנסת תפעל על-פי אותם קווי יסוד שהונחו על שולחן הכנסת בזמן הצגת הממשלה הקודמת, ביום ה' באב התשמ"א, 5 באוגוסט 1981. הושמט מהם רק הסעיף הנוגע לרמת-הגולן, כיוון שלאחר שהכנסת החליטה ביום י"ח בכסלו התשמ"א, 14 בדצמבר 1981, על החלת החוק, המינהל והמשפט הישראלי על אזור זה, לא היה עוד צורך בסעיף זה בקווי היסוד.

ההסכם הקואליציוני, שנחתם לפני הצגת הממשלה הקודמת, והונח על שולחן הכנסת ביום ה' באב התשמ"א, 5 באוגוסט 1981, מחייב גם ממשלה זו. לא הוספנו ולא גרענו ממנו דבר.

— כאשר ניגשתי להרכבת הממשלה —

יעקב גיל (המערך):

גם לא כחחום הכלכלי?

שר החוץ י' שמיר:

— חשבתי, שלנוכח המשימות הכבדות והרציניות הניצבות בפנינו, חובה עלינו לנסות ולהקים ממשלת אחדות לאומית, שתכיל בראש ובראשונה את שני הגושים הפרלמנטריים הגדולים, הייתיים שבנוכח של ממשלה כזאת רבים הסיכויים להתגבר על הקשיים הכלכליים והחברתיים של המדינה. נוסף על כך, ממשלה כזאת תעצור את תהליך הקיטוב הקיים בעם, המאיים בממדיו המופרזים על שלמותנו ועל אחדותנו; תתרום לשיפור האווירה הפנימית ותחזירו לנורמות של ייחוסים דמוקרטיים, תרבותיים, בין האסכולות השונות; תגביר את תרומת ההרפתקה הישראלית בפני אויבים, שהחלו לחשוב כי ישראל הולכת ונחלשת בגלל חילוקי הדעות החריפים והקולוניים; ותעלה את מעמדנו המדיני בזירה הבין-לאומית בעיני ידידנו ואויבים כאחד.

ואכן, הצענו להזדמנות נדירה של דו-שיח רציני, מעמיק וגלוי-לב בין נציגי מפלגת העבודה והליכוד על כמה נושאים מרכזיים שעל סדר-היום הלאומי. הדיונים התנהלו בכנות, ברוח טובה ומתוך רצון לבחון האם המשותף לשני המחתות מאפשר הקמת ממשלה מורחבת, שתוכל לפעול לפי תוכנית פעולה מוסכמת.

לצערי הרב, הדבר לא הסתייע, בגלל הבדלי ההשקפות העמוקים בנושאים המדיניים שנוונו ובגלל חוסר הנוכחות של נציגי מפלגת העבודה לנסות ולעקוף במשך תקופה מסוימת את הבעיות השנויות במחלוקת. אני סבור גם היום, שאובייקטיבית ניתן היה להגיע לממשלת אחדות לאומית, בתנאי ששום צד לא

היו"ר מ' סבידור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק שמיר.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום י"ד בתשרי נתבקשתי על-ידי נשיא המדינה להרכיב ממשלה, בהתאם לאמור בסעיף 13 לחוק-יסוד: הממשלה.

(חברת הכנסת שולמית אלוני מציבה בובת קרטון על שולחנה.)

שר התקשורת מ' צפורי:

חברת הכנסת אלוני, מה ההצגה הזאת?

שולמית אלוני (המערך):

אתם סגרתם את המיקרופונים, מותר לי לשים על שולחני מה שאני רוצה.

(קריאות רמות באולם)

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת שולמית אלוני, זה אינו קרקס, אלא בית-הנבחרים. אני מורה לסלק את הדבר הזה מן הבית.

שולמית אלוני (המערך):

— —

קריאות:

— —

היו"ר מ' סבידור:

קצין הכנסת, אני מבקש לסלק את הדבר הזה מן הבית. שום תיק ושום דבר, אני מצטער מאוד.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

תיק — זו זכותה.

היו"ר מ' סבידור:

יחזירו לה את זה מחוץ לבית.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

גם לי יש פה תיק, זו זכותה.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, כך אתם רוצים לשמור על כבוד הבית?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לך תראה מה קורה במפעלים, את החיסכון הקטן ביותר שלהם גזלו מהם. זאת הבעיה, והיום מביאים ממשלה חדשה.

היו"ר מ' סבידור:

נרשמת לרשות הדיבור? מה אתה מוציא עכשיו הכול? רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק שמיר.

שר החוץ י' שמיר:

אני מתכבד להביא היום לפני הכנסת את הממשלה שהרכבתי. אני מרגיש היום את כובד האחריות שנטלתי על עצמי, לאור המשימות והאתגרים העומדים בפני המדינה והעם; הנטל כבד שבעתיים, ביועץ במקומו של מי אני עומד היום לפני הכנסת.

התפטרותו של ראש הממשלה מנחם בגין היכתה את העם בארץ ובגולה בחדהמה, ומילאה בחרדה ובצער הרבה מאוד לבבות. לידידי ולתלמידיו נדמה היה, שעולמם חרב עליהם, והם טרם השלימו עם החלטתו הקשה. הם מהלכים עד היום ופצע בלבבותיהם. לא היה אפשר להשלים עם הליכתו של איש, אשר במשך 40 שנה עמד במרכזו של ההיסטוריה היהודית

חוברת ל"ט. ישיבה רל"ג
— כינון הממשלה —

מחמדת. זו תהיה אחת המשימות המרכזיות בסולם העדיפויות של הממשלה.

הממשלה היוצאת — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מתי תיסוגו מהלבנון?

שר החוץ י' שמיר:

— — — כראשיתו של מנחם בגין — — —

היו"ר מ' סבידור:

דקה אחת. אדוני חבר הכנסת שמיר. חבר הכנסת תופיק טובי ויתר החברים. אני עלולתי כפרוטוקולים של הצגת כל הממשלות שהוצגו לפני ממשלת הליכוד. לא ראיתי שבזמן הצגת ממשלה היו קריאות ביניים והפרעות למיוחד לראשות הממשלה.

אני פונה לכל חברי הכנסת. מטעמי נימוס ותרבות של הדיון בבית הזה — לא להפריע למר שמיר בנאומו. כל מה שיש לכם לומר — —

שולמית אלוני (המערך):

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת אלוני, את הקרקס כבר ראינו. אני מבקש.

שולמית אלוני (המערך):

מה זה שייך?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת ז'אק אמיר, חבר הכנסת ז'אק אמיר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' סבידור:

אני מבקש. אני פונה לחברי הבית לנהוג — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר מ' סבידור:

אנא שקט. אני מבקש שקט. חבר הכנסת רוני מילוא.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, הממשלה היוצאת, בראשותו של מנחם בגין, רשמה לזכותה שני הסכמים, שיש להם משמעות מרחיקת לכת לגבי מעמדה של ישראל כמזרח התיכון ויחסיה עם שכנותיה. טבעת העריות המוחלטת לישראל נפרצה בפעם הראשונה עם מצרים ב-1978, ובשנייה — עם לבנון במאי השנה.

השינוי שחל בעיניים של הסכמים אלה איננו מצטמצם בתחום היחסים הדו-צדדיים עם מצרים ועם לבנון. חל שינוי מהפכני במעמדה של ישראל באזור כולו. ישראל הפכה לחלק מן האזור הסובב אותה לא רק על גבי המפה, אלא בדימויה המוחשית והמעשית של ההתפתחויות היומיומיות.

נהיינו מעורבים יותר במתרחש סביבנו וחדלנו להיות גורם פסיבי ומסוגר העוקב בשבע עיניים אחר איומים וסכנות לביטחוננו. הרחיעה והפחד מפני מגע עם ישראל, שאפיינו את השנים שקדמו לחווה השלום עם מצרים, נמוגו כמידה רבה.

לשאת בו ביחד, כהבנה וכרצון. אם חפצים אנו בפתרון בעיותינו הכלכליות. נתבע מעצמנו ונתבע מהציבור; הכול ישותפו במאמץ. מדיניות כלכלית וחברתית משולבת, כפי שננהיג, תצמיד אותנו קדימה גם לעצמאות כלכלית וגם לצדק חברתי.

הציבור נתבע להוריד את רמת התביעות האישיות, כדי לאפשר את ההתפתחות הנורמלית של המשק. רמת החיים הריאלית שלנו עלתה בשנים האחרונות מעבר לאפשרויות של כלכלת המדינה. לכן נצטרך להשלים עם העובדה, שרמת החיים תחל לעלות לזמן מסוים. עד אשר נגיע לאיזון המשק ולהכרחו.

ממשלה זאת, אדוני היושב-ראש, תמשיך בפעולה הברוכה שהחלו בה הממשלות הקודמות בראשות הליכוד בתחום של חיטול שכונות המצוקה, הקלת צפיפות הדיוור, הבטחת שיכון נאות לכל משפחה ולכל זוג צעיר במחירים סבירים, ומתן שירותי רוחה לאמהות, לחינוכות עד גיל גן-חובה ולקשישים. צמצומו של הפער החברתי וההתמודדות עם הבעיות החברתיות שהוא יוצר והמשך קידומן של אוכלוסיות חלשות הם האתגרים החינוכיים הגדולים של החברה בישראל.

נמשיך לפעול במרץ כדי להגדיל את מספר מסיימי כיתות י"ב בכל בתי-הספר התיכוניים, ובעידן של טכנולוגיה מתקדמת, אנו חייבים להמשיך בטיפוח היתרון האיכותי שלנו עליידי הצטיינות במדעים ובטכנולוגיה. מעל לכול, נפעל לשיפור המוטיבציה, עליידי טיפוח ערכי היסוד של התרבות היהודית.

כן תמשיך הממשלה במפעל, שהוא פאר המדיניות החברתית של הממשלה הקודמת, דהיינו — מפעל שיקום השכונות. שכבר הגיע להישגים מרשימים. הכרחי להמשיכו ולסיימו, כדי להשלים את השינוי המהפכני שחולל המפעל הזה בעיירות ובשכונות רבות ברחבי הארץ.

אדוני היושב-ראש, ביטחוננו מושתת בראש ובראשונה על כוחו ועוצמתו של צבא-ההגנה לישראל, הוא צבא העם, מגן המולדת, פארה וגאונותה של מדינת ישראל המחדשת ימיה. בשנה האחרונה הועמד צה"ל במבחן נוסף של כיעור קני המחבלים ובסיסיהם והבטחת שלומם של תושבי הגליל וגבולנו הצפוני. הוא עמד במבחן כבודו, והשלום הושב לצפון המדינה.

הממשלה תשקד על טיפוחו, חיזוקו וצידורו של צה"ל במיטב הנשק המתקדם, על-מנת שיהיה נכון תמיד למלא את משימתו הכפולה: להרתיע כל גורם הזומם להתנכל לביטחון ישראל, ולהדוף ולהכריע כל אויב שיסכן את המדינה ואת תושביה.

מצבה הביטחוני של ישראל הוא לאין ערוך טוב מכפי שהיה בכל התקופות מאז חידשנו את עצמאותנו. בדרום יש לנו גבול של שלום עם מצרים. בצפון הורחק קיום המחבלים משטחה של לבנון. כמזרח — הגשרים על הירדן פתוחים וקיים רצון של שמירת השקט בגבול. רק בגבול הצפוני-המזרחי עם סוריה קיימת דריכות ביטחונית, הנובעת מעריותו ומתוקפנותו של המשטר הסורי.

על אף המציאות הרגועה יחסית, עלינו לזכור תמיד שאנו חיים באזור שהוא עדיין בלתי יציב ורב-תהפוכות. מצב זה נובע מאופי המשטרים שסביבנו, מהמשך קיומה של השנאה לישראל ומאיי-השלמה עם עובדת קיומו באזור. מציאות זו מחייבת אותנו לקיים בקביעות כושר ביטחוני מעולה ועירנות

מעגל הלאורים של חרטום, שלצערנו עדיין טבועים במרכיב העולם הערבי, גם אם קוסמטיקה של נוסחאות מוליכה, לפעמים, תמימים שולל.

לבנון — האינטרס הראשון במעלה, שלמענו יצאה ישראל למערכת "שלום הגליל" נגד אש"ף, הוא ביטחון גבולו הצפוני. לשם כך ולמען כינון יחסים על בסיס של שלום עם לבנון, יחסים שהם בהחלט מרכיב חשוב בביטחון, ניהלנו את המשאומתן להסכם עם לבנון. הסכם זה, שהושג במשאומתן מורכב בין ישראל ללבנון, בהשתתפות ארצות-הברית, הוא היסוד להסדרים בעתיד. אנו הסכמנו להסדרי הביטחון שנכללו בו, לא מכיוון שהיו אידיאליים, אלא מכיוון שבחוספת של הסדר בעל אופי מדיני ואזרחי, ראינו בכך מינימום אפשרי.

אל יחשוב מישהו, כי כלא קיום ההסכם ניתן להגיע להסדר בלבנון. על כל הצדדים להסכם לדעת זאת. אם יוכנס ההסכם לתוקף עליידי ממשלת לבנון ויתקיימו התנאים הקשורים בו, יהיו הדברים לכרכה.

אנו מעוניינים בלבנון ריבונית ועצמאית, חופשית מכוחות זרים על אדמתה ומסוגלת לפעול כנדרש להבטחת הביטחון ולחיות ביחסים הוגנים עם שכנותיה. לשם כך נמשיך לפעול.

לא נסכים, ואיננו מעלים על הדעת, כי למדינה כלשהי באזור תינתן זכות וטו על הסדר של יחסים הוגנים בין ישראל לבין מדינה שכנה. את כוחותינו נוציא מלבנון לכשיוכחחו תנאי הביטחון.

יש לציין בהקשר זה, שנוכחותה הצבאית המסיבית של סוריה על אדמת לבנון מגבירה את הסכנה, שלבנון תחזור להיות שוב בסיס להתקפות על ישראל. לכן, ככל שתקדים סוריה ותיענה לחביעתה של ממשלת לבנון להוציא את צבא הכיבוש שלה מלבנון, כך ייטב ללבנון ולסיכויים להשלטת שקט ויציבות בכל האזור כולו.

לסיכום פרק זה ניתן לומר: מאז חיסלנו את התשתית הטורריסטית בלבנון אין הכרח בנוכחותנו הצבאית על אדמתה, ואנו נהיה מוכנים לחזור לגבולנו בדגש שביטחון הגליל יהיה מוכתש. נוכחותה של סוריה, התומכת במלחמת טרור נגד ישראל מאדמת לבנון, מונעת את יציאתנו מלבנון.

אדוני היושב-ראש, אנו מתכשרים חדשות לבקרים על סוג נשק חדש שהגיע למזרח התיכון, וכרגיל וכתמיד כל יבוא חדש מתוחכם יותר, הרסני יותר, רצחני יותר מקודמו. וזה נוסף על הזרם הבלתי-פוסק של כלי המשחתת הרגילים הזורם לאזור זה ממזרח וממערב: טילים מהמזרח, מטוסים מהמערב.

אולי הגיע הזמן לפנות לעמי האזור ולקרוא להם להיעצר לרגע ולשאל את עצמם: עד מתי? האם לא הגיע הזמן להפסיק את מירוץ הטירוף הקטלני. שאין לו כל היגיון וכל תכלית? החסרים אנו כלי נשק במזרח התיכון? הטרם מלאה סאת האסנות והמלחמות?

לא נשק אנו חסרים. כי אם שלום. תנו לעמי האזור הזדמנות לחיות בשלום ובשלווה וליישב בשקט, כלי שפיתוח דמים, את מריבותיהם וסכסוכיהם. ואיננו מתכווין רק לסכסוך שבין ישראל לערב. יש באזור זה מלחמות וסכסוכים הרבה יותר אכזריים והרבה יותר מסוכנים.

אנו פונים לכל עמי המזרח התיכון וממשלותיהם וקוראים להם להפסיק את המירוץ המטורף וההרסני ולבוא את שולחנות המשאומתן והשלום.

ולמעצמות הגדולות נאמר: הניחו לאזור שבע-מלחמות

יש גילרים לא מעטים של רצון למגע, לדרישה, לשמוע את עמדתנו ולעתים אף להסתייע בה.

בימים האחרונים היינו עדים לשינוי חזותי, שאינו רב-משקל בפני עצמו, אך יש בו סמליות רבה. בזמן נאומי של נציגנו בעצרת הכללית של האומות המאוחדות עזבו את האולם, כמנהגם מדי שנה, נציגי כל מדינות ערב, פרט לשתיים: מצרים ולבנון. לפני שנה נשארו במקומותיהם רק נציגי מצרים. נקוו שבשנים הבאות יגדל מספר הנשארים במקומותיהם.

ההתרחשויות בלבנון בשבע השנים האחרונות, ובייחוד מאז הוחל במבצע "שלום הגליל", האיצו את התהליך הזה. מכיוון שלבנון מייצגת ומקפלת בחוכה רבות מן התופעות ומגורמי הכוח הפועלים באזור כולו.

חשוב להבחין ולהדגיש: הכוונה איננה להתערבות צבאית במתרחש במדינות ערב, בין שהן קרובות לנו ובין שהן רחוקות. אך ישראל חייבת להיות מעורה במתרחש בצורה בלתי אמצעית, כדי לפעול בדרך זו למען האינטרסים שלה. מעורבות זו יכולה להיות חיונית. מכיוון שהיא מאפשרת הפעלת כלים מדיניים כדי להבין ולהכין את ההתפתחויות לאחר סכנות אפשריות ולעתים אף להקדים ולחסוך את הצורך בהפעלת כלים צבאיים בשלב מאוחר יותר.

ישראל היא חלק מהאזור, ואם היא תצליח לפתח את היכולת ואת האמצעים כדי לעמוד על המתרחש בו — היא תוכל לקדם את הסיכויים להבנה הדדית, להגיע לדרישות עם שכנותיה ולהקשרת הקרקע ליחסים של שלום אמת עם העמים השוכנים בקרבו.

הממשלה הראשונה בראשות מר מנחם בגין הגיעה לפריצת דרך בתחום השלום, כאשר ניהלה את המשאומתן עם מצרים. השלום הושג, גם אם במחיר כבד ובקורבנות רבים. השלום עם מצרים, דבר שלא ניתן היה להעלותו על הדעת לפני שש שנים, הוא עובדה קיימת. גם אם איננו מאושרים מתוכן יחסי השלום, נמשיך לפעול לטיפוחם ולבצר את השלום, וגשיב בשלום גם מול יחס צונן. עם זאת, לא נהסס להמשיך ולהתריע על אי-קיום ההסכמים.

ואשר ליחסים עם ירדן ועם ערביי יהודה, שומרון ועזה — הלכנו ככרת דרך ארוכה לקראת פתרון הבעיות כאשר חתמנו על הסכם קמפ-דייוויד. לצערנו, הם לא ניצלו את ההזדמנות ודחו את ידנו המושטת. מצרים גם הפסיקה את שיתוף האוטונומיה חרף מכתבו של הנשיא סאדאת, שלפיו היה עליה להמשיך ולנהל משאומתן בנושא זה.

אנו חוזרים ומציינים: אילו רצו בכך הנוגעים בדבר, יכולנו להימצא כבר היום בשלב המשאומתן על הסטטוס הסופי הקבוע.

אנו חוזרים ומזמינים את מצרים לשוב למשאומתן על הסדר האוטונומיה, ואת ירדן — להצטרף אליו, וכן נציגים מבין ערביי יהודה ושומרון ותכליתו — להצטרף למשלחות מצרים או ירדן.

צריך להיות ברור לכול, כי הסכמי קמפ-דייוויד הם המסמך המוסכם היחיד, ולכן — הדרך היחידה להמשך התהליך. על הסכם זה נערך משאומתן מסוכך ומורכב. אין כל אפשרות לדרוש ממדינת ישראל, כי תעלה על דרך אחרת. הסכם קמפ-דייוויד היה פריצת דרך בממדים היסטוריים — הזדמנות פז לערביי ארץ-ישראל לראשונה בתולדותיהם. חבל יהיה אם הזדמנות זו תוחמץ. הצטרפות ירדן ונציגי תושבי יהודה ושומרון ועזה למשאומתן תהיה חוליה נוספת בפריצת

הגדול של שיתוף פעולה כלכלי ומדיני הקיים באותן מדינות. מחייבים אותנו להדק ולהעמיק את קשרינו עמָהֶן.

אדוני היושב־ראש, אל לנו לשכוח אף לרגע שמדינת ישראל איננה מדינתם של אזרחיה בלבד. ארץ־ישראל היא ארצם ומדינת־ישראל היא מדינתם של כל בני העם היהודי באשר הם שם. מדינת־ישראל זקוקה ומשוענת למיליוני יהודים החיים עדיין בארצות נכר, ובני העם היהודי בגולה חייבים, למען עתידם וקיומם היהודי, לשוכן למולדתם. זהו חוק היסטורי ויעד קמלתי.

ישובה והבטחת ביטחונה של המדינה לא ייתכנו ללא העלאתם של מיליוני היהודים מארצות מגוריהם, וקיומה של התפרצה היהודית. על כל גוניה וסוגיה, בארצות מצוקה ורווחה כאחת, איננו אפשרי לאורך ימים בלי זרם עלייה מסיבי מהגולה לישראל.

אנו חייבים ללחום נגד המדיניות הבלתי־אנושית של סגירת שערי היציאה בפני יהודי ברית־המועצות. מדינת־ישראל והעם היהודי כולו, אל להם לגנוח ולשקוט עד אשר יפתחו לרווחה שערי ברית־המועצות והמוני היהודים הכמהים למולדתם יורשו לצאת לארצם. לפני כן צריך לשחרר מבתי־הסוהר את לוחמי העלייה, שנידונו לסבל אכזרי על רצונם להתאחד עם עמם.

ללוחמי העלייה, לסוכלים ולנרדפים בברית־המועצות על רצונם לבוא אלינו, שלוחה היום ברכתנו: חזקו ואמצו אחים, אנו אתכם ויום גאולתכם בוא יבוא בקרוב.

ולאחינו בסוריה הקרובה, הכלואים בגזירת שליטים אכזריים ומנועים מלצאת ולהתאחד עם בני משפחותיהם ועמם, נאמר: אינכם בודדים בערגתכם ובסבלכם. ממשלת־ישראל והעם היהודי בעולם כולו מזדהים אתכם. נעשה את כל אשר יהיה לאל ידנו כדי לבוא לעזרתכם. וזה נאמר גם לאחינו ולאחיותינו בחר ארצות המצוקה, שבהן גגול מהם החופש לבוא אלינו.

מארצות אחרות, שבהן חופש היציאה לישראל קיים במלואו, מגיע אלינו רק קליון דק של עולים. שם המלחמה אולי קשה יותר מבארצות המצוקה. שם יש להילחם על נפשו של כל יהודי. הנתון בסכנה של טמיעה, התבוללות והתנתקות, חליה, מגופו של העם היהודי. מלחמה זו היא בנפשנו, זאת המלחמה על קיום העם היהודי. היא חייבת להיכלל בראש הרשימה של עדיפויות המדינה. כאן מתחייבת פעילות רחבה ומעמיקה של כיבוש לבבות בכל השיטות אשר בעזרתן אפשר להבקיע נתיב ללבוותיהם של יהודי הגולה.

יש גם להבקיע ולפתוח נתיבים להתיישבות היהודית בכל חלקי ארץ־ישראל. הממשלות הקרומות בראשות מנחם בגין עשו רבות ונצורות בתחום זה. ההתיישבות היהודית קבעה את יתדותיה והדליקה אורות בנקודות חדשות ומרובות, בגליל ובשומרון. כיהודה, בערבה ובגולן, אך מלאכת קודש זו אסור שתתפסק. היא איננה יכולה להיעצר. היא הלב של הוויתנו וחיינו, ולב חיינו אינו יכול להיעצר.

מתפרסמים מספרים מוגזמים על השקעות ענקיות בהתיישבות, הבאות כביכול על חשבון צרכים לאומיים אחרים. יש הרבה הפרוות במספרים, כי ההתיישבות בכללה איננה נעשית כולה בכסף ציבורי. וכינוי לכן שהון פרטי וסתם יהודים בונים את חייהם מקומות רבים מחוץ לרצועת־החוף הצפונית של המדינה. אך ברור שהתיישבות זו זקוקה ליד הסעודת והממריצה של המדינה. הדי הזאת תושט לה ככל שנוכל.

זה. תנו לעמיו ולחושביו אפשרות לחיות את חייהם בשקט ובשלום, לפחות כמו עמים שלכם בארצותיכם רחבות הידיים. אל תשלחו לכאן את תוצרת הטכנולוגיה הצבאית המהקדמת שלכם. עזרו לחלק עולם זה להשקיע את כוח האדם שלו ואת אוצרותיו הטבעיים בפיתוח כלכלתו ובקידום תרבותו.

אדוני היושב־ראש, יחסי האמון, הידידות ושיתוף הפעולה ההדוק בינינו לבין ארצות־הברית הם חיוניים לנו וליציבותו של המזרח התיכון כולו. קרבה זו נובעת גם מערכים משותפים וממסורת של אהדה הדדית בקרב שני העמים וגם ממערכת אינטרסים משותפים שעמדו במבחן המאורעות והתמורות באזורנו. ממשלת ישראל תעשה כול שביכולתה כדי לטפח ולהעמיק את קשרינו עם ארצות־הברית בכל המישורים.

הבדלי העמדות המדיניות בינינו לבין ארצות־הברית, המתגלים מרי פעם, הם בבחינת תופעה טבעית ומובנת. ואין הם מעבים על אוירת הידידות והברית האמיצה המאפיינת את היחסים בין שתי המדינות. ההכרות של נשיא ארצות־הברית על ידידותה של ארצות־הברית בישראל ועל מחויבותה לביטחונה מעודדות את העם בישראל ומחזקות את השלום באזור.

זיקתנו ליבשת אירופה נובעת משורשים רבים, שמקורם בתולדות עמיה מן העבר הרחוק ועד לדורנו זה. שבו למעלה משליש מבני עמנו, שחי על אדמת אירופה, הושמד בשואה הנוראה בימי מלחמת העולם השנייה. עם זאת, היו עליות ומורדות ביחסינו עם מדינות אירופה, ונקודות השפל באו כתוצאה של עמדות שנקטו ממשלות אירופיות בנושאי הסכסוך במזרח התיכון. אפשר לציין בסיפוק, שלאחרונה חל שיפור ביחסינו עם ארצות הקהילייה האירופית, יחסים שהם בעלי חשיבות מדינית וכלכלית כאחת. נתמיד בפעולתנו בקרב מדינות אלה ועמיהן, כדי לקרבם לעמדותינו וכדי להרחיב את שיתוף הפעולה עמֵהם.

מדינות מזרח־אירופה, כהנהגתה של ברית־המועצות, ממשיכות בקו של התנתקות מאתנו והינורות ממגעים רשמיים עמנו. רומניה היא החריג היחיד, ואנו מקיימים עמה קשרים נורמליים וידידותיים, המשרתים את האינטרסים של שתי המדינות. החרם שמוסקבה הנהיגה כלפינו הוא חסר היגיון ותועלת ועומד בסתירה לכללים הנהוגים ביחסים בין עמים בני תרבות. נבצר מאתנו להבין איזה הנזק ייגרם לאינטרסים של ברית־המועצות אם היא תחדש את הקשרים הנורמליים עם ישראל ותאפשר לאזרחיה היהודים לחיות כיהודים ותרשה לאלה מתוכם הרצים בכך לשוב למולדתם ההיסטורית בארץ־ישראל.

אנו קוראים לשלטונות ברית־המועצות לבחון מחדש את התייחסותם למדינת ישראל ולעם היהודי. אנו משוכנעים כי בדיקה כזאת, אם תיעשה, תוביל לעשיית צדק היסטורי ותחזק את סיכורי השלום במזרח התיכון.

אנו מנהלים זה כמה שנים פעילות נמרצת לחידוש הקשרים עם מדינות אפריקה ואסיה, שנותקו בעקבות מלחמת יום הכיפורים. בקרב ממשלות רבות בחלקי עולם אלה גמלה ההכרה שאין עוד הצדקה לגיתוק ואין לשעות עוד ללחצן של מדינות ערב. חידוש הקשרים משרת וישרת גם אותן וגם אותנו. אנו מקווים שפעילות זו תניב תוצאות חיוביות בזמן הקרוב.

אנו מקיימים קשרים טובים עם רובן המכריע של ארצות יבשת אמריקה הלטינית. ברם, התמורות העוברות על יבשת זו, השלכותיהן על הקהילות היהודיות ברחבי היבשת והפוטנציאל

שמעון פרס (המעריך):

כבוד נשיא המדינה, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראש הממשלה הפורש לא הסביר לכנסת את סיבת התפטרותו, אך בתיבה "טרגדיה", שהוא עצמו קבע אותה, כרוכה מן הסתם הסיבה העיקרית לכך. הטרגדיה יוחסה למלחמת הברירה והיא הולמת, אדוני היושב-ראש, גם את "הכלכלה הנכונה". זו טרגדיה מדינית וטרגדיה כלכלית.

ועכשיו מוצגת ממשלת המשך לטרגדיה הכפולה הזאת — התחדשו, השרים החדשים — ממשלת המשך להשקפותיה, הטרגיות של הממשלה הקודמת, ממשלת המשך בהרכבה האישית, שביצעה את המדיניות הקודמת ונושאת באחריות לה. ובמקומה תקום אותה ממשלה, שאינה משופעת בתמיכה פרלמנטרית, שלא תהיה מבורכת באישים חדשים, שלא תגשר על מריבותיה הפנימיות, שלא תהיה משוחררת מלחצן של הסיעות הקטנות; ממשלה שלא הפיקה לקחים, ממשלה שתוסיף לנוע על פסי כלכלה מזויפים, שתוסיף לפעול למען סיפוח וזחל ותוסיף להסס במלחמת לבנון. אותה ממשלה טרגית, רק בלי מנחם בגין — מנחם בגין, האחד כיניכם שניסה להסיק מסקנות מהתוצאות הטרגידה שאתם כולכם אחראים לה, שכולכם הייתם שותפים לה, ועכשיו אתם ממהרים להתנער מאחריותכם למה שקרה: יושבים על אותם כיסאות ואומרים קצת דברי שבת לראש הממשלה, שגם לא בא לכנסת.

הרוב בעם רצה ממשלה אחרת: רחבה כבסיסה, מבשרת במדיניותה.

מאיר שטרית (הליכוד):

למה לא הצטרפתם לממשלת ליכוד לאומי?

שמעון פרס (המעריך):

רבים בעם רצו לראות בשיקום ההסכמה הלאומית, לפחות בתחומים שהסכמה לאומית אפשרית וחיונית בהם.

קריאה:

נו?

שמעון פרס (המעריך):

ועוד יותר — התגעגעו לשוב למדינה המושתתת על עבודה, לכלכלה החותרת לעצמאות אמיתית. לביטחון לאומי מחזק ומאחז, לחידוש תהליך השלום. אך ראש הממשלה המיועד העדיף את הבסיס הצר, וממילא — את המחלוקת הרחבה. הוא התרפק במהירות על הנוחות הקואליציונית הקודמת והקטנה, והקים ממשלה שמרנית שפניה צוהלות ואין איש יודע למה.

עקיבא גוף (הליכוד):

הוא השאיר את הדלת פתוחה.

שמעון פרס (המעריך):

על פרוגרמה צריך לריב לפעמים, אך ריב כשלעצמו איננו פרוגרמה.

מאיר שטרית (הליכוד):

חבר הכנסת פרס, האם תוכל להסביר מדוע לא הצטרפתם לממשלת ליכוד לאומי?

שמעון פרס (המעריך):

חבר הכנסת מאיר שטרית, זו שאלה לעניין ואסביר אותה.

ריב כשלעצמו איננו פרוגרמה. מי שרוצה לרדת לשורשי המריבה שפרצה בביטחון חייב לבדוק את הסיבה האמיתית לכך. ואזי יתברר לו שלא חילוקי הדעות הם שהביאו לכישלונות המדיניים והכלכליים אלא להיפך: המדיניות שנוקטה עלייכם

אדוני היושב-ראש, אנו מרבים להלך אימים על עצמנו סופרלטיבים של שחור וקדרות שכיחים מאוד במילון הפוליטי שלנו. אל נא נפריז. הבה נראה את הדברים בממדיהם הנכונים נכון. לפנינו בעיות לא קלות שעלינו להתמודד אתן. אנו עם קטן; החייב למתוח את יכולתו כדי לעמוד בכל המבחנים והאתגרים שהציב לעצמו. אך כך היה תמיד מאז היותנו לעם, וכבוד האמונה וההכרח ההיסטורי יכולנו והתגברנו. הדור שלנו שראה את המעברים התלולים מתהום השואה לפסגות השחרור והגאולה, אינו יכול שלא לצפות באמונה ובביטחון לעתיד של ברכה והתקדמות. נאמין ונוכל. שהרי סיפורה של מדינת ישראל מאז קומה ועד היום הוכח כסיפור הצלחה מאין כמוהו.

ועתה, אדוני היושב-ראש, הריני מתכבד להציג לפני הכנסת את הממשלה שהרכבתי על-פי התפקיד שהוטל עלי על-ידי כבוד נשיא המדינה, כחוק: יצחק שמיר — ראש הממשלה ושר החוץ; דוד לוי — סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון; אהרן ארזן — שר העבודה והרווחה והשר לקליטת העלייה; יורם ארידור — שר האוצר; משה ארנס — שר הביטחון; יוסף כורג — שר הפנים והשר לענייני דתות; מרדכי כץ-פרת — שר פסח גרופר — שר החקלאות; שרה דורון — שרה; זבולון המר — שר החינוך והתרבות; יצחק מודעי — שר האנרגיה והתשתית; יעקב מרידור — שר הכלכלה והתאומים הבין-משרדי; יובל נאמן — שר המדע והפיתוח; משה נסים — שר המשפטים; גרעון פת — שר התעשייה והמסחר; מרדכי צפורי — שר התקשורת; חיים קורפו — שר התחבורה; אליעזר שוסטק — שר הבריאות; אריאל שרון — שר; אברהם שריר — שר התיירות.

אני מבקש מהכנסת להביע אמון בממשלה ולאשר את קווי היסוד של מדיניותה.

היור"ר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת יצחק שמיר. אנו עוברים לדיון. ועדת הכנסת הקצתה לדיון — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אף משפט אחד על האוכלוסייה הערבית לא היה, לא בקווי היסוד ולא בנאום. איזה יחס זה של הממשלה לגבי האוכלוסייה הזאת?

היור"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת תופיק טובי,

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין מלה אחת, בושה וחרפה, על אוכלוסייה שהיא 17% מאוכלוסיית המדינה. אין מלה לומר לה?

דוני מילוא (הליכוד):

הם אזרחים כמו כל אזרחי המדינה, מה אתה מתרגש?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אזרחים כמו כל האזרחים. התבייש לך.

היור"ר מ' סבירור:

חבר הכנסת תופיק טובי, הרי בוודאי תשמיע את זה.

שבת וייס (המעריך):

זו איננה הסיבה, זה פשוט נשכת.

היור"ר מ' סבירור:

ועדת הכנסת הקצתה לנושא ארבע שעות. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון פרס. ואחריו — לחבר הכנסת אליהו בן-אלישר.

בשיחות שהיו לנו על הקמת ממשלת אחדות לאומית הצענו ליצור אקלים מדיני חדש, כדי לפתוח את הדרך לתהליך השלום. אמרנו: הבה נזמין את ירדן פעם נוספת להצטרף לשולחן המשאומתן; הבה נזמין אותה בתנאים מכובדים לה ומכובדים לנו. כלומר ללא תנאים מוקדמים. אנו נכוא עם תביעותינו, היא תבוא עם תביעותיה. הרי מטרת המשאומתן היא לגשר על פערים ולא לבנות פערים לחוד ולשמור פערים לחוד.

אמרנו: ירדן יכולה לבוא למשאומתן על בסיס של 242 ו-338. אדוני ראש הממשלה המיועד, אלה שתי החלטות שירדן קיבלה אותן. אין זה נכון שהסכם קמפ-דייוויד הוא המסמך היחיד שהערכים כיכלו אותו. כפי שאמרת. גם 242 התקבלה על-ידי מדינות ערב ועל-ידי מדינת ישראל. הרי על זה גם הושחת הסכם קמפ-דייוויד.

אמרנו: הבה ניפרד מהדרג של האוטונומיה, שנבנה על-ידי הממשלה הקודמת ולא הביא לכל תזוזה, ונחזור לנוסח האוטונומיה, כפי שהוא קבוע בהסכם קמפ-דייוויד.

אמרנו: הבה לא נתבצר מאחורי הסירוב הטוטלי והמדידי ליוזמת רייגן. דיברנו על היוזמה, לא על התוכנית. אמרנו: הבה נאפשר לארצות-הברית להוסיף ולמלא תפקיד של מעצמה משכנת-שלום בינינו לבין ירדן.

אמרנו: הבה — יגאל, עכשיו תשמע על התנחלויות — הבה נבחין בין התנחלויות המחזקות את ביטחוננו לבין התנחלויות המחלישות את מדינת ישראל. התנחלויות שתגרומו לכן שישראל תיהפך למדינת מדנים רבת התנחלויות. שלנצח תהיה בה שנאת אימים בין מיעוט ערבי גדול לבין רוב יהודי דחוק למדי.

כי הרי אין בינינו ויכוח על זכותנו על ארץ-ישראל. הוויכוח הוא על החוכה העליונה של כולנו לשמור על ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

חברי הכנסת, הרי חלק מההתנחלויות אינן היאחזות בקרקע אלא היאחזות בהזדמנות חולפת. יכולנו ללמוד על כך שיעור מאלף מאין כמיהה מפיו של מייסד היישוב עמנואל, ר' פנחס ארנרייך. ר' אברהם שפירא, אומרים שהוא עומד להיות המחליף שלך, כך כתוב באותו עיתון, אינני יודע אם זה נכון. אבל בריאיון עמו, שהתפרסם ב"מעריב" כיום שיש שעבר, נשאל ר' פנחס ארנרייך: "מה יהיה אם עמנואל תועבר לשלטון זר?"

גאולה כהן (התחיה):

— — —

שמעון פרס (המערך):
והוא השיב: "נו, מה יקרה? שיחזירו מה שהם רוצים. מי אומר שקואליציה עם שמיר טובה יותר מקואליציה עם חוסיין?"

גאולה כהן (התחיה):

— — —

שמעון פרס (המערך):
גאולה, תקשיבי הלאה, זה עוד לא הסוף.

הוא אומר: "עמנואל בעזרת ה' לעולם תעמוד ולעולם תתקיים". המראין העיתונאי מתעקש ושואל פעם נוספת — תקשיבו חברי הכנסת. זה מאוד מעניין: "זאם חוסיין לא כל כך יסכים לתוכנית שלך?" ור' פנחס ארנרייך משיב תשובה קלסית: "איזה לא יסכים? משוגענער, הוא יקפץ משמחה."

היא שהביאה לכישלונות הכבדים, והכישלונות העמיקו בהכרח את חילוקי הדעות ומנעו את הקמתה של ממשלת אחדות לאומית. הממשלה מחיישת להודות בכישלונותיה ולהיפרד מהם. האופוזיציה מסרבת להירתם למדיניות כושלת ובלתי משתנה ולהמשיך בה. מדרע אנחנו צריכים להמשיך באותם דברים?

לא היה קשה לחזות מראש כי בקרבנו מתנגשות שתי אסכולות: האסכולה הגרנדיוזית, ה"מלוליסטית", המשלה, המסתננות מהרטוריקה של עצמה ומפיחה בעם רוח של קנאות וחוסר סובלנות, והיא נישאת והולכת על כתפיה של משיחיות שקר. ומולה — האסכולה הקשה יותר, של מדיניות אמת, היודעת את הציור אך מכירה גם את האפשרי, האסכולה הנאמנה לחזון הדורות של עמנו, אך יודעת לחלק את הגשמתו מדור לדור בסבלנות, בעקשנות ובעקביות כאחת.

חברי הכנסת, האכזבה היא כתה של ההווה, הטרגדיה היא תוצרתה של האשליה. ראינו זאת במלחמת לבנון. עדיין מצלצלים באוזנינו צלילי התרועה שלכם, בעלי האסכולה הגרנדיוזית: שלום משולש — מצרים, לבנון, ישראל; לבנון תשופץ על-ידינו ותשובץ בסדר חדש; את הנוצרים נציל משואה דמית שואת הגולה שפקדה אותנו; את ארץ הארזים נגיש כפרס אסטרטגי ישראלי על הגמגש של המדיניות האמריקנית; נארגן מזרח תיכון גדול, חדש וממושפע; נקים תיאום אסטרטגי בינינו לבין ארצות-הברית; נדחות סוריה ואש"ף יפוגו מכל לבנון וברית שלום תיכרת בינינו לבין לבנון.

כמה מגוחכות הן היום תרועותיה של האסכולה הגרנדיוזית הזאת, ואיזה מחיר שילם העם, שהבטחתם להיטיב עמו; איזה מחיר עבור ההזיות האלה — מחיר שלא יישכח. מחיר שטרם נפרע במלואו. מחיר שלא היה הכרח לשלמו, מחיר ששבר גם את ההסכמה הלאומית. שכן היתה וישנה ההסכמה לאומית שיש להבטיח את שלום הגליל, ההסכמה שכדי להבטיח את שלום הגליל גם צריך לפעמים לבצע פעולה מוגבלת בטווח, בהיקף, בזמן, ביעד, וממילא גם במספר הקורבנות, ולשוב הביתה.

שהותנו בלבנון תגרום לכן שתקום קואליציה לבנונית שתחפשו עם סוריה, שתשלים עם הפיצול דה-פקטו של הטריטוריה הלבנונית, שתאפשר למחבלים לקנות להם אחיזה מחדש בשברי הפרצליה הפוליטית הזאת.

והיום, חברי הכנסת, לא צריך לדבר בספרות של נבואה אלא בספרות של אזהרה; אני משתמש בביטוי של אחרון קסטלר.

הגרנדיוזיות נכשלה, אך בעליה בושים להודות בכישלונה, והם מכריזים על ממשלת המשך. כמה תמשיכו — באותם דברים?

האסכולה הגרנדיוזית מאמינה שאפשר לעשות "שלום נכון", כפי שהיא עשתה "כלכלה נכונה". היא מאמינה שאפשר לקטוף פירות של שלום, בלי להשקיע בהצמחת שלום. היא מאמינה בשלום חריצדרי, שאינו מחייב להביא בחשבון את קיומו של צד אחר.

חברי הממשלה, איך אפשר להגיע לשלום ללא תוכנית שלום? איך אפשר להגיע לאוטונומיה, כאשר אי-אפשר להגיע להסכם על האוטונומיה, אך-על-פי שיש לכם יושב-ראש פרמננטי לנושא האוטונומיה? איך אפשר לשמור אופציה של שלום, תוך התעלמות מקיומו של ציבור פלשתינאי גדול הנתון לשליטתנו? איך אפשר להבטיח, באמצעות סיפוח וזחל של שטחים, אי-סיפוחם של מאות אלפי תושבים החיים בהם?

הביטחון, בפיתוח הטכנולוגיה. אתם בתקציב שלכם מקצצים כחינוך הגבוה, אשר מקדם את האיכות האישית והטכנית של המדינה.

עלינו לחפש תשובות מדיניות, לא רק טכנולוגיות. אבל הממשלה הישנה-החדשה, שוב, בעיניים עצומות, תפגע גם בתקציב הביטחון וגם בתקציב החינוך. גרנדיוזיות, ובעקבותיה, הטרגדיה הכלת-ימנעות, מאפיינת את הממשלה המוצגת היום, ממשלה שכל עתידה הוא עברה, גם בתחום הכלכלי.

מר שמיר, שמעתי אותך אומר מה תעשה בתחום הכלכלי. אני רוצה לשאול אותך שאלה פשוטה: אתם יושבים בממשלה שש שנים: אותו מר ארידור, אותו מר פת, אותו מר המר, אותו מר מרדור, אותו מר שוסטק.

מנחם הכהן (המערך):

הצטרף מר גרופר.

שמעון פרס (המערך):

מדוע לא עשיתם את זה עד עכשיו? מדוע לא עשיתם אף מלה אחת ממה שאמרתי? מדוע כובותם כספים מעל למה שאנחנו מרוויחים? מדוע אתה חושב שמישהו אי-פעם יאמין לך? הלווא צריך להאמין על סמך רקורד. מה אתה בא וקורא לנו כאן רשימה ארוכה של דברים שתעשה. למה לא עשית? אתה חבר בכיר בממשלה הזאת, אתה נושא באחריות קולקטיבית, ואתה מציע אותו ארידור, אותו פת, אותו שוסטק, ועוד הכיסאות הריקים האלה.

רוני מילוא (הליכוד):

יותר טוב מאשר — — —

שמעון פרס (המערך):

מאות אלפי אזרחים התעוררו בוקר בהיר אחד ללמוד, מר שפירא, שהממשלה והבנקים החליטו ליטול מחסכונותיהם מליאדור וחצי דולר. מה אתה מתאר את זה כהצלחה כל כך גדולה?

רוני מילוא (הליכוד):

זוהי דמגוגיה.

שמעון פרס (המערך):

לא שאלתם את העם, לא שאלתם את הכנסת, אתם החלטתם להעניש אזרחים על תמימותם.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

אברהם יוסף שפירא (המערך):

רוני מילוא, אל תתחיל עכשיו. אל תפריעו. אנחנו לא הפרענו כששמיר דיבר, אל תפריעו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה אתה מאיים? אתם לא הפרעתם?

יחזקאל זכאי (המערך):

לא, לא הפרענו. התבייש לך אהוד, התביישו לכם.

אהוד אולמרט (הליכוד):

חוץ מזה, אנחנו כבר רוצים לשמוע מה אתה מציע — — —

יוסי שריד (המערך):

כבר שלושה ימים אנחנו שומעים שהציבור אשם, שהעם אשם.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני יכול לשאול אותך שאלה, חבר הכנסת פרס?

אנחנו נעשה לו כאן ואדור קטנה, בלי מס הכנסה, בלי מכסי-שמיכה, בלי בלכול מוח, מטבע זר תופשי לכל דורש, מיליארדים בפיקדונות של תושבי חוץ, חגיגה אמיתית. אז חוסיין לא יסכים? למה שלא יסכים? — איזה חזון ציוני.

חיים דרוקמן:

הרי אתם כל הזמן מציעים הצעות לחוסיין והוא לא מסכים.

היו"ר מ' סבידור:

הוא רק מצטט, חבר הכנסת דרוקמן.

שמעון פרס (המערך):

אני רק מצטט.

איזה חזון ציוני, מבאזל לוואד, מעמנואל לכתריאל.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני יכול לומר משהו, חבר הכנסת פרס?

שמעון פרס (המערך):

בבקשה, מר שפירא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— — —

קריאות:

— — —

היו"ר מ' סבידור:

רגע אחד, אי-אפשר כולם ביחד.

שמעון פרס (המערך):

לכן אני מחפלא. אילו הוא היה מחקה אותך בענייני כלכלה, מילא. אבל הוא מבטיח גם מיליארדים לחוסיין. אתה מבטיח לכל תושבי הארץ — הוא מבטיח גם לחוסיין.

אורה נמיר (המערך):

לכל תושבי הארץ? רק לאגודת ישראל הוא מבטיח.

שמעון פרס (המערך):

חברי הכנסת, כל ההצעות שהצענו — — —

קריאות:

— — —

היו"ר מ' סבידור:

רגע, חברי הכנסת, אני מבקש שקט. לא להפריע.

שמעון פרס (המערך):

חברי הכנסת, זו עמנואל? זו כתריאליבקה?

גאולה כהן (התחיה):

זה שמעון פרס?

שמעון פרס (המערך):

כל ההצעות שהצענו נדחו, כאותה רוח של גרנדיוזיות ואשליה.

אדוני היושב-ראש, חובה קשה היא לי, אך חובה שאין ממנה מפלט, להזהיר את עמנו, שעל-ידי ההתעלמות מהצורך לחדש את תהליך השלום, תיווצר קרקע פורייה לחידוש תהליך המלחמה בעולם הערבי; עולם שממילא קיימת בו נטייה לאגרסיה, עולם ההולך ומתחמש יותר ויותר בנושק מודרני, בטכנולוגיה של התקופה שלנו.

וראי שעלינו לשמור על יתרונו הטכנולוגי ועל יכולתו האנושית. אבל אתם, בתקציב שלכם, מקצצים בתקציב

קריאה:

שמעון פרס (המערך):

שאלה? — בבקשה.

היור' מ' סבידור:

חבר הכנסת שפירא, בבקשה. כתיאום בין הגוואם לבין היושב-ראש, יש לך רשות.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

היור' מ' סבידור:

חברי הכנסת, הגוואם הסכים, רגע, הגוואם הסכים, היושב-ראש הסכים, בבקשה.

יחזקאל זכאי (המערך):

חמישה ימים שומעים רק אותו במדינה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ביקשתי רשות מחבר הכנסת פרס. אני מודה לך שנענית. אני רוצה להגיד כמה מלים לחברי הכנסת.

שמעון פרס (המערך):

לזה אני מסכים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— — — להגיד לעם.

קריאה:

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

לא שמעת אותי, ואני מבקש ממך לא לצטט אותי בדברים

חבר הכנסת פרס, הבנקים התחילו עם ויסות המניות ב-1972.

קריאה:

בנק הפועלים — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הממשלה הזאת — — —

היור' מ' סבידור:

אני מופקד פה על ויסות הדיון, חבר הכנסת שפירא, יש לך שאלה לחבר הכנסת שמעון פרס, בבקשה. אין פה מקום לא לנאומים ולא להסברים, שאלה או הערה, וכזה נגמר העניין. את כל היתור יש להשאיר לדיון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת פרס פנה אלי ואני רוצה להגיד פה כמה מלים.

קריאה:

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני רוצה רק להסביר את הנושא של המניות.

שמעון פרס (המערך):

אין צורך בהסברה. אני רוצה לומר לחבר הכנסת הרב אברהם שפירא — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

זה תשלום. בעת שאחם ישנים בלילות במיטות, בנק הפועלים עשה מיליארדים של ויסות — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— — — כל הבנקים, גם בנק הפועלים.

שמעון פרס (המערך):

ב-1972 לא הייתה אינפלציה של 150%. אתה יושב-ראש של המועצה המייעצת של בנק ישראל. האם לא ידעת שמתקרבים לפשיטת רגל? למה לא הזהרת? מדוע שר האוצר יורם ארידור קם ואמר לציבור: אפשר להאמין? עכשיו נזכרת ב-1972.

לא בנק הפועלים שולט בבנק ישראל; בנק ישראל שולט על כל בנק הפועלים. שר האוצר, שעכשיו אתם מבקשים להביע לו אמון, קם ואמר לאזרחים: סמכו עלי, אילו היה לי כסף הייתי קונה מניה.

אלעזר גרנות (המערך):

— — — שר התעשייה והמסחר אמר — — —

שמעון פרס (המערך):

מאות אלפי אזרחים התעוררו בוקר כהיר אחד כדי ללמוד שהממשלה והבנקים החליטו לקחת לא מיהודה ושומרון, לא מעמנואל, אלא מהם, מיליארד וחצי דולר. שאלתם את העם? שאלתם את הכנסת? שאלתם את ועדת הכספים? החלטתם להעניש אזרחים על תמימותם, על אמונם במלה הממשלתית, על כיבודם את ההבטחה הבנקאית.

אהוד אולמרט (הליכוד):

שמעון פרס (המערך):

חזרת מאמריקה. אינך יודע מה שקרה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה אתה מציע לעשות?

שמעון פרס (המערך):

להחליף את הממשלה. להחליף את הגנרלים האלה. להחליף אותך ואותם. זה מה שאני מציע. להחליף את האנשים האחרים. זה מה שאני מציע.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אינך מסוגל לעשות דבר.

שמעון פרס (המערך):

אתה עשית המון ואני לא עשיתי כלום בחיים. אתה חוללת גדולות ונפלאות. אתה מטיף לי על עשייה?

הם כאלו אמרו: אל תסמכו על המטבע הישראלי; אל תבטחו במניה הישראלית; אל תאמינו למלה הממשלתית. והציבור שהאמין ישלם עתה את מחיר ההרפתקה של יורם ארידור, את מחיר ההפקרות הגרנדיוזית של "הכלכלה הנכונה".

כינואר השנה התראיין שר האוצר החדש-הישן כמעט בכל העיתונות. ואיוז תמונה מרהיבה הוא צייר, כמעט כמו בלבנון. הקשיבו: הגירעון המסחרי לא יעלה, הוא ירד; תוספת הרוק תהיה של 100%; האינפלציה תרד ל-90%; היצוא יגדל ב-15%; תקציב החינוך, השר המר, יעלה; לא תהיינה גזירות כלכליות; ולבסוף — המדיניות הנכונה של "הכלכלה הנכונה" תימשך. איוז שורה של כלופים, איוז מרחץ של חוסר רצינות.

ולממשלה הזאת, חברי הכנסת, אתם רואים להעניק אמון. חבר הכנסת ברמן? ואתה הרי נגד הלאמת הבנקים. כולנו

הקודם היתה הסכמה שלא מפריעים גם לראש האופוזיציה, ואני מבקש ממך שלא להפריע.

שמעון פרס (המעריך):

ראינו על מה דנתם בשיחות הקואליציה המרחונית שלכם. לא דנתם על לבנון. לא דנתם על שלום ולא דנתם על כלכלה. אלא דנתם על הצרכים המפלגתיים הצרים שלכם, מה מגיע לכל מפלגה קטנה כדי שתצטרף להסכם המוקדם של השישים-וארבעה.

אנחנו היינו מוכנים להושיט יד כדי לחלץ את המדינה מקשייה. אך אתם מוסיפים להתבוסס באשליה שלכם — וגם שמעתי הך לך בדבריו של מר שמיר, שתמיד היה לנו קשה — שלמדינה אין קשיים, וכל מה שדרוש לכם הוא שגרים ידיים, ולא דווקא נגטש שכם.

חברי הכנסת, אנו נלך לעם ונאמר לו את האמת: לא הבורסה תושיע את ישראל. נחזור למדיניות של צמיחה במקום מדיניות של יניקה מבנקים זרים. נחזור למדיניות של יצוא ולא מדיניות של הצפה ביבוא. אנו נחזור לשדות הנגב והגליל, הנאנקים תחת עול האינפלציה המסורפת שאתם יצרתם, ולא נמשך במדיניות של "שישו ושמחו בני מצי". אנו לא נבטיח — כפי שאירדור הבטיח — חיים קלים, כלכלה קלה ותמורה בלא עבודה. אנו נחזור לפיתוח התעשייה, להרחבת החינוך הגבוה והצעיר, להעמקת המחקר העצמי, ונלך לבחירות בהבטחה לבנות מדינה, ולא לקנות בוחרים.

מר שמיר, עם כל הכבוד לך, אילו היתה כך רוח נכונה — לאור מה שקרה ביומיים האחרונים ועוד לפני שדיווחת לנשיא — היית צריך לבוא היום לכנסת ולהציע בחירות, ולא להציע ממשלת המשך. אין לכם כמה להמשיך, זוהי פשיטת רגל. העם נמצא במשבר עמוק, אין לכם תוכנית ואין לכם מוצא. רק העם יכול להחליט מהי הדרך הנכונה להיחלץ מהמשבר המדיני, היטחוני והכלכלי, שאתם הכנסתם אותו לחורבן.

חברי הכנסת, אנו מציעים בחירות מוקדמות מייד, בלי בוזבז כסף ובלי מערכת בחירות ארוכה. אם אתם סומכים על העם, נלך אליו כולנו ונשאל אותו —

גאולה כהן (התחיה):
הגישו הצעה.

שמעון פרס (המעריך):

— כי הבעיה שוב איננה בעיה של שרים ושל מפלגות: הבעיה היא של אזרחות ושל מדינה.

ביודענו שלא תעשו זאת, מפני שהשישים-וארבעה גם הסכימו כיניהם שלא ללכת לבחירות, נשרת כאופוזיציה וכאלטרנטיבה. אנו נוכיח שיש אלטרנטיבה, ואתם תוסיפו להוכיח שיש צורך באלטרנטיבה ואין בלתה.

מר שמיר, אין לנו אמן בממשלה שהצגת, שאין בה חדש, שאין בה חרטה ואין בה הפקת לקחים. יש בה חזרה נדושה על כל השגיאות שעשית. אין לנו אמן במדיניותך, אין לנו אמן בהרכב הממשלה וברוכהבה, והתקווה האמיתית האחת היא להציע לעם אלטרנטיבה של ארץ-ישראל אמיתית, ארץ-ישראל עובדת, לא ארץ-ישראל של כוזב וגנריות, אלא ארץ-ישראל שיש בה גדולה והיא יכולה להיות מדינה למופת בהיסטוריה שלנו לגבי עמים אחרים.

הי"ר מ' סבדור:

תודה לחבר הכנסת שמעון פרס.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא:

צריכים לומר לה, גם אתם: הרסתם את המורל הלאומי; פגעתם באמון העם; פזרתם הבטחות-שווא; נטלתם את כספי האומה כדי לרכוש בוחרים למפלגתכם בדרך גלוזה, ועכשיו אתם רוצים לקחת מהעם כפל-כפלים.

מר שמיר ומר ארדור, האומנם אתם מאמינים שאומה יכולה או צריכה לחיות על נדבות מבחוץ ורמייה מבפנים? האומנם אפשר לקיים משק בלא מאמץ אמיתי בתעשייה ובחקלאות? האם רשאים אתם לבזבז את משאבי העם, שנועדו גם לדור הצעיר? אתם יצרתם אווירה של חיים קלים ומתוקים, של כלכלה מדומה, של שוק שחור, ואני מצטער לומר לך, מר שמיר, שגם היום, בדרכיך על ענייני חרץ, שוב ציירת תמונה מתוקה: מאין כמורה, בלא יסוד.

אין אתם יכולים להתייצב כך, שותפי הקואליציה, בפני העם. בפני הכנסת?

עכשיו אתם מודים, כחצי פה אומנם, בכישלון הנורא בתחום הכלכלי. אך כרגיל, מר שמיר, אתם מכים על חטא על חוס של תושבים אחרים, של תושבי המדינה וציבור העובדים. אתם מזמינים את כולנו להשתחזות בפניכם אפיים אדעה ותובעים שנהיה שותפים לכישלון הגדול שלכם, ועוד שנודה לקרש בדרך הוא על נכונותכם האדיבה לעשותנו שותף פסיכי לשיגיונות דעתכם.

לא נסכים לשותפות כזאת. לא נסכים, מפני שאין בדתנו לחפות בפני העם על מה שקרה כאמת. על הכישלון שאינכם מוכנים להודות בקיומו ואינכם מוכנים להסיק ממנו מסקנות, לא אישיות ולא לאומיות. להיפך, נאמר בקול צלול: דרככם בענייני כלכלה, חרץ — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

— — —

שמעון פרס (המעריך):

ניהלנו מדינה, ומעולם לא היה בה 150% אינפלציה.

נאמר בקול צלול ורם: דרככם בענייני כלכלה, חרץ וביטחון, איננה דרכנו. יש בינינו חילוקי-דעות לאורך כל הדרך.

אתם רוצים לקחת מהצרכים החברתיים — מהחינוך, מהבריאות, מהשכלה וחלשות — כדי להגשים את המטרות הפוליטיות הדמיוניות שלכם, מטרות שאין להן הסכמה לאומית. אנחנו אומרים: קודם כול תורידו מההוצאות של המדיניות הנלוזה שלכם, בטרם תפגעו בעם, בחוסנו ובביטחונו. הפסיקו לבזבז מאות מיליוני דולרים על רילות בשומרון, ואחר כך — גבו מציבור העובדים, קבלו החלטה בדבר מלחמת לבנון ואחר כך — פנו לעם. הורידו מיליארד דולר מהתוכניות המדיניות הגרנדיוזיות שלכם, ואחר כך — דברו על כלכלה נכונה.

יוסי שרד (המעריך):

כל זה תחיל בהמצאת האנרגיה.

שמעון פרס (המעריך):

רסנו את הרווח הקל בטרם תעקרו את שכו העבודה של העובדים, שבקושי מתקיימים ממנו היום. השקיעו בערי הפיתוח ולא במערכות הבחירות שלכם.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אתה, חבר הכנסת פרס, דרשת מימון בחירות בכנסת.

הי"ר מ' סבדור:

חבר הכנסת אולמרט, אני מבקש שלא להפריע. בכנסת

שמענו סימנים לנימה הזאת ממי שקדם לי על הדוכן הזה. דבר יהודי לא היה קם בארץ הזאת לו שקלו כעבר שיקולים לאומיים במנוחים תקציביים. התיישבות יהודים בארץ-ישראל, בדיוק כמו עליית יהודים לארץ-ישראל, היא מעבר לכל שיקול תקציבי.

שמירת החוק ביהודה, בשומרון וכחבל-עזה חייבת להיות קפדנית. בדיוק כפי שהיא נדרשת ומתבקשת מאליה בכל השטחים שבהם מתנוסס דגל ישראל.

המינהל האוטונומי, או כפי שהדבר מוגדר בהסכם קמפ-דייוויד, האוטונומיה המינהלית לערביי ארץ-ישראל, חייב להיות היעד שאליו נחתור, אוטונומיה מלאה לערבים בדבר עם נוכחות יהודית. זהו הפתרון העומד בבסיסו של ההסכם, והוא אשר אפשר את חתימתנו על חוזה השלום עם מצרים: לא פחות אך גם לא יותר מזה. מצרים טועה טעות חמורה אם היא חושבת, שעל-ידי יצירת לחץ עלינו היא תצליח לשנות כהוא-זה את מדיניותנו. כיבוד חוזה השלום הוא צו לנו, אבל גם למצרים. הפרתו עלולה להתגלות כחרב פיפיות. ולי אין ספק לא בכמיהה שלנו, של הישראלים, וגם לא בכמיהה של העם המצרי לשלום. אני מקווה ששר החוץ יצחק שמיר, בהיותו לראש ממשלת ישראל, ימצא דרכים להבהיר לנשיא מצרים, כי ניתן לכבד את חוזה השלום כינינו גם אם קיימים חילוקי דעות בין שתי המדינות.

לבנון — הדיבורים על נסיגת צה"ל מיידית לגבול הכין-לאומי, ללא פתרון יסודי שיספק את צורכינו הביטחוניים והמדיניים, הם דיבורי סרק, שנועדו לאחו את העיניים. וגם על כך שמענו נימות, נימות בולטות. ממי שקדם לי על הדוכן הזה. אני מצטער על כך, רק אלה הרואים באשף כן-שיח לישראל צריכים להיות מעוניינים בהשתלטותו המחדשת על שטחים לבנוניים הנובלים כישראל, אני נותן אשראי מספיק לחבר הכנסת פרס, על-מנת לא לחשוב שהוא רוצה בחיזוקו של אשף. ישראל צריכה לחתור לכך, שלבנון תשוב להיות עצמאית, ושתוך קיומו של הסכם עם ישראל, אפילו לא אחת בלבד, תיהפך לנייטרלית, מין ארץ הפרדה כינינו לבין הסורים. איני בטוח שהדבר הזה יעלה בדינו, אבל בוודאי איני רואה מקום שלא לנסות לפחות ללכת אל המטרה הזאת. גם על האמריקנים היא מקובלת וגם, במידה רבה מאוד, על הלבנונים. דבר אחד עלינו לזכור: הסכסוך על לבנון חורג בהרבה מעבר לסכסוך הערבי-הישראלי. הוא חלק מן המאבק הבין-גושי, כאשר סוריה הפכה זה לא כבר לחוליה בשרשרת הבסיסים הסובייטיים המצויים מחוץ לבריית-המועצות. עם כל הרצון ליצור תנאים לדיבורות עם דמשק, איני רואה היום את סוריה האסאדית, שיש קווי דמיון ביניה לבין מצרים, הנאצריסטית, מגלה נכונות כלשהי לפתור את הסכסוך בינה לכינינו בדרכי שלום.

ולבסוף, ואולי זאת היתה צריכה להיות ההתחלה, אציין, כי פחות משלושה מיליון וחצי יהודים, הנהנים מריבוי טבעי בלבד, לא יוכלו להרים את המשא, שהוא גרנדיוזי, שהוא היסטורי, שהוא גרנדיוזי עד כדי דרמטיות. הוא היה גרנדיוזי גם כאשר תנועת העבודה שלטה בארץ, ואין כל סיבה לומר היום שהוא גרנדיוזי פחות. מפני שממשלה בראשות הליכוד שולטת בארץ. אני מצטער על שלעתיים דברי המערך נשמעים כאילו המלה היפה חשוכה יותר מן הצמדה הבסיסית. אני מצטער על כך, כי דעתם היתה צריכה להיות כאן הקובעת, ולא המלה היפה, כאילו המסוגגת.

עליך, אדוני ראש הממשלה המיועד, מוטלת החובה ליצור בארץ אווירה שתעודד עליית יהודים. הימנעותם של יהודים

(חברי הכנסת קמים בצאת נשיא המדינה מן האולם.)

הי"ד מ' סבירור: רשות הדיבור לחבר הכנסת אליהו בן-אלישר, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר אבטכי.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא התפלאתי לשמוע את הצעקות, כשקודמי דיבר. האמת היא, שמתפקידו היה למחות ביקורת, והוא עשה את זה בצורה מרה ומרירה מאוד, כמי שקשה לו. בסופו של דבר, לא הוא אשר עמד כאן ראשון היום. אני מבין שהוא מאוכזב, ולפעמים הוא גם מצא לנכון שלא להיות הוגן.

אבל לא זה הנושא שעליו רציתי לדבר היום. זה יום ששלושים בו גם עצב וגם שמחה. אולי כמו כל הימים הגדולים, שגם אלה אשר חיים אותם לא חמיד מיטיבים להרגיש עד כמה הם חשובים וגדולים. עצב — כי כפעם הראשונה ממשלה בראשותו של הליכוד איננה בראשותו של מנחם בגין. לא זאת העת לערוך מאזן על פועלו של ראש הממשלה היוצא, ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל. לא היום נסקור את תרומתו הכבירה של בגין לביטחונה של מדינת ישראל, לעיצוב גבולותיה, לשלום עם מצרים, למשטרה הרמוקרטית והפרלמנטרית ולאופיה היהודי והציוני. ראש הממשלה היוצא הטיב אתם עמוק על ישראל המתהווה, ועוד יוסיף להטביע חותם עליה.

אבל זהו גם יום של שמחה על כוחה של החברה הישראלית ועל עוצמתו של המשטר הפרלמנטרי הישראלי. לפיד ההנהגה עובר מיד ליד ברוח היהדות, החופש והדמוקרטיה, ואני מציע שכולנו, אולי אפילו כלי הבדל השתייכות מפלגתית או סיעתית, נרד להתפאר בתהליך כזה.

בעוד שעות ספורות יהיה יצחק שמיר ראש הממשלה השביעי של מדינת ישראל. הוא מקבל לידו מדינה החיה בשלום עם מצרים, היושבת על גבול הירדן ורמת-הגולן. נכון שהמדינה מתחבטת בבעיות כלכלה קשות, וכבר קיבלנו טעם ראשון של הוויכוח שיכול להתגורר בנושא הזה. אני מציע שלא נשכח אף לרגע קט שבעיות כלכליות הן מטבען בעיות חלופות, ולא אם הן משאיות רישום לעד בביטחונה של העם, כבעים הן הסטוריה של שום עם. ובוודאי לא של מדינת ישראל.

בשניים נבחת ממשלה: בעקרונות שהיא מציבה לעצמה והם בבסיס פעולתה, ובכושר הניווט שלה להגשמת אותם עקרונות. לי אין ספק, שראש הממשלה יצחק שמיר, משיכזה בהערכת האומן היום, עומד בשניים.

גבולה המזרחי של המדינה יהיה על הירדן. זוהי מציאות ציונית ומדינית כאחת, מציאות המקובלת על רוב חלקי הבית הזה. אין ויתור ולא יהיה ויתור אף לא על חלק אחד משטחה של ארץ-ישראל המערבית, הנתונה לריבונותנו ולשלטוננו היום. מדינת ישראל לא תזכה ולא יוכלה לזכות בשלום עם כל שכנותיה, אם לא תעמוד על העיקרון הזה, שבו משולבים כאחד — ציונות, מדיניות, ביטחון ואסטרטגיה. כל ויתור טריטוריאלי בארץ-ישראל המערבית רק יורע את הזרע של המלחמה הבאה. תנאי כל יעבור לביצורה של המציאות הקיימת ולהבטחתה בעתיד הוא בנכחות מרבית של יהודים בתבלי יהודה, שומרון, עזה והגולן. גואמנים עלי דבריו של חבר הכנסת יצחק שמיר, שהממשלה בראשותו תמשיך לקדם את מפעל ההתיישבות הציוני הזה בכל כוחותיה.

אסור לנו להתרשם מאלה הפרטים חזון לפרטות. וכבר

עדיין רב מן המפריד. אני יודע שהשר שמיר עשה זאת באמת, בכנות וברצון עז להיות ראש ממשלה של אחדות לאומית.

שבח וייס (המעריך):

מה על מפלגתך בנושא זה?

אליעזר אבטבי (חזית רחית לאומית):

המפר"ל עשה כל מאמץ מצדה כדי לקרב את הצדדים. הצעתו של השר זבולון המר היתה להקים ממשלה עם קווי יסוד חדשים, או בלא קווי יסוד, ובלבד להתאחד על אותם דברים לאומיים, חברתיים וכלכליים. את זאת מאשר גם השר שמיר הנוכח פה. אנו רק ציינו, כי אנתנו חתמנו על קווי יסוד לארבע שנים והיינו נאמנים להתחייבותינו ולחתימתנו, ואין זה מן ההיגיון לנסות להפר אותם או לפעול אחרת. אולם הרצון והמאמץ, כפי שהם באו לידי ביטוי מצד חברינו, היו כנים, והם חלק ממאוזווינו.

המפלגה הדתית-הלאומית-הציונית, כבעבר כן גם בעתיד, תדגול תמיד באחדות ותהיה זו שתתבע ותפעל גם להכא למען אחדות העם ואחדות לאומית בממשלה. לדעתנו, ערכה של האחדות הוא ביכולת לפעול באורח יציב, זה דבר מחויב המציאות וניתן להשיגו. יש לפעול עדיין בכיוון זה. לדעתנו, המאמצים שנעשו לא היה בהם די, ועדיין יש מקום לגשר על פני חילוקי דעות. אני סבור שגם כעת יש לעשות את המאמץ הדרוש. יש לעשות הכול כדי להתמודד עם אותן בעיות שעממן אנו מתמודדים היום, וניתן להמשיך את הדילוג עם מפלגת העבודה, כדי להסיר את מכשולים העומדים בדרכנו.

שמעתי רבות, שכאילו אכן הנגף כעניין זה היא דיוקא ההתנחלויות. לכן הצעתי כעניין ההתנחלויות היא בשלושה מישורים: א. אותו מישור שאין יוכוח עליו, לאמור, הבקעה, גוש-עציון ורצועת-עזה. על כך אין ויכוח. ב. עיכוב ההתנחלויות הקיימות. גם על כך אפשר היה להגיע להסדר. לאמור: כל אותם יישובים חדשים, שטרם הגיעו ל-100 יחידות, לאפשר להם להפתח עד 100 יחידות, ואילו לגבי האחרים ניתן היה לקבוע אחוזי גידול ואכלוס כשיעור של 20% — 25%; ג. כאשר להתנחלויות החדשות, הצעתי היתה לאפשר לוועדת שרים לענייני התיישבות להחליט, והחלטתה תהיה טעונה אישור הכנסת. ההצעה שהחלטה כזאת תתקבל בממשלה ברוב של שני-שלישים, אינה נראית לי. לא ניתן לעשות זאת. אבל ניתן לדרוש בהחלט, שהחלטת מעין זאת תתקבל בכנסת, וכך ניתן יהיה לגשר על-פני הפער.

הממשלה צומדת בפני אחד האתגרים החשובים ביותר, והוא הבעיה הכלכלית. יש צורך להתמודד עם הנושא הזה. בראש ובראשונה יש לתת את הדעת על הנושא החשוב שנקלע לדרכנו ממש בימים אלה. אני רוצה להזכיר לחברים את העבר הלא-רחוק, אמרתי זאת מעל במה זו ואני חוזר ואומר, שהמדיניות הכלכלית, או המהפך הכלכלי מאז אוקטובר 1977, הוא שנכשל. התוצאות שאנו רואים היום הן הפרי של אותה חוכמית. לצערי הגדול, זעקנו מעל במה זו ואמרנו שאין לבטל לחלוטין את הפיקוח על מטבע-חריץ. אמרנו שאם הממשלה אינה רוצה להתערב כלל, ביום מן הימים היא תצטרך להתערב על-כורחה. והנה אנו נמצאים במצב הזה. אומנם, הפיקוח בוטל בחלקו, אבל התערבות הממשלה לא פסקה. הייצור והיצוא נגנעו והנהירה לאפיק הלא-יצרני הפכה לשם דבר. גם היום, אין זו בושה לומר שבתחום זה או זה היה כישלון, ויש צורך לשנות כיוון.

מגמה כלכלית זו, שיצרה, לצערנו, אשליה חמורות — והגדילו לעשות בנושא זה גם הכניקים, שניפחו וויטתו את מניותיהם מעל ומעבר לאינפלציה ולפיחוחים — מגמה זו

רבים מלעלות לארץ לא נובעת רק מהיסוסיהם או מספקותיהם. גם אנחנו, הישראלים, אשמים לא מעט בכך שאין עוד עליה ארצה. לא השכלנו להפוך את ארץ-ישראל, את מדינת ישראל, מארץ מקלט לנודפים לארץ שואבת ליהודים. לא רק גורלם של יהודה, שומרון, חבל-עזה והגולן תלוי בהיקף העלייה. למיטב הכרתי, עתידה של מדינת ישראל ייקבע על-ידי היקף העלייה. וכתוך בליל הבעיות הקשות האורכות לך — אני מצפה כי תתקוף את הסוגיה הזאת, סוגיית העלייה, במהירות, ואתה הבטחת לעשות זאת.

ברור לי במידה שאין עמה ספק, שהעלייה ארצה תלרה ככלכלה ישראלית בריאה יותר מאשר היא מותנית בכל גורם אחר שהווא.

אדוני ראש הממשלה המיועד, נימה אישית. כאשר לפני שלוש שנים ומחצה עזבת את הכס הזה של יושב-ראש הכנסת והצטרפת לממשלה כחפיקי שר החוץ, ואנוכי אז מכהן כשגריריה הראשון של ישראל במצרים, שלחתי לך מקהיר מכרז ברכה, ובו הפסוק מספר בראשית. האומר: "ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה". היום אתה הולך להיות ראש ממשלת ישראל, ואני פשוט חושש, שאם אחזור על הפסוק הזה, אולי לא בכל מקום יתרגמו אותו לפי כוונתי. לכן לא אומר "ופרצת", אלא אומר היום "וביצרת את ישראל כואך ימה וקדמה וצפנה ונגבה".

היורד מ' כהן-אבידב:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר אבטבי, ואחריו — לחבר הכנסת ויקטור שט-טוב.

אליעזר אבטבי (חזית רחית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקדם בברכה את הצגת הממשלה החדשה ומאחל לשר שמיר, ראש הממשלה המיועד, הצלחה בתפקידו והצלחה לממשלה כולה. כולנו תקווה שהממשלה אכן תצליח להתמודד עם הבעיות והאתגרים החדשים והישנים הרבים העומדים לפניו.

קווי היסוד של הממשלה המוצעת הם אותם קווים של הממשלה היוצאת, ומי ייתן שאלה יתמלאו, יתגשמו ויתממשו ככל החסומים, בעיקר באותן שאיפות של אחדות הגורל היהודי בארץ-ישראל.

כולנו מצטערים על פרישתו של ראש הממשלה, מר מנחם בגין, אין ספק שבהיסטוריה של העם היהודי יירשמו פרקים מזהירים רבים על אישיותו כמנהיג בתנועתו, כמנהיג של עם ישראל תקופה ארוכה, שכיוון ושירת את עם ישראל לפני קום המדינה, באופוזיציה וכן בתקופת היותו ראש הממשלה. אנו מאחלים לו כריאות טובה ואריכות ימים.

אני רוצה לציין, שאני מצטער על שלא קמה ממשלה אחדות לאומית. לדעתי היה מקום לממשלה כזאת, וציין זאת בצדק ראש הממשלה המיועד, מר יצחק שמיר. בעת הזאת, ממשלה כזאת נחוצה לעם ישראל, ואילו כל אחד מהצדדים היה מוותר, ולו במקצת, על שאיפותיו, או שהיה דוחה אותן זמנית. ניתן היה להקים ממשלה כזאת, שכה חשובה היא ורצויה בעת הזאת למדינת ישראל.

שבח וייס (המעריך):

גונב לאחיינו שמפלגתך לא עשתה שום מאמץ.

אליעזר אבטבי (חזית רחית לאומית):

תיכף תשמע. אותם הבדלי השקפות, אותם דעות ומצעים, ניתן היה זמנית לקפלם, ולנסות להתקרב זה לזה בתחומים לאומיים, מדיניים וחברתיים, להתאחד עליהם, כי המשותף

שושנה ארבלי-אלמחלינו (המערך):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמחלינו, היתה לכם הזדמנות, חיקיתי, חיקיתי וחיקיתי ולא הגעתם.

דור זיגמן (הליכוד):

לוא הצטרפת את אלינו — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אבטכי, אני מבקש ממך להמשיך.

אליעזר אבטכי (חזית דתית לאומית):

ידענו אז ואנו יודעים היום, שהסורים הם גורם מפתח בלבנון, בלעדיתם וכלי הסכמתם כמעט אי-אפשר שיקום ההסדר. לכן יש צורך לעשות כל מאמץ כדי להגיע להסדר גם אחם.

לסיכום, על הממשלה החדשה לגבש את תוכניותיה המדיניות, הכלכליות והתברריות, לטווח הקצר ולטווח הארוך. ולפרסם את יעדי מדיניותה, כדי שהכנסת תוכל להתייחס אליהם. אני מאחל הצלחה לממשלה החדשה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אליעזר אבטכי, רשות הדיבור לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

ויקטור שם-טוב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ידענו חילופי ממשלות בעבר. ממשלות הלכו, ממשלות באו. ממשלות נפלו וממשלות עלו. אך אינני מכיר בתולדות הכנסת ובתולדות פרלמנטים אחרים כעולם מחזה מעולם האבסורד כמו המחזה המתקיים לנו עינינו בישיבה זו. אינני זוכר מקרה אחר, שבאותו יום ממש שהמיועד לראש הממשלה מציג את ממשלתו, ההיגיון הפוליטי מחייב לומר לו מיד: אדוני, התפטר ולך אל העם.

שש שנים שולטת בנו ממשלת הליכוד, וכשנה השביעית היא הביאה את המדינה לשפל שלא ידענו כמותו. השפל הוא תוצאה של מפגש בין הרפתקנות בעניינים מדיניים להרפתקנות בענייני כלכלה ומשק. התוצאה היא הידרדרות נוראה, חוסר אמון בכל המערכת הממשלתית והמערכת הפיננסית וייאוש החרד עמוק ללבבות רבים.

מחוצ לבית הזה מתקיים שוד לאור היום של חסכוניותהם של מאות אלפי אזרחים ישרים, הגונים ותמימים, שקיבלו את הבטחות שר האוצר כלשונו, אין הלאו לספקולציות והשקעו את חסכוניותיהם האחרונים במניות יציבות של בנקים. אין לי מלה אחרת המגדירה את מצבה של המדינה היום מהמלה שפל, שפל עמוק.

ובמצב זה, המיועד לראשות הממשלה, חבר הכנסת שמיר, מציג לפני הכנסת ממשלת המשך. חבר הכנסת שמיר, האזנתי לכל הנאום שלך, אין מלה של ביקורת עצמית, אין מלה של חשבון נפש, אין רמז של רצון להסיק לקחים ממה שקרה. האם אינכם מרגישים כיצד אתם נראים, חברי הכנסת מהקואליציה?

לפני כעשרים וחמישים ימים הגיש את התפטרותו ראש הממשלה היוצאת, מר מנחם בגין. עד הרגע הזה מר בגין הוא עדיין ראש הממשלה. כראש ממשלה מעבר, הוא ראש ממשלה לכל דבר. והוא לא התייצב בבית. אומרים שהוא לא בא מטעמי בריאות. אני אישית מאחל לו מכל הלב בריאות טובה, שיזכה לכבוד את זיכרונותיו ונקרא אותם בעניין. נאמר לנו, לא שמענו את זה בקולו של ראש הממשלה, מקורביו אמרו לנו

חייבת להיפסק. נעשה דבר שאסור היה לעשותו, והזהרנו לא אחת מעל כמה זו, שיעזיר אווירה של רווחים קלים תמיט עלינו יום אחד אסון: וזאת בנוסף על האינפלציה הגדולה יותר תחלואי הכלכלה והמשק.

לרצתי, במצב שנוצר לא היה מנוס מהתערבות הממשלה. אני מצדיק זאת רק בתנאי אחד, שמעורבותה של הממשלה תהיה הגנה על החוסך הקטן, ואין לשחרר את הבנקים מנשיאה בעול זה. אומנם טרם פורסמו כל הפרטים, אך אני מתאר לי שהכנסת או ועדת הכספים עוד ייתנו את דעתן על עניין זה.

על הממשלה, במסגרת יעדי המדיניות שלה, להמשיך ולהיאבק באינפלציה. בדבר יש לשמור על מאזן החשלומוס ולשפר אותו, בלי ליצור כהלה. על הממשלה החדשה להכין תוכנית כלכלית רב-שנתית עם מגמות ברורות, כדי שהייצור יקבל את התנופה הנכונה וההשקעות במשק והצמיחה הן שיוכלו ולא מניות מנופחות ומתנפחות כאורה מלאכותי מעל ומעבר לערך. כפי שהיינו עדים לכך.

שר האוצר נחלץ אומנם לסייע, ואינני יכול להאשים אותו. משום שהנושא הזה מעוות זה כמה שנים, בנושא המניות גדל והולך דבר שאיש מאתנו לא היה רוצה לראות. אבל אם כבר הגענו אליו, את אשר יגורנו בא, יש לפעול במתינות ולא בכהלה. תוכנית כלכלית רב-שנתית עם אפיקי ייצור, הכוונה ופיקוח — זו התשובה שצריכה להינתן בעת הזאת ויש להשתחרר מהאשליות של המהפך הכלכלי מאוקטובר 1977.

בתחום המדיני, על הממשלה לעשות כל מאמץ שתחזה השלום עם מצרים יתבצע הלכה למעשה ולפעול למען הפשרת הקיפאון בתחום זה, כי קיפאון ממושך יערער את בסיס הסכם השלום. יש לפעול באמצעות ידידים ובאורח ישיר, כדי שהיחסים עם מצרים יימשכו.

נושא לבנון גרם לוויכוח קשה בחברה שלנו. היום, כשאנחנו עומדים על נזה האוואלי, יש לפעול ביתר שאת כדי להגיע להסדר בלבנון ולצאת מהר ככל האפשר ממדינה זו. אני משוכנע בהחלט שאין אנתנו צריכים לצאת בלי להבטיח שמחבלים וגורמים המאיימים על הגליל לא ישונו לסורם ולמקומותיהם ויאיימו שוב על יישובי הגליל. אני חוזר על הצעתי, שיש לעשות כל מאמץ כדי להגיע לניהול משאומתן עם הסורים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אבטכי, אני מצטער להפסיק אותך, אבל אינני יכול לקבל את זה שאף לא אחד מהשרים יהיה ליד שולחן הממשלה. עם כל הכבוד, אפסיק אותך ואבטק שתמשיך רק כשיבוא אחד השרים. לא ייתכן ששום שר לא יהיה כאן.

שושנה ארבלי-אלמחלינו (המערך):

— — —

רני מילוא (הליכוד):

השר שמיר יכנס מיד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לא אמרתי שדווקא השר שמיר יהיה, יכול להיות כל שר. לא ייתכן שכאשר מציגים ממשלה — אף לא אחד מהשרים ישב עליה שולחן הממשלה. עם כל הכבוד, נמתין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

במקרה כזה נהוג לעשות הפסקה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לא אכריז על הפסקה. אמתין כמה דקות, ואם לא ייכנס איש מהשרים — אכריז על הפסקה.

כל הממשלה, להסתבכות במלחמת לבנון, המלחמה המיותרת והאומללה הזאת, השלישייה בגין-שרון-רפול כחלקה הודחה ובחלקה ירדה מהבמה.

אני טוען, רבותי, שאף אחת מהמטרות המדיניות שהצבתם לעצמכם באותה מלחמה שהתחילה כמכצע "שלום הגליל" ל-48 שעות, אף יעד מדיני אחד לא הושג. אין סדר חדש בלבנון, אין נשיא לבנון יידידותי לישראל, אין ממשלה חזקה בלבנון, אין חווה שלום בין ישראל לבין לבנון, אין סיכוי שהסורים יצאו מלבנון — נהפוך הוא, הסורים היום כמעמד דומיננטי בכיירות כפי שלא היה להם לפני המלחמה. אין בלימת הסובייטים, נהפוך הוא — הסובייטים חדרו עמוק יותר, והיום יש לנו בעיה נוספת של החדרת טילים חדשים. הקואליציה האנטי-מירונית ניצחה בלבנון. אין היום שלום עם מצרים, בעל נשמה ונפש.

הלוא כל מלחמת לבנון היא כישלון טוטלי אחד גדול. בגין לא התפטר מרוב הצלחות אלא מרוב כישלונות. ואתה מצגי לפנינו במישור זה ממשלה של המשך.

ובמישור הכלכלי — מר שמיר, האם יכולת להתעלם מכך שהמשק נהרס? שהמערכת הפיננסית קורסת?

יש אי-אמון נורא ומסוכן. הלואי שהאזרחים מחר, כשתיפתח הכורסה — ואני מתפלל לכך — יגלו קור רוח ולא ילכו לכהלה. עשיתם הכול כדי שהאמון בממשלה ובמערכת הפיננסית ייהרס מיסודו.

הגיבור המרכזי בעניין הזה הוא שר האוצר יורם ארידור, זה הטוריאדור במשק הישראלי, שמשחק את תפקיד השור שהבד האדום של התקשורת, כל פעם מחדש, מוציא אותו מן הכלים. לפי מר ארידור, צריכים כולנו לבקש עכשיו את התפטרותו של חיים פלטנר מהטלוויזיה, יתפטר פלטנר — וכל הצרות ייעלמו, לפי השור.

שושנה ארבל-אלמחליני (המעריך):

קודם היה שפיגלמן, עכשיו פלטנר.

יקטור שם-טוב (המעריך):

שלוש שנים גילה שר האוצר הזה חוסר אחריות נוראה הישגו היחידי של ארידור הוא הצלת הליכוד בבחירות ב-1981 בכסף של משלם המסים. הלוא זה כישלון של כלכלה פופוליסטית מחניפה לעם על חשבון המשק. זה שר אוצר שמעולם לא תבע קורבן מהאזרחים, אלא חילק להם הטבות; הלוא הוא אבי הטלוויזיות הצבעוניות, שהוריד את המסים על היבוא, שהביא לצמצום היצוא, שהרס את האמנות של המשק, שסיפק לכל דולר זול, שהדפיס שקלים והזרים אותם כנחל אדירים — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, כהתחלה נרשמת כרשימה ל-18 דקות ואחר כך תוקן הדבר ל-10 דקות, עליידי המעריך.

יקטור שם-טוב (המעריך):

לא, זו טעות, יש לי 20 דקות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני רוצה רק שיובן, אינני רוצה שיחשבו שאני מפלה בין חבר כנסת לחבר כנסת, אני מצטער, ואמר לי כעת עליידי דובר המעריך שהוקצבו לי רק עשר דקות.

יקטור שם-טוב (המעריך):

זו טעות.

שהוא התפטר מסיבות אישיות. נקבל זאת בכבוד, לא נקשה ולא נחטט. אך השאלה שהציבור שואל, וזה הפך לחידון לאומי, האם ראש הממשלה התפטר רק מסיבות אישיות? האם לא היו סיבות מדיניות להתפטרות הזאת? לא היו סיבות ציבוריות? ואתה, אדוני, ברכת את ראש הממשלה היוצא והבעת לו הערכה במלים חמות, ולא מצאת לנכון לומר מעל הבמה הזאת לעם כולו מה הן הסיבות הפוליטיות והסיבות הציבוריות — והציבור רשאי לדעת אותן — שהגיעו את ראש הממשלה מנחם בגין לסיים את תפקידו הממלכתי כך. כיצד הגענו לכך שראש הממשלה היוצא, מר מנחם בגין, הגיע למצב שיאמר: אינני יכול עוד? מה ההסבר? וכולכם רצתם אחריו להתנתן ולשכנע אותו שימשיך, והוא חזר ואמר: רבותי, אינני יכול עוד.

חבר הכנסת שמיר, האמת היא, שראש הממשלה מנחם בגין, בנוסף על סיבות אישיות, קרס תחת עומס הכישלון של מדיניותו.

רוני מילוא (הליכוד):

מנין אתה יודע זאת? איך אתה אומר דברים כאלה?

יקטור שם-טוב (המעריך):

הוא קרס תחת עומס כישלון המדיניות שלו כשני מישורים.

רוני מילוא (הליכוד):

אולי יש בעיה בריאותית?

דב זכין (המעריך):

אתם מעלימים את זה.

רוני מילוא (הליכוד):

תתביישו לכם, הוא לא קרס תחת שום דבר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא, חבר הכנסת דב זכין, חבר הכנסת, אני מבקש.

שושנה ארבל-אלמחליני (המעריך):

מדברים מתוך כבוד למנחם בגין.

רוני מילוא (הליכוד):

לא, זה לא מתוך כבוד, הוא לא קרס תחת שום דבר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא, שמענו.

שושנה ארבל-אלמחליני (המעריך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שושנה ארבל-אלמחליני, אני מבקש לאפשר לנואם, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, להמשיך.

יקטור שם-טוב (המעריך):

רבותי, חברי הכנסת מהקואליציה, הלוא אמרתי שאתם הפכתם את זה לחידון לאומי. אנחנו ציפינו מהמיועד לראשות הממשלה, שבדין זה הוא יגלה לעם מה היו הסיבות הפוליטיות והציבוריות להתפטרות. היו גם סיבות אישיות, ללא ספק, אך לא רק סיבות אישיות. לכן אני אומר את ההסבר שלי: הוא קרס תחת עומס כישלון מדיניותו כשני מישורים, במישור מדיניות החוץ ובמישור המדיניות הכלכלית.

מדיניות החוץ — הכול מתבטא בתוצאות מלחמת לבנון. שימו לב, אותה שלישייה, הנושאת באחריות ישירה, יחד עם

פוסקת — 8% — 10% בשנה: היה פיתוח של תנופה בתעשייה, פיתוח בחקלאות. שיא האינפלציה אצלנו — 60% אחרי מלחמת יום הכיפורים והורדנו את זה לחצי בשנה שבאה אחרי המלחמה. מסרנו לכם משק עם פיתוח וזחל של 24%. היתה עלייה בתקופתנו. אחת מדברים עכשיו על הירושה שלנו בהשוואה על הירושה שאחת משאירים למי שיבוא אחרינו?

ומלאכת ההרכבה שעשית — הממשלה הזאת נולדה מהר מאוד. בתוך פחות מ-21 ימים. אדוני, נולד פג עם חסר משקל נורא, הוא לא מסוגל לנשום ושום אינקובטור לא יעזור לממשלה הזאת שאתה הולך להקים. היא תיפול, היא לא תחזיק מעמד, היא תוצאה של קנוניה. יש לך ממשלת רפאים שלא תחפקד.

אדוני היושב־ראש, בסיכום, יש לי הכבוד לומר היום לכנסת — ומעל במת הכנסת לעם כולו: ייטב להם. לעם ולמדינה כאחד, תירגע החברה כולה, יצומצמו הפערים הסוציאליים, ילכו וייעלמו השנאה והקטנוב בחברה, תורחב ההבנה בין יהודים לערבים, ייפסק השיסיון נגד כלי התקשורת ונגד האופוזיציה, תיעלם האלימות מהחיים הציבוריים, תחודש ההסכמה הלאומית הרחבה, תיגמר המלחמה המיותרת והנוראה בלבנון, תתחיל הבראת המשק, תחודש האמינות בזרוע המבצעת, בזרוע הפיננסית, יחודש התהליך המדיני ויפתחו הדרכים לשלום — כל זה יושג באותו יום שממשלתו הכושלת של הליכוד תרד מעל הבמה.

מר שמיר, לא ממשלת המשך דרושה למדינה זו, אלא ממשלה חלופית, ממשלה של תמורה, והליכוד אינו מסוגל להקים אותה. לך אל העם, אינך יכול לבקש ייפוי כוח ממרכז תנועת החירות בלבד. הבה נקדים את הבחירות ונלך אל העם, והוא צריך לומר האם הוא רוצה כך כראש ממשלה ובממשלת המשך.

היור"ר מ' כהן־אבידב:

תודה לחבר הכנסת שמיטוב. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל כהן.

חברי הכנסת, אני חוזר ומדגיש: חבר הכנסת שאקרא בשמו ולא יהיה באולם, לא תיתן לו זכות הדיבור. אחרי חבר הכנסת יגאל כהן, אם הוא לא יהיה באולם — חבר הכנסת מרדכי גור.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, מירב הברכות ליצחק שמיר ולממשלתו.

הייתי חבר ב"קבוצת השישה", זו שאומרים עליה ששלטה באמצעי התקשורת במשך שישה ימים. הייתי בקבוצה זו, כי לתומי חשבתי שממשלת אחדות לאומית היא צו השעה. אמרו עלי שאני נאיבי, ואני מקבל זאת בגאווה. חשבתי שאין מנוס מהקמת ממשלת חירום לאומית, כשל המצב החמור בתחום הכלכלי.

אמצעי התקשורת תקפו את חברי קבוצת השישה, ועד היום אינני מבין מדוע. הרי אנו לא רצינו לעצמנו דבר, בסך הכול ראינו את טובת המדינה לנגד עינינו. מה שאמרנו הוא, שמצבה הכלכלי של המדינה קשה — לא קטסטרופלי — אבל כחלט קשה. אני אישית חשבתי, שזה הנושא העיקרי שאחר נתמודד במרוצת השנתיים הקרובות. מלכתחילה לא נתתי לרעיון של הקמת ממשלת אחדות לאומית סיכוי רב, משהו בין אחוז אחד לחמישה. ואולם משהתחילו השיחות, התחלתי להאמין שהסיכוי עלי ל-20%, ואז באה האכזבה ואולי ההלם.

היור"ר מ' כהן־אבידב:

אני מוכן לקבל את דבריך.

ויקטור שמיטוב (המערך):

תקבל את דברי, זו טעות.

היור"ר מ' כהן־אבידב:

אני מקבל את דבריך.

ויקטור שמיטוב (המערך):

יש לנו 28 דקות, מהן 18 — 20 דקות אני ר-10 דקות — הדובר הבא.

היור"ר מ' כהן־אבידב:

בבקשה.

ויקטור שמיטוב (המערך):

חבר הכנסת שמיר, אם אתה יכול, לאחר כל מה ששר אוצר זה חולל במשק, לבוא ולומר לציבור, שיש לך בארדור אמון מלא והוא שר האוצר שלך בממשלה החדשה — הרי זה מונע כל אפשרות להביע לך היום אמון.

מה קורה פה? אנשי האוצר שותקים — הם אינם מחייבים לפני הטלוויזיה. השרים שותקים. הממשלה הזאת שותקת ומשותקת. אני שומע שבכתיבה החולים הממשלתיים אין תקציב לקנות מזון לחולים. שר הבריאות איננו באופק. לא שמענו ממנו מלה, כאילו זה לא נוגע לו. מושבים מתמוטטים — אין שר חקלאות. איש לא מדבר. הכלכלה מתמוטטת — מהאוצר אין איש מעז להתציב בטלוויזיה ולהסביר לעם מה קורה.

יש לנו שר אוצר שמרגיע כשהוא חייב להתריע ומתריע כשהוא חייב להרגיע. עדיין לא היתה ממשלה שותקת ומשותקת כמו הממשלה שאתה מציג אותה היום כממשלת המשך.

דיברתם פעם על הירושה הקשה שהמערך מסר לליכוד ב-1977. עכשיו אתה תרגיש את הירושה שאתה מקבל מעצמך, כי אתה היית בממשלה הקודמת. דיברתם על הירושה שהמערך השאיר לכם ב-1977. מר שמיר, הלא הירושה שאנחנו השארנו לך היא היום חלום לעומת מה שאתה מוצא עכשיו.

דן תיכון (הליכוד):

שכחת, שכחת.

ויקטור שמיטוב (המערך):

מה שכחת? אנחנו עשינו שגיאות מסוימות, אחת לקחתם את השגיאות שלנו והפכתן אותן לדגל. אנחנו התביישנו בשגיאות שלנו, ואתם הופכים אותן לדגל ומוסיפים שגיאות משלכם. היתה יציבות בתקופתנו.

דב בן־מאיר (המערך):

אנחנו לפחות התביישנו, אתם לא מתביישים.

ויקטור שמיטוב (המערך):

היתה יציבות בתקופתנו. יציבות בשרי אוצר. היה לנו שר אוצר אחד לעשר שנים. שר אוצר אחר — לשתיים־עשרה שנה. אתם החלפתם שלושה שרי אוצר בשש שנים, והרביעי — להחלפה בדרך.

דן תיכון (הליכוד):

גם אתם עשיתם שגיאות.

ויקטור שמיטוב (המערך):

בתקופתנו היתה אמינות: היתה צמיחה כלכלית בלתי

האנשים, לצערי, איבדו את אמונם בתוכניות החיסכון, במניות ובאגרות חוב. הכסף יופנה לצריכה, שהתוצאה שלה היא אינפלציה, יבוא, דולרים יורקים ואולי אוכדן האמון במטבע. והלוואי שאתבדה, אבל לרכבות יהודים כחורף-לארץ — וחזור על כך יותר מכולם השר פת — יש אמן במערכת הבנקאית שלנו. ואני שואל את עצמי: מה יאמרו אותם רכבות שהשפעתם על היקף הרזרבות שלנו היא גדולה ומכרעת?

זה שנתיים חוזר אני ומזהיר את חברי בוועדת הכספים מפני פצצת הזמן של מגיות הבנקים. מה משיכים לי? מנהלי הבנקים מבקשים ממני, שהדיון בנושא זה יישאר חסוי, שהרי אם לא כן הבנקים יאבדו את האמון ואז באמת ייכנסו לקשיים. וכמשך שנתיים אני חוזר ומתריע ונכנע, והישיבות של ועדת הכספים בקטע זה מוכרזות חסויות, ואני מצטער על כך. רק לפני חודש הזהרתי את הציבור מעל גלי האתר: זכרו, פצצת הזמן עומדת להתפוצץ, היו כמה תקרימים. היה ברוקר קטן ושמו עקיבא בר שניסה לטפח מניות, והוא ברח לחוץ-לארץ. כולנו זוכרים את ריגר-פישמן והמפולת של מניותיהם בינואר. רבותי, זה היה בלתי נמנע, שמניות בנק הפועלים — שהחל בתהליך הוויסות — יתמוטטו.

מה זה תהליך הוויסות? בעצם יום יום נתנו לעם ישראל סם בשיעור של 0.6%. ומה קורה כשמפסיקים את הסם הזה? — המסומם מתחיל להתפרע. הסכירו לכולם שזה אמן ביותר, שזאת אגרת חוב, שהבנקים הם החמץ של המדינה. וכשאמתי שצריך להקטין את המינון של מנת החמץ, הבנקים אמרו: אמור זאת בשקט, אתה מזיק לנו. אחד הבנקים אמר, שלארוחת בוקר אני אוכל בנק ולארוחת צהריים אני אוכל חברת ביטוח. רבותי, אני מצטער על כך שאיני אומר את דברי לעמים קרובות ונכנע לכקשתי של יושב-ראש ועדת הכספים.

אלעזר גרנות (המערך):

איפה בנק ישראל? איפה משרד האוצר? האם אלה רק הבנקים?

דב זכין (המערך):

אל מי אתה מפנה את הדברים האלה?

דן חיכון (הליכוד):

אל כולנו.

אלעזר גרנות (המערך):

מה זה כולנו? היתח ממשלה. הציבור כולו אשם? יש ממשלה, יש שר אוצר, אני אומר שהוא שר הטמיון של מדינת ישראל; הוא לא שר אוצר, הוא שר טמיון.

דן חיכון (הליכוד):

אני חוזר לתהליך הוויסות. רבותי, להערכתי, אלמנט הוויסות היה בלתי חוקי. בכל מדינה אחרת, כשמישהו היה מווסת את שערי המניות, הוא היה עומד בפני בית-דין. בארצות-הברית אי-אפשר לעשות דברים כאלה. הזהרנו את הנהלת הבורסה, אבל כאמור, זו הורכבה מנציגי הבנקים.

ומה קורה היום? את מי מענישים? בעצם מענישים את המשקיע הסולידרי. את זה ששר האוצר ואני קראנו לו להשקיע במניות הבנקים, כי ידענו שהן סלע איתן. ואני חוזרת על ההצהרות של שר האוצר עשר דקות לאחר שהוא שמע אותן בדיון, כי האמנתי שהבנקים יגינו על השערים.

שושנה ארבל-אלמוזלני (המערך):

עכשיו שר כזה עוד יכהן בממשלה החדשה.

דב זכין (המערך):

היום תרים את היד בשבילי?

אני יכול לומר בבירור: לא ידענו על מהלך השיחות, לא ידענו כמה עוסקים שם. שמענו שהשיחות התנהלו על נושאים חשובים ביותר אבל לא אקטואליים: החלטה 242 של מועצת הביטחון, החלטה מלפני 17 שנה. אני הייתי במקרה בישיבת מועצת הביטחון ב-1967, כאשר נתקבלה החלטה זו. מאז בגרתי ב-17 שנה. אני יודע שההחלטה חשובה, אבל הנושא הכלכלי הרבה יותר חשוב ממנה; תוכנית רייגן, הצטרפות חוסיין למשא-ומתן — אלה רעיונות חשובים ביותר, אבל האמינו לי, הם אינם אקטואליים בתקופה הקרובה.

כמשך כל השיחות הללו, רבותי חברי הכנסת, לא נאמרה ולו מלה אחת על הנושא הכלכלי. משלחת המערך — זה לא עניין אותה. זה היה טאבו לגביה. וזו הבעיה העיקרית של ממשלת ישראל, של מדינת ישראל ושל כל אחד מאתנו. איזו אטימות. כאשר שמעתי שהשיחות הסתיימו ולא דובר בהן בנושאים הכלכליים, לא האמנתי שמישהו יגלה אטימות כזאת. התרשמתי מיצחק שמיר, שעשה ניסיונות אמיתיים וכנים בשיחות אלו, אלא שהשיחות, כאמור, נפסקו לפתע, אולי בשל חוסר ההבנה של חלק מהמשתתפים למתרחש במשק. והאמינו לי, הנושא החשוב ביותר במדינת ישראל כיום הוא — עתיד המשק. וזה הקרב האמיתי שהממשלה חצתה לנהל.

איני מחפש אשמים להפסקת השיחות על הקמת ממשלת אחדות לאומית. אני יודע שאני יכול למצוא אותם בקלות בשני המחנות. אבל נדמה לי שהליכוד רצה קצת יותר מן המערך בהקמת ממשלת ליכוד לאומי.

ועתה למשכר בשוק ההון. והערת אגב — מי ששם לב יכול היה להיווכח, שבכח שהוחל בשיחות על הקמת ממשלת האחדות הלאומית הבורסה התאוששה, שוק ההון התאושש, והוא נתן אמן במאמצים הללו. ניתן היה להתגבר על המשבר באותה תקופה. הבורסה החלה לעלות. ביום שנפסקו השיחות — היא כרעה ונפלה.

מאז 1979 אני חוזר וטוען, שהבנקים שיקחו שח ונתנו מט לממשלה, באמצעות מדיניות הוויסות. הם בעצם הפקיעו את שוק ההון לעצמם, הוציאו את הממשלה משוק אגרות-החוב והכתיבו לממשלה מדיניות מסוימת. הבנקים הפכו למעשה השליטים הבלעדיים בשוק ההון — וזאת, כאמור, על חשבון הממשלה — והם העדיפו את האינטרסים שלהם מאלו של המדינה.

החודש לפני שש שנים, ב-27 באוקטובר 1977, היה המהפך הכלכלי. חבל שלא השלימו אותו עד הסוף. חבל שתמיד אנו עושים את הצעדים הטובים, אבל לא את כל הצעדים. ואז החל עידן של אינפלציה גואה. והאמינו לי, מה שעמד ומה שעומד בינינו לבין אינפלציה של מאות אחוזים היו אז אגרות-החוב, והיום אלה המניות. ברגע שאנו שוכרים את שוק ההון, האינפלציה תגא, והיא תגיע לשאים, כי הציבור חדל להאמין באגרות-החוב ובמניות הבנקים.

היה לי פעם חבר במשרד התעשייה והמסחר, ד"ר מנדלכאום שמו — היום נגיד בנק ישראל — והיתה לו תיאוריה שאמרה, שאלולא היו קיימות אגרות-החוב צריך היה להמציא אותן, כדי לבלום ולהאט את האינפלציה. כיום נשבר האמן, וכשלב ואישון תוצרן הממשלה להשקיע יותר כסף בכך מאשר בתוכניות הוויסות. חבל שלא למדנו מהתהליך של פשיטות-הרגל בעבר של כמה בנקים, של בנק פריסטוונגר, של בנק ארץ-ישראל-בריטניה, של בנק אלון. אילו טיפלנו כזה או בשקט, היינו חוסכים כסף רב למשל המסים. אילו הורדנו את הבנקים בשקט מתוכנית הוויסות, יכולנו להתגבר על כך בפחות כסף מאשר נשקע בימים הקרובים.

הסוליד ייפגע בעניין הזה. יש ררכים שונות, שבהן אפשר להבטיח את ההשקעה, במיוחד לאלה שימתונו חצי שנה, שנה ומעלה. מי שאצה לו הדרך אכן יפסיד. אני קורא לעצמנו, לכולנו, שלא לרוץ על-פי חוק העדר, כי כמו ידינו נגדורם לאוברן ההשקעות.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן. הוא איננו באולם, אני מוחק אותו מרשימת הנואמים. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי גור, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

מרדכי גור (המערק):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מתאר לי, שגם המיועד לראשות הממשלה שואל את עצמו מהי הסיבה ליושב הזה של הדין. למה גם כאשר אתה הצגת את הדברים, ובסופו של דבר הם חשובים מאוד, היתה איוו תחושה של אדישות, אולי של חוסר הקשבה, וזה נמשך גם בהמשך הדין. בכל אופן, אני שאלתי את עצמי את השאלה הזאת. המצב חמור, כולם אומרים כך, וכשהוא עולה כאן לדין הוא אינו מקבל את תשומת הלב הראויה. לצערי הרב, יש לי רק מסקנה אחת: יש תחושה של כמעט קרבה לאפתיה, לחוסר אונים, אולי לייאוש מסוים מהמצב שאנו נמצאים בו כרגע. כי הדברים חמורים כל כך. שנדמה שיש קושי להתחייב אליהם במלים. המלים מכסות הכול, אבל את המציאות, את המעשים לא ניתן לכסות. ולחלק גדול מהאנשים יש תחושה, שאולי באמת יש טעם לשים קץ לדיבורים שאין להם ואין מאחוריהם שום כיסוי. זה מצב חמור מאוד לחיים ציבוריים.

אני מתאר לי, שבין הסיבות המרכזיות לתחושה כזאת נמצא העיקרון של ההמשכיות: על מה ממשיכים, באילו נושאים ממשיכים, כשהמפולת עומדת לעינינו וכל אחד רואה אותה כמעט ככל החחומים, ועקב שיקולים קואליציוניים, ספקולטיביים, חולפים וזמניים, ניצבת ממשלת המשך, וזהו, ובכן, מה יכולים לעשות אנשים, מה יכול לעשות ציבור, ובמידה מסוימת — מה יכולים לעשות לעינינו? יושבים מסביב לשולחן השר שרון, כפי שקראת, אשר מעשיו ותוצאותיהם ידועים. עוד פקפקן לגבי הכלכלה, ואירור עומד לפנינו נפול ושרדור, ועמו הרבה מאוד לוחמים משדות הקרב שלו, שגם בהם הלכו מתן אופוריה ומתוך איוו אשליה.

אדוני שר החוץ, היית שותף לדברים הללו, ואתה בקושי מוצא לך אפילו תחום רציני אחד שבו אתה יכול להציג שינוי. מה אפשר באמת לצפות מאנשים? הזכרת את ממשלת האחדות הלאומית. הרי אתה יודע טוב כמוני, שאתה התייצבת ביום שישי עם תשובות כתובות והכשלת בידועין את האפשרות להידברות. כמי שהיה שותף לדיננים המקדימים בצוותים שלנו אני יכול לומר בצורה אחראית, שכל הדיננים נעשו — עליידי אלה שהאמינו בכך יותר או אלה שהאמינו בכך פחות — במלוא הרצינות, וגם לקראת יום שישי נעשו כל ההכנות במלוא העומק. והנה התייצבת עם תפיסה שגויה: ללא קווי יסוד אלא על-פי רוב. הרי, כסופו של דבר, ראש הממשלה מנחם בגין התפטר מפני שלא יכול היה עוד. אבל כאשר אנחנו מדברים על העתיד, ואומנם רוצים לפנות בכיוון אשר יכול להביא תוצאות אחרות, לפחות את האומץ המינימלי הזה להציג שינויים מסוימים, מראש, בתחילת הדרך — גם זה לא היה. גם היום, והאזנתי לנאומך ברובו המכריע, יכולתי להבין ולחוש כיצד הכשלת כמו ידיו, עליידי הדבקות הזאת במה שהיה, לא רק ממשלת אחדות לאומית אלא גם את המינימום שעליו אפשר היה להסתדר בשביל להתקדם קדימה בידור. והרי פנית אלינו על-מנת להיות מסוגלים להתגבר על אחגרי העתיד — אני

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת זכין, חבר הכנסת דן תיכון אמור לסיים, אני מבקש ממך שלא להפריע לו.

דן תיכון (הליכוד):

בשכנו האחרון קרה דבר מדהים. הבנקים ידעו שהמבול מגיע. הם קנו את המניות שלהם וחילקו אותן במבצעים מיוחדים ללקוחות שלהם. ואחר כך רוצים שהלקוחות יאמינו למערכת הבנקאית. אני שואל עכשיו כמה שאלות: היכן היה בנק ישראל? היכן היה הפיקוח על הבנקים? הרי הם ידעו. זה קרה בשכונות, רבותי. אותו מהלך פקד את הבנקים בשכונות. והממשלה נחלצה לעזרת הבנקים. מרדע מאז לא טיפלו בנושא הזה?

להערכת, האוצר וחלק מחברי הכנסת, ואני בתוספת, הבטחנו לציבור, וחייבים לקיים את ההבטחה הזאת. זו הבטחה שאפילו לשר האוצר אסור להתכחש לה. אסור שהמשקיע יפסיד, אדוני המיועד לראשות הממשלה. אם הציבור יפסיד, יאבד האמון במערכת הפיננסית, וזה יעלה לנו פי כמה וכמה. מניות הבנקים היו איגרות חוב, צריך לומר את זאת, ולא היו בהן רווחים ספקולטיביים, כפי שאומרים כמה עיתונאים. הבנקים נתנו ערבות ללקוחות שלהם. ומרדע הם יוצאים בלא כלום מכל העסק הזה?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת תיכון, אני מבקש ממך לסיים את דבריך. כבר עברת את הזמן שהוקצה לך.

דן תיכון (הליכוד):

יש תוכניות, האמינו לי: עם קצת מחשבה אפשר להציל את ההשקעות הללו. אבל אסור שהבנקים יצאו נקיים מהעניין הזה. יש עניין זכויות ההצבעה ששווה הון עתק. מה עושים כאן היום? הבנקים, האוצר ובנק ישראל יושבים. והיכן יושב המשקיע? הוא יושב בוועדת הכספים, כי אנחנו לא ניתן לעניין הזה שלא לעבור דרך ועדת הכספים. האמינו לי, יש תוכניות שאפשר להרגיע את הכול ולהציל. צריך קצת סבלנות לשמוע אותן.

אילו הייתי היום שר האוצר, הייתי מגיש את התפטרותי. לא משום ששר האוצר אינו עושה מאמצים. האמינו לי, במרוצת החודש האחרון הוא עושה מאמצים עליליים, אלא שהדבר לא עולה בידו, כי בכלכלה יש פסיכולוגיה ואמון.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת דן תיכון, אני חייב להפסיק אותך. עם כל הכבוד, אני יכול לתת לך שתי דקות, שלוש, או ארבע. אינני יכול לתת לך עשר דקות.

דן תיכון (הליכוד):

נדמה לי שאתה מקפח אותי, בהשוואה לאחרים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש ממך לבדוק את הרשימה שאני רושם, כדי שתהיה אחר כך בנשיאות. אינני מקפח איש. אני רושם בדיוק מתי מתחילים ומתי מסיימים. אני נותן לך רשות לבדוק את הרשימה הזאת. אני מבקש ממך לסיים.

דן תיכון (הליכוד):

טוענים, ובעיקר יושב-ראש הוועדה המייעצת, שהתוכנית המוצעת היא בבחינת הרע במיעוטו. כאמור, לפי הערכתי יש תוכניות לא פחות טובות, שתגורמנה להישגים טובים יותר, במידה שניתן לדבר על הישגים.

כאמור, אני חוזר ומזהיר את עצמנו: אסור שהמשקיע

או דיכר בוטרסו ראלי על שלום קר. אבל היום, כאשר אתה עומד פה ומדבר על השלום — ועמדתך ועמדתו או היו ידועות המשך. — אתה צריך להתוות את ההליך מפה והלאה: האם יהיה מעמד — ותאמר: האם נביא אנוכי? זה תלוי כמה שתעשו. קל מאוד להעריך — אינני רוצה להתנבא, אני מעריך. כפי שהערכנו לפני המלחמה בלבנון למה היא תביא — שאם תמשיך במדיניות הנוכחית, השלום לא יהיה שלום, הישגיו לא יהיו הישגים והבדידות שלנו תעמיק הרבה יותר מכפי שהייתה בעבר.

האם יכלה הממשלה, שאתה היית שר החוץ שלה, להעריך שאם נחקוק את הסורים, יוכנסו לשם טילים סובייטיים? קודם טילי קרקע-אוויר ועכשיו טילים חדישים, קרקע-קרקע? אלא מה, לא יכולנו להעריך זאת? זה מופיע בכתובים. מה חשבתם? איך הגדרת כאן, רק לפני זמן קצר — שלכד מסוריה אנו נהיה פעילים בידה, ובכרת-המועצות חבלה את הגלולה, תקבל אותה ולא תניב?

אני רוצה לומר לך, אדוני המיועד לראש הממשלה, אינני יודע מה אומרים לך המומחים שלך, אבל הטילים, גם הטילים נגד מטוסים המוצעים בסוריה, גם הטילים הקרקעיים, יחד עם הנוכחות הסובייטית — זאת התפתחות מאוד לא טובה.

עם זאת, יכולתם להתנבא על ארבעים שנות שקט? כלומר — משהו היה מעוות ביסודו. לא יכולתם להתנבא לגבי ההערכות הראשוניות, אבל יכולתם לצקת אשליות של שקט, של שלום עם לבנון, של הסדר חדש עם ארצות-הברית. ואחרי יכול לבוא הנה היום, לעלות על הבמה הזאת ולהציג המשכיות למדיניות הזאת?

כבר אמרו תכמינו דברים על מי שמנסה להתנבא, וכבר אמר ביסמרק דברים על מי שאינו לומד מניסיונם של אחרים. אדוני המיועד, לא יכול להיות שהיום לא תלמדו מהניסיונות האלה, שעדיין מלודים אותנו. אלה אינם דברים שקרו לפני מי יודע כמה שנים.

חבר הכנסת שמעון פרס דיבר פה על החובה להפסיק את התפיסה המקסימליסטית שלכם: מלחמה כוללת בלבנון, שהביאה לאפס-אפסיים: שלום כולל שהביא להתזרות טיני, ואפס שלום. הם אינם משתחפים במלחמה, אבל גם בין שנים 1956 ו-1967, במשך עשר שנים, הם אף פעם אחת לא נקטו נגדנו אפילו פעולת תגמול. כך נהגו מצרים, ואז לא היה הסכם שלום. שלום — מהותו שונה.

מה אתה מציג פה היום? איהו כיוון? אדוני המיועד לראש הממשלה, הרי יהודה ושומרון הם יפים, הם פורחים והם מגיבים, אבל בגומות שלכם, כפי שקרה בכלכלה, כפי שקרה בלבנון, גם ביהודה ובשומרון, בסופו של דבר, תקטפו באושים, אתם ואנחנו.

כשלבנים מטרימים אמרתם: אתם ואנחנו, אנחנו עם ישראל, הליכוד והמערך וכל עם ישראל, על כל שגיאה במדיניות הממשלה משלם העם כולו. חצי שנה התבשרתם בריח הניצחון של לבנון, ועכשיו כולנו שקועים שם. שנתים הלכתם בדרך "ההכללה הנכונה", אבל היום אנחנו רואים את תוצאותיה. האם איי אפשר להבין שזה בדיוק מה שיקרה אם תמשיכו במדיניות ההגזמה ביהודה ובשומרון? הלא זו אותה תפיסה, והיא תביא לאותה תוצאה.

אתם חייבים לשנות את הדבר הזה בשביל הגליל, בשביל הנגב, בשביל יהודה ושומרון ובשביל כל מקום אחר ברחבי

כמעט מנסח את המלים. איך אפשר להתנבא על אתגר העתיד עם תפיסת העבר?

עדיין לא מאוחר כשבילכם לעשות שני דברים, וכאן מעל הבמה הזאת כבר דיברנו על כך עם ראש הממשלה מנחם בגין. הדרך הנכונה ביותר אינה להקים ממשלה בתנאים האלה, מול החורבות האלה. אינני יודע אם יש לעשות זאת במסגרת התפטרות או במסגרת איי-הקמת ממשלה. אבל ביום הזה, שבו אתה עומד פה על הבמה ומציג את הממשלה עם שותפים כאלה לקואליציה, אשר שותפים בפועל לחורבן הכלכלי הזה, צריך הרבה עזוז-מצח להקים ממשלה על אותם יסודות שהביאו למפולח הזאת. או לא את תקים ממשלה, או — אם אומנם אתה משוכנע שהמדיניות הקודמת, למרות כישלונותיה, היא הנכונה — בוא נלך אל הציבור, בוא נלך אל העם, לא רק על משבר כלכלי כזה או כזה אלא על נושאים מרכזיים.

שר הביטחון אומר, ש"הליכוד בקריית-שמונה חייב לנצח בבחירות המקומיות מהסיבות הבאות: תוצאות הבחירות בקריית-שמונה תעידנה אם המלחמה בלבנון הייתה חיונית לטווננים שהמלחמה לא הייתה חיונית. האם חושבים כך גם תושבי קריית-שמונה?" אני רוצה לדעת, אדוני, אם אתה מוכן באמת להתייצב בקריית-שמונה ולהציג כך את המדיניות כולה, אשר כוללת את המשבר הכלכלי של היום, ולשכנע אותם שגם זה היה לטובתם, מה עוד שבבחירות המקומיות האלה בקריית-שמונה יעסקו — אני מקווה, כולנו מקווים — בנושאים שנוגעים לאיכות החיים היומיומית שלהם, ולא בקריית-שמונה תמצא את ההצדקה למלחמה כוללת. אבל גם אם אין תושבי קריית-שמונה יכולים להתעלם משאלות לאומיות כלליות — ואני מניח שהם לא יכולים והם לא צריכים, ובימים כאלה בוודאי לא יכולים — הרי שגם במסגרת הזאת יודעים תושבי קריית-שמונה להבחין בין פעולות ביטחוניות הכרחיות ומוצדקות ובין מלחמה-המסתבכת-ההולכת ומעמידה גם את קריית-שמונה, אדוני המיועד, כמו אדורים אחרים במדינה כולה, בפני מצבים וסיכונים מיותרים, שהשליה בהם רבה ביותר על החיוב.

הרשה לי לומר לך, אדוני המיועד, כי אתה דיברת על המדיניות במזרח התיכון כעתידי הקרוב, שמאז 1970 שקטה העיר בתי-אנא ואינה סובלת מפעולות טרור. האם השגנו זאת על-ידי כיבוש רמת-הגלעד? האם יצאנו למלחמה אשר מפצלת את העם, מסכסכת את המדינה עם שכנותיה והעולם ופוגעת בדמותה ובדימויה כמדינה יהודית בעלת מוסר מיוחד ומחייב? יש שקט בבית-שאן, תושביה לא ברחו — גם תושבי קריית-שמונה לא היו בורחים — ולא הסתכנו במלחמה כזאת. וכאשר אתה מסתכל אל פני העתיד, כראי מהניסיון הזה ללמוד, האם השלום הקופא עם מצרים והטילים החדשים והמתחשפים בסוריה אינם נוגעים לביטחונה של קריית-שמונה כמו לביטחון המדינה כולה ואינם תוצאות ישירות של מה שאדם עשיתם? ואתה ממשיך מעל הבמה הזאת לומר: נצא כאשר יהיו סדרי ביטחון — בלי להרגיש כיצד הם יושגו, ונשאר באותו קיפאון.

הרמטכ"ל לשעבר, שהיה בין יוזמי המלחמה בלבנון על כל הקפה והגדרת מטרותיה, גם המדיניות, שואל בריאיון עיתונאי בתמיחה: "כיצד יכולנו לראות את הגולד בלבנון, האם נביא אני?" וגם ברשימות שהתפרסמו לאחרונה על-ידי דן פתור על השלום עם מצרים הוא כותב, ואני מצטט: "סאדאת רצה את סיני וקיבל את סיני". אבל אנחנו רצינו תהליך שלום כולל, ולמענו ויתרנו על כל מה שוויתרנו. הוא גם כותב, שכבר

ממשלת בגין כישלון חרוץ. היא טבעה בכיצת המלחמה התוקפנית בלבנון נגד העם הלבנוני, נגד העם הפלשטינאי ונגד סוריה. ואתם — הליכוד, המפד"ל והאגודה, באים כיום בניסיון נואש להציל אותה. אתם באים להציל את דרכה פשוט הרגל של ממשלת בגין, בקיצוניות יותר גדולה, בהרפתקנות יותר גדולה ובהשתעבדות יותר גדולה לארצות-הברית.

מה מביא כיום המיועד לראשות הממשלה לכנסת ולעם? — ממשלה קיצונית עוד יותר, ממשלה ארץ-ישראל השלמה, אשר אחד משריה, השר שרון, שיהיה שר מפתח לפי מה שחזוים, כבר מכריז על עבר-הירדן המורחי, על הגלעד ועל שטחים אחרים כשטח שישאל צריכה לכלול בתוכה. מה אתם מביאים? — סכנת מלחמה נוספת נגד סוריה, סכנה גוברת לחירויות הדמוקרטיות, ממשלה שתעמיק את מדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסייה הערבית, ממשלה שהיא אויב הפועלים, שכבות העוני ושכבות הביניים.

אנו מאשימים את ממשלת שמיר שהיא מכינה מלחמה נגד סוריה. כל כמה ימים מקימים רצח נגד סוריה. עכשיו רועשים על טילי הגנה סובייטיים שאולי עומדים להציב בסוריה.

אך ראו זה פלא, יצא המרצע מן השק, כבר רוצים להציב בישראל טילי "פרשינג" אמריקניים לטווח של 750 קילומטרים, מול טילי ההגנה על דמשק שהטווח שלהם הוא 125 קילומטרים. מבקשים להציב טילי "פרשינג" מאותו סוג שהאמריקנים נזגמו להציב במערב אירופה ולהביא מלחמת עולם חדשה, שנגדם מחקומים כל עמי אירופה. שרואל דורשת את ה"פרשינג", ומה האמריקנים דורשים מישראל? זה יהיה נשק אמריקני אסטרטגי גם נגד ברית-המועצות.

ממשלת בגין נחנה לאמריקנים את לבנון על טס כסף, במחיר אלפי הרוגים ופצועים ישראלים, במחיר רכבות מושמרים ופצועים לבנונים ופלשטינאים ובמחיר דם טבוחי סברה ושחילה. עם כל הקשיים והבעיות שנוצרו, העם הלבנוני וכווחותיו הפטריוטים יגרשו את הצלבנים החדשים הכובשים את ארצם.

מה חשיג ישראל עלידי המשך ההרפתקה שנכשלה? לחבר הכנסת יוסף רום יש עצות, למשל, הוא כותב בעיתון "מעריב" מיום 30 לספטמבר 1983, שעכשיו, כאשר האמריקנים נמצאים כצרה בלבנון, עלינו להיחלץ לעזרתם מייד ולהציע חיפוי אווירי, חיפוי צבאי ועזרה צבאית נוספת, כאילו לא קרה כלום ולא נכשלה מדיניות הכוח, גם כשיתוף פעולה עם האמריקנים בלבנון. אלה תוכניות ואשילות הרפתקניות. כפי שצה"ל יצא בעל-כורחו מאזור השוף, כך גם יגורש מדרום הלבנון במקומם ובמאותו, ושום קנוניות עם ארצות-הברית לא יצילו אותו מפלות נוספות.

אנו קוראים לכווחות ישראל לצאת מייד וללא דיחוי מכל לבנון. כל השהיה נוספת רק תעלה בקורבנות נוספים.

חברי הכנסת, גם השואה הכלכלית, שרק את הקצה שלה מרגישים עכשיו, היא פרי מדיניות ממשלת בגין-ארידור. יש קשר הדוק בין השואה הכלכלית-החברתית-המוסרית לבין שיתוף הפעולה האסטרטגי, הצבאי והפוליטי עם האימפריאליזם האמריקני, עם מדיניות המלחמה והכיבוש. הרי ידוע שהאמריקנים הכתיבו את הצעדים הכלכליים לארידור. הוא סיכם את צעדיו בוושינגטון עוד לפני שהביא אותם לממשלה. השר און אומר שה אינו מינהל תקין. זוהי צניעות גדולה, אבל זוהי האמת. זוהי הכתבה מושינגטון. המדימה היא להוריד את רמת החיים, לבטל את הסובסידיות למצרכים

הארץ. אתם חייבים לקבוע מדיניות שונה, להוריד את התנאים הנלווים בלבנון, לעשות הסכם ולחזור הביתה עם הסדרי ביטחון. סוריה היא מדינה שאפשר לעשות אתה הסכם. צריך ליום אותו וצריך להתחיל לחשוב בכיוונים אחרים. צריך לחדש את תהליך השלום וצריך לשנות את התפיסות לגבי החברה והכלכלה.

איני יודע אם אתם מסוגלים כרגע לעשות את הדבר. אם לא, אני חוזר ואומר לך ולחבריי: אם אתם כל כך משוכנעים, למרות הכישלונות, שהמדיניות הזאת היא הנכונה, אל תקים ממשלה הנשענת על כרעי תרנגולת ועל חורבות מכל הכיוונים. בואו נלך לציבור, הוא יפוט, ואנחנו נרע איוו ממשלה ואיוו מדיניות תוביל אותנו בשנים הבאות.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מרדכי גור.

חבר הכנסת מהליכוד ומהמערך, אני מפנה את תשומת לבכם לכך שלכל נואם הקוצבו חשע דקות.

שושנה ארבל-אמזליו (המערך):

למה חשע? עשר.

היו"ר מ' כהן-אביב:

ככה, יש לי הרשימה לפני. את היחידה שהוקצבו לך עשר דקות. לכולם הוקצבו חשע דקות, בלא יוצא מן הכלל. אם החברים רוצים לדבר 20 דקות, בבקשה, איני מתנגד. ועדת הכנסת יכולה להחליט על דין שמונה שעות במקום על דין של ארבע שעות. אבל כל עוד יש הקצבה של חשע דקות, אפשר לעבור בשלוש-ארבע דקות על הזמן. אבל לא ייתכן שכל נואם, שיש לו חשע דקות, ידבר 20 דקות. אני מבקש מהחברים להקפיד על הזמן עד כמה שאפשר.

רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק זייג.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו למרכיבי הממשלה — הליכוד, המפד"ל ואגודת ישראל — היתה קצת כושה, היה עליהם לא להתירצב בפני הכנסת בכובע החדש-הישן של חבר הכנסת שמיר, אלא להתפטר, להכות על חטא, לבקש סליחה ומחילה מהעם המיואש. ממשלה כה הרפתקנית, כה חסרת אחריות, כה חסרת כבוד עצמי, הביאה אותו אל עברי פי התהום.

כלום אין אחריות לכישלון בלבנון? כלום אין אחריות לשואה הכלכלית והמוסרית? אילו היתה לכם אחריות מינימלית, הייתם מתפטרים ואף עוזבים את החיים הפוליטיים. אך במקום זה אתם צמודים לכיסאות ומעמידים פני ממשלה.

התפתחויות של בגין מסמלת פשיטת-יד של מדיניות ארץ-ישראל השלמה. לא אפסלת כוחו הפיסי של מר בגין הביאה לנפילת הממשלה, אלא אובדן הדרך שלה, ההרפתקנות הצבאית, הכיבושים, השירות שניתן למעצמה וזה, לארצות-הברית, נגד שלום העולם, הפקרת העצמאות הלאומית והאינטרס האמיתי של ישראל. זוהי פשיטת-יד של אידיאולוגיה, ההופכת את ישראל לגוף זר במזרח התיכון. לכסיס צבאי של מה שנקרא בלעג "העולם החופשי", נגד התנועות לשחרור לאומי ונגד ברית-המועצות.

ממשלת בגין רצתה לחדש את התקופה הקולוניאלית, שנכשלה בכל חלקי העולם. למרות הגיבוי האמריקני המסיבי בנשק ובכסף, למרות הגיבוי הפוליטי הכולל — נכשלה

בגין, שתמשיכו בה, היא המעוררת דאגה בקרב האוכלוסייה הערבית.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

אני מאותה לך, חבר הכנסת טובי, שזמנך עבר. אני מבקש לסיים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לכן, לא במהדורה חדשה של ממשלת בגין יהיה המוצא: מה גם שיעמוד בראשה מי שעבורו ועמדותיו הם הקיצוניים שבקיצוניים, כפי שראינו אף בעת הדיון על הסכם קמפ-דייוויד. אילו פנים יהיו לישראל? אני מצטער להגיד זאת, כשלפי מה שנכתב ומה שפורסם ולא הוכחש, לישראל יהיה ראש ממשלה — וגם זה ידוע בציבור — שעמד בעבר בראש ארגון שעשה ניסיון למצוא שיתוף-פעולה עם שלטון הנאצים בתחילת מלחמת העולם השנייה. ממשלה כזאת לא תחליף את ישראל ולא את האזור משום משבר ומשום מצוקה. אלא תוסיף להוליך להרפתקנות נוספת ולאסונות חברתיים וכלכליים נוספים.

אנחנו גם אומרים: לא ממשלת אחדות לאומית. אנחנו מצטערים מאוד על שהנהגת המערך מצאה לנכון לנהל עם הנהגת הליכוד משאומתן בדבר הקמת ממשלת אחדות לאומית כביכול, במקום לגייס את המוני העם המאוכזבים למאבק פוליטי ציבורי כדי למנוע הקמת ממשלת אסון ולהביא להתפוררות הכנסת ולהקמת ממשלה אחרת, שיהיה בה מפנה חדש — — —

מרדכי גור (המערך):

אפשר לשאול שאלה? ריבנטרופ עשה הסכם עם הנאצים, או שזה היה רק דמיוני? מה אתה משווה ממשלת אחדות לאומית עם אותו עניין?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תקרא מה שנכתב בעיתונים ובספרים, ולא הוכחש, ואל תבוא לעזרת מי שאתה רוצה לחפות עליו.

מרדכי גור (המערך):

— — — את ההיסטוריה תעזוב להיסטוריה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הליכתה של הנהגת מפלגת העבודה למשאומתן להקמת ממשלת אחדות לאומית פירושה חיפוש הסינתזה בין עמדות של ליכוד א' לעמדות של ליכוד ב', במקום לגייס את המוני העם המאוכזבים ולהביא להתפוררות ממשלת הליכוד ולהקים ממשלה חדשה. גם מה שהציגה הנהגת העבודה כבסיס לממשלת ליכוד לאומי, על בסיס מדיניות הקונסנסוס הלאומי, הוא למעשה לא ללמוד ולא להסיק כל מסקנה מכישלון מפלגת העבודה להשיג שלום בתקופת שלטונה, וגם מדרך כאופוזיציה, שחובתה לעזור ליצירת אלטרנטיבה ריאלית לממשלת הליכוד.

גם התעלמותם משורש הבעיות ומהצורך לפתור באופן צודק ויסודי את הבעיה הפלשתינית והתעלמותם מזכותו של העם הפלשתינאי לכוון את מדינתו העצמאית. התעלמותם מהשירותים למדיניות הגלובלית שממשלת ארצות-הברית נותנת היום ומסכנת את ישראל ואת האזור כולו במלחמת עולם שלישית.

לכן אנחנו אומרים, שטוב שלא קמה ממשלת אחדות לאומית. טוב שהבסיס למאבק הפרלמנטרי והציבורי נגד ממשלת הליכוד נשאר רחב, וטוב שהבסיס הפרלמנטרי והציבורי של ממשלת הליכוד נשאר צר, כי היום האינטרס העליון לשלום ולעתיד שני העמים בישראל הוא, שממשלה זו

חינויים, לעקר את תוספת היוקר ולקצץ עוד יותר בשירותי הבריאות, החינוך, הרווחה.

חבר הכנסת הורביץ אומר, כי נותנים חינוס לחם וחלב. — חינוס? איזו דמגוגיה היא זו. והרי הפועלים ושכבות הביניים משלמים מסים כבדים. מגיעה להם הסובסידיה לחם ולחלב. לא להון ולבנקים מגיעה הסובסידיה, אלא לפועלים ולעם מגיע שהילדים שלהם ימשיכו לאכול לחם ולשתות חלב, שהדבר לא יימנע מהם.

ועכשיו — שוד האדם הקטן. חסכוניותו ותקוותיו עלידי הבנקים, שרימו אותו, ועם הממשלה יחד הולידו את הציבור שולל: שקרים במלחמת לבנון, שקרים בתחום הכלכלה. עכשיו רואים לבנקים ועומדים לחמוס את השכירים, את החוסך הקטן, לטובת בעלי ההון הגדולים, הבנקים, ספקרי הבורסה הגדולים והקבלנים שמשימים מבניית ההתנחלויות, ועכשיו גם מבניית שדות התעופה והכבישים לחיזוק הכיבוש בלבנון.

הממשלה הוכיחה שהיא ממשלת אנשי התשלובת התעשייתית-צבאית, מתוכתת המסחר בנושק עם משטרים פשיסטים ודיקטטוריים באפריקה, באסיה ובאמריקה המרכזית. כת קטנה של מיליארדים שולטת עכשיו בישראל ומוצעת כעלוקה את דמם של העובדים הדלים ואף של שכבות הביניים.

וזהי פשיטת רגל כלכלית וחברתית, נוסף על פשיטת רגל פוליטית. זה מחיר הכיבוש, זה מחיר ההתנחלויות, זה מחיר המלחמה התוקפנית והכושלת בלבנון, זה מחיר המדיניות שבאה לרמוס את זכות העם הערבי הפלשתינאי לחיות בעצמאות ולמנוע ממנו לחיות בכבוד בצדה של מדינת ישראל.

על הסיבות היסודיות האלה גם הליכוד, ולצערנו גם המערך, אינם מדברים. המלחמה התוקפנית בלבנון, הכיבוש בלבנון, ההוצאות הצבאיות ומניעת השלום עלידי שליטת הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי — על כל אלה אין מדברים, ואלה הם שורשי המשבר ופשיטת הרגל. בלי שינוי מהותי בנושא מרכזי זה לא יהיה שום פתרון לבעיות הכלכליות והחברתיות שהעם מחייסר בהן כיום.

המוצא הוא לצאת מהים מכל לבנון ולא לשקוע שם ולהמשיך לשלם בדם וכדמים. צאו וראו, מדברים על נסיגה כביכול ומשקיעים מיליארדים חדשים בבניית שדה תעופה חדש וחדיש ליד ג'זין ובמקומות אחרים.

המוצא הוא בנסיגה מכל השטחים הערביים שנכבשו ביוני 1967 ובשלום עם המדינות הערביות. המוצא הוא בהסכמה למדינה פלשתינאית עצמאית בגדה, ובכללה מזרח-ירושלים, ובירצונת-עזה, בצד מדינת ישראל, עם אשף — נציגו הליגטימי של העם הפלשתינאי. המוצא כיום הוא בנתינת יד ליד הערבית המושטת, ליד הפלשתינאית המושטת לשלום, כפי שהוכח בוועידה הבין-לאומית בזינבה, יש להגיע לשלום של כבוד, של הכרה הדדית, של דריקים הדדי של שתי המדינות זו בצד זו. זה היה דבר העם הפלשתינאי בוועידת זינבה. ואתם, במקום להיענות ליד המושטת, מושיטים חרב, מושיטים כיבוש, מושיטים את גולת האדמה והקרקע. כל זה לא יצלח. ממשלה אחרי ממשלה תיפול ורבים הצורך בינא. איננו רוצים שזה יבוא-על חשבון קורבנות רבים של שני העמים.

ממשלת שמיר, כממשלת המשך, תמשיך גם במדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסייה הערבית. אנו מוקיעים את ההתעלמות של חבר הכנסת שמיר, החשודה בעניינו, וגם את התעלמות קווי היסוד מבעיותיה של האוכלוסייה הערבית, שהיום היא 17% מכלל האוכלוסייה בישראל. מדיניות ממשלת

ושמעתי קינות מרות על השמות שעושה האבטלה בארצות המערב. הנוק איננו רק כלכלי, אלא גם חברתי ומורלי. מדהים ממש מה רב הנזק ועד כמה אורכת טווח היא ההשפעה הרעה שיש לאבטלה. 35 מיליון בני אדם סובכים חודשים רבים באירופה, מתוסכלים וללא תעסוקה, ואין תקווה להקלת המצב בעתיד הנראה לעין. למול אלה השכיחה הממשלה לשמור בישראל על תעסוקה מלאה. ישראל היא כאי בודד של תעסוקה מלאה בים גועש של אבטלה מסביב, ואין זה מקרה אלא פרי של מדיניות מכוונת. הנני משוכנע שגם הממשלה הבאה תשקד על כך שגנע האבטלה לא יגיע ארצה. אין ספק שנוקה של אבטלה מבנית בישראל יהיה איום ונורא. שוו בנפשכם אדם הנושא בנטל ביטחוני כבד, יוצא למילואים, מסתכן, וחוזר לביתו, לשוקת שכורה, מובטל בלא תעסוקה. אין ישראל יכולה להרשות לעצמה אבטלה כזאת.

כאשר ליתר היעדים הכלכליים, הייתי מציע, אדוני היושב-ראש, שהממשלה הבאה, הכנסת והציבור כולו ישלמו עם רמה מסוימת של אינפלציה, אפילו עד 150% — 160% לשנה. לא כדאי, לדעתי, לשלם את המחיר היקר והכבד הנדרש כדי לבלום אינפלציה. סוף סוף הרי למדנו לחיות עם אינפלציה ולטול את עוקציה.

חברי הכנסת, לפי דעתי, בראש טולם העדיפויות יש לשים לא את המלחמה באינפלציה אלא את פיתוח המשק, את הצמיחה ואת צמצום הניערון במאון התשלומים. לשם כך כדאי לשלם מחיר יקר ולהשלים עם אינפלציה ברמה מסוימת.

מחיר נוסף שיש, ללא ספק, צורך לשלמו הוא בהורדת רמת החיים. ואולם, כאן אני מבקש להזהיר, שאסור לקצץ ברמת החיים על-ידי הגדלת נטל המסים, שהרי הגענו בישראל לקצה גבול היכולת ונטל המסים הוא גבוה ממילא. לא נותר אפוא, רבותי חברי הכנסת, אלא לקצץ בהוצאה הציבורית, כלומר, צריך לתת פחות שירותים ציבוריים, פחות ורוחה, פחות שירותי חברה, בעיקר, כמובן, לשכבות המכוסות, שיש לאל ידן לרכוש שירותים אלה ולשלם עבורם טבין ותקילין, וכיום הן מקבלות את השירותים האלה חינם.

כאשר למדיניות שער החליפין, הייתי מציע בנושא זה לחזור למהפך הכלכלי. כלומר, לאפשר להיצע ולביקוש של מטבעי-חזן לקבוע באופן חופשי את מחירו. שער החליפין צריך להיות גורם חיצוני, אקסוגני, המבטא באופן אובייקטיבי את מצבה הכלכלי של ישראל, ולא מכשיר למדיניות כלכלית. אילו אפשר בנק ישראל לשער החליפין לנוע באופן חופשי ולא היה קובע אותו ברמה נמוכה באופן שירותי, הרי בולמוס הריצה של הציבור אחרי מטבעי-החזן היה מעלה ללא ספק את מחירו לגובה כזה שבו כבר לא כדאי היה עוד למכור מניות בנקאיות ולקנות מטבע חזן. כך אולי היה נמנע המשבר שאנחנו עדים לו עכשיו. בו בזמן היה גם היכוא מתייקר מאוד ומתרחס מאליו, בעוד היצוא היה נהפך לרווחי ולכדאי. התוצאה יכלה אפוא להיות שיפור במאון התשלומים במקום הרעה בו, צמצום החוב וגידול יתרות מטבעי-החזן של המדינה.

ברור, עם זאת, שהתפתחות כזאת כפי שחיאיתי, היתה גוררת חמרה באינפלציה. זהו המחיר שיש לשלם. אלא שסבורני שאפשר לחיות עם רמת אינפלציה גבוהה יותר. בין שתי הרעות — אינפלציה גירעון, אינפלציה ערפלה.

רבותי חברי הכנסת, הנני מצפה שהשרים הליברלים, לפחות, ישיכלו לשכנע את הממשלה לחזור למהפך הכלכלי מבית-מדרשה של המפלגה הליברלית.

לא תמשך לשלוט, ויש לגייס כל כוח שררצה בשלום ושואף לשלום, שיפעל להקים אלטרנטיבה ריאליה לממשלה כזאת.

בנסיבות הקיימות ובתנאים שנוצרו, לדעתנו אין היום דרך אחרת אלא לפזר את הכנסת ולקיים בחירות חדשות, כי כציבור יש רצון לשינוי. כציבור יש רצון להביא לשלטון חדש ולמדיניות חדשה. על כן, מייד עם פתיחת מושב החורף של הכנסת, אנחנו נגיש הצעת חוק לפיזור הכנסת ולבחירות חדשות, ואנחנו מקווים שיימצא רוב ליחומה הזאת, שלא תהיה רק שלנו, ובכך להביא לבחירות חדשות, שבשקכותיהן יבואו שלטון חדש ודרך חדשה לשלום.

היורר מ' כהן-אביב:

תודה לחברי הכנסת תופיק טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק זינגר, ואחרי — לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחולניו.

יצחק זינגר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מציע להביע אמן לממשלה המתייצבת בפנינו היום ולאחל לה הצלחה. ממשלה זו תצטרך להתמודד עם בעיות קשות לא רק בענייני חזן וביטחון, אלא גם, ואולי בעיקר, בענייני כלכלה. ברשותך, אדוני היושב-ראש, ארחיב מעט את הדיבור בנושא זה.

רכים מציירים את מצבה הכלכלי הנוכחי של ישראל בצבעים שחורים משחור. טרגינים שאנו נמצאים על עברי פי פחת וצפויים כל רגע לקטסטרופה כלכלית. לא מניה ולא מקצתיה, אדוני היושב-ראש, וזוהי הצגה מעוותת ותמונת ראי עקום של מצבנו הכלכלי. האמת היא, שיש לנו עוצמה כלכלית ומשק חסון, ואסור-אסור שנצטייר בעיני עצמנו ובעיני אחרים כנמצאים על סף פשיטת רגל.

עם זאת, נכון שלאחרונה חלה הרעה במצבנו הכלכלי: גם נכון שהממשלה הקודמת לא הצליחה להחליט בזריזות ובנחישות על צעדים כלכליים הנחוצים כדי להתמודד עם התנאים המשתנים.

אדוני היושב-ראש, אין ספק שבגלל ההתחבטות וההתמהמהות של הממשלה הוחמר המצב עוד יותר, וחבל. אף-על-פי-כן הנני משוכנע, שהממשלה החדשה תרע להתמודד עם המצב ולבחור בין היעדים הכלכליים לפי סדר-עדיפויות נכון.

רבותי חברי הכנסת, יש כמה משתנים כלכליים, התלויים הדדית זה בזה. לפיכך, בכלכלה אי-אפשר להניף את כל הדגלים ולהשיג את כל היעדים בבת אחת. אם, למשל, רוצים להדביר אינפלציה, צריך לשלם מחיר או באבטלה או בהגדלת הגירעון במאון התשלומים, או בהורדת רמת החיים, או בצמצום ההשקעות ובפיתוח המשק, או במעט מכל דבר. רוצים, למשל, עצמאות כלכלית — כלומר, סגירת הפער במאון התשלומים והקטנת החוב החיצוני — צריך להשלים עם אינפלציה או עם הורדה ברמת החיים. אם רוצים צמיחה, השקעות ופיתוח, צריך להשלים עם צמצום הצריכה, או עם התרחקות זמנית מעצמאות כלכלית, או עם אינפלציה. דבר אחד ברור: אי-אפשר בעת ובעונה אחת גם להדביר אינפלציה, גם להשיג עצמאות כלכלית, גם לשמור על תעסוקה מלאה וגם לקיים רמת חיים גבוהה. כל זאת אי-אפשר להשיג בו זמנית.

לשבחה של הממשלה הקודמת ייאמר, כי היא שמרה מכל משמר על תעסוקה מלאה, וכל השבחים מגיעים לה על כך, שכן אין זה דבר של מה בכך. רבותי חברי הכנסת, בשבוע שעבר נכחתי בדיונים כלכליים שנערכו במועצת אירופה בשטרסבורג

ארידור, שכזבו מאות מיליוני דולרים כשחוד בחירות ולמען "להיטיב עם העם", עליידי החלת היבוא והוצפת השוק המקומי כמוצרי מותרות. כיום ישראל חדרה להיחשב מדינה סולידית מבחינת יכולתה לשלם את חובותיה.

רק לפני חודשים מספר, בהגישו את תקציב המדינה לשנת 1983/84, עמד שר האוצר על בימת הכנסת ובמצח נחושה חיאיר את המדיניות "הנכונה", שיועצו ד"ר פלסנר התווה. הוא יבשר שהאינפלציה בשנת 1983 לא תעלה על 90%. למען השג יעד זה הוא נקט מדיניות מונטרית של ייסוף השקל באופן מלאכותי, של עיבוד היבוא ושל הגדלת הסובסידיות למצרכים הבסיסיים. אך התוצאה היא, שהאינפלציה ב־1983 תגיע לשיא ותעבור את השיא הקיים, של 132.9%, שהושג ב־1980. בתקופת יגאל הורביץ, הקיפאון בצמיחה הכלכלית נמשך, אך בשנה האחרונה התרף המשבר הפוקד את החקלאות, הבניין והתעשייה.

צדק שר העבודה והרווחה מר אהן, בדבריו בוועידת תנועת המושבים, שלממשלה הזאת אין יחס ורגישות לחקלאות. מפליא אותי איך הוא, בחור איש החקלאות ואיש מושב, ממשיך לכהן בממשלה המגלה אדישות וחוסר אכפתיות לחקלאות, שלגבי מדינת ישראל אינה רק ענף משקי, אלא מהות של הגשמה ציונית.

אחוזי של שר האוצר נשארו אטומות לזעקתם ולמרי לבם של התעשיינים, שהתריעו — וממשיכים להתריע — שהמשך המצב פירושו צמצום הייצור, פיטורי פועלים מהתעשייה, עקירת פרדסים והרס של אלפי משפחות במושבים.

כבוד היושב־ראש, האם הממשלה המוצעת, ששר האוצר מר ארידור ממשיך לכהן בה, מבשרת לעם שנינו במדיניות הכלכלית? — לא ולא, כל שר האוצר ממשיך לחשוב שהמדיניות הכלכלית שלו היתה טובה, גם כאשר תוצאותיה השליליות של מדיניות זו מנקרות עיניים ומזקרות מכל פינה. חוסר האמון לשר האוצר הגיע בימים האחרונים לשיא, וכל האקרו־בטיקה המילולית והתכסיסנית — להטיל את האשמה של המשבר הפוקד את המשק היום על אמצעי התקשורת, על שפיגלמן ועל פלטר, אחמול על המצב הכלכלי השורר באירופה ושלשום על ההסתדרות — הן ניסיון לברוח מאחריות ולחפש שעיר לעזאזל. כל תרופות הפלא שהוצאו במשך שנתיים עליידי שר האוצר, והיו מלוות ברעש גדול ובהדלפות, לא הביאו מזור למשק.

כבוד היושב־ראש, מר שמחה ארליך ז"ל נאלץ להתפטר מתפקיד שר האוצר בגלל "ליל הברווזים". כעת אנו נמצאים בשכרוע של ברווזים. שר האוצר משנע את העם בכהירות על חוכניות, שגם חבריו לממשלה אינם יודעים מה הן. נגיד הבנק רוגז על כך שמכריזים על חוכניות כל ידועתו. כל ידועתו, העצבני, מתוך חרדה לחסכונותיו, שובר חסכונות, מוכר מניות וקונה דולרים, והתוצאה — משבר במערכת הבנקאות וחיפוש דרכים, כביכול, להגן על המשקיעים, בו בזמן שמענישים את המשקיע הסולידרי ואת החוסך הקטן, שמתוך אמון להצהרות שר האוצר מעל מסך הטלוויזיה השקיע במניות הבנקים.

מי הם החוסכים הקטנים? אלה הם פועלים, חיילים, פנסיונרים, קבלנים קטנים — "עמך". האם ציבור זה צריך להיות קורבן המדיניות מחוסרת האחריות של שר האוצר? על ציבור כזה מטילים את המשימה לשמור על יציבות מערכת הבנקאות ולהפסיד את מרבית חסכונותיו — שנאגרו פרוטה לפרוטה ואולי נשמרו ליום סגריר, לנישואי הבן או הבת, לחגיגת בריהמצוה או לרכישת דירה? האם פנסיונרים יוכלו

היורר מ' כהן־אביב:

תודה לחבר הכנסת זיגור, רשות הריבוי לחברת הכנסת שושנה ארבל־אלמחלניו, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

שושנה ארבל־אלמחלניו (המעריך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לא רק אנו איננו רוחשים אמון לממשלה המוצעת היום, אלא העם ברובו הגדול איננו רוחש לה אמון. לכו ושמעו את הזעם והמרירות של מאות אלפי אזרחי מדינת ישראל, ששר האוצר הולך אותם שולל ויעץ להם להשקיע את חסכונותיהם במניות הבנקים, כאשר הכריז מעל מסך הטלוויזיה, שהוא, אילו רצה להשקיע את כספו, היה קונה מניות. הרסתם את אמון העם במערכת הבנקאית, הרסתם את אמון האזרח בהשקעת כספו בחיסכון, עודדתם את הספירות, יצרתם כהלה ופניקה.

אדוני היושב־ראש, הממשלה של מר בגין — ובהודמנות זו אני מאחלת לו החלמה מלאה ורפואה שלמה — סיימה את תפקידה במסכת כישלונות, שגם הפסימיסטים ביותר בקרבנו לא העזו לחשוב שלכן נגיע, ושזה יהיה מצבם של המשק ושל הכיסוחן.

הממשלה המוצעת כיום עליידי מר שמיר היא ממשלת המשך: אותם קווי יסוד, אותם שרים, אותה חברת אפילו בלי שינוי אדרת. הממשלה הזאת תמשיך את הכישלונות והמחדלים ככל מגזרי החיים. זוהי ממשלה שאין בה בשורה לעם לשיפור המצב, אלא קיימת ודאות שכתקופת כהונתה, ואני מאמינה שזאת תהיה קצרה, יחריף המשבר הכלכלי וייהמדינות הנכונה של שר האוצר, שגרמה להתמוטטות המשק, לא תשתנה גם אם מר מודיע מודיע, שאם המדיניות הזאת תימשך, הוא יסיק את המסקנות ויעזוב את הממשלה.

כבוד היושב־ראש, היה דרוש כשרון רב כדי "להצליח" להרוס את המשק בחקופה כה קצרה. הישגים שהושגו בעמל ובויעו, כבשרון ובהעזה עליידי ממשלות המערך בזבזו וחלוטין, בהמשך הגיע לשוקת שבורה. כבוד ראש הממשלה המיועד, אילו רצית להחזיר קורטוב של אמון לממשלה המוצעת עלייך, היית צריך לפחות לא לכלול בהרכב הממשלה בתפקיד שר האוצר את מר יורם ארידור. שר האוצר המוצע עלייך יירשם בחולדות מדינת ישראל כאדם שנט, מתוך עקשנות, יהרהר ואמכרציה אישית, מדיניות הרסנית למשק; והעם ישלם את תוצאותיה עוד שנים רבות. הממשלה המוצעת, שאיננו רוחשים לה אמון, היא ממשלת המשך של מחדלים וכישלונות בתחום המשק והחברה. בכל מה שידו של שר האוצר נגעה ובכל תחום שפעל בו בתוקף סמכותו, אנהנו רואים כישלון.

חמישה אינדיקטורים מאפיינים את מצבו של המשק: החוב הלאומי כמטבע־חיוך, המאזן המסחרי, האינפלציה, הצמיחה הכלכלית והתחלקות ההכנסה הלאומית בין הרבדים השונים של האוכלוסייה. בכל התחומים האלה המאזן הוא שלילי. בכל תחומי המשק שורר משבר, והאשמה בכך מוטלת על ממשלת ישראל כולה כראשותו של מר בגין, על כל שריה, ובמיוחד על שר האוצר מר יורם ארידור.

החוב הלאומי הגיע לממדים המסכנים לא רק את המשק אלא את עצמאותנו הכלכלית והלאומית. חוב של 27 מיליארד דולר פירושו תשלום 4 מיליוני דולר ריבית ליום, 2,500 דולר מדי רגע, וכל אותה: החל כתינוק כתינוק ועד לזקן, חייב לתרום מדי יום דולר אחד לכיסוי הגירעונות ולתשלום הריבית. מציאות עגומה זו היא מעשה ידיו של שר האוצר, מר יורם

ולבטוף, אדוני היושב־ראש, אדוני המיועד להיות ראש הממשלה, אני מצטערת על שהוא איננו כאן — — —

שר התקשורת מ' צפורי:
אני אספר לו, יהיה בסדר.

שושנה ארבל־אלמחלינו (המערך):

אדוני המיועד להיות ראש הממשלה, בדברך הרחבת כסעפים שונים של קווי היסוד שהונחו על שולחן הכנסת. הרי את אותם קווי היסוד הנחתם לפני שנתיים. אז הבטחתם חגיגת מעל בימת הכנסת לפעול להנהגת חינוך חזק מגיל שלוש ויום לימודים ארוך. אך התוצאה היתה — ביטול יום לימודים ארוך, ביטול ההזנה בכתיספר והטלת תשלומים גדולים על חינוך טרם־החובה ועל החזקת ילדים במעונות יום.

המגוון ביותר הוא, שאתם כותבים שתבצעו רפורמה בשלטון המקומי. הרי מסקנות ועדת זנבר מונחות בפני הממשלה, שר האוצר ושר הפנים זה יותר משנתיים, ואפילו לא צאתם לנכון לעיין בהן ולהתייחס לדוח, על־אף הפניות של ועדת הפנים והתביעות שלה ושל השלטון המקומי. הדוח מונח כאבן שאין לה הופכין. האם אפשר להאמין לכם, שאכן תנהיגו את הרפורמה שאנו כה זקוקים לה ותסדירו את חלוקת התפקידים ואת היחסים שבין השלטון המרכזי לשלטון המקומי?

בעבר אמרתם, וגם היום, שתגבירו את כושרה של המשטרה למלחמה בפשע ותפעלו לעקירת הפשע. המציאות של מעשיכם היא הפוכה: קיצוצים בלתי פוסקים בחקצי המשטרה ובכוח האדם, והמשטרה מתמודדת עם עולם הפשע כתנאים קשים ובמחסור חמור בכוח אדם, באמצעים וככלים.

הי"ר מ' כהן־אבידב:
עברת על זמנך בהרבה. אני מבקש לסיים.

שושנה ארבל־אלמחלינו (המערך):

חברי הכנסת מהליברלים טענו, שהממשלה של הליכוד, שתקום על בסיס צר, לא תוכל להתמודד עם הבעיות החמורות של המשק והביטחון. מה קרה שחיש מהר הם "התקפלו", והיום הם מתייצבים לתמוך בממשלה שהם אינם מאמינים ביכולתה ובקווי היסוד שלה?

הממשלה המוצעת אינה ראויה לאמון, וחבל שחברי הכנסת הנגמים עם הקואליציה, היודעים בלכם שהעם ראוי לממשלה טובה יותר, חבל שלא היה להם האומץ לתת את ידם לממשלה אחת בראשות המערך.

איני מאחלת לממשלה החדשה אריכות ימים. אין מנוס מללכת לעם ומלתת לו את האפשרות להביע את דעתו ולקבוע איזו ממשלה הוא רוצה בעתיד. זה יהיה מכובד יותר משפל ההצגה שאנו עדים לה היום.

הי"ר מ' כהן־אבידב:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת מאיר שטרית. אני רוצה להזהיר, שחבר הכנסת שאקרא בשמו ולא יהיה באולם, לא אתן לו רשות דיבור, יש מזכירים ומזכירות של סיעות, ותפקידם לדאוג לכך שחברי הכנסת יהיו באולם.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לא אסתיר שיש בי גם התרגשות אישית לקראת ממשלה שבה יכהן כראש ממשלה מר צחק שמיר, שעמר כראש תנועת לוחמי חירות ישראל, שבה זכיתי לשרת. משהו מההתרגשות הזאת אחז בי גם כשראש

לחכות חמש שנים, ואולי עשר שנים כפי שאומרים, כדי לשחרר את כספם ולא להפסידו?

האחריות למצב שבו נתונים הבנקים — וגם אותם איני מוחרת מאחריותו לחלוטין — נופלת בראש וכראשונה על שר האוצר, שכתוקף תפקידו היה צריך לנקוט אמצעים בעוד מועד, כדי למנוע את המצב שאליו נקלעו הבנקים עקב ויסות המניות שלהם. כבוד היושב־ראש, על הממשלה מוטלת האחריות למנוע את שחיקת חסכוניותו של המשקיע במניות הבנקים, לא רק מתוך דאגה למשקיע אלא מתוך דאגה לליכוד מערכת הבנקאות ולשמירת מעמדה בשווקים הפיננסיים הבין־לאומיים. על שר האוצר מוטלת החובה לעמוד בהבטחתו כלפי המשקיע הקטן.

הפכתם חלק מהעם לספקולנטים, ובמקום שישקיע את כל מרצו וכישוריו בעבודה וירוויה ממנה את לחמו בכבוד, הוא עסק במסחר בבורסה, בקניית מניות ובמכירתן. בזאת התחיל את יומו וזאת היתה שיחת המפגשים החברתיים. הפכתם את הבורסה לעגל הזהב שסגרו לו, ועקב כך ירד ערך העבודה. רבים הפסידו את חסכוניותיהם, שבחלקם הם כספי פיזיונים, וחלקם כספים שנתקבלו ממכירת דירות ורכוש. במה אתם יכולים להתפאר? בשלום עם מצרים שהולך ו"מתפספס"? — והיום אתם מכים על חטא ואומרים שאלו ידעתם, לא הייתם מרחיקים לכת; במלחמה המתמשכת בלבנון זה למעלה משנה, אשר התכתבתם בה וסיכמתם את מדינת ישראל, ואינכם יודעים לציאת מהסכך הזה?

רק בזאת הצטיינתם: ברמגוניה, בפגיעה בשכבות החלשות, בהעמקת הפערים בחברה הישראלית, בפגיעה במערכת החינוך והבריאות, בפגיעה בפנסיונרים ובמקבלי קצבאות הביטוח הלאומי — וגם היום אתם רוצים להטיל עליהן תשלום מס הכנסה — והבאתם לערעור מעמדה של מדינת ישראל בעולם כולו. כרצוני להזהיר — — —

הי"ר מ' כהן־אבידב:

הניירות שאת מחזיקה מסתירים את נורת האיתות. אני מאותן לך, זמנך עבר.

שושנה ארבל־אלמחלינו (המערך):

כרצוני להזהיר את ממשלת ישראל: אל תקבלו את עצות אהיתופל של שר האוצר ושל יועציו לעיקור תוספת היתוך. המשבר שפוקד את המשק הוא כה חמור, שמתוך אחריות לאומית וחברתית גם יחד אסור לערער את השקט בתעשייה ולהביא למשבר ביחסי העבודה. עיקור תוספת היתוך הוא אקט אנטי־סוציאלי, כי הוא דורש קודבן אך ורק מהעובד השכיר, בו בזמן שהוא משחרר מכל נטל את העצמאים, את המשקיעים הגדולים, שנספס צמוד. ציבור הפועלים לא ייתן את ידו לכך, וההסתדרות אחו. בשום פנים ואופן לא חניתן ידם לפגיעה ברמת החיים של העובדים באמצעות עיקור תוספת היתוך. ומעניין, שאותו שר אוצר, שהטיף להסתדרות והאשים אותה שהיא איננה שומרת על האינטרסים של העובדים משום שהיא מתנגדת לתוספת יתוך של 100% מדי חודש, מעז במצח נחושה לתבוע עיקור של תוספת היתוך המשולמת אחת לשלושה חודשים, ולא יותר מ־85% מהמדר.

אני דוחה בכל תוקף את ההצעות שהושמעו בעבר בדבר פגיעה בגמלאים על־ידי קיצוץ הקצבאות או הטלת מס הכנסה על חסכוניותיהם. אני דוחה את הפגיעה בקצבאות הילדים ואת ביטול מענק הלידה, ששיפרו במידת מה את מצבם של העשירונים הנמוכים. כל פגיעה בשכבות אלה היא ביטוי של מריניות אנטי־סוציאליות והיא תעמיק את הפער בחברה הישראלית.

שמאמינה בהסכמי קמפ־דייוויד, הנה חמש שנים עברו מאז 1978 — היום בדיוק חמש שנים — ואנחנו רואים מה הם פני המציאות. אסור לנו לעצום עיניים, צריך לראות את המציאות נכונה. זה אפילו לא עוזר לנו באופן טקטי — אם היתה מחשבה שזה עוזר. מכל מקום, הנזק שבאשליה גדול מהרווח.

על שלושה דברים אני רוצה לכוך. אני רוצה לכוך, קודם כול, על הצגת העשייה ההתיישבותית בעיקר שלה. כמובן, צריך הרבה יישובים, ומהר, כי אנחנו באיתור גדול. אבל הצגה היתה בבסיס הנשמת של ההתיישבות. לא יעלה על הדעת, אמר ראש הממשלה, שלא תהיה המשכיות. במדינת ישראל היום הדבר היחידי שהולך קדימה, שממשיך את המפעל הציוני, הוא ההתיישבות בארץ־ישראל. הרבה דברים טובים נעשים במדינה, מבססים את הקיים, את מה שנעשה — וכל הכבוד לתנועה המיישבת של מה שקראו אז מפא"י ההיסטורית ו"השומר הצעיר" וכל מי שיישבו את ארץ־ישראל — והיום צריך לבסס את היישובים, וצריך לבסס מפעלים כלכליים ואחרים. אבל אם לא תהיה הליכה קדימה, אפילו מטר אחד לא רק יום, כל יום צעד אחד קדימה בהמשכיות הזאת, זו תהיה לא רק הקפאה, זאת תהיה נסיגה, זה יהיה ניוון. הדבר היחידי שהולך קדימה במדינה היום הוא, שממשלת הליכוד פתחה את יהודה ושומרון. היא עוד לא יישבה אותם, לא מהר ולא מספיק, אבל היא פתחה אותם. זאת זכותה. יש דברים לחובתה, יש הרבה דברים לחובת הממשלה הזאת, אבל בכך השנייה יש זכות אחת, של התיישבות, והיא מכריעה את כל החובות, ולא שלא צריך לתקן את החובות.

הנושא השני שעליו אני רוצה לכוך גם הוא הוצג כאן בדרך האמיתית, הציונית, שהיא גם חיונית היום, הוא הראייה של העלייה. לצערנו, אחד המחללים של כל הממשלות אחרי הגאולה של עליות המצוקה הוא ההשלמה בעצם עם דריקיום של מדינת ישראל והגלות, שממנו כאן היום ראש ממשלה, שהוא ראש ממשלה של העם היהודי, והוא דיבר כמו ראש ממשלה של העם היהודי, אחראי לגורל של העם הזה. כאחראי לגורל של העם הזה הוא לא זקוק לעלייה רק בגלל המדינה, אלא מפני שהוא אחראי לגורלו של העם היהודי.

כמובן, הנושא הזה אינו יכול להסתיים רק בהתחייבות קווי מדיניות. הוא יהיה מוכרח להיתרגם, אני מקווה שהוא ייתרגם הלכה למעשה בחקיקה, בעשייה בשטח, אבל ראשית מעשה במחשבה תחילה, במחשבה נכונה. זאת היא התפיסה: אין לכם מקום בגולה, לא תוכלו לשאת באחריותכם — לא כלפי בניכם, בקשר לנושא הטמיעה וההתבוללות, ולא כלפי המדינה.

אני מקווה שנושא העלייה יקבל תפנית, ופה באמת לא יהיה המשך של כל הממשלות, שלדעתי, ונחמו את נושא העלייה בנושא מרכזי. אני אומרת שהוא מרכזי יותר מכל דבר אחר. השבוע אמרתי למי שאמרתי, שבעיני היהודים בגולה הם אויב קשה יותר מהפלשתינאים, כי עוד מיליון יהודים בארץ הזאת — וכל הנושא הפלשתינאי היה מקבל אופי אחר, פרופיל אחר, המערך, שכל הזמן מדבר על הצורך כמה שהוא קורא תוכנית אלון, או בפשרה טריטוריאלית, ובאיישוב יהודה ושומרון בגלל הבעיה הדמוגרפית, לא היה לו פתחון פה בנושא הזה, אם כי גם היום אסור שיהיה לו פתחון פה, כי זה בעצם ה"לא־מאמין" שלו בעלייה. כשהוא אומר שבגלל הדמוגרפיה לא נלך לשם, מה זה אומר? — אינני מאמין בעלייה.

אמננו רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז): כמה עולים באו בתקופת כהונתה של הממשלה הזאת?

הממשלה מר מנחם בגין עמד בדוכן הזה. בשבילי זה לא רק עניין אישי וגם לא רק סמל.

דיברו פה הרבה על המשכיות — ממשלת המשך, לא ממשלת המשך. אני רואה ביצחק שמיר כראש ממשלה אלמנט של המשכיות במובן העמוק ביותר של המלה, המשכיות אמיתית, לא רק של מצע, של קווי יסוד, אלא של חייל אלמוני שלחם ולוחם כמלחמת שחרור שעדיין לא הסתיימה. המלחמה הזאת עדיין לא הסתיימה. לכן כל ההתייחסות, שאמרתי שהיא גם אישית, היא בהחלט גם לאומית, או קודם כול לאומית, כי עיקרן של אותן תכונות שנדרשו מלוחמי חירות ישראל ומחברי הארגון הצבאי הלאומי בימים ההם היה ראיית מציאות ביחד עם אמונה, אמונה שאתה מציאותי לא כשאתה מתאים את עצמך למציאות הקיימת, אלא כשאתה מאמין שאתה יכול לשנות אותה. זהו הריאליזם האמיתי העמוק. לא "אני ריאליסטי, זהו הריאליזם". זאת היא המציאות — אני מתאים את עצמי למציאות", אלא "אני ריאליסטי, זאת היא המציאות, יש לי עיקרון, יש לי אידיאל, אני אשנה את המציאות כדי להטביע בה את האידיאל". זו האמונה שאפשר להתגבר על קשיים: חוסר שחצנות מצד אחד, אבל ביחד עם זה האמונה ביכולתך ובעוצמה שיש בך בגלל הצדק. אלה הם דברים שאפיינו את המלחמה שלנו אז, את הלוחמים שלנו אז, ואני מאמינה שהם יאפיינו גם את המלחמה הקשה שלפניה עומדת הממשלה היום — וזו מלחמה קשה לא רק של ממשלה זאת, אלא של כל המדינה הזאת, כי לא שיימו את המאבק הזה. אני מאמינה שראש ממשלה שיהיו בו, ויש בו, התכונות האלה, ושיריד מה הוא רוצה ובהתמדה ובעקשנות גם מגיע, אני מאמינה שגם אנחנו נגיע אותו.

אני רוצה לכוך על שלושה דברים בדבר ראש הממשלה המיועד, שיהפוך עכשיו גם לראש הממשלה בפועל, מר שמיר, ודבר אחד אני רוצה לכוך, כדי לסיים כברכה, אתחיל בבקורת. הצטערתי מאוד על שמר יצחק שמיר לא עשה את חשבון חמש השנים שעברו מאז נחתמו הסכמי קמפ־דייוויד, מה שקראו גם חמש שנות מעבר, ולא גמר עם האשליה הזאת, שנמשכת גם עתה. אומנם היא איננה קיימת, כי בשטח אין תוכנית אוטונומיה, אין הסכמי קמפ־דייוויד, אין נורמליזציה; למעשה כל הדברים האלה לא קיימים.

מאיר שטרית (הליכוד): אין מלחמה.

גאולה כהן (התחיה):

מלחמה לא היתה גם בין 1967 ל־1973, בלי חוזה שלום וכלי ויתור על כל סיני. לא היתה מלחמה. זאת גם אינה ערובה לאי־מלחמה.

שר התקשורת מ' צפורי:

אין גם — — — בדרום.

גאולה כהן (התחיה):

אני מקווה שגם לא תהייה, שמענו את שר הביטחון, שאמר לפני עשרה ימים, שאילו ידענו שזה יהיה פרצופו של השלום — אני לא מדייקת במלים, אבל בוודאי ברעיון — לא היינו עושים את הוויתורים האלה.

שר התקשורת מ' צפורי:

הוא לא אמר — — —

גאולה כהן (התחיה):

אל תמשיכו להוסיף חטא על פשע ולהגן על זה גם היום. חבל שלא נוצלה השעה הזאת. אפילו מבחינתה של ממשלה

גאולה כהן (התחיה):

הרי על זה דיברתי. מה זה, אנחנו כגן ילדים? כמה אתם עשיתם. כמה אנחנו עשינו. אני עכשיו מדברת — — —
אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

גאולה כהן (התחיה):

לא הגנתי על מדיניות העלייה של הממשלה הזאת. היית צריך לשמוע את זה. אמרתי שזה מחדל. אמרתי שהיום אני מציינת לשבח את העמדה הבסיסית. כי קודם כול צריכה להיות עמדה וחשיבה.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
את מאמינה שהצהרה כזאת תביא עולים?

גאולה כהן (התחיה):

האם אני אמרתי את זה? אמרתי שאין די בכך וצריך לתרגם את זה לחקיקה ולעשייה. אתה, פרופסור אמנן רובינשטיין, צריך לדעת לא רק לנאום אלא גם להקשיב.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
איני פרופסור, אני חבר הכנסת.

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, אתה חבר הכנסת.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רוצה לומר לך, שהמדיניות שאת חומכת בה היא כזו שמונעת עלייה, והראיה היא שמאז המהפך נפסקה העלייה.

גאולה כהן (התחיה):

זה סיפור אחר. כאילו שקודם באו כהמונים.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, היום, כשאתה אומר שבגלל הבעיה הדמוגרפית צריך לעזוב את יהודה ושומרון, אתה מציע אי-אמן בעלייה. רק כך אפשר לפרש את התפיסה הדמוגרפית.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
איני מציע — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש.

גאולה כהן (התחיה):

בנושא הזה של עלייה — — —

דב זכין (המערכ):

גאולה כהן (התחיה):

עכשיו, ולמרות זאת, ממשלת הליכוד, שרוצה לעשות התיישבות ומאמינה בהתיישבות, דווקא היא זקוקה ליהודים, והיא חייבת לגשת אל הנושא הזה של העלייה באותה התלהבות, שלדעתי צריך להגביר אותה גם בנושא ההתיישבות, ולא בגמגום ובהתנצלות אלא ממש בהתלהבות, כי גם נושא העלייה הוא אתגר ציוני אמיתי. כפי שאנחנו נלחמים באיר, וכשיש אירב מסתערים עליו בכל זרועות החקיקה, כך צריך להסתער על האירב הזה הנקרא גלות. אפשר לעשות זאת בלי דרמטיות גדולה. אפשר להביא על כל עולה אחד עוד שני עולים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מקווה שאת שמה לב לאיתותים שלי. אני מבקש לסיים, כי עכרת על מכסת הזמן שלך.

גאולה כהן (התחיה):

לא שמתי לב.

הנושא השלישי, שצריך לברך עליו, הוא תפיסה חדשה שאנחנו לא כל כך רגילים אליה בבית הזה — ראיית מדינת ישראל על רקע המזרח התיכון.

אין לי זמן לעסוק בכל הצביעויות שליוו את מלחמת לבנון על הרקע הזה. לאמור שאם האויב אינו בא אליך הביתה — כאילו אתה גר על איזה אי בעולם — אם האויב אינו מגיע אליך הביתה, אינך צריך לצאת למלחמה, אינך צריך להקדים. התפיסה החדשה היא ראיית מדינת ישראל כמזרח התיכון. לא ראייה מקרית אלא ראייה עקרונית. אין אלה השקולים האם רצוי להפיל את משטרו של נאצר או לא רצוי, כמו בזמנו של בן-גוריון, וזכרוננו לברכה, או איום על סוריה, כשהיא שולחת את חייליה לירדן, שנצא למלחמה. לא, עתה זו ראייה בסיסית, שאנחנו נמצאים במזרח התיכון, וראיית המזרח התיכון מתוך רצון לראות אותו פעם כמצב שהמעצמות הגדולות מניחות לו, מה שמונה "נייטרליזציה של המזרח התיכון", כמצב שהוא חופשי מכוונות שרוצים לאכוף עליו אינטרסים או רצונות שלהם. זאת היא אולי הדרך האמיתית לשלום במזרח התיכון, כשיהיו בו מדינות דמוקרטיות. נקווה שגייע יום כזה.

על רקע זה באה התפיסה של ההתיישבות לרוסיה, לברית-המועצות, גם היא תפיסה אמיצה האומרת היום לברית-המועצות: אין לך, מבחינתך, שום אינטרס להמשיך את אי-הצדק כלפי היהודים וגם את המשך ההחרמה של מדינת ישראל.

אני רוצה לסיים. שלושת הדברים האלה הם בעיני דברים מכריעים, כשהם יתורגמו לתקציבים, לקצב של זמן, לעשייה בשטח.

הכול דיברו פה על הנושא הכלכלי, ולא אסיים בלי להתייחס אליו כמשפט אחד. נכון, אומרים שהיציבות של הממשלה תהיה פונקציה של היציבות הכלכלית. זה נכון, אבל היציבות הכלכלית תהיה פונקציה של המוטיבציה של העם הזה, וגם היא אינה מונחת בעולם של המספרים. יש צד שני למטבע. ששם אין מספר, שם יש אות, יש רוח, יש כתיבה, יש אידאליזם, יש ערך, יש ערכים אמיתיים ולא רק ערך בנקאי.

אם לא תהיה מוטיבציה — שום גזירה לא תעזור. אפשר לבוא אל העם ולומר "אין לי", "אין לי", ונכון שאין לנו, אבל האם הוא ייתן? האם הוא יהיה מוכן לתת רק כדי לרפא את האינפלציה? מה פתאום? אתה יכול לבוא אליו, אתה חייב לבוא אליו ב"אין לי", כשאתה מציג לפניו איזה "יש לי" של אתגר ציוני, חלוצי, אידאליסטי שלמענו הוא יהיה מוכן להקריב את החגורה, שלמענו הוא יוכל לומר: טוב, אז עכשיו אין לי. רק כך אפשר להצליח.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אמנן רובינשטיין — — —

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

היה לרון בבעיות לגופו של עניין ולא להעמיד את המיעוד הראשות הממשלה בפני חוסר ברירה, אלא להרכיב קואליציה בתנאים שבהם הורכבה הקואליציה. דומני שהגיעה השעה, ואני אומר לכם זאת חברי, עמיתי וידידי ממפלגת העבודה, אף-על-פי שהכנסת דיקה, שנתעלה על עצמנו: הבה נכריז הפסקת אש לעשר שנים בין שתי המפלגות הגדולות ונכונן ממשלה אחדות לאומית.

אהוד אולמרט (הליכוד):
לשלוש שנים.

אלעזר גרנות (המערך):
כדי להוציא אתכם — — —

מאיר שטרית (הליכוד):
— — — הפסקת אש לעשר שנים, שבהן שתי המפלגות תפעלנה בשיתוף פעולה. אני מדבר על שתי המפלגות הגדולות, ואני מנטרל לרגע את הלחצים הקואליציוניים הקיימים בעת הרכבת ממשלה. ובאותן עשר שנים נלך אל הציבור, נלך לבחירות, בכל פעם מחדש, בהסכמה שמי שיקבל את רוב הקולות ירכיב את הממשלה וראשות הממשלה חתונת לו. מדוע אי-אפשר להחליט על כך בינינו, היהודים? איך אפשר להגיע למשאומתן לשלום עם העולם הערבי, אם אי-אפשר להגיע להחלטה בינינו?

אני בין אלה הגורסים, שניתן להתגבר על המכשולים — אם שוכחים לרגע את היריבות ההיסטורית, אם שוכחים לרגע את העבר וחושבים על על העתיד, אם לרגע מתעלים מעל לניסוח הפורמליסטי. חבל שהפעם עם ישראל לא זכה לכך. אשמה בכך או בחלק מכך גם מפלגת העבודה.

אמרתי שיש פעולות שצריך לעשותן בשעה זו במדינת ישראל. אני רוצה לגעת בפעולות שיש לעשותן בשלושה תחומים. הראשון שבהם — המצב הפוליטי באזור. אינני גורס כחברת הכנסת גאולה כהן, שהסכם השלום גוסס. אני מברך על הסכם השלום עם מצרים, ואני מקדם בכרכה את דבריו של ראש הממשלה המיועד, יצחק שמיר, שאמר שגל-אף הציון ועל-אף היחס הצונן מצד המצרים, אנו נמשיך בקידום תהליך השלום. הוא קרא למצרים לשוב אל שולחן המשאומתן על האוטונומיה, וקרא לברית-המועצות לשקלל מחדש את יחסיה עם מדינת ישראל ולפתח יחסים דיפלומטיים עמה כדי לעודד את השלום במזרח התיכון.

רבותי, האמת היא, שאין לנו ברירה, לא נוכל להעביר את מדינת ישראל מאסיה לאירופה. כל חיינו נחיה כאן בין הערבים, ואנו מוכרחים לפרוץ דרך, על-מנת לנסות להגיע לשלום כולל במזרח התיכון. עלינו לקדם כל צעד, כל קץ אור המתגלה בחושך שסביבנו, ללכת אחריה ולעשות כול מה שביכולתנו כדי לקדם את תהליך השלום. בלי לסכן את קיומה של מדינת ישראל. אני מברך על הדברים של ראש הממשלה המיועד בחתום זה ועל גישתו.

החתום השני הוא התחום הכלכלי, שבו כולנו רשעים יום יום. אין זה סוד שמדינת ישראל נמצאת במצב כלכלי קשה ביותר. שר הביטחון לשעבר, עזר ויצמן, אמר פעם: "המצב הכלכלי קשה, אין מגרשי חנייה". זה נכון. לאורח כפרט לא קשה. אזרחי מדינת ישראל הוציאו בשנה האחרונה יותר ממיליארד דולרים בחוץ-לארץ. זה איננו משקף בדיוק את מצבה הכלכלי של ישראל. הבורסה נמצאת בירידה חריפה. אני אציין בין אלה המצטערים על כך. תמיד טענות שבמידה רבה עברה הבורסה כל גבול של היגיון. הבורסה נטלה כל מוטיבציה לעבודה. אנשים הפסיקו לעבוד. לא היה כדאי לעבוד. אם

גאולה כהן (התחיה):
יש לנו אתגרים. יש לנו צריך רק להדליק את העם הזה. הדלק שעובד על העם הזה איננו נפט. הדלק האמיתי שעובד על העם הוא רוח וחזון ודברים של חלוציות אמיתית.

היו"ר מ' כהן-אביב:
חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):
לכן. היציבות של הממשלה הזאת, ארונ, יצחק שמיר, תהיה תלויה במוטיבציה, בצד השני של המטבע שהוא גם יתקן את המטבע. כדברים גדולים, כפתרונות אמיתיים אפשר לפתור גם בעיות אחרות, כמו שביהודה ובשומרון אפשר לפתור גם בעיות חברתיות. אמרתי כבר כמה פעמים שזה מרכז שיקום טבעי לזוגות צעירים, שזה מרכז קליטה טבעי לעולים חדשים, כי יש שם אלמנט של חלוציות ואידאליזם והתלהבות. אם זאת תהיה התפיסה, אם הממשלה בעצמה תבער, היא גם תדליק את האחרים. זה המבחן.

אני מאמינה שממשלה, שבבסיסה יש עשייה ציונית היום, כלומר — אמונה בעשייה, בהמשך, ראווה גם לאמון של הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אביב:
תודה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת דב כן-מאיר.

מאיר שטרית (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח לברך את חבר הכנסת יצחק שמיר על הרכבת הממשלה שהוא יעמוד בראשה.

אני חושב ששעה גדולה היא לעם ישראל, למדינת ישראל וליצחק שמיר עצמו.

לא הייתי בין אלה שניסו להניא את ראש הממשלה מר בגין מהתפטרותו, מכיוון שאני סבור שצריך לכבד את רצונו של אדם כאשר הוא מחליט לפרוש. אבל בהחלט אני בין אלה המעריכים בכל לב את חבר הכנסת יצחק שמיר על הרכבת הממשלה.

אני סבור שיש בידי חבר הכנסת יצחק שמיר הן הידע, הן הכלים והן העזר הדרוש למדינת ישראל בשעה שכזאת, ואני מקווה שראש הממשלה המיועד, חבר הכנסת שמיר, אכן ינצל את השעה ואת ההזדמנות על-מנת להביא את הממשלה לפעול כאורגן אחד ולנקוט את הצעדים הדרושים היום, כמעט באורח מיידי, בלא פשרות, כדי לתקן את המצב שנוצר.

צרי לי על שהמשאומתן עם מפלגת העבודה לא הגיע לסיכום חיובי בדבר הרכבתה של ממשלה אחדות לאומית. אני יודע שראש הממשלה המיועד, מר יצחק שמיר, נכון היה לעשות ממשלה אחדות לאומית ולא שולם כאן מס שפתיים על-ידו. חבל לי שמפלגת העבודה לא התגברה על הפורמליסטיקה של הניסוח ולא הצטרפה לממשלה אחדות לאומית בשעה כה קשה למדינת ישראל, כדי לתת כתף ולדרון כנסת בבעיות הכואבות של מדינת ישראל, ולדון בהן לא על-פי המשקפיים הפוליטיים של כל צד של המתרגם בכנסת, אלא לגופו של עניין, ולקבל את ההחלטות הנחוצות לגופו של עניין, על בסיס פרלמנטרי רחב.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
למה עכשיו?

מאיר שטרית (הליכוד):
חבר הכנסת רובינשטיין, הרשה לי, אני אגיד לזה. אפשר

היום כדי להשלים את הכנסתו הממוצעת, ועדיין אחת חוסך מחצית מתקציב הסובסידיות של מדינת ישראל. ואם נלקוב במספרים, רבותי, בשנת התקציב הזאת מופיע בתקציב הממשלה סכום של 60 מיליארד שקלים לסכסוד חמשת המוצרים המסובסדים בלבד. מזה אפשר לחסוך חצי.

הבה נחנך את האנשים לצאת לעבודה, ומי שזקוק לכך יקבל עזרה. אני סבור, שאם הורה לא למד ולא הוכשר, ואלוהים חנן אותו רק במנת שכל מסוימת או בחוסר מול, והוא עובד טקסטיל ויש לו שמונה ילדים, הרי משכורתו קובעת לא רק את עתידו, אלא גם את עתיד ילדיו. בשיטה שאני מציע, לעשות חשבון כמה עולה להחזיק נפש אחת בישראל ולתת סכסוד עד למינימום הזה באמצעות המשכורת, לא משנה מה יהיה גודל המשפחה. לא צריך חוק משפחות ברוכות ילדים וכל מיני חוקים למיניהם; אפשר לתת לכל משפחה להתקיים בכבוד באמצעות המשכורת, כתנאי שהאב יעבוד. זה שינוי של שיטה, שגם יקצץ בצורה מאוד דרסטית בתקציבי הממשלה וגם ייתן תשובה אמיתית לחלש.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שטרית, אני מבקש ממך לסיים.

מאיר שטרית (הליכוד):

התחום השני שאני חושב שצריך לתת בו דגש הוא התחום החברתי. רבותי, כדאי שנדע את האמת וגאמר אותה לעצמנו: הגורם שהחזיק את מדינת ישראל במשך כל השנים האלה בחיים וגרם לניצחונותינו בכל המערכות היה היתרון האיכותי של אנשינו. מעולם לא קבעו כמות הנשק שבידינו או גודל הצבא שלנו, לא כמות הכסף שבידינו או כמות הנפט שבידינו, אפילו לא גודל הטריטוריה שבידינו. הגורם שניצח בכל מערכות ישראל היה הגורם האנושי, האמתה בצדקתנו, הידיעה שאין לנו ברירה, שאם נפסיד פעם אחת — הפסדנו כלול הידיעה שהארץ הזאת היא הארץ היחידה בכל העולם כלול שבה יש לנו פינה, והכרתנו במורשה ההיסטורית שלנו, העקובה מרם במשך אלפים שנות גלות. כל אלה יחד יעצבו את אותה רוח לחימה, את ההקרבה האישית, את המסירות, את הוכנות של אנשים ללכת ליהרג כשצריך, בשביל להגן על המדינה הזאת. יש לי הרושם, שלמן קום מדינת ישראל ועד היום היתרון האיכותי הזה הולך ונשחק; ורבותי, אני נמנה עם אלה שחורדים ליתרון הזה.

אני חושב שאנחנו צריכים לשים מחדש את החינוך במדינת ישראל, את הטיפול בתחומים החברתיים, בשכבות החלשות, בראש סדר העדיפויות האומי. לו הייתי צריך לקבוע את סדר העדיפויות של מדינת ישראל, חינוך היה בא במקום ראשון וביטחון במקום שני, כי חינוך הוא הביטחון. ואני כבוד בהחלט, שאם צריך בשעה קשה כזאת, למשל, לפתור את הבעיות החברתיות, מצד אחד, ולקצץ את תקציב הממשלה, מצד שני, לא הייתי מהסס, אילו הדבר היה תלוי בי, לקצץ, למשל, ברכש ביטחוני. במקום לקנות 75 מטוסי אף-16 נקנה רק 25, כשם שאם תפרוץ מחר מלחמה, לא אהסס לסגור 100 בתי-ספר ולקנות עוד 100 מטוסים.

השעה קוראת לנו לעשות כעת בתחום החברתי והחינוכי, ואני קורא לממשלה לעשות זאת.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שטרית, אני פונה אליך פעם נוספת בבקשה לסיים את דברך.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני גם פונה לראש הממשלה המיועד, כראש הממשלה

אפשר להשקיע בבורסה ולעשות כשנה אחת רווחים של מאות אחוזים בלי מאמץ, מדוע לעבוד?

דב כ"מאיר (המערך):

ומי יצר את זה?

מאיר שטרית (הליכוד):

וכאשר אין נוגעים בבורסה, שואלים מדוע אין נוגעים בה. בנושא הזה אני שומר על קו עקבי. אני טוען שהבורסה נטלה את המוטיבציה לעבודה והכניסה את האנשים למירון אחרי כסף. אם הגענו למצב שאנשים מכרו את בתיהם כדי להשקיע בבורסה, זה סימן מראיג לכלכלה כולה, כי כלכלה מתבססת לא על בורסה אלא על עבודה ועל ייצור. לכן אינני מן המצטערים על כך, שהבורסה הגיעה לאן שהגיעה והבלון הזה התפוצץ. אם בעבר הרווחו האנשים 100%, 200%, ועכשיו יפסידו 100% — לא נורא כל כך. אולי אנשים יחזרו למסלול הנורמלי של עבודה ושל בנייה על ערכים אמיתיים ושוורשיים, ולא על עסקי אוויר.

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
לא מהצד הזה.

מאיר שטרית (הליכוד):

וכאשר אין נוגעים בבורסה, שואלים מדוע אין נוגעים בה. בנושא הזה אני שומר על קו עקבי. אני טוען שהבורסה נטלה את המוטיבציה לעבודה והכניסה את האנשים למירון אחרי כסף. אם הגענו למצב שאנשים מכרו את בתיהם כדי להשקיע בבורסה, זה סימן מראיג לכלכלה כולה, כי כלכלה מתבססת לא על בורסה אלא על עבודה ועל ייצור. לכן אינני מן המצטערים על כך, שהבורסה הגיעה לאן שהגיעה והבלון הזה התפוצץ. אם בעבר הרווחו האנשים 100%, 200%, ועכשיו יפסידו 100% — לא נורא כל כך. אולי אנשים יחזרו למסלול הנורמלי של עבודה ושל בנייה על ערכים אמיתיים ושוורשיים, ולא על עסקי אוויר.

ואולם, גם בתחום זה, כלי קשר עם הבורסה, אנו צריכים לנקוט את הצעדים הכלכליים הדרושים, ולדעתי אפילו צעדים דרסטיים, כדי לחקן את המצב. לא ייתכן שנמשיך במצב שבו אנו נתונים, עם גירעון גדול כל כך במאזן התשלומים, עם יבוא כה גדול ביחס ליצוא. אני הצעתי — ואני חוזר על הצעתי, ולדעתי זו ההודמנות, כי הציבור מחכה לכך — להחליט על שינוי דרך בנושא הכלכלי. זה אחד התפקידים הראשונים שיוטלו על הממשלה. אני מציע שהממשלה תקצץ, לא ב"שיטת ההלמי", עוד חתיכה ועוד חתיכה בסובסידיות, אלא שהממשלה תקצץ בבח אחת ולאחור את כל הסובסידיות למיניהן לכל מוצרי המזון וכל דבר יימכר במחירו המלא האמיתי. אני מציע שאת הסכסוד ניתן רק לחלש, למי שבאמת זקוק לו, ולא כסכסוד, לא כמתת חנינם, אלא דרך משכורתו. באמצעות מס הכנסה שלילי, ואז האיש יהיה חייב לעבוד כדי לקבל עזרה. אם הוא לא יעבוד, הוא לא יקבל שום דבר.

אם אנחנו רוצים ליישם את תורת זאב ז'בוטינסקי ואת חמשת המ"מים הלכה למעשה, זו ההודמנות. כי למעשה, ההבדל בין חמשת המ"מים לבין הסוציאליזם, שיצר את העיוותים החברתיים הגדולים ביותר, הוא בכך, שעל-פי תורת חמשת המ"מים, נותנים את חמשת המ"מים רק למי שזקוק —

דב כ"מאיר (המערך):

מיטיבים עם העם.

מאיר שטרית (הליכוד):

— ומי שאינו זקוק. אין נותנים לו.

חישבתי ומצאתי, שחקציב הסובסידיות לחמשת המוצרים, אפשר יהיה לחסוך את מחציתו. הוא ניתן על-פי שיטת הסכסוד האוניברסלי, וזו איננה צודקת. לפיה, שתי משפחות שלהן שני ילדים, ולאחת משכורת גבוהה פי עשרה מלשניה, קונות את המוצרים באותם מחירים ומקבלות אותה קצבת ילדים. צדק-חברתי ודאי שאין פה. מצאתי שאם אתה נותן רק לחלש, אתה יכול לתת לו פי חמישה ממה שהוא מקבל

רב בן-מאיר (המעריך):
אמרת שזאת אפיוזורה.

שלמה הלל (המעריך):
זו אפיוזורה ממושכת. זו בדיחה תפלה שמתמשכת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
גם ציץ בתל-אביב הוא אפיוזורה?

רב בן-מאיר (המעריך):
אתה תתפלא, עוד איך. אומרים את זה. קודם כול, חברי חירות, לא אני.

אני רוצה להתייחס ברצינות לנושא הזה, כיוון שמדאגים אותי קווי האופי המתלווים לשלטון מסוים זה או זה. קו אופי שמאוד מדאיג אותי בשלטון שלכם בשנים הללו הוא, שלדעתי אתם הרגתם את רגש הכושה של העם; הרגש שהוא המצפון והמצפן לאורך התנהגותו של הכלל והפרט. שכן שום ממשל ושום עשייה אינם יכולים להיות נקיים ממשגים וממחדלים. אולם השאלה המתלווה מיד לכל שגיאה כזאת היא, האם מסוגלים עושייה להפיק ממנה מוסר השכל, האם יתקנו את דרכם, האם יאיצו ויקבלו את דברי הביקורת.

תנועת, שעשתה כה רבות בארץ הזאת, צברה, ללא ספק, כמהלך שנות פעילותה הרבות גם משגים וטעויות. בכל שנות היותנו אחראים לגורלה של המדינה הזאת ידענו לשמוע ולהקשיב לביקורת ואף להפיק ממנה לקחים מעשיים. עד כדי התפטרותה של גולדה מאיר, דבר שאתם לא העזתם לעשותו — אתם לא הפקתם את הלקחים המתאימים מדוח ועדת כהן. אתם איבדתם כל בוש. כדי להישרד אינכם מהססים לנקוט כל אמצעי ולהשתמש בכל תואנה, תהיה שקרית ומנוחקת מהמציאות ככל שתהיה, ובלכד שלא להודות בטעות ולא להכות על חטא בפומבי.

יתירה מזו: אינכם מהססים, במצב נחושה וברעה צלולה, להטיל את אשמת כישלונותיכם דווקא על אלה שהזהירו אתכם ואת העם, ובעוד מועד, מפני דרכים נלוות וצעדים נמהרים.

אדוני היושב-ראש, לא הייתי מציין עובדה זו לולא החרדה הכנה והאמיתית שאני חרד לאופיה הדמוקרטי של חברתנו, אשר כך ניתן בה, ובכל חברה חופשית בעולם, לזרוע הטוטליטריזם למצוא שעירים לעזאזל, להטיל עליהם את אשמת המחדלים, להוקיע אותם ואף לדאוג להענשתם עליידי המונים משולהבים וקנאים. ואם בקשר למלחמת לבנון היתה ההאשמה כללית, היינו — שהעיתונות כולה היא רעל והמעריך כולו הוא אש"ף, הרי כאשר הגענו לנושאים הכלכליים כבר התבהרה התמונה: בכל המפלות הכלכליות של הימים האחרונים אשם רק אחד, והוא חיים פלטרן, הכחב הכלכלי של הטלוויזיה.

מאפיין חמור נוסף בשלטון שלכם הוא שאין לכם תוכנית. האיגודים המקצועיים באנגליה יכולים להתנגד לתוכניתה של הגברת תאצ'ר להילחם באינפלציה האנגלית עליידי אבטלה עמוקה, וזה מה שהיא עושה, אבל זו תוכנית והיא מבצעת אותה. אבל אתם מבצעים אי-תוכנית. כיוון שאין לכם שום תוכנית כשום תחום. אין זה דבר שרק אני מעיד עליו. העיר עליו השר ארליך המנוח, כאשר סיפר כיצד ניהלתם את המלחמה. מעולם לא היתה במדינת ישראל ממשלה כה ימינית עם כל כך הרבה יריים שמאליות. אני הוא האיש שהצעתי להיכנס לממשלה ביולי 1982, מתוך חרדה שלא תדעו איך לנהל את המלחמה; ואכן לא ידעתם לנהל מלחמה. אתם העדתם על כך שלא ידעתם לנהל מלחמה, אתם הלכתם לעיתונות וסיפרתם

מטעם תנועת החירות, והביא גם ליישום המצע של תנועת החירות, ולא רק ליישום המצע של אגודת ישראל ושל תמי"י. הייתי רוצה לראות בנייה מהירה של שייכונים שיינתנו כשכירות לזוגות צעירים, כפי שהתחייבנו. לדעתי ניתן לפתור זאת כמעט בלי השקעה ממשלתית, אלא רק באמצעות שינוי חוקי המיסוי ועידוד של אלה שרוצים לבנות דירות להשכרה, למשל נוסח השיטה הנהוגה בארצות-הברית. דבר נוסף, הפעלת טלוויזיה בערוץ שני, הפעלת טלוויזיה בכבלים. ציינתי את חוק ביטוח בריאות ממלכתי, ציינתי בקיצור רק כמה סעיפים שהיו במצענו, ולדעתי זו השעה ליישם אותם.

אדוני ראש הממשלה המיועד, דומני שאם תלך בדרך הזאת, אם תהיה נחרץ ותפעיל את הצעדים ללא פשרות, אפילו יהיה המחיר פיזור הכנסת והליכה לבחירות, ולא תוותר על הצעדים — זה יהיה לטובתה של מדינת ישראל, ודאי לטובתנו כממשלת ליכוד, ולטובת תנועת החירות. אני מאחל לך הצלחה רבה.

היור"מ בהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת שטירי. אני חוזר על בקשתי מהחברים, שנקבעו להם בסך הכול תשע דקות, להקפיד על הזמן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת רב בן-מאיר, ואחריו — לחבר הכנסת בן-ציון רובין.

רב בן-מאיר (המעריך):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, כיוון שאני שולל מכול וכול את הממשלה שהוצגה כאן היום עליידי המיועד לעמוד בראשה, אין טעם להיכנס לפרט ספציפי זה או זה, אלא אנחנו צריכים לדבר על הנושא בכללותו. הנושא בכללותו הוא עקרוני ממדינה ראשונה. ואולי אנסח אותו כך: כשיבוא כוחב דברי הימים להעריך ולסכם את האפיוזורה הקרובה שלטון הליכוד במדינת ישראל וירצה לסכם כמשפט אחד — — —

משה קצב (הליכוד):
זו תהיה האפיוזורה הארוכה ביותר בהיסטוריה.

רב בן-מאיר (המעריך):
אתה יודע למי לא ניתנה הנבואה, חבר הכנסת קצב.

שר התקשורת מ' צפורי:
אתה התחלת.

רב בן-מאיר (המעריך):
אני אומר לכם שאתם אפיוזורה, לא יעזור שום דבר. גם בהווה אתם אפיוזורה, זאת אפיוזורה שנמשכת יותר מדי זמן. לצערי, אבל זאת אפיוזורה.

שלמה הלל (המעריך):
גם כשזה מתמשך, זו אפיוזורה. יש בדיחות תפלות שנמשכות הרבה זמן. זו בדיחה תפלה שנמשכת הרבה זמן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אילו חשבת שזאת אפיוזורה, לא היית מדבר.

רב בן-מאיר (המעריך):
אתה מכיר את הסיפור על הזמרת, שלא נתנו לה לרדת מהבמה, מפני שהיא לא ידעה לשיר. — רצו להכריח אותה לשיר עד שתלמד.

ובכן אני חוזר ואומר, שזאת אפיוזורה.

שר התקשורת מ' צפורי:
שוב אתה עוסק בנבואות.

שר התקשורת מ' צפורי:
צועקים שהעניינים נדפקו עם המניות.

דב בן-מאיר (המעריך):

אני מתכוון לדוברים.

דיבר עכשיו חבר הכנסת שטרית על כך שלא רע כל כך שהבנקים יפסידו. הבנקים יפסידו? מה על כל קרנות הגמל והפנסיה שקנו את מניות הבנקים כביטוחן לעתידם של מאות אלפי אנשים? מדוע קיצצתם 30% מרכושם העתידי של אנשי עמל? ומה על כל הכלכלה — התעשייה, החקלאות והקבלנות, שהמניות היו העידכון למימון העסקאות שלהם, ושעמם הם הלכו אל הבנקים כדי לממן את הפעילות הכלכלית שלהם? להיטיב עם העם פירושו שיטפון בלתי מוגבל של יכוא? האם צריך במדינת ישראל לקנות ולשתות גזוז שעושים בדמרק או בהולנד ולפרנס ולפטם את פועלי אירופה ויפן במקום את פועלי ישראל? האם אנחנו עשנו את כל הדברים האלה? ב-1977 — 1978 אמרו: מחירי הנפט עלו, בגלל זה האינפלציה, ומה עכשיו?

לא נוכל לחת אמן בממשלה הזאת, כיוון שהיא אינה מביאה לנו שום תוכנית. היא מביאה רק חיקוי עלוב של הממשלה היוצאת שנכשלה, ומשום כך אנחנו נצביע נגדה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת דב בן-מאיר. רשות הדיבור לחבר הכנסת בן-ציון רובין, ואחריו — לחבר הכנסת אמן רובינשטיין.

בן-ציון רובין (תמ"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יום של ממשלה חדשה בישראל ראוי היה מתבקש היה, שיהיה מעין יום של חג לאומי, יום של שמחה לכולנו, אלה המצודים בה וגם אלה המתנגדים לה; בכל זאת יום חשוב הוא בחיי עם ישראל. אף-על-פי-כן, אינני רואה את השמחה ואינני רואה אנשים צוהלים ואינני רואה את זה אפילו בין שותפיה, חבריה ותומכיה של הממשלה. יש מין הרגשה עמומה, אולי מבוכה, אולי תהיה, קשה לי להגדיר אותה, אבל היא בורא רחוקה מלהיות שמחה.

קשה להסביר מדוע. אולי בגלל העובדה שבסופו של דבר, אחרי הרכה ציפיות, קמה ממשלה על בסיס צר, כאשר רצון העם, רצון הציבור היה בממשלה רחבה שתציב הסכמה לאומית, שתציג אחריות כוללת בפני הציבור כולו ותמשוך בעול. אולי בגלל העובדה שלא קמה ממשלה זו ישנה הרגשת התהייה. אולי משום העיתוי, כי היא קמה כאשר אנו שרויים במשבר כלכלי עמוק שייתן את אותותיו, מסתבר, ככל בית. אולי זה מעיב על השמחה או על הרצון לשמח.

לא נעים לומר: "אמרנו לכם", יש בזה טעם של גנאי ומעין חוכמה שלאחר המעשה. אבל עובדה היא, כי כאן, מעל הדוכן הזה, לפני כחצי שנה, הצענו, באמצעות חבר הכנסת אהרן אבוהצירא, שנאם אז, ללכת לקראת ממשלה אחרת לאומית, הסברנו שהקטוב גדל בחוכנו ומחמיר מיום ליום. אמרנו כי מחוכנתו למצוא כל דרך לאחדות, כדי למשוך את העגלה קדימה ביחד, צר לי שהכול גלגלו עיניים, הן ממחנה זה הן ממחנה זה, וממשלת אחדות לאומית נראתה או כחלום באספמיה.

גם בתחום הכלכלה אינני רוצה לומר: "אמרנו לכם". אבל כאשר בסוף חודש יולי הצענו להקדים את הבחירות ולאחדן עם הבחירות לרשויות המקומיות, הכול הסתכלו בנו בתמיהה

כיצד הוליכו באף את הממשלה כולה, כיוון שלא ידעתם איך פותחים מלחמה, לשם מה פותחים מלחמה ואיך מסיימים אותה.

ואותו דבר בתחום הכלכלי. לא אני קראתי לישיבה כלכלית של הממשלה "שקשוקה", מישוה כינה אותה כך. אבל היינו רוצים לדעת לפחות כמה אתם באים אל העם, עם איוו תוכנית, באיש האופוזיציה, באיש תנועת הפרעלים, אולי התוכנית שלכם לא תמצא חן בעיני, אבל שתהיה תוכנית, שיהיה לי נגד מה להיאבק, שאוכל להסביר מדוע התוכנית שלכם אינה טובה, שנוכל לבוא אחר כך אל העם ולהתמודד. מה היתה ססמת הבחירות שלכם? — יכוא המערך ויטיל גזירות על העם, אנחנו ניטיב עם העם, ניתן טלוויזיות.

אני רוצה לבוא ולומר, שהראגה הזאת איננה משמשת עתה כפי נימוק לגיגול. אני מודאג ברצינות, אני כבר מתחיל להיות מודאג שמה חתימתו של מר בגין על הסכם השלום נעשתה, כיוון שמשה דיין המנות, ויבדל לחיים עזר ויצמן, דחפו אותו לכך, כשם שאריק שרון דחף אותו למלחמת לבנון. במקרה הראשון כמו במקרה השני הוא לא שלט, כנראה, במצב, הוא לא ירד, כנראה, לאשורם של דברים, ליסודם של דברים. ואין לי שום סיבה להאמין שראש הממשלה הבא יעשה זאת טוב יותר ממנו, כי הרי הוא מוריד את הכובע בפני קודמו, הוא תלמידו, ואם הוא תלמידו, על עם ישראל ומדינת ישראל לחשוש מהתלמיד שבא לרשת את רבו.

את הדברים האלה אני אומר עכשיו לא כחור "אוכל" ליכוד, כפי שאני מעיד על עצמי, אלא מתוך יכוח אמיתי, מתוך חרדה אמיתית. כאשר התנגדנו למהפך הכלכלי, אמרנו לכם והזהרנו ואמרנו ויצאנו לרחובות, שמדינה שצריכה לתת למעלה מ-30% מתקציבה לביטחון, שקרוב ל-30% מתקציבה הולך להסדר חובות, שעליה לבנות כלכלה, שעליה למג גלויות, לפזר אוכלוסין, לחנך עם להיות עם טכנולוגי, שמדינה כזאת אינה יכולה להרשות לעצמה מדיניות של "תפוס כפי יכולתך", כיוון שהעשירים יתפסו הרכה והעניים יתפסו מעט וייווצר הפער. והנה המוסד לביטוח לאומי הניח על שולחן הכנסת את הרצון-שלבן שלו, הקובע ששני העשירונים העליונים אוכלים 42% מהתפוקה הלאומית, ושני העשירונים התחתונים אוכלים רק 7%, היינו — על כל שקל שאוכל העני במדינת ישראל אוכל העשיר 6 שקלים. כך אתם מיטיבים עם העם?

ועכשיו לגבי הגזירות שאתם מטילים: האם לא עברנו פיחותים במדינת ישראל? האם ידע מישוה שעומד להיות פיחות?

קריאה:

כן.

דב בן-מאיר (המעריך):

כן. כשמישוה הדליף תמורת שלמונים — כך קראתי באחד המשפטים של אחד האנשים שהלך לבית-סוהר. אבל פרט לזה, כמעשה פוליטי, כהדלפה משולחן הממשלה? הלא הממשלה שלכם היא כמו בית מפולש.

קס רבינוביץ המנות והכריו על 40% פיחות מהיום למחר. היתה מדיניות. אצלכם כבר כל ההון ברח לחוץ-לארץ. על מי אתם מאיימים? העשירים כבר הסתדרו, כבר מראש ידעו מה הולך להיות, כבר ההורחם את כולם. מי נשאר? — הפנסיונרים, אלה שאין להם כסף לקנות מניות או דולרים, אלה נשארו עכשיו.

וקלים, הזלזול בעבודה וכאדם העובד, הקדשת המחשבה למינפולציות פיננסיות במקום לעמל ולזיעה, במקום לחשיבה יצרנית ויצירת.

בשולי האירועים של היום, "משבר שוק ההון", כפי שהוא נקרא בלשון יפה או "משבר האמון במניות הבנקים" בלשון הרחוב — יש לזכור שמשבר זה עמוק לא רק בערכים כספיים שלו, לא רק 7.5 מיליארדי דולרים נדונים כאן. זהו משבר עמוק מאוד גם בערכים המוסריים והחברתיים שלו. פירושו לא רק אוכדן אמנות לכל מערכת ממשלתית ויצבורית, האיש הקטן שוב לא יאמין לשר האוצר, לבנקאי שלו או לשטר הנושא אותיות עבריות. בלי רצון הוא ימצא לעצמו אפיקי השקעה חדשים. הכול מבניס במה מדובר, אבל כרגע שאנשים קטנים אלה איבדו אמון במערכת הכלכלית, פתוחה הדרך לאיבוד האמון בכלל, לשבירת כלים, לכעיסה בכל ערך. זה צריך להיות איתות חמור לכולנו.

זו ההזדמנות לומר לראש הממשלה החדשה בעניין מניות הבנקים: אדוני ראש הממשלה, תמ"י סבורה שממשלה זו, שהיא ממשלת המשך לקודמתה, יש לה אחריות מוסרית כלפי החוסף, כלפי האיש הקטן שנתן את אמונו בבנקים. בשום פנים ואופן אין להפקיד אותו. תמ"י לא תהיה שותפה לשום הסכם שלא יבטיח את זכויות החוספים הקטנים. שוב אין מדובר באיומים. עייפנו מאיומים. אנו סבורים שכל הסדר שיוצע צריך להבטיח את המשקיעים הקטנים, בגבולות של חצי מיליון עד מיליון שקלים. יברקו המומחים ויציעו. אני מדבר על משקיעים פרטיים, לא על חברות, לא על גופים כלכליים. יתר על כן, כל הסדר צריך לחייב את הבנקים לשאת בנזק של מעשיהם. ולא — יהיה מצב מוזר: הבנקים ימשיכו לשכון בכנייני פאר מקורים שיש, עם שטחים מקיר לקיר, עם משכורות ענק, ואילו את פדיון החשבון יעמיסו על כתפי הציבור. זה מוזר, ואנו לא נוכל להסכים לכך. אנו נעמוד על כך שכל המשקיעים הקטנים הללו יובטחו ולא יינזקו, מפני שהם לא התפתו ולא סגרו לדורל.

זה בשולי החדשות. אבל, אדוני ראש הממשלה ושר האוצר המיועד שאיננו כאן באולם, זו איננה תוכנית כלכלית. גם הגזירות שהיו על שולחן הממשלה ועל שולחן ועדת השרים אינן תוכנית כלכלית. עם ישראל זקוק לתוכנית כלכלית ולמדיניות כלכלית מקיפה. אפשר לדרבן גבוהה על אבטלה, על הידוק החגורה ועל עוד מרעץ בישיין, אבל מזה בלבד לא תצמח ישועה. צריך לבוא לציבור ולהציג בפניו כראייה כוללת תוכנית כוללת לצמיחת המשק, לעידוד הייצור, להקטנת היבוא, גם לחידוש האמון, כדי לעודד מחדש את החיסכון האישי, את מניעת הצריכה הכוזבת. כל זה אפשרי רק במסגרת של תוכנית כלכלית מקיפה. אנו נשוב אל "הגזירות" בנוסח שאיננו, אני חושש שהממשלה הזאת לא תחזיק מעמד לאורך זמן. כי גם זאת אנו חייבים להסביר לציבור: חלוקת הנטל של הגזירות האלה והאחרות צריך שתהיה צודקת, צריך שהאיש ברחוב ידע, שלא עושים לו עוול, זה היה תנאי להישארותנו בממשלה הקודמת — חלוקה צודקת של הנטל ולא העמסה יחידה על השכבות החלשות ועל השכירים. זהו גם תנאי להיכנסנו לממשלה הזאת ולהישארותנו בה.

שבח וייס (המערך):

לפי הנאום הזה היית צריך לחדש ממשלה בהנהגתנו.

בן-ציון רובין (תמ"י):

הירושם שלנו הוא, שיש בממשלה הזאת הבנה לבעיותיו של האיש הקטן, של "עמך". אנו סבורים, כי לצד המצוקה

ושאלו: מה קפץ עליכם? מה פתאום בחירות? אמרנו: אנחנו רואים שהבעיות הכלכליות חמורות כל כך, שאי אפשר להמשיך, ואם יש צורך ללכת לבחירות, שכן ממשלת אחדות לאומית היא כמעט מטרה שאיננה ניתנת להשגה — כואו ונקיים את הבחירות עם הבחירות לרשויות המקומיות. אולם גם אז הכול גלגלו עיניים והסתכלו בנו בעיני עגל: הרי הכול טוב כל כך, הרי הכול פורח כל כך, מה פתאום בחירות? מה פתאום אתם מדברים על הכלכלה?

והנה, חודש לאחר מכן התברר, שהיה צורך בשורה ארוכה של "גזירות כלכליות", כפי שנקראו משום מה בעיתונות, ועל אותו רקע של "הגזירות הכלכליות" האלה כמעט עמדנו ללכת לבחירות. על כל פנים אנחנו, תמ"י, תנועת מסורת ישראל, כמעט פרשנו, כמעט קרה מה שקרה. אז התפטר ראש הממשלה, והיום אנו מצויים בתהליך של הרכבת ממשלה חדשה.

ובכן, לאחר שראש הממשלה התפטר, זו ההזדמנות לומר מלים אחדות לזכותו ולשכחו: בוודאי תהייה עוד הזדמנות לכך. מגנח בגין, מאחרוני דור הנפילים, כונו המדינה, הטביע את חותמו על חיי עם ישראל לדורות וקנה את מקומו בהיסטוריה של עם ישראל, מקום מכובד.

הממשלה החדשה מכריזה שהיא ממשלת המשך. זו הכרזה חשובה, שכן יש צורך בהמשך תהליך השלום עם מצרים. אומנם, אני אישית לא האמנתי בו או גם היום אינני מאמין בו, אבל התהליך הוא תהליך וצריך לעשות כל מאמץ למצותו. חשוב שהיה לו המשך.

שלמה הלל (המערך):

ואתה ממשיך שלא להאמין בו. כל אחד בדרכו.

בן-ציון רובין (תמ"י):

ואני ממשיך שלא להאמין בו. יש חשיבות להמשך ניסיונותינו להגיע להסדר מקיף ורציני בגבול הצפוני עם לבנון ועם הגופים האחרים. יש חשיבות רבה בגבול המשך למעשה הציוני הגדול של התיישבות ברחבי ארץ ישראל. אבל בצד המשך, חשוב גם החידוש. אדוני ראש הממשלה החדשה, חיוני שהיה חידוש בתחום הכלכלה, בתחום החברה, בתחום החינוך ובכמה תחומים נוספים. משהיה זו צריכה להיות ממשלת המשך בתחומים מסוימים וממשלת חידוש בתחומים אחרים.

באוקטובר 1977, כאשר חל מה שנקרא "המהפך הכלכלי", זה היה מעשה נועז. כל הכבוד על אומץ הלב ועל הרצון לנסות דרכים חדשות. הרצון לנסות והתעוזה חשובים כשלעצמם. אבל בה במידה צריך להודות, כאשר מסתבר שהדרך אינה נכונה או אינה מתאימה למשק, המשק שלנו לא היה בשל לזה. וראוי היה שלא לגרום את המסקנות שש שנים ארוכות, אלא כעבור שנה, שנתיים או שלוש שנים להודות: ניסינו, פרצנו דרך חדשה. היא לא מתאימה, המשק לא בשל. כואו ונסה דרכים אחרות. אבל לא היה אומץ לעצור בעוד מועד. לכן, אם אנו מצפים לחידוש בממשלת המשך זו, אנו מצפים לכך שהיא תהיה ממשלה שתשים על שולחנה את הצורך לגרום לחידוש הצמיחה במשק, לחידוש ערכי העבודה היצרנית ולחידוש היחס הנאות לתוצרת כחול-לבן, שכבר שכחנו מזמן מה היא.

משבר הבורסה כבר מאחורינו, הבורסה התחסלה, ואם נשאר ממנה עוד זכר כלשהו, הרי גם הוא שבק חיים לכל חי כשבוע זה עם מניות הבנקים. אבל אם הבורסה התחסלה, הרי הרבות הבורסה נשארה בתוכנו: הרצון לעשות רווחים מהירים

הולכת האמינות של המערכת המשקית והפיננסית לאיבוד; בנחת אבל בכטחה.

משום כך נדמה לי, שבאמת הדברים האלה נאמרים למען האמירה, משום שצריך לומר משהו. ואני אינני חושב שראש הממשלה היוצא, מר מנחם בגין, הוא שמנע אתכם מלעשות את כל מה שאתם אומרים שתעשו מחר. אני חושב, שמה שמנע מכם לעשות זאת אלה הם אותם רכרים שקיימים ונעוצים בעצם מבנה הממשלה, האישי והתוכני, המוצג כאן היום ככנסת.

הייתי רוצה לומר כמה מלים על ראש הממשלה היוצא. איש בעצם איננו אומר מדוע מתכנסת הכנסת לדון בהרכבת ממשלה חדשה. מה קרה? ראש הממשלה מנחם בגין התפטר מתפקידו. מדוע הוא התפטר מתפקידו? איש איננו אומר, איש לא מסביר לנו. אני מאמין ויש לי יסוד להאמין, שצעדו הקיצוני הזה נובע מתחושה עמוקה של אחריות אישית שיש לו, ואני משבח אותו על כך, למה שקרה לעם ישראל בשנה האחרונה, ודי לחכימא ברמיזא, ובאותה מידה שאני רוצה לשבח אותו על מהמעשה האמיץ הזה אני רוצה לומר, שאותם אנשים שהולידו אותו למעשה הזה, האחראים לכל הצרות והמועקות שיררו עלינו בשנה האחרונה — הם רוחצים בניקיון כפיהם, הם מסתובבים בכיכרות העיר, הם מגסים להפיק הון פוליטי מהמבצב החדש, שהם כמו יריהם יצרו אותו. אינני חושב שבחולדות מדינת ישראל היה חזיון פוליטי שפל יותר מהמעשה הזה, שמי שאחראי למצוקה, שמי שאחראי למפלה, שמי שאחראי לכל הנזק שנגרם לנו, מנסה לא רק שלא לתת דין-וחשבון על מעשהו אלא להיכנות ממנו באורח אישי.

אני יודע שכמה מכם אומרים: ודאי, איש אופוזיציה נואם נאום אופוזיציוני. אין זה נכון. בכנסת הקודמת אנחנו תמכנו לא פעם אחת ביוזמות של הממשלה. גם בכנסת הזאת תמכנו בהסכם השלום כביכול עם לבנון: לא שהאמנו בו, אבל אמרנו: ניתן צ'אנס לכל דבר. בכנסת הקודמת תמכנו במדיניות שר האוצר יגאל הורכין, אף שדעותיו בענייני ארץ-ישראל השלמה אינן מקובלות עלינו. אבל משום שאמרנו, שהוא עושה צעדים קשים ומכאיבים אבל חשובים למען המשק הישראלי, נעניק לו את מירב תמיכתנו.

דברי אינם נאמרים לשם אופוזיציה, הם נאמרים מתוך דאגה עמוקה לגורל עם ישראל ומדינת ישראל מקץ שש שנים לחילופי השלטון. מקץ שש שנים אלה, כאשר מסתכלים אחורה, אי אפשר לומר שהכול שלילי. זה לא נכון. אני חושב שהסכם השלום עם מצרים, למרות ניוונו ולמרות התחמקותה של ממשלת מצרים מלמלא את רוחו ותוכנו — ומשום כך אני מצטרף לכל המבקרים אותה על כך — למרות זאת אני חושב שזהו דבר שייכרך בהיסטוריה של עם ישראל כפריצת דרך חשובה ביותר.

אבל, אני חושב, שהמאזן הכללי והראייה ממעוף הציפור של ההיסטוריה של ישראל מאז המהפך מוליכים למסקנות מאוד מאוד עגומות. למעשה, כאשר אני שומע שבאים בטענות לממשלת הליכוד, שהיא איננה מבצעת פיתוח מואץ, חדר-פעי, זוחל או לא זוחל, אני אומר שאין זה נכון. שהיא לא ביצעה פיתוח, היא ביצעה שורה של פיתוחים עצומים: היא ביצעה הגירה, אם לא שלילי אבל נייטרלי. היא ביצעה פיתוח אדיר במטבע הישראלי, שאין לו דומה פרט לכמה מדינות נחשלות בדרום-אמריקה ובתקופת הרפובליקה של ויימר לאחר מלחמת עולם הראשונה, עד כדי כך שהיא הורידה 98.5% מההילך החוקי של מדינת ישראל. נותר 1.5% לפלטה, וגם אותו היא תחסל תוך זמן קצר: אחוז וחצי מתוך מאה אחוז. זה לא

הכספית יש להוסיף ולהעמיק את הטיפול בנושאי החברה וסגירת הפערים. תוכנית כלכלית היא חידוש חשוב שיהיה בממשלה הזאת, אני מקווה. אבל לצדה אנו רואים צורך להרחיב את הטיפול בחברה ובסגירת הפערים. ללא חברה מתוקנת אין ערך לכל מעשה אחר שנעשה.

קריאה:

מה שקורה לפנינו הוא מחזה אבסורד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתם רואים מה הערך שלכם, אם למרות הכול זה מה שקורה.

בן-ציון רובין (ת"מ):

לכן יש לשקול כדחילו ורחימו כל דרישה לקיצוץ בנושאי רווחה וחינוך, שהם, בסופו של דבר, המפתח לעתידנו.

אנו מקווים שממשלת המשך זו תהיה, בנושאים אלה של כלכלה, חברה וחינוך, ממשלה של חידוש, שתציג חשיבה כוללת וראייה לאומית אתראית. תוך תכנון לשנים ארוכות, ולא החלטות של כיכוי שרפות מהיום למחר.

רענן נעים (המערך):

כשם שעשיתם עד עכשיו.

בן-ציון רובין (ת"מ):

עם ישראל ציפה יחד אתנו לממשלה רחבה, אולם משלא עלה הדבר, לצערנו — ואנו מצטערים על כך — אנו מברכים את הממשלה המצומצמת הזאת ומאחלים לה שתפעל כהעודה, בפתירות ובאומץ, ובסופו של דבר, אני מקווה שכל עם ישראל יחברך בה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עדיין תחת ההלם של הנאומים ששמענו מפי דוברי הממשלה הישנה-החדשה.

שר התקשורת מ' צפורי:

ודוברי המערך?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

דוברי הממשלה הישנה-החדשה בעצם אמרו לנו, שהממשלה הזאת תעשה גדולות ונצורות, תחדש את הצמיחה הכלכלית, תקטין את היכוא, תגדיל את היצוא, תגביר את שלטון החוק, תאושש את הכלכלה, תחדש את אמון הציבור בתהליכים המשקיים, וכל זה ייעשה באותו הרכב אישי כפי שהייתה הממשלה היוצאת, שעשתה את היפוכם של הדברים האלה. משום כך אני מוכרח להגיע למסקנה אחת, שבעצם מה שחברי הממשלה הזאת אומרים הוא, שהדבר שמנע מהם את הצמיחה הזאת זהו ראש הממשלה היוצא מנחם בגין.

מה מנע מכם, חברי הממשלה, לבצע את כל ההכנות האלה בעבר? מי יכול להאמין לדברים האלה שאתם אומרים כאן מעל דוכן הכנסת? מי הפריע לכם? ראש הממשלה היוצא מר בגין, שאת שבחיו שרתם היום, הוא שמנע אתכם מלבצע את כל הדברים הללו?

שר התקשורת מ' צפורי:

בנחת — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

בנחת, בנחת. בנחת גם הולכת הכלכלה לאיבוד; בנחת גם

להתאושש. היא פיתחה את כל הדברים היסודיים שמאפשרים בעצם לחזון הציוני להימשך.

אני חושב שטוב שהממשלה הזאת קמה, ולו רק מבחינה אחת — הציבור הישראלי חייב להיגמל מהפיחות הזו. הציבור הישראלי חייב להיווכח שזה חזיון שווא, שזו היתה שאפשר להגדיל את התוצר עליידי צריכה מוגברת, שאפשר להבריא את המשק הישראלי עליידי רכישה של עוד מוצרים חשמליים, שיש תחליף לעבודה, לייצור וליצוא, אם מדינת ישראל תיגמל מההזיות הללו, אראו תוכל לקום ממשלה שתחזיק את אותם ערכים שאפיינו את החברה הישראלית וזכונתם אנחנו ממשיכים להאמין בקיומה ובשגשוגה.

היורד מ' שחל:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל כהן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, היו מי שחששו והיו מי שקיוו שעם פרישתו של מר בגין מראשות הממשלה יתחוללו ועזועים קשים בקואליציה הנוכחית בכלל ובליכוד בפרט, וייערמו מכשולים בדרך להקמתה של ממשלה חדשה. מר בגין הטביע את תותמו על חיינו הציבוריים וקנה לו מעמד אישי מיוחד, שאין לו כמעט את ררע בהיסטוריה הקצרה של המדינה. אין זו השעה להערך את פועלו ואת תרומתו, ואני מבקש לאחל למר בגין החלמה ואריכות ימים.

אך עצם העובדה שהממשלה החדשה מוקמת בלא הזעזועים שנצפו מצביעה על חוזקה הבסיסי של הדמוקרטיה שלנו, הנשענת על מוסדות פוליטיים נבחרים.

הממשלה החדשה תצטרך להקדיש הרבה מזמנה, ובמיוחד בתקופה הראשונה, לבעיות הכלכלה והמשק, כדי לצמצם את הגירעון, במאזן התשלומים ואת שיעור האינפלציה, יש צורך במדיניות תובענית כלפי הממשלה עצמה, כלפי הציבור ולכלי ההסתדרות. על השרים כולם להבין, שהידחמות לצמצום הוצאות משרדיהם והביקושים של הממשלה תורמת לשחרורם של גורמי ייצור מוזלים למען תעשיות היצוא, שיקבלו תנופה אם במקביל לכך חניקט מדיניות מתאימה של שער המטבע, שהרי כבר הוכח שהיצוא מקבל תנופה כאשר הממשלה מקטינה את הביקושים שלה. צמצום הוצאות הממשלה ישיג יעד נוסף: הוא יאפשר בטווח רחוק יותר את צמיחתו של המשק האחר וישיב את היחס המעוות הנוכחי של הוצאות ציבוריות רחבות מול התוצר הלאומי הגולמי ובכך יגדל נתח המקורות הראליים במשק, שעל כתפיהם ירכז נטל מימונה של ההוצאה הציבורית.

הציבור הרחב חייב להבין, ודומני שהוא מבין ומצפה לכך, שהממשלה תנהיג אותו לרמת חיים מאופקת, התואמת את עובדת היותו חי במדינה קטנה וצעירה, שעודנה נמצאת בשלבי התבססות כלכלית, חברתית, מדינית וביטחונית.

רענן נעים (המערך):

זה מנוגד למדיניות שלכם, של פיזור כספים, להיטיב עם העם, טלוויזיות ורכב.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני אומר מה צריכה לעשות ממשלה שאני נקרא ועומד לתת בה אמן היום.

יחזקאל זכאי (המערך):

ומה עם הממשלה הקודמת, לא היה לך אמן בה?

פיחות? — זה פיחות אדיר, עוד לא היה פיחות כמו זה שביצעה ממשלת הליכוד. היא ביצעה פיחות כחל"ג. לאחר שבמשך שנים נישאנו על המנוע האדיר של בניית משק חדש — דממה, נכון, הצריכה עלתה, הנסיעות לחוץ-לארץ עלו, מספר המכוניות עלה, אבל החל"ג לא עלה. הדבר שממנו מתפרנסים לא עלה. החוב החיצוני עלה והאינפלציה עלתה, אבל התוצר לא עלה והיעילות לא עלתה. כל מה שמוציא כסף עלה, וכל מה שמכניס כסף לא עלה.

הממשלה ביצעה פיחות אדיר כמלה אמת. אין עוד משמעות לאמת בדברי הממשלה. עובדה, בשבוע שעבר הזהיר שר האוצר את הציבור מפני ריצה אל הדולר, שמתי לב שלידו ישבו, כמו ניצבים מאומים, כל חברי ועדת השרים לענייני כלכלה ולא פצו פיהם. מתוך הסכמה: ועוד הוסיף שר אחד, חבר הממשלה מטעם המפלגה הקרובה ליברלית, וגילה את הציבור על כך שהוא רץ אל עגל הזהב וקונה דולרים, כי הוא צריך להסתפק, כמובן, כמטבע הזה, המקומי, שערכו פוחת בקצב כזה ומגיע עד ל-98.5%. חבר הכנסת שפירא, יושב ראש הוועדה המייעצת של בנק ישראל, שהוא במקרה גם חבר ועדת הכספים של הכנסת, גילה אף הוא את הציבור בשל הבהלה שאחזה בו, אבל ראה זה פלא — הציבור, שלא האמין לשר האוצר ולא לשר חבר המפלגה הליברלית ולא לחבר הכנסת שפירא, יושב ראש הוועדה המייעצת של בנק ישראל, חבר ועדת הכספים, ובכלל מושל בעמו — לא האמין לכל האנשים האלה, רץ וקנה מטבע-חוץ, והרוויח, ומי שמע בעצת הממשלה — הפסיד.

מי אומר שאין פיחות? יש פיחות מוחלט, איש אינו מאמין עוד לשום מלה. זה פיחות טוטלי, כמו הפיחות בשלטון החוק, כמו הפיחות באמות-מידה ציבוריות, כמו הפיחות בחיסכון בכספי ממשלה, כמו הפיחות באיכות החיים שלנו וכמו הפיחות בכל הדברים שבזכותם נעצם קמה והיתה החברה הישראלית.

לבסוף אני רוצה לומר, שחל פיחות בעניין אחד, שהוא אולי החשוב מכול, והוא באותו דבר שבעינינו היה סוד נשמתה של הצינונות, שקיימת לא רק למען ספק צרכים ויצרים פרטיים, לא יש לה גם תביעה לציבור: יש לה גם דרישה לכלל, והיא לא רק נותנת, אני חבר הכנסת מאז מההפך, ואני זוכר שפעם אחת קם מישהו, חבר הממשלה או ראש הממשלה הזאת או הקודמת, זה היינו הך, ומציב לאורחי מדינת ישראל תביעה מסוימת — עשו כך וכך, הקריבו משהו, אפילו בעניין ההתנחלות, שהוא חשוב לחלק מהממשלה, כי אצל חלק אחר זה מס שפתיים, אפילו בעניין הזה אין שום תביעה אישית. הרי, בסופו של דבר, ההבדל הגדול בין מפעל ההתיישבות הגדול בארץ-ישראל שקדם להתנחלות בשטחים, שבחלקה היא בכלל פיקטיבית, הוא שכחונתה הקיבוצית, בתנועת המושבים ובמקומות אחרים מנהיגי התנועה גם גרו וחיו את החיים שלה. איש מאנשי ממשלת הליכוד אינו חי מעבר לקו הירוק ואינו תובע שיעברו לגור מעבר לקו הירוק, הססמה של ההתנחלות היא לא המלה הגשמה, היא לא כל עולם המושגים של משהו שאדם עושה מתוך התנדבות והקרבת קורבן. המלה היא אותה מדועה מנוחבת, מצחיקה ואופיינית לחברה הישראלית בימינו: "קנו בריטיש-קוטג' בקרני-שומרון".

יחזקאל זכאי (המערך):

אמנון, הם ניסו, אם זכור לך, בגין היה חבר בנאות-סיני.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אם כן, אנחנו עומדים בפני מצב שבו הממשלה פיתחה את המטבע, אבל לא פיתחה אותו בקצב שאפשר למשק

על החמרה בחוב החיצוני ועל העלייה בגירעון במאזן התשלומים. הידיעות הללו היו נכונות וצריך היה, כמובן, לפרסמן. בדומה לידיעות אחרות שיש לפרטן ולפרסמן בפני הציבור. מכאן החדשות הללו ומפרסמיהן מילאו את תפקידם. אף כי כולנו מצפים בעתיד לידיעות טובות יותר, ואולם, כמקביל לידיעות הללו, כמה פרשנים — ואינני אומר אמצעי התקשורת, אינני מקבל את המושג אמצעי תקשורת, אבל יש בהחלט פרשנים באמצעי התקשורת, ולא רק פרשני עיתונות — החלו להעריך ולכתוב ולשדר, שהמדינה והמשק נמצאים על סף של פשיטת רגל, כבר גולשים במהירות במדרון באין סיכוי למעצור. הפרשנויות הללו לא תאמו את העובדות, שכן הפרשנים ידעו — והם יודעים גם כיום — שהרכב החוב החיצוני, שכרכו הוא ארוך מועד, שונה מחובן של המדינות הלחוצות, שבהן רוב החוב הוא קצר מועד. הם גם ידעו, שחלק ניכר מן החוב הוא לממשלות ולגורמים יידיתיים אחרים. אף-על-פי-כן, הם חזרו השכם והערב במשך ימים מספר על הערכתם המוטעית והמכשילה — —

יחזקאל זכאי (המערך):
אז המצב טוב?

אהרן נחמיאס (המערך):
חבר הכנסת ויינשטיין, אני מבין שאתה מצטרף לדעה שכלי התקשורת אשמים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
לא, לא שמעת אותי ואתה אומר דברים שלא אמרתי. אמרתי שכלי התקשורת היו צריכים להביא את הידיעות — והם הביאו — כי החוב עלה והגירעון עלה. אמרתי שאני לא מצטרף לדעתם של כמה מן הפרשנים. יש פרשנים, אין "כלי התקשורת". במשטר טוטליטרי יש כלי תקשורת. במשטר המעוניין בסתירת פיות יש כלי תקשורת. אצלנו יש פרשנים ועיתונאים.

חיים רמון (המערך):
אמור את זה לשר האוצר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
ואני אומר שכמה פרשנים, וחלק מהם קרוב יותר לאגף הזה, חלק מהם, התחילו לומר, שאנחנו על סף פשיטת רגל. מה זה אומר לאזני שאיננו יודע דבר? זה אומר שהוא צריך לרכוש נכסים. יש לו ניירות, הם לא שווים. צריך לקנות דירות. אבל דירות — קשה, הוא לא מבין בהן. צריך לקנות זהב. הוא לא מבין בזה. אז מה הוא עושה? הוא פונה לדולרים. וזה מה שקרה. וזה שורש של המשבר האחרון, כי הביקורת על מדיניות האוצר נשמעת זה שנה יותר, והמצב הבסיסי של הבנקים קיים זה שנה יותר — —

חיים רמון (המערך):
הפרשן שאומר את זה אומר את זה בתום לב. מישור שילס לו? הוא מאמין בזה באמונה שלמה. מה אתה רוצה, שהוא יכתוב מה שהוא לא מאמין בו?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
על זה אני בוכה, על אמונתו המוטעית. חבר הכנסת רמון, על זה אני בוכה, על אמונתו התמימה המכשילה.

חיים רמון (המערך):
בכה על המצב. המצב דורש בכי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אמרתי זאת. אמרתי שהידיעות היו נכונות: החוב עלה והגירעון במאזן התשלומים גדל. לא אמרתי שאין זה נכון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
הממשלה הקודמת אינה קיימת עוד בשעה זו.

רענן נעים (המערך):
זו ממשלת המשך, או שינוי? אם זה המשך, הביאו דוגמה, ואם זה שינוי, הגידו מה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
מייד נאמר. אנחנו נמצאים בשלבי התכנסות כלכלית, מדינית, חברתית וביטחונית. ממשלה שתאפשר עלייה מואצת ברמת החיים, כפי שהיינו עדים לה בשנים האחרונות, תחטא לשליחותה ולאמון שזכתה בו ותזכה בו היום. העלייה ברמת החיים התאפשרה בשנים האחרונות, בין השאר, הודות לקיומם של "שוקי מציאות", באמצעות יכולת זול במיוחד, פעם באמצעות בורסה ששעריה עולים כלי הפוגה וכלי יחס למציאות, ופעם באמצעות מניות בנקים המבטיחות תשואה קבועה וגבוהה מאוד. על הממשלה הבאה לבטל "שוקי מציאות" אלו ולחסלם, ולהנהיגו לשוק של מציאות. לקיום רמת חיים התואמת את יכולתנו הבסיסית.

על ההסתדרות להבין, ששום ממשלה בישראל, תהא זו ממשלת אחדות, ממשלת ליכוד או ממשלת מערך, לא תוכל להעלות את המשק על דרך המלך כלי לפגוע בהצמדה של שכן, של מחירים ושל התייקריות. התהליכים עצמם, של שרשרת מתמשכת של התייקריות הבאות בעקבות ההצמדה — ידועים. אני קורא אפוא להסתדרות להסכים לצעד המחויב, שהוא צמצום ברמת החיים של שכירים בעלי הכנסות סבירות, ואני מסכים בהחלט ותורכב לחייב בכך לא רק אותם, אלא גם את שאר מגזרי התעסוקה והפרנסה, בעלי האון וההון.

המדיניות התובענית, שאני מצפה לה, מחייבת את הממשלה להביא את תקציב המדינה לאיזון, ופירוש דבר שיש צורך להשלים את הצמצום המתוכנן של מיליון דולרים בתקציב ולהגיע לחסכוניות נוספים של כמיליון דולרים — —

חיים רמון (המערך):
מיליארד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אין לי לא מיליון ולא מיליארד, אינני מבחין ביניהם.

חיים רמון (המערך):
גם הממשלה אין לה לא מיליון ולא מיליארד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
— — באמצעות צמצום הסובסידיות ומעמסות נוספים.

על הממשלה ועלינו להציב אתגרים נוספים בפני הציבור. הורגלנו זה כבר לפנות מדי שנה לממשלת ארצות-הברית בבקשה לסיוע מוגבר, ובה בשעה חיינו — וחיים אנו — בהרבה מעבר למה שנראה כצרכים מינימליים. הצבת אתגר, יעד של צמצום הדרגתי אך קבוע ומתמשך בבקשתנו לסיוע, תחזיר לנו את גאוותנו הלאומית, שהרי לא הקימונו מדינה וחברה חדשה כדי להיות סמוכים וניזונים על שולחנות זרים ומחסדי חן. לעגנו ל"חלוקה" בתקופת ה"ישוב הישן". אנחנו צריכים להפסיק את החלוקה הרחבה יותר שאנחנו ניזונים ממנה. אתגר מעין זה, ואין הוא היחיד שעל כולנו להתמודד עמו, בכוחו להחזירנו לעולם המציאות המבוקש.

אדוני היושב-ראש, בימים אלה עדים אנו למשבר הפוקד את שוק ההון, משבר המעורר דאגה וחרדה בקרב רבים. הבה נבחן כיצד החל המשבר הנוכחי, ואני מדגיש, המשבר, ההירדרדות הנוכחית, לפני כשבועיים פורסמו בעיתונות ידיעות

חייבים להם. אומרים: הרי האמינו. אבל הם לא האמינו. האמינו רק בחלק אחד של רכושם.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני רוצה לסיים. אבל עכשיו, כיוון שכולנו חרדים, אני קורא גם לאופוזיציה וגם לקואליציה: אנשים שמבינים את הכלכלה יודעים שאם מחזר או מתרתיים, כשהבורסה תיפתח, אנשים ילכו ויממשו את ההשקעות וירוצו לבנקים, הם יפסידו. כי החל מעוד כמה ימים יש ערך למניות. אילולא צעדה של הממשלה, ערך המניות היה יורד, כפי שירדו מניות אחרות. שאינן נתמכות. מהיום יש ערך למניות. יש להן מחיר.

לכן אני קורא לציבור, שלא ללכת למכור את המניות שלו: להמתין. יש להמתין. אם אתה דואג לאנשים, חבר הכנסת רענן נעים, עליך להצטרף לקראתי. כי אתה יודע, שבמצב היום, אני מדבר על היום, זו התרופה.

יחזקאל זכאי (המערך):

מי שהאמין לכם עד היום, הפסיד.

רענן נעים (המערך):

הוא אכל אותה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חושבי הגליל, שאתה יושב בו, האמינו לנו, וכיום הם לא יושבים במקלטים ושומעים את הרדיו.

רענן נעים (המערך):

לא האמינו לכם.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הם עודם ממשיכים להאמין. הם יושבים כמרשאות ומאזינים לרדיו, לא במקלטים, אז אל תדבר על אמן.

לכן אני מצטרף ואצטרף לרוב הבית, ואתן אמוני בממשלה.

היו"ר מ' שחל:

אני מבקש ממך, חבר הכנסת ויינשטיין, אינני טוען שום דבר על דברים שאמרת, אני רק מבקש ממך, שתבקש סליחה מחברת הכנסת שושנה ארבלילא-אלמולינו, כי כינית אותה "חבר הכנסת".

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אומרים שהיא הגבר היחיד כינינו.

היו"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחבר הכנסת דב זכין.

שבח וייס (המערך):

האם נוספו שעות לדיון?

היו"ר מ' שחל:

בגלל האינפלציה.

יגאל כהן (הליכוד):

כבוד הוישב-ראש, כנסת נכבדה, הצגת ממשלה חדשה — נדמה לי שכולם יסכימו אתי שזאת הזדמנות לבדוק קורו יסוד, דרכים ומשימות לאומיות. תפקידה של אופוזיציה הוא להציג אלטרנטיבות בדרכים שונות, אם יש כאלה. אין ספק שלפני מדינת ישראל ועם ישראל ניצבות בעיות לאומיות קשות ואתגרים גדולים. עדיין ביטחונה של המדינה אינו מובטח, ויש סכנה מוחשית לקיומה. אויביה לא השלימו עם קיומה, והם עושים הכול לחיזוק צבאותיהם, בסיוע נדיב בראש ובראשונה

דיברתי על הפרשנויות, ואלה שעשו זאת כוונתם את הענף שעליו הם יושבים. פעם אחת מערערים את אמונם של אנשים בצבא בגלל מחלוקת פנימית, ופעם אחרת מערערים את אמונם של אנשים ביסודות, בגלל רצון לשלטון ובגלל רצונות אחרים. ואינני מאשים את כולם ואינני מאשים באשמה כוללת, אבל פתחו את העיתונים, ראו מה נכתב, קראו את הכותרות, מה זה אומר לאדם שקורא שאנחנו על סף פשיטת רגל — האדם הקטן שהיום אתם דואגים לו כל כך? מה זה אומר לו? — ללכת לבנק ולהיפטר מהמניות, ומיד, וכשזה מתחיל, אין גבול להידרדרות.

לכן אני משבח את שר האוצר ואת הממשלה שישבה אחמול שעות וחשבה איך להציל — זאת לא היתה חוכמה, כי 7.5 מיליארדי דולרים לא נקנו אתמול. שמעתי ברדיו אדם אומר, "במשך שנים אני נותן הוראות תשלום", אבל הוא הרוויח 30-20 אחוז.

יחזקאל זכאי (המערך):

אתה משבח את השר מודעי או מגנה אותו?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

יש דברים שאני משבח אותו עליהם ויש דברים שאינני משבח אותו עליהם. למה אתה מתכוון?

יחזקאל זכאי (המערך):

בנושא הזה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

בנושא הזה לא שמעתי אותו.

יחזקאל זכאי (המערך):

אם לא שמעת אותו, אומר לך מה הוא אמר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתה תאמר לי: אני אשמע ממנו, אני אשאל אותו. באיזה עניין?

יחזקאל זכאי (המערך):

בעניין הכלכלי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

בעניין הכלכלי לא שמעתי אותו. אני אשאל אותו. אני מבטיח לך שאשאל אותו.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת ויינשטיין, רצית לשאול אותו — אני מוכן, זו הזדמנות. לך לשאול אותו, כי זמן נגמר.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אתה שולח אותי לשאול אותו? יש לו זמן, גם לי יש. אנחנו נפגשים הרבה.

היה חשש למפולת. רבותי, אני משבח את האוצר שנחלץ לפעולה, ואני אומר, שצריך לדאוג לחוסכים, אבל צריך להעלות כאן את השאלה, ואי-אפשר להימנע ממנה: הבנקים, החוסכים והמשקיעים הרוויחו 30-20 אחוז נטו, כשבועלים הרחב, במדינות גדולות מאתנו ומפותחות הרבה יותר מאתנו הרווחים הם 2-3 אחוזים. הם לא באו להתחלק אתנו, עם הציבור ועם הממשלה, ברווחים. הם לא באו במשך השנים והציעו זאת. יש אי-סימטריה מסוימת בכך שהיום כאים לממשלה, אני אומר שצריך לעזור, אבל היום יש אי-סימטריה בכך. בין המשקיעים יש כאלה שקנו את זה במשך שנים והחזיקו הרבה. בין המשקיעים יש כאלה שהחזיקו מניות, וחלק מן המניות הבנקאיות הם המירו והלכו לדולרים. אנחנו לא

חיים רמון (המערך):

מה זו כלכלה נכונה?

יגאל כהן (הליכוד):

— לא לבטל מנגנונים מיותרים, לא לבלום את העלייה ברמת החיים של כולנו. נוח יותר להיתפס לדמגוגיה, שגם אין בה אמת והיא גם אינה תשובה על הצרכים הלאומיים והכלכליים של מדינת ישראל, כאילו תחלואי המשק באים בגלל ההשקעות ביהודה ובשומרון. נוח יותר לא לדרוש לעבוד יותר ולהסתפק בפחות, אלא להתייצב בראש כל התובעים עוד ועוד לכול, לחזקים ולחלשים; לא לבטל אבטלה סמריה ולא לעודד עבודה במקום מענקי אבטלה; לא לומר לעשות את האמיתות האלה — בורחים מן העיקר ונתפסים לסממאות.

אני בטוח שאילו עסקנו כולנו בנושאים האלה, היה אולי מקום לשיתוף פעולה. אבל אם כולנו, אופוזיציה וקואליציה, מכירים שלא להתמודד בשאלות האלה, כי הן דורשות הכבדה ודורשות ותובעות באמת מעצמנו ומן הציבור, אנחנו מדברים על דברים אחרים ומנסים לברוח מן העיקר.

לכן נדמה לי, שאם הממשלה הזאת תרע לראות את העיקר, וקודם כול להתלכד פנימה ולא להרפות מהצגת יעדים לאומיים, ולהתמודד אתם באומץ — ואם יש צורך לשנות כיוון, לשנות כיוון: ואם יש צורך להודות בטעות, להודות בטעות — להעמיק ולחזור לדרך של ציונות גדולה ומגשימה, היא תזכה לאמון העם בהתמודדות עם אתגרי התקופה וצורכי המדינה. אני מקווה שאם כך נעשה, תחזקנה ידיהם של ראש הממשלה ושל הממשלה כולה.

אהרן נחמיאס (המערך):

ובא לציון גואל.

הי"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דב זקין, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל הורביץ.

דב זקין (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר אמרו קודמי, כי מעולם לא עמדה לפני הבית הזה הצעה יוצאת דופן ומזוהה יותר מן ההצעה להביע אמון בממשלה הזאת. אילו לא היתה הצעה זו כל כך מדאגה ואומללה, לא היה קל מאשר לחשוף את כל המגוון, היומני והקומי, אפילו הטריקומי, שבה. כי בימים אלה, כשהמפלגות פרוסות לעיני כול, הם מדברים על ממשלת המשך, ועוד מוסיפים על זה: ממשלת המשך ותנופה. תנופה של מה? של כל השקיעה וההתפוררות?

למנחם בגין לפחות היה אומץ לב להודות במצב האומלל להתפטר. ואילו אתם, כולכם, שכאופן בינוניני שיבחתם אותו וגם יסרתם אותו, אינכם יכולים להתרומם לרמתו. במקום זה אתם מבקשים בעזות מצח להדביק את כל מכיתות המדיניות שלכם, את כל שכרי התפיסות שלכם, בשלמונים, בהבטחות, ואתם עוד מעזים לבקש את אמונו של העם?

חברי הכנסת, חבל שראש הממשלה המיועד איננו כאן, אף-על-פי-כן, הממשלה של שמיר לא תהיה העתק מדויק של הממשלה הקודמת. אורבא, כל מגרעת תוכפל, כל קלקלה תתעצם וכל כישלון יעמק. זו תהיה ממשלה שתגיד "לא" גדול יותר לשלום — ארנס ושמיר, שלא הסכימו לחוזה השלום עם מצרים; ממשלה שתגביר את הניכור עם הפלשתינאים, מפני שהיא תלויה בקולותיהם של כל הסמנים הימניים שלה, אלה היוצאים חדשים לבקרים להתחרות בהצעות עורעים של לוינגר וכהנא לכבוש ולנשל בלעד ובבשן ובחורן ובכל מקום שהידי שלהם מגעת אליו, אם בהקץ ואם בחלום.

של רוסיה, וגם של מדינות המערב. עדיין אנחנו חברה בהתהוותה עם בעיות של מיוזג גלויות, עם צורך בבניית השתתף ישראלית משותפת להיותנו עם אחד; עדיין נתונים אנו בכעיות כלכליות חמורות ביותר.

אין ספק, שכל זה היה מחייב התלכדות פנימית והקמת ממשלת אחדות לאומית מייד ועכשיו. אך מה מזור, שדווקא בנושא זה התגלתה מפלגת העבודה במצבה הנוכחי ובצעמדותיה בכל מעורמיה ובסטייתה מרכה ההיסטורית, הן של מפא"י והן של חלקים אחרים כתנועת העבודה.

מה היו תנאיה של מפלגת העבודה להצטרפותה לממשלת אחדות לאומית? — תוכנית רייגן, שהיא דרך מלך למדינה פלשתינאית; משא-ומתן עם חוסין על פשרה טריטוריאלית; יציאה מיידית מלבנון, חלילה, להפקרה מיידית של יישובי הצפון ולסכנה מתודשת לכיטחונם; והחמור אולי מכולם — הפסקת ההתנחלות וההתיישבות ביהודה ובשומרון.

הדגל של ההתיישבות וההתנחלות, שהיה בראש סולם העדיפויות של בניין הארץ והציונות, המקפל בתוכו גם כיטחון, גם פיזור אוכלוסייה, גם בניית גבולות, גם בניית חברה וקהילה בעלת איכות חיים — דווקא המגדלור הזה, שהיה דרך מלך לחינוך נוער, לאהבת ארץ-ישראל, להגשמה ציונית, הפך לאבן מחלוקת עיקרית ולמכשלה להקמת ממשלה.

הפרדוקס האומלל הזה הוא אולי האסון הגדול ביותר שקרה לנו, והוא שירחיק את המוני הנוער בארץ ובעולם מהדרך הנלוצה הזאת, מליקוי המאורות שאליה הגיעה מפלגת העבודה, לראבון הלב; ובמיוחד לראבון הלב לשמע דברי הלעג של חבר הכנסת שמעון פרס על עיר ואם —

יחזקאל זכאי (המערך):

הפכת להיות מורה.

יגאל כהן (הליכוד):

— כישראל המוקמת בשומרון, היא עמנאל —

חיים רמון (המערך):

זו עיר ואם לא בישראל אלא אצל חוסין.

יגאל כהן (הליכוד):

— המגלמת את כל מה שהתפללנו לו וייחלנו אליו — פיזור אוכלוסייה, הקמת עיר בלב השומרון והפיכת הרי טרשים לעיר ואם — ודווקא כהן פרטי של יהודים מהארץ ומחור-לארץ — עידוד עלייה וקירוב לבבות. אם זה אינו יעד לאומי, מה באמת הם יעדיה של תנועת העבודה? והפלא ופלא, לא שמענו שום דבר, שום תביעה בתחום הכלכלי והחברתי, שום אלטרנטיבה.

יחזקאל זכאי (המערך):

בורסה, ניירות ערך, מניות בנקים.

יגאל כהן (הליכוד):

שום תנאי או הצגת תנאי, שלצורך הקמת ממשלה צריך לעשות כך או כך בתחום כלכלי, לא שמענו.

שושנה ארכלי-אלמחלניו (המערך):

רציתם להפוך את ישראל לשווייץ של המזרח התיכון.

יגאל כהן (הליכוד):

כאן צריך לומר את כל האמת. נוח יותר לברוח מהבעיות האמיתיות של עם ישראל, נוח יותר לא לבוא בחביצות לציבור, לא לבלום את הצריכה הפרטית והציבורית —

קרב-מאסף טיפוסי. הכול יודעים מה יעלה בגורלו, רק המשתתפים בו הם עיוורים. לפעמים יש אפילו ניצחונות, יש עליות, יש התלהבות, יש אפילו אופוריה. אבל הדבר נחרץ. במקום או במאוחר אלה שמשתתפים צריכים וחייבים לדעת שהם יהיו הקורבן. קרב מדיני אבוד כזה אתם מנהלים כשנים האחרונות חרף העובדה שכל ההתפתחויות טופחות על פניכם. אתה יכול לענות לי, מר שוסטק, מלה על זה?

על מה חתמתם בקמפ-דייוויד? לא על הכרה בעם הפלשתינאי? לא על הכרה בזכויות הצודקות של העם הזה? "the legitimate rights of the Palestinian people", מה זה? זכויות דיג כאיזה נחל בגדה? כל האקרויטיקה הסמנטית האווילית שלכם, תסלחו לי, תועיל כאן דבר? אתם הכרתם בזכות ההגדרה העצמית של הפלשתינאים, ועכשיו בבהלה אתם מנסים להימלט מזה לאשליות הרות אסון. אתם שוכחים שכל עניין הסכם השלום עם מצרים מושחת על קמפ-דייוויד. ואתם עומדים לסכן את ההסכם הזה, ולא יעזרו הנאומים הפתטיים של שר הביטחון.

אני רוצה לומר לכם, הרי עכשיו ברור גם לספקנים שבתוכם, שמי שהתנדב אצלכם להגשים את הפילוסופיה המדינית האווילית, שבהכרעה צבאית בביירות, ולא במשא-ימתן כחברון ובשכם ובצמאן, תיפתר הבעיה הפלשתינאית, לא זו בלבד שזרע אשליות, אלא אף סחף את כלנו לסופת דמים, ולחיים.

כבוד היושב-ראש, אני עומד לסיים. אין טעם לדבר אליכם, אין טעם להדגיש בפניכם שהפתרון של הבעיה הזאת הוא קודם כולל האינטרס הלאומי העליון שלנו. איננו פילנטרופים. זו בעיה שלנו. אבל לקואליציה אין דבר רחוק יותר מגישה קונסטרוקטיבית, מקצת דמיון ומגישה יוצרת. למה? — כי הברית הבלתי-קדושה של ארץ-ישראל השלמה עם ארץ-ישראל המשתלמת, הפשטנית והמתפשטת, עוסקת בה, במקום שזוהי של חלומות שהפלשתינאים יסחפון וישלימו עם מצבם. כאילו אנחנו — העם היהודי — איננו יודעים מהו רצון לאומי היסטורי לחופש, רצון שנגזר עליו להגיע לסיפוקו חרף כל פיתולי הדרך.

לפיכך, אין לייחל מכם לשום תמורה, אלא רק להחלפתכם, ובמהרה כימינו. ממילא לא תעמדו בהבטחות השואו שלכם ותכלו אל העם גם אם השטיח המעופף של אגודת ישראל יטוס ביניהם בעקבות כל שינוי לאומני שלכם. העיקר — שחיתנו להם להזיו איזו בריכה באיזו שכונה, ואוגדת המשתמטים שבקרב חבורת בני הישיבות תמשך ליהנות מהכסף וגם מפטור משירות צבאי.

רוני מילוא (הליכוד):

אתמול אתם רציתם לחטוף את השטיח.

דב זכין (המערך):

אנחנו הצענו לשנות את זה. נראה אותך אם תרים יד בשביל החוק שהגשתי.

מה שאגודת ישראל עושה בגלוי — עושים השאר בסתר, ואיננו רוצה לפגוע לא בארבעה ולא בחמישה ולא בשישה, אך הכול יודעים, הכול ידוע ומוכר: עסקים כרגיל ועסקנים כרגיל.

חברי הכנסת, עליכם ועל הדומים לכם כבר בכה הנביא, ככתוב בישעיהו ל"ב: "על אדמת עמי קרן שמיר תעלה". תודה רבה.

ומוכן שהיא לא תהיה העתק מדויק, כי כראשה יעמוד אדם שלא רק ימשיך את הקו של ז'בוטינסקי ושל אצ"ל, הוא גם ימשיך את הקווים העקלקלים של המנהיגות הלאומנית, החלק הלאומני של לח"י. האם ההשראה המדינית שמר שמיר ישאב מלאומני לח"י לא תוסיף תבלינים אף יותר חריפים להתנחלות ההרפתקנית, לניכור המדיני? חברי הכנסת, האם "עיקרי התחיה" של שטרן, עליפי הספר או הספרון "ברמיך לעד תחיה", הוצאת יאיר, ובמיוחד סעיף י"ד, המדבר על "פתרון בעיית הזרים עליידי חילופי האוכלוסין", ינסכו גמישות ושפיות לחוך המדיניות העתידה? והאם התרזים — יש גם שירים בתוך הספרון הזה, ואני מצטט: "אח מתנכר — שונא פורע; פיגיון — מבט, מגלב — מלה; סכין בגב חוקע רע; רוגם באבן משטמה" — האם הם מתיישבים עם הקראות הפתטיות שלכם לאחידות לאומית, או שמא מן הדין לראות בהם אזהרה תמורה והתרעה לכולנו לעתיד?

חברי הכנסת, אפשר לומר שאני מציג כאן חזות קודרת מדי. אבל העובדות מדברות בעד עצמם, והניסיון הקרוב מדבר אף יותר. האם לא הזהרנו את מר בגין ואת מר שמיר לפני המלחמה? אתם יכולים לדקלם אלף פעמים על "שלום הגליל", אבל האם אתם יכולים להסתיר את העובדה שבינאור ובדצמבר, עוד לפני המלחמה, הבאתם את "התוכנית הגדולה" לפני הממשלה, ומר שמיר, שהיה שר החוץ, לא רק שלא התנגד לכל ההרפתקנות שכתובנית אלא אף אישר את הפילוסופיה שלה והזדהה איתה. והרי היה ידוע אז לרבים, אם לא לכולם — לנו בכל אופן היה ידוע — ששלום הגליל יהיה תואנה להגשמת הויה אופיינית רביזיוניסטית: להתיר את הסכסוך ההיסטורי שבינינו לבין הפלשתינאים במחוי מהלומה אחת מוחצת, לחולל מהפך דרמטי באזור כולו. מר שמיר ואתם כולכם, האם ניסיתם לצקת ולו טיפת תבונה אחת בקונפציה האווילית הזאת? אתם ינדבתם את כל התמיכה בדבר הזה.

למנחם בגין היה לפחות אומץ לב להתפטר — בגלל זה, בגלל כל תפיסותיכם הנלוות, ולכם אין אומץ. למעשה צריך היה להיות לכם אומץ לחברו ללכת אל העם, להתייצב למבחן, ולא להציג כאן ממשלות.

העובדות הן עיקשות. אני רוצה למנותן כרוכל, כי לבנו דור עם כל העם על הכישלונות שלכם. הזהרנו מפני שלום מדומה בין ישראל ובין ממשלת אמין ג'מאיל, המהעלם מקיומה של סוריה, ואתם לא קלטתם מלה. מה הן התוצאות היום? — מעורבות המעצמות בלבנון היא גדולה יותר; חזק מעמדה של ברית-המעצמות בסוריה; חזק מעמדה של סוריה בלבנון — היא המנצחת האמיתית; נטייה של ארצות-הברית להתפשר עם סוריה על חשבון ישראל; והגרוע, הגרוע ביותר — סכנה חדשה הדין על עתיד רמת-הגולן תוך לחץ מבחוץ ומעל לכול, ואני מבקש אחזן קשבת, גם אם הכינו את אש"ף בכסיסו המוצק, הפוליטי והצבאי, הרי לא כתשנו את הבעיה הפלשתינאית, ולא את ההתנגדות בשטחים, על אף כל אשליותיכם. אדרבא, הוכח ביתר שאת אחז המלחמה הזאת, כי אין לפתור את הבעיה הפלשתינאית על-ידי אמצעים צבאיים ולא על-ידי מלחמה כוללת.

מה אמר שמיר, ראש הממשלה המיועדר? הרי אתם ממשיכים עם כל שותפיכם, אתם מוסיפים ביתר עקשנות לתת את ירכם למערכה מתישה ונלוזה ביחס לבעיה המרכזית הזאת. אתם נותנים את ירכם עד היום הזה לקרב-מאסף מדיני, והלוואי שזה לא ייהפך לקרב מדיני מאסף גרוע יותר. קרב אבוד שהוביל אותו גם למלכודת לבנון וסופו מי ישרונו. חברי הכנסת, כמה דברים אמורים? זהו קרב שגורלו נחרץ מראש:

היורר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל הורבין. ואחריו
— לחבר הכנסת חיים דרוקמן.

יגאל הורבין (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, זוהי ממשלת המשך, כפי שהצהיר השר יצחק שמיר המיועד לראשות הממשלה. אני מודאג מאוד שמה תהיה זאת באמת ממשלת המשך, ולא רק במליצה ובמס שפתיים למחנה שבחר בממשלה הזאת.

שנתיים וחצי צריכות היו לעבור כדי שפתאום ייזכרו שהבעיה המרכזית היא בעיית מטבע החוץ. וצריך לתת לה עדיפות ראשונה. פתאום גילו שהבעיה המרכזית היא מטבע החוץ. פתאום התברר שצריך לתת פחות לסובסידיות, והתוכניות שנשמע עליהן בימים הקרובים יצביעו על השינוי שמגיע לאחר שנתיים וחצי.

בכמה עלו השנתיים וחצי האלה? נניח שלא היו מחליקים על כל הבנות שאפשר היה למצוא בכל רחוב, להחליק ולטעות, להרהר לא בזמן ולא להחליט. מה נתנו לנו השנתיים וחצי הללו, בלי הפנצ'רים, בלי ההחלקות?

שלמה הלל (המערך):

— — — זה לא כסף?

רוני מילוא (הליכוד):

השקלים הפכו למטבע חוץ. בבית מחזיקים רק דולרים.

יגאל הורבין (רפ"י — הרשימה הממלכתית):

אנחנו הפכנו את הדולר למצרך הזול ביותר במדינת ישראל. אמרנו ודיברנו הרבה על כך. לא אחדש דבר, רק אקום ואומר היום, כשמבקשים מאתנו לתת אמן לממשלה החדשה: את אשר יגורנו בא לנו, והיום איננו ערב המפולת. אין זה מצב שמישהו מדמיין ואומר, שנגיע למצב כזה אם מישהו ינהג בקלות דעת, בהפקרות. נגיע למפולת במטבע החוץ. המפולת ממש בשער, והבעיה היא האם יש בנו כוח לעצור אותה. זו השאלה. ביושר, כבנות, האם יש לנו כוח? בכמה זה צריך לעלות לנו, אם ננסה להעמיד פנים כאילו יש לנו כוח?

בא קבוצת חברים מזורה, תימהונית, נאיבית ואומרת: אין לנו כוח לשאת את המשא הזה לבדנו. אין זו בושה, כי גם למחנה השני אין כוח לשאת את המשא הזה לבדו. אין זה עניין שרק אנחנו חלשים. גם למחנה השני אין כוח. ובעוונותינו הרבים, המשא כבד מנשוא, אין זה רק כוח עליון. לא רק מפני שאנחנו מוקפים אויבים ולא רק בגלל הוצאות הביטחון ולא רק בגלל קליטה שאיננה, אלא בעוונותינו הרבים אכלנו, טרפנו, שבענו ורווינו, ועכשיו פתאום נזכרנו שאנחנו פושטי רגל. אכלנו קביאר ועכשיו פתאום נזכרנו שצריך להדק את החגורה ולצמצם את התצרוכת. פתאום נזכרנו, פתאום בא מישהו ואמר לנו: מתי? כשמתברר באמת שהגענו אל הקצה.

באים אל הכוחות הפוליטיים, אל הליכוד ואל המערך, ואומרים את הדברים האלה, אבל כל צד מן הטעמים שלו, קטנוניים, קטנוניים ולא פטוריטיים, מחישובים שלו, מנסה להוכיח שהוא לבדו יכול לשאת במעמסה. איך הוא יכול? הלוואי שהשם יעזור ומתנה הליכוד, המתנה הליכודי הלאומי יוכל להוביל את המדינה הלאה, אחרת מכפי שהוביל.

אינני צריך לומר לכם, אמרתי זאת מאה פעמים כאן. הבעתי את מורת רוחי מההתנהגות הבלתי אחראית שהיתה לנו כלפי המשק, הלוואי, הלוואי שיהיה לנו הכוח לעצור והפעמים גיליו, הלוואי.

אני יודע שכולנו אנשים פוליטיים, חלקנו גם ציניים, שמענו את הנאומים האלה זה מזה, וגם בדיון הזה פה יש ציללים מזויפים, גם מצד אנשי המערך וגם מצד אנשי הליכוד, עם החמיכה המלאה ועם הביקורת המלאה. אינני רוצה להופיע כחונן בין שני המחנות, אני שייך למחנה הליכודי הלאומי. אבל ברור לי דבר אחד: אנחנו, אם לא ניתן יד זה לזה — נוכל לספר מעשיות למי שנרצה — נגיע לאבטלה עצומה. הייתי אומר לשר האוצר: מילא, את האינפלציה לא הצלחנו לכבוש, מאזן התשלומים מחמיר, אבל אתה מתפאר בצלע אחת — בתעסוקה מלאה. מתפארים כלפי אמריקה וכלפי אנגליה: אנחנו איננו כמוהם, אצלם יש אבטלה, ואצלנו? אנחנו חברה. אצלנו תעסוקה מלאה. אבל אני חושש שהצלע הזאת, האחרונה, שבה אנחנו מנסים להתפאר, תתמוטט, ופתאום יתברר שהתעסוקה איננה מלאה. גם היום אנחנו יודעים איך התעסוקה מתקיימת, אנחנו יודעים איזה מין תעסוקה היא זאת ואיך משלמים בשביל תעסוקה שאיננה עבודה ואיננה פריון.

אני ניסיתי לומר ותמיד הייתי מבוהל מעצמי, האם לומר את הדברים עד הסוף או לא. להיזהר או לא. עכשיו כבר לא צריך להיות חכם גדול כדי להפחיד מישהו. תהיה אבטלה, מפני שמפעלים יפשוטו את הרגל גם אלמלא עשינו את השטות האחרונה של השבוע האחרון. היו כמה דרכים לעזור לכנקים. בורדאי ייזכרו בהם כמו חושם, חושם עשה הכול, אבל לא בזמן. הוא עשה הכול נכון, אבל לא בזמן. להלוויה הוא הכין כל מה שצריך לחתונה, ולהיפך. יעשו כל דבר, אבל לא בזמן.

אני בא לומר, רבותי, שהסכנה היא שייסגרו מפעלים, ואנחנו נעמוד גם בסכנת האבטלה שאנחנו מתפארים כל כך שאיננה קיימת אצלנו. מפעלים, חס וחלילה, יפשוטו את הרגל, המעגל ילך ויתרחב בגלים, ואז פתאום ייזכרו מי היה אשם וכל אחד יצביע כאצבע. במקרה זה אני יכול לומר כהחלט, שאני נקי לגמרי, אבל במידה רבה אנחנו, הכוחות הפוליטיים, משחקים, וכל אחד מביט לראות איך האחר ייכשל, ואיך אחר ייבנה מכישלונו.

אני יכול לומר, אם לא בשקט אז בלב שלם, שאנחנו נהיה אתראים, שני הכוחות הפוליטיים יהיו אחראים לכך, שברגע המכריע לא נתנו זה לזה. תודה רבה.

היורר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן. הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן-אורגד. הוא איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יחזקאל זכאי. הוא איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחבר הכנסת פנחס גולרשטיין.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, על טיהור ממזרים נאמר שזה מעוות שלא. יוכל לחקון, וגם על מעוות זה נאמר שכסף יטהר ממזרים.

הממשלה הזאת נכשלה לאורך כל הדרך. בכל חברה דמוקרטית מתקנת היא היתה צריכה להתפטר ולהודיע על בחירות חדשות או על ממשלה חלופית, ולא לעמוד כאן מחדש לאחר כל הכישלונות הן במדיניות החוץ והביטחון ובמדיניות הכלכלית, הן נוכח הדברים שאמרה ופסקה ועדת כהן, ועדת החקירה, והן נוכח הדברים שאמר ועשה מי שהיה ראש הממשלה הקודם. אבל יצר הקיום והטכניקות עוזרים היטב, וכשם שכסף מטוהר ממזרים כך תמורת כסף והבטחות לאגודת ישראל שוב יש לנו היום ממשלה.

שולמית אלוני (המערך):
בוודאי לא מרוח הקודש. יש מי שנותן את הרברים האלה.

הממשלה חייבת היתה ללכת, ובחברה מתוקנת צריך היה לתת לה ללכת. מה אתם עושים? כדי לבצע את המדיניות הכוחנית שלכם, את מדיניות ה"רק כך" — וחוזרים ומזכירים לנו ששני עברי הירדן הם שלנו, מעניין באיזו תקופה הם היו שלנו — תוך התעלמות מלאה מהזכויות של אחרים, כאילו הם אינם קיימים, והרברים נשמעו גם כן — —

שר התקשורת מ' צפורי:
היסטוריה הם היו שלנו לפני הצהרת בלפור.

שולמית אלוני (המערך):
הצהרת בלפור, לא היא הקושאן שלך. מי שרצה היום לעצב את ההיסטוריה כפי שנדרמה לו שהיתה לפני אלפיים שנה, תוך אי-התייחסות לכל מה שקרה בינתיים, עשוי לדרדר את המדינה הזאת לאבדון. כי במשך אלפיים שנה קרה משהו.

את ההסכם הקואליציוני לא הנחתם היום על שולחן הכנסת. אינני יודעת אם אתה, חבר הכנסת ברמן, מודע לכך, שהכנסת הזאת לא קיבלה את חוק-יסוד: השפיטה, מפני שאתם הבטחתם לפגוע בבית-המשפט הגבוה לצדק ולהעמיד מעליו את בית-המשפט המיוחד של הרבנות. לכן ההצעה שהועדה הכינה משותקת, כי הוכטב להם שיהיה בית-דין מיוחד בנוסח שהמנדט קבע, וכבר מכינים את החוק, ולכן הוציא את זה שר המשפטים מהצעת החוק, והחזיר מחדש את בית-הדין המיוחד. להורים אין עוד שליטה על ילדיהם בבית-הדין הרבני, מפני שילד יהודי טובתו היא רק ללמוד תורה.

הציניות בולטת במיוחד בפקספס' של קווי היסוד, בימים אלה בחברון העיר הערבית יש ראש עיר יהודי. הקפואו את זכות הבנייה של תושבי העיר, וכוננים עכשיו בתוך העיר הערבית רובע יהודי. ושימו לב מה כתוב בסעיף י' של קווי היסוד: "בארץ-ישראל — לא במדינת ישראל, מדינת ישראל אינה קיימת. כלל בקווי היסוד — יוסיף להתקיים שיווי זכויות לכל התושבים ללא הבדל דת, גזע, לאום, מין או עדה", ממי אתם עושים צחוק בעשייה שלכם? עיני מי אתם מאחזים?

רענן נעים (המערך):
שולה, במדינת ישראל מלאימים בנקים ואת מרבית על חברון.

היור' מ' שחל:
חבר הכנסת רענן נעים, קודם כול אין "שולה", יש חברת הכנסת אלוני.

אהוד אולמרט (הליכוד):

היור' מ' שחל:
חבר הכנסת אולמרט, אני חייב לשבת אותך, שבמעט הפעמים שאני מוצא אותך באולם, אני מרגיש אותך היטב.

חבר הכנסת רענן נעים, חברת הכנסת שולמית אלוני אינה מוכנה להשיב לך. ואני חושב שכולנו רוצים להגיע לסיום הדיון. יש גם עיסוקים אחרים לחברי הכנסת, והשעה היא 16:00. הדיון שנבקעו לו ארבע שעות כבר נמשך שש שעות.

שולמית אלוני (המערך):
חבר הכנסת רענן נעים, כל אדם בישראל מודע היום לכך שהממשלה גזלה את כספו, העמידה אותו, את כל מי שהאמין בה, ככלי ריק. אבל יש לאנשים גם זכויות נוספות, מלבד העניין הכספי שכולנו דיברנו עליו. יש פה הדבר החמור, שיש חלק

וההבטחות שניתנו, כדאי שהכנסת הזאת חיתה עליהן את הדעת, משום שנכון הוא שהכלכלה היא עצם הקיום — —

יצחק ברמן (הליכוד):
היה מכרו ואחד זכה.

שולמית אלוני (המערך):
אני עוד אדבר על כך, אתה יודע שאני התנגדתי לכך, אבל אני עוד אדבר על ה"מכרו" הזה.

שלמה הלל (המערך):
היה משחק מכור מההתחלה ועד הסוף. אתה יודע את זה. ידעתם זאת מההתחלה, ידעתם לקראת מה אתם מוכילים.

שולמית אלוני (המערך):
למית היושבי-ראש, בעצם הימים שבהם הוכטבו כספים עצומים לאגודת ישראל, לחינוך המיוחד שלהם, ששם מכשירים ילדים לא רק לדעת שכדור הארץ איננו עגול אלא גם ליידות בנו אבנים ולשנוא אותנו, בעצם הימים ההם הוחלט שלהורים בראשון-לציון, למשל, אין זכות להגיד מה יהיה גורל ילדיהם, מפני שלהם אין גב פוליטי.

באותם ימים שבהם הוכטב ביצוע חוק מיהו יהודי, כבר הפסיקו אפשרויות עלייה גם מברית-המועצות וגם מארצות-הברית, ובידי שמות של אנשים, שגורו בגיור רפורמי או שהם בני משפחות מעורבות, ומעמידים בפניהם קשיים. אתם יודעים מה טיבו של חוק השבות, כפי שמציעים לקבל אותו? על ההלכה, קבעה הכנסת הזאת, ממונים רק רבנים. משמע, שכשם שהם שולטים היום בתעשיית המזון והמלונאות, כך ישלטו מחר בחוק הכניסה לישראל, בחוק השבות ובחוק מרשם האוכלוסייה.

באותם ימים שמכרו לאגודת ישראל עוד זכויות, חברת "אל על" בחודש ספטמבר, שהוא חודש השיא בעונת התיירות, טסה רק 18 יום; 18 יום בשיא עונת התיירות והטיסות.

חבר הכנסת ברמן, אתה אומר שהיה מכרו וצד אחד זכה בו. אני מאוד מצטערת, אבל כשם שבארץ יש חוק נגד הפקעת מחירים, כך אפשר היה לקבוע בשיחות שהתקיימו קודם — ואחד יכול היה להישאר מצד אחד של הקו והשני מן הצד האחר שלו — וסייג להפקעת המחירים של זכויות האדם ושל קיום הדמוקרטיה במדינת ישראל, וכמה מותר להגביה אותם למען המשך השלטון. אנשים שיוצאים לקניות יודעים שיש למחירים גבול, יש קו אדום. גם במכתיים כאלה יש סייג. בפגישות שנערכו הסייג הזה לא נקבע. אותם שישא חברי הכנסת שדיברו על ממשלת אחדות לאומית לא העלו את הסייג הזה. אינני מאמינה אף לרגע אחד, שמר שמיר התכוון אומנם לממשלת אחדות לאומית.

בכל התקופות בעם ישראל, כמו בעמים אחרים, כאשר העם נמצא כמצוקה, כלי הקודש וכוהני הדת ממלאים את כוונתם. רק השבוע הודיעו לנו ברדיו איך אנשי מועצת גדולי התורה קיבלו מכוניות אמריקניות גדולות. וזהו סמל.

שר התקשורת מ' צפורי:
קיבלו או קנו?

שולמית אלוני (המערך):
קנו, קנו, להם יש דולרים. הם לא שעו למה שאמרה הממשלה.

שלמה הלל (המערך):
מהריבונות של עולם.

ממשלה חדשה בכך שתתקן את כל הטעון תיקון בתחומים השונים של חיינו. אני נותן אמן מלא כחבר הכנסת יצחק שמיר, שאכן יצליח ליצור בממשלתו את ההרמוניה הדרושה כדי לקדם את ענייני העם והמדינה.

אדוני היושב ראש, כשהאזנתי לדברי חבר הכנסת שמעון פרס, נזכרתי בסיפור המפורסם על אותה אונייה שנקלעה לים סוער וניתנה ההוראה להקל מעליה על ידי הטלת חפצים לים. היה שם יהודי אחד שמיד זרק לים את הטלית והתפילין; על ידי זריקת הטלית והתפילין הוא חשב כנראה לפתור את כל הבעיות. כך חושב, כנראה, חבר הכנסת פרס לפתור את כל הבעיות שלנו על ידי ויתורים ביהודה ובשומרון. נכון, יש לנו הרבה בעיות, בתחום המדיני ובתחום החברתי-הכלכלי. האם לדעת חבר הכנסת פרס כל הבעיות תיפתרנה על ידי כך שניפטר מיהודה ומשומרון? רצוני לשאול את חבר הכנסת פרס: הרי עצם קיומם של עם ישראל ושל מדינת ישראל טומן בחובו כל כך הרבה בעיות: האם לדעתך עלינו "להתקפל" לחלוטין? ושמא לדעתך הפתרון הוא איבוד עצמי לדעת, חלילה? פתרונות מסוג זה הם בלתי קבילים לחלוטין. יש בעיות, נתמודד אתן ונשתדל למצוא להן פתרונות חיוניים, גם אם יהיו קשים, אבל בשום אופן לא נקבל את פתרון "ההתקפלות".

מרדכי גור (המערך):

שמעון פרס לא הציע מעולם את עקרונות "התקפלות". אל תכניס דברים בפיו.

חיים דרוקמן:

חבר הכנסת פרס דיבר על נאמנות לחזון הדורות של עמנו.

מרדכי גור (המערך):

נכון. ואנחנו נאמנים לחזון הדורות לא פחות ממך.

חיים רמון (המערך):

פשרה אינה "התקפלות".

חיים דרוקמן:

אינני מכין איך נכונות למסור חלקים גדולים מארצנו לחמסיין תואמת את הנאמנות לחזון הדורות של עמנו.

חיים רמון (המערך):

לא הכול זה שטח. לא לשלוט בעם אחר, לא לדכא עם אחר — גם זה חזון יהודי. לא הכול זה דונמים.

חיים דרוקמן:

בוודאי.

מרדכי גור (המערך):

חבר הכנסת דרוקמן, אתה נאבקת נגד הממשלה הזאת בגלל אובדן חזון הדורות כימית. אז מה אתה מדבר? אתה יודע טוב מאוד על מה מדברים. על ידי התמיכה הזאת אתה תביא לכך שכל יהודה ושומרון ילכו כשם שהלך סיני. וחבר הכנסת פרס ואנחנו רוצים לשמור עליהם.

דב זכין (המערך):

אתה מקלקל לו את כל מה שהוא כתב.

חיים דרוקמן:

אני מאמין שדווקא הממשלה הזאת, אשר תגביר את מורשת ישראל במדינת ישראל ותמשיך לבנות את ארץ ישראל על כל חלקיה, דווקא היא תהיה נאמנה כזה לחזון הדורות של עם ישראל, ולא הדרך ההפוכה שאתם מציעים.

רצוני לשלול בתכלית את דבריו של חבר הכנסת פרס, שיש התנחלויות שמחלישות את מדינת ישראל. כך הוא אמר. זו

שלא נפגע אלא ימשיך לקבל כסף, ויש הדבר החמור שמתערכים לך באורחות החיים היומיומיים שלך. מעולם לא הכריחו אדם לטוס בשבת אם הוא לא רצה לטוס בשבת. ובכל זאת מיליוני דולרים של המדינה הזאת, שאין לה כסף, הולכים לעוזאול או לחברות תעופה אחרות, מפני שהשלטון קנה לעצמו את השלטון ומורת מכירה לכוהני דת ולכלי קודש. מעולם לא הכריחו אדם לטבול בבריכת שחייה אם הוא איננו רוצה בכך, אבל נכנסים לנשמתו של האדם.

אנחנו משחקים במשחק המסוכן. ששלטון מטהר את עצמו וקונה את המשך שלטונו, מתוך תאווה לקרקע. לשלטון, לכוון, להתפשטות. על חשבון זכויות האדם, על חשבון רמת חיים, על חשבון אורחות חיים. וכאשר ממשלה שנכשלה לאורך כל הדרך מוכרת את מלוא זכויות האדם ואינה מוכנה להתייצב לבחירות, גם כאשר היא נשכרה מבחינה כלכלית, אנחנו חייבים להצביע נגדה. ועלינו לקרוא לציבור להביע את דעתו נגד המשך המחפיר של ממשלה, שלכל הדעות נכשלה לאורך כל הדרך.

היור' מ' שחל:

תודה. חבר הכנסת, קראתי בשמותיהם של כמה חברי כנסת שלא היו באולם, והם פנו אלי בבקשה לאפשר להם לדבר. אני רוצה לומר שאני מאפשר להם להשתתף בדיון, אבל אני מודיע שמאן ואילך חבר הכנסת שלא יהיה באולם כשיקראו בשמו, יאבד את רשות הדיבור. לכן אני חוזר וקורא בשמו של חבר הכנסת חיים דרוקמן, אחריו — חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד.

חיים דרוקמן:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני עומד כאן היום ברגשות מעורבים. מצד אחד כואב הלב על פרישתו של חבר הכנסת מנחם בגין מראשות הממשלה, ומן הצד השני הלב מלא ברכה לחבר הכנסת יצחק שמיר עם הצגת הממשלה בראשותו.

ראש הממשלה היוצא, חבר הכנסת מנחם בגין, כפי שכולנו מכירים אותו, הינו בעל שיעור קומה מיוחד, מראשי הממשלה הגדולים של מדינת ישראל, אשר הקדיש את כל חייו משחר נעוריו למען עם ישראל, ארץ ישראל ומדינת ישראל —

שולמית אלזי (המערך):

לרבות רצח ילדים ועוד כמה מעשי רצח.

חיים דרוקמן:

— וכל מעשיו הברוכים במשך עשרות השנים האחרונות רשומים בדברי ימי עם ישראל. ארצו ומדינתו.

שר התקשורת מ' צפורי:

הוא מדבר על מנחם בגין, ואת צועקת, זה לא רציני.

שולמית אלזי (המערך):

לא, בגין בסדר, ידיו נקיות.

חיים דרוקמן:

הנני מתפלל ממעמקי לב שהקדוש ברוך הוא יברך אותו בבריות גופא ובנהוגא מעליא לאורך ימים טובים, ושהוא עוד ימשיך לתרום מכוחותיו ומכשרונותיו הברוכים למען עמנו ומדינתנו.

אדוני היושב ראש, רצוני לברך במיוחד את חבר הכנסת יצחק שמיר עם הצגת ממשלתו החדשה. זו ממשלת המשך בקווי היסוד שלה ובמדיניותה, ואני מקווה שהיא אכן תמשיך את כל הטוב והחיובי של הממשלה הקודמת, ועם זאת תהיה

ואני מכיר את בעיותיהן. פיצוי כספי לשכבות המצוקה לא יפתור את הבעיה, כי יש חשש שישתמשו בכסף זה לדברים אחרים ולילדים משכבות אלה לא יהיו דברים אלמנטריים. זוהי אחריות חברתית ומוסרית של כולנו, והממשלה חייבת לבדוק יפה אילו סובסידיות לקצץ ואילו לא.

כמו כן, בדיונים על המצב הכלכלי חייבים להביא בחשבון את נושא העלייה. אסור לנו לעשות בתחום הכלכלי צעדים שיפגעו בעלייה. מדינת ישראל, אשר רואה בעלייה ערך מהראשונים במעלה לעצם קיומה והתפתחותה, חייבת להביא בחשבון עניין זה גם בעת הדיונים בעניינים כלכליים. דווקא בתורשים אלה, כשיש נתונים על גידול קטן בעלייה ועל גידול קטן בהחזרת יורדים, חייבים אנחנו להימנע מכל צעד שעלול לפגוע בתהליך זה. להיפך, עלינו לעשות הכול לעידוד העלייה ולהגברתה.

וביחס לפרשת הבנקים — שצריכה בכלל לעורר אותנו להרהר בהחזרים ולחשבון נפש — רצוני להדגיש, שהנני עומד בכל תוקף בשום דבר לא ייעשה על חשבון החוסך הקטן. כל פתרון לנושא חייב להביא בחשבון, שחסכוניותו של האזרח לא ייפגעו בשום פנים. ברצוני להדגיש כי במציאות שהיתה, על דעת רשות ניירות הערך ועל דעת מועצת המנהלים של הבורסה ועל דעת בנק ישראל וביריעת האוצר, אסור בתכלית שאזרחי ישראל ייפגעו עכשיו, במציאות הזאת. הממשלה החדשה חייבת לעשות הכול כדי להחזיר את אמון הציבור בתוכניותיה הכלכליות.

אדוני היושב־ראש, אני מסיים, ומעל כמה זו אני רוצה לקרוא לציבור כולו לחזור לאורח החיים של "הצנע לכת" בכל התחומים, לרבות התחום הכלכלי. אני קורא לחברי הממשלה ולחברי הכנסת לשמש דוגמה של "הצנע לכת" באורחות חייהם הציבוריים והפרטיים. יהיו לנגד עינינו ויהיו נר לרגלינו דברי הנביא: "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' אלוהיך דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהיך".

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן־אורגד, ואחריו — לחבר הכנסת יחזקאל זכאי.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הצגת הממשלה היום על־ידי השר שמיר עומדת בסימן של שמחה מהולה בצער; צער על שהקמתה של ממשלה זו נגזרת מהתפוררותו של ראש הממשלה, שהיה מקים הליכוד ויושב־ראש תנועת החירות. לא נותר לנו אלא לאחל לו הרבה שנות בריאות ושנות פעילות פורייה. אולם עם כל הצער, הרמוקריטיה והמערכת הפוליטית בישראל בכלל ושל הליכוד בפרט עוברות היום שלב נוסף של התבגרות והבשלה. כל רואי השחורות ומרבית הפרשנים הפוליטיים ועושי התחזיות ניבאו, כי עם פרישתו של מנחם בגין מראשות הממשלה יקץ הקץ על הליכוד. יגיע תהליך של התפוררות לתנועת החירות ונעמוד כמצב שבו הגוש הלאומי־הליכודי, הנמצא בתהליכי גיבוש משנות השישים, לא ימשיך בדרכו.

יהודה חשאי (המערך):

גם זה יבוא.

מרדכי גור (המערך):

חכה.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

לאחר תהליך שכל אזרח בישראל יכול להתגאות בו, של

תפיסה מעוותת מאין כמוה. כל התנחלות מחזקת את מדינת ישראל. כל עולה, כל בניין, כל עץ, כל יישוב, כל מפעל, כל אלה מגבירים את אחיזתנו בארצנו ורק מחזקים את עם ישראל ומדינת ישראל. ועל כך אני אומר לכולנו: חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו.

אדוני היושב־ראש, אף שאין ממשלת אחדות לאומית, צריך להגביר את האחדות בעם. והאמת היא שלמרות כל חילוקי הדעות בינינו — עם אחד אנחנו, והמאחד הוא מעל ומעבר לכל המפריד, יהיה אשר יהיה. אני מזדהה בזה עם דבריו של חבר הכנסת — — —

אהרן נחמיאס (המערך):

אתה מדבר על אחדות, וכרגע קיבלנו הודעה שאדוני הקים סיעת יחיד.

חיים דרוקמן:

גם זה למען האיחוד. איחוד — זה לא אומר להיות במתנה אחד.

אהרן נחמיאס (המערך):

עכשיו קיבלנו הודעה שאדוני הקים סיעת יחיד ופרש מהמפד"ל. איך זה מתקשר עם מה שאמרתי כרגע?

חיים דרוקמן:

אני אומר לך.

יקטור שם־טוב (המערך):

להחליש את המפד"ל פירושו לחזק את עם ישראל.

חיים דרוקמן:

יירי היקר, יכולות להיות מסגרות שונות, אבל יש יחס של אחדות, יחס נכון, ולא שנאה. אני חושב שמה שהיה כאן בשנה האחרונה הוא בלתי נסבל לחלוטין: אותה התססה, אותה רוח עורעים, אותה הפחת שנאה בעם.

יחזקאל זכאי (המערך):

אני מבין שאתה אוהב מאוד את ד"ר בורג.

חיים דרוקמן:

אני אוהב כל יהודי ויהודי.

יחזקאל זכאי (המערך):

ובמיוחד את ד"ר בורג.

חיים דרוקמן:

אני אוהב כל יהודי ויהודי במיוחד. חבר הכנסת פרס דיכר נגד הפחת שנאה ונגד רוח של קנאות. אני מזדהה במאת האחוזים עם דבריו אלה. אני רק אומר לו, שיפנה אותם בראש ובראשונה למתנה שהוא עומד בראשו. ואני מוסיף: נפנה את הקריאה הזאת לעם כולו. אנחנו צריכים להחזיר מעל לחילוקי הדעות שיש בינינו בתחומים שונים ולהגביר את האהבת ישראל ואת אחדות ישראל, כי בנפשנו הדבר.

אדוני היושב־ראש, המצב הכלכלי, ובעקבותיו גם המצב החברתי, דורשים התייחסות מיידית, ובמלוא כובד הראש, של הממשלה החדשה, כדי למצוא את הדרכים המתאימות לבלום את ההידרדרות החמורה של המשק. נתמון בכל תוכנית כלכלית שתביא להבראת המשק, אבל נעמוד, בכל תוקף, שתוכנית כזאת לא תפגע בשכבות המצוקה ובמשפחות ברוכות הילדים. את אלה צריך לחזק ולעודד בכל מצב. צמצום הוא הסובסידיות הכרחי וחיוני, אולם יש מצרכים חיוניים, אשר להם אסור להפסיק את הסובסידיות. אני אומר את הדברים כמי שחי באזור שהוא, ברוך ה', ברוך במשפחות ברוכות ילדים.

בהוצאות האחרות של הסקטור הציבורי — בכך יש חשיבות עצומה של דוגמה — לא יהיה ניתן להבדיל את המשק.

כפי שאמרתי, כשם שאין סתירה בין צמצום הסובסידיה הציבורית לבין הבטחת רמת החיים של החלק החלש באוכלוסייה, כן אין סתירה בין הצורך לאפשר תעסוקה לכל מי שרוצה באמת לעבוד לבין ההכרח לצמצם את הביקושים בשוק המקומי, להרחיב את הייצור ליצוא ואת הייצור המחליף ביבוא. אם לא נרסן את רמת החיים ואת רמת הביקושים המקומיים, שכן מעבר ליתכונותו, לא נוכל לקיים את הצלע השלישית, של הבטחת תעסוקה למי שרוצה באמת לעבוד. שעור חליפין ריאלי ומרכיבי עידוד אחרים יאפשרו הבטחת תעסוקה לאלה הרוצים באמת לעבוד.

רבותי חברי הכנסת, דווקא בתקופה של משבר חשוב להדגיש, כי התשתית האנושית, התשתית החברתית והתשתית הכלכלית של ישראל איתנה. אולי אזכיר רק שני נחומים: היקף היצוא שלנו בסחורות ובשירותים מגיע לכ"י 11 מיליארד דולר לשנה. זה מעט מדי לעומת היבוא, שהוא כ"י 16 מיליארד דולר. אולם זה יצוא, שחלקים הולכים וגדלים מתוכו נשענים על טכנולוגיות מתוחכמות. כמקביל לציון התשתית הטכנולוגית אציין עוד נתון אחד: כ"י 60,000 סטודנטים לומדים במסדות להשכלה גבוהה בארץ. זהו אחד השיעורים הגבוהים של לימודים מלאים בעולם המערבי.

כמובן, התנהגות קלת דעת בעבר, שלה היו שותפים, מתוך נוחיות של היום יום, מרבית חלקי הציבור, מרכיבי המסד הפוליטי לחלקיו, קואליציה ואופוזיציה כאחת וחלקים רבים ממרכיבי המסד הכלכלי, היא שהביאה אותנו למשבר הנוכחי. משבר שהוא אומנם קוניקטורלי, אך המשכו עלול לחרס בתשתית האנושית והטכנולוגית של החברה והמשק בישראל. הוא עלול להביא לכך, שניאלץ לשלם מחירים הן במישור הקיומי-הפוליטי והן במישור הציוני-החברתי, מחירים שעם הרוצה בחיים אסור לו לשלם אותם.

לנוכח כל זאת, תהיה חובת הממשלה, בכל מקרה, להנהיג מאמץ להבראה כלכלית. אולם, תרומה חיונית ביותר, תרומה שתביא לצמצום כאבי תהליך ההבראה הכלכלית, לקיצור הזמן שתהליך ההבראה יהיה כרוך בו, למניעת סכנת אכטלה — תרומה עצומה לכך יכולה לתרום האופוזיציה, אם תסכים לשתף פעולה באותם מישורים שבהם יש הסכמה בתחום הכלכלי והחברתי.

במיוחד אמורים הדברים לגבי הנהגת ההסתדרות, דווקא משום תפיסתה, שהיא אינה איגוד מקצועי פרטיקולרי אלא הסתדרות הרואה עצמה אחראית לתעסוקתם ולאפשרויות קיומם של מרבית עובדי ישראל השכירים, תעשה ההסתדרות בהתאם למגנט שלה אם תשתף פעולה עם הממשלה בקביעת תוכנית הבראה כזאת, שהיעד שלה יהיה, שמי שרוצה באמת ובתמים לעבוד, יוכל למצוא מקום עבודה.

אני פונה אל הממשלה שתקבל היום את אמון הכנסת, כי תפנה מיידית להסתדרות ולמעסיקים למשא ומתן של אמת על תוכנית מוסכמת להבראת המשק, התשתית האנושית ישנה, הכרוסום קיים. הבה נעשה כדי שתהשתית הבראה היא זו שתגבר, ונצא כולנו מהמשבר כעם וכמדינה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יחזקאל זכאי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

התמודדות פוליטית, של בחירה דמוקרטית למופת בתנועת החירות, לאחר שנבחר יצחק שמיר לראש ממשלה, אחרי פרק זמן קצר יחסית — ואני יכול רק להצטער על כך, שלא הסתייעה הקמת ממשלת אחדות לאומית — מוצגת היום בפני הכנסת ממשלה, הנהנית מאותה תמיכה פרלמנטרית שממנה נהנתה הממשלה היוצאת.

המאפיין השני הראוי לציון ולהערכה, עם הצגתה של הממשלה היום עלידי השר שמיר, הוא המרכזיות של נושא המדיניות הכלכלית ודברי ראש הממשלה המיועד, הייתי אומר, שאני כמעט מצטט מתוך נאומו של השר שמיר:

יחזקאל זכאי (המערך):

יגאל, סלח לי, שמיר יכול לבוא עם הצעה כלכלית למרכז תנועת החירות? ירשו לו לדבר שם?

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חבר הכנסת זכאי, לאחר שראית את מרכז תנועת החירות כמכחן ולאחר שתראה את ביצוע המדיניות הכלכלית — אני חושב שלא יהיה צורך שתחזור על שאלתך.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

לך לא נתנו לדבר.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אני מצטט מתוך הדברים: "קביעת הצורך בנקיטת אמצעים מיוחדים לצורך צמצום הגירעון במאזן התשלומים וצמצום התלות בהלוואות חוץ: ריסון רמת החיים והצריכה, שכן אין אני יכולים לשאת בצריכה שאינה מבוססת על המאמץ היצרני שלנו; ולשם כך — מיסוי צורך, הורדת הסובסידיות לרמה סבירה ושער חליפין ריאלי". ובמסגרת זו — הציון שרמת החיים הריאלית עלתה בשנים האחרונות מעבר לאפשרויותיו. כל אלה פלוס ההתחייבות של המיועד לראש הממשלה, שהממשלה תקבל החלטות כלכליות בלי היסוס ותבצע אותן בלי רחיצה, כלי לפגוע בשכבות החלשות, הן שטר הכרחי המכבד את הממשלה שעליה תצביע הכנסת היום.

חברי הכנסת, אני יכול רק להצטער על שקווי היסוד של הממשלה היוצאת לא כללו מרכיבים אלה כחלק מהמדיניות. לכן, על רקע זה יש לראות בחיוב את העובדה, שהממשלה החדשה יוצאת לדרך תוך ראיית הצורך בהבראה כלכלית מחד גיסא, ותוך שמירת הרגישות לבטיית השכבות החלשות, מאידך גיסא, כאלמנט מרכזי בפעילותה.

רבותי חברי הכנסת, ריסון הצריכה הפרטית והציבורית יכול, מבחינה כלכלית, וחייב, מבחינה חברתית, להיעשות תוך הגנה על רמת הצריכה והשירותים של השכבות החלשות. אלה העוסקים בפרטי הנושא, מכירים מה שאני עומד לומר. אני מפנה את הדברים אל יתר חברי הכנסת.

מרבית תקציבי התמיכה במוצרי היסוד, מרבית תקציבי התמיכה בשירותים הציבוריים — חינוך, בריאות — מסבסת למעשה את רמת החיים לא של השכבות החלשות ביותר אלא של כלל האוכלוסייה. ובחלק ניכר מהשירותים, ככל שמדובר באוכלוסייה ברמת חיים גבוהה יותר, כך גבוה יותר עומק הסכסוך שהיא נהנית ממנו.

המסקנה המתבקשת היא, שניתן להביא לצמצום בתקציבים הציבוריים, תוך איפגועה ברמת הרווחה של החלקים החלשים ביותר באוכלוסייה. מובן שמדיניות רווחה וחמיכה סלקטיבית תכבד את הנטל על החלקים המבוססים באוכלוסייה. אולם ללא הכבדה זאת וללא צמצום במקביל

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, דיבר לפני חבר הכנסת יגאל כהן־אורגד, ואני רוצה לברכו ככמה משפטים. אני מעריך את דעותיו. בשנה האחרונה הוא הצטרף למועדון של חברי הכנסת אחרים אשר בא, עומד בשער ומתריע, שכל מערכת החיים שלנו והתנהגותנו בתוכה כשקר יסודן.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

יחזקאל, רק בשנה האחרונה?

יחזקאל זכאי (המערך):

שלוש שנים.

מרדכי גור (המערך):

שש שנים.

יחזקאל זכאי (המערך):

איש לא שמע בקולו. הוא אזור אומץ. בא למרכז מפלגתו ואמר: רבותי, שר האוצר לבוש בכגרי המלך החדשים. כמעט רצו להרוג אותו.

מרדכי גור (המערך):

בצורה דמוקרטית.

יחזקאל זכאי (המערך):

על הצדק ועל האמת להיאמר. גם אם במאוחר, זמנם יגיע. בשר האוצר יורם ארידור קם הפסוק: כרה כור ויחפרוהו, והוא נפל לתוכו.

קריאות:

"כור כרה ויחפרוהו ויפול בשחת יפעל".

יחזקאל זכאי (המערך):

תודה על החיקויים של כולכם. אתם מבינים את הכוונה. כמה הדברים אמורים? היה היה שר אוצר ושמו יגאל הורביץ. כן, פעם היה שר כזה. התכנסה הממשלה לשיבת חירום, כדי לדרוך, אז, בביטול הסובסידיות ובדוח ועדת עצינוני. ישבה הממשלה וישבה, שעות על גבי שעות, דנה, הופיע שר האוצר ואמר: ראו רבותי, שמעתי אתכם, אבל לפני שבאתי הנה עשיתי חישוב, בדקתי, חקרת, הסתכלתי על המספרים, קראתי את המאזנים: האמינו לי, אין לי, אין לכם. מעניין מאוד שבאותו יום ובאותה שעה, היה גם איוה סגן שר של ארבעה־חמישה משרדים.

מרדכי גור (המערך):

שישה.

יחזקאל זכאי (המערך):

שישה משרדים. באותו יום הוא כינס מסיבת עיתונאים והוא אמר: ראו, יושבת ממשלה — — —

רוני מילוא (הליכוד):

איוז דמגוגיה. מי תמך במימוש דוח עצינוני? מי תמך במימוש מלוא הדוח? — אורה נמיר, יושבת־ראש ועדת החינוך והתרבות, אתם רוצים להחזיק את המקל בשתי קצותיו.

מנחם כהן (המערך):

גם עכשיו אנחנו תומכים בו, דוח עצינוני הוא דוח טוב.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר הכנסת רוני מילוא, אתה מאוד מאוד מאוהב במלה דמגוגיה. האם יש דמגוג גדול יותר ממך בכנסת הזאת? תסביר לי, הרי אתה מורה לדמגוגיה, אל תשתמש במלה הזאת. כי אתה הדמגוג הגדול ביותר.

רוני מילוא (הליכוד):

אם אתה מצטט פסוק — תצטט אותו נכון. אם אתה מספר סיפור — תספר אותו נכון. תעשה טוב את מה שאתה עושה.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר הכנסת רוני מילוא, אתה קורא לי דמגוג. אתה הדמגוג הכי גדול בבית הזה, אתה השקן הכי גדול בבית הזה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת זכאי, אני מבקש — חברי הכנסת, אני מבקש שלא לעזור לי. חבר הכנסת זכאי, אני מציע שבמקום המלה "שקן" תאמר: "לא דובר אמת".

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב־ראש, אני חוזר כי מהמלה שקן, ואני מקבל את הנוסח, שהוא איננו דובר אמת.

רבתי חברי הכנסת, כיצד נהג אותו סגן שר של שישה משרדים? באותו יום שישבה הממשלה והופיע בפניה שר האוצר, שנלחם על חיי הכלכלה והמשק של המדינה, באותו יום כינס סגן השר מסיבת עיתונאים ואמר: מה הם מבלבלים את המוח? מה הם יודעים? לי יש תוכנית. הוא הציג את התוכנית שלו ואמר: תנו לי לעשות זאת, תראו איוה גואל ומושיע אהיה.

קדמה לשיבת הממשלה הזאת ישיבת ממשלה אחרת. גם אז ישבו שעות על גבי שעות. סימן ההיכר של אותה ישיבת ממשלה הוא "ליל הברווזים".

קדמה לשיבת הממשלה הזאת עוד ישיבת ממשלה אחת. ביום שישי, בשעה שלוש וחצי הופיעו בטלוויזיה ומסרו הודעה. היה מהפך פוליטי, בשורה לעם, ועכשיו צריך להביא בשורה מספר שניים — מהפך כלכלי. תרגיל מבריק.

רוני מילוא (הליכוד):

מתנודת המושבים הדיחו אותו ביום שישי.

מנחם כהן (המערך):

את מי הדיחו?

רוני מילוא (הליכוד):

את חבר הכנסת זכאי, המנהיג הגדול — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

אינני חושב שאני מנהיג גדול, אינני חושב שאני איש חשוב. אני חושב שאני אזור פשוט. אני אומר מה שאני חושב. אינני עושה "תרגילים" כמון, חבר הכנסת מילוא: אין לי סי.איי.איי, אין לי הכספים של סעודיה אצל אנשי "שלום עכשיו", אין לי כל ההברקות שלך, שכולן התגלו כלא־אמת — אני חייב עכשיו לקיים את מצוות היושב־ראש ואני חייב לומר שאינך דובר אמת ולא יותר מזה. אני אדם פשוט.

יקטור שפיטוב (המערך):

אתה הבטחת לתרום מיליון שקל ללכ"י. האם קיימת את הבטחתך? קרה לך דבר הזה?

יחזקאל זכאי (המערך):

הוא קיים את הבטחתו. הוא תרם את מיליון השקל ללכ"י. הוא תמיד אומר אמת.

מה אמרו במשך שש שנים? אתם, חברי המערך, מדוע אתם מוכרים לאזרחים רק 500 דולר? אנחנו נמכור להם 3,000 דולר. אתם גובים ממי שנוסע לחוץ־לארץ מס נסיעות. זה מס לא ליברלי. אנחנו נכטל את המס הזה, ואומנם כיטלם את המס. באתם ואמרתם: אנו בעד כלכלה חופשית, יכוא חופשי, יצוא חופשי, הכול יפרח, נהיה שווייץ הקטנה. תראו כמה

עלובים אתם נראים היום במדינת ישראל עם הכלכלה החופשית שלכם.

אברהם כ"ץ: (המערך):

לא הם אשמים. חיים פלטנר אשם.

יחזקאל זכאי (המערך):

אמרתם: אנו מפלגה שתטיב עם העם. ניטיב עמו. נו, מדוע אינכם נושאים באחריות שלכם? מדוע אינכם מקיימים את ההבטחה שלכם, את ההבטחה של שר האוצר שאמר: לכו וקנו מניות בנקים, השקיעו בבנקים; אלה הן מניות סולידיות. קיימו את ההבטחה שלכם.

מה זה אומר, שבתחתולים ייסגרו, כיוון שאין מזון לחולים; ששר החינוך לא יוכל לתת חינוך כלתי פורמלי; שהחקלאות כנסיגה; שכתעשייה מפעלים נסגרים ולא נפתחים? אתם יצרתם אלילים חדשים — בורסה, ניירות ערך, מניות, וכל הדברים האלה התנפצו על סלעי המציאות.

וגם היום, בשעה זו, ברגע זה, אתם באים ומציגים בפנינו את אותה גברת אפילו לא בשניו אדרת. ואם כך, איך תקיימו את קווי היסוד האלה? אחד מן השניים: אם לא קרה דבר — קיימו את ההבטחות שלכם לציבור; ואם קרה משהו — איך העזתם לכתוב את כל אי-האמת הזאת כאן בשלושה עמודים, עם ל"ד סעיפים?

יוסי שריר (המערך):

ד"ר.

יחזקאל זכאי (המערך):

יש לי כמה שאלות אל ראשי המפלגות. מעניין מאוד, איך לפני כמה חודשים דיברו רבים על ממשלת חירום לאומית. חברי המפד"ל, המפלגה הדתית לאומית, דיברו על כך בכל אמצעי התקשורת. כל יום היית פותח בבוקר את הרדיו ובלילה את הטלוויזיה והיית שומע את דבריהם של המר, בורג ובן-מאיר על הצורך בממשלת אחדות לאומית. כאשר הגיע הזמן לדבר על כך, הם נאלמו דום ונעלמו. אתם, חברי המפד"ל, נאלמתם רק בגלל סיבה אחת, כי הייתם צריכים להפסיד תיק או כיסא, ולא ידעתם איך להסתדר ביניהם.

היה לי הכבוד להיות בקבוצה של תשעה חברי הכנסת — ישיבה ועוד שלושה. בידענו את המצב הקשה של הארץ הזאת מכל הכחיות — הכלכלית, המשקית והחברתית — אמרנו, שצריך לתת כתף ולפעול יחד. אתם, מרכיבי הקואליציה, כולכם יחד, דחתם זאת. ארבעת חברי הכנסת הליברלים עשו מאמצים כדי להציל את כבוד מפלגתם. הם נכשלו בכך, לצערי הרב. החשבון היה רק אחד, ואל תספרו לי סיפורי מעשיות. משישה תיקים של הליברלים הם היו צריכים לוותר על שלושה. הם היו עושים זאת, אבל לא ידעו מי יהיו שלושת האחרים. הם לא העזו ללכת שוב למרכז מפלגתם ולהיכחד מחדש.

כמה הערות למפלגת אגודת ישראל — ואני אומר את הדברים האלה רק בגלל סעיף אחד בהסכם הקואליציוני. האומר: החינוך יושבת על ערכי הנצחיים של תורת ישראל, על ערכי היהדות והציונות. אגודת ישראל איננה מפלגה ציונית, יש בתוכה אלמנטים אנטי-ציוניים.

רוני מילוא (הליכוד):

פרס אמר דברים אחרים. אולי תסתדר עם פרס.

יחזקאל זכאי (המערך):

הם אינם מכירים בדגל ישראל ואינם חוגגים את חג העצמאות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אולי תגיד מהי ציונות? מי בורח מן הארץ?

יחזקאל זכאי (המערך):

אגיד לך מהי ציונות. ציונות זה המנון. זה דגל, גם עליה לארץ וגם ישיבה בה. אבל אתם אינכם מכירים בזה. האנשים שלכם מפרסמים זאת בעיתונות. הופעתם בפני מנהלי המשאומות מטעם הליכוד ואמרתם: בזמן המערך נתנו לנו יותר, ואתם קיבלתם מה שדרשתם. לאחר שישבו אתכם שמונה שעות.

רוני מילוא (הליכוד):

כמה זמן ישבתם אתם?

יחזקאל זכאי (המערך):

אף לא דקה אחת.

רוני מילוא (הליכוד):

פרס ישב אתם. הם יגידו לך.

יחזקאל זכאי (המערך):

לא ישבו אתם. הם אפילו לא הוזמנו לשיחה.

רוני מילוא (הליכוד):

אתה משקר, אתה משקר במצה נחושה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רוני מילוא, הגנתי עליך ואמרת לי לא להשתמש במלה שקר.

רוני מילוא (הליכוד):

אני חוזר בך. הוא רק אומר לא אמת.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר הכנסת מילוא, אתה מומחה לקניות ולמכירות. אתה עושה זאת גם ביהודה ובשומרון.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני רק רוצה להפנות את תשומת לבו של חבר הכנסת זכאי, שאפילו ראשי מפרס אמרו, שהם מוכנים לתת בנק לאגודת ישראל, ובלבד — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה אתה אומר, הם עוד יקבלו את זה.

יחזקאל זכאי (המערך):

חברי הכנסת רוני מילוא, אהוד אולמרט ופנחס גולדשטיין, תישארו סתורים.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת אהוד אולמרט, אני מציע לך שלא להעלות כל מיני רעיונות.

רוני מילוא (הליכוד):

במצב של הכנסת היום — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היום מוצגת ממשלה, ואני רוצה שמישהו יגיד לי איך הממשלה, בבעיות שעומדות בפניה ובסתירות האלה שיש בתוכה, חובל את העם ואת המדינה? מחר ישבו וידונו על תוכנית כלכלית. תמ"י יכולה להתחשש לדרכה ולהשקפות עולמה? הרי בישיבה הקודמת היא גרמה למשבר. אתם, הליברלים, תצביעו בעד חוק 'מיהו יהודי' וחוק הארכיאולוגיה. כפי שהבטחתם לאגודת ישראל? איך תעשו את זה?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
סבלנות, סבלנות.

יחזקאל זכאי (המערך):
הרי לא חוסיפו עוד שרים, כי כבר לא נשאר מקום ליד השולחן.

יעקב זאק אמיר (המערך):
ישבו מצד שני.

יחזקאל זכאי (המערך):
אלא אם תעשו שורה שנייה, 64 חברי כנסת, שארבעה מהם אינם משתתפים בממשלה, ולמעלה מ-30 הם שרים וסגני שרים.

רוני מילוא (הליכוד):
אז איך אתה רוצה ממשלת אחדות? מה תעשה עם השרים שלכם?

יחזקאל זכאי (המערך):
אני רציתי ממשלת אחדות, אבל אתם לא רציתם, חבר הכנסת מילוא, שמעתי את דברי מרכיב הממשלה שמיר, והרגשתי בדבריו שהוא רצה, אבל הוא לא יכול היה להסתדר אתכם, אתם רחיתם את זה.

רוני מילוא (הליכוד):
זה לא נכון, אתם רציתם שנאמץ את מצע המערך.

יחזקאל זכאי (המערך):
אנחנו לא רצינו שאתם תאמצו את מצע המערך ולא רצינו שתתבעו מאתנו שאנחנו נאמץ את המצע שלכם.

רוני מילוא (הליכוד):
שמיר הציע בלי מצעים, ואתם לא הסכמתם.

יחזקאל זכאי (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם ולומר, שאין חדש תחת השמש. בשנים האחרונות מופיעים טובי הכלכלנים בארץ ובעולם ואומרים: דרככם אינה נכונה. מעלים הצעות לסדר-היום, מגישים שאילתות, שר האוצר עומד על הבמה הזאת ומשיב. הוא מרצה על לבנון, הוא מדבר על שלום עם מצרים, הוא מדבר על יהודה ושומרון, והוא אינו מדבר על עניינים כלכליים. כשלושצעים עליו, אתם יודעים מי אשם? — שפיגלמן. היה אדם בשם שפיגלמן והוא היה אשם. עכשיו מצאו קורבן אחר — פלטנר אשם, התקשורת אשמה, העיתונאים אשמים. אדוני שר הבריאות, אתה יושב כאן וצוחק. אולי תלך לבית-החולים "ברזילי" ותצחק שם?

שר הבריאות א' שושטק:

יחזקאל זכאי (המערך):

אני מסכים עם השר שושטק, שסופו של פלטנר יהיה דומה לסופו של שפיגלמן, וגם הוא יהיה בני-יורק. הרי אתם יכולים לשלוח לגולה הדווייה אחר, שניים שלושה, חמישה יהודים, אבל כמה עוד תשלחו?

מיכאל בר-זוהר (המערך):
אל תיתן להם רעיונות.

יחזקאל זכאי (המערך):
לסיכום, היום נביע אי-אמון בממשלה הזאת.

יוסי שריד (המערך):
לא אמרת שום דבר על מרדור.

יחזקאל זכאי (המערך):

אתה עוד צריך לדבר היום. כאחת ההזדמנויות הבטחת משהו בקשר לשר מרדור, ואני מכין שחזרת כך. אני מכין שאתה בכל זאת חושב, שבהמצאה השנייה הוא יצליח, ואתה מחכה להמצאה השנייה.

אנחנו נביע אי-אמון בממשלה הזאת. אני בטוח כמאה אחוזים שהיא לא חציעה אותנו קדימה, ואני מצטרף לתביעתו של יושב-ראש מפלגת העבודה ללכת לבחירות בתוך שניים-שלושה חודשים. נביא את הדברים לפני העם והוא יגיד את דברו.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בלב כבד קיבלנו את התפטרותו של מנחם בגין מראשות הממשלה. אגודת ישראל מצאה עם מר בגין שפה משותפת, הבנה לנושאים שהבאנו בפניו, היענות להצעותינו, ובמקרים רבים הוא היה בבחינת "טרם יקראו ואני אענה". כשבאנו אליו עם הצעותינו ומשאלותינו, היתה לנו תחושה שהוא נענה לנו, באשר גם הוא מבין ומעוניין בנושאים אלה. לא היתה לנו תחושה שהוא כאילו נותן לנו: הוא לא ראה בזה נתינה; הוא ראה בזה קיום חובה לאזרחים מאמינים, כדי שיוכלו לחיות בארצנו כרוחנו. הוא הסיר אפליות משוועות כלפינו. כל זאת נזכור ויזכר למר בגין לטובה. לא נשכח זאת. כשם סיעת אגודת ישראל ובשמי אני מאחל למר בגין כל טוב וימלא ה' משאלות לבו לטובה. אגודת ישראל רואה בממשלה המוצגת היום ממשלת המשך, וכל עוד לא הופענו מחדש לפני הבורח, נוכחנו לדעת שאין אלטרנטיבה לממשלה זו, הנסמכת לפי רצון הבורח עלי-ידי רוב ככנסת. הליכוד, עם כל הזעזוע שגרמה התפטרותו של מר מנחם בגין, שהיה זעזוע קשה וכאב גדול לא רק למפלגתו אלא גם להמוני מעריצים מחוץ למפלגתו, זו לא עילה להקמת ממשלה בהרכב שונה מזה הקיים. ממשלה זו מוצגת לפי אותם קווי יסוד ועל סמך אותו הסכם שעליו חתמו כל השותפים הקואליציוניים.

אפשר להבין את הניסיונות שנעשו להקים ממשלת אחדות לאומית —

יחזקאל זכאי (המערך):

רק בתוספת כמה מאות מיליוני שקלים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— כי אנו נמצאים במצב ביטחוני ומדיני קשה.

יחזקאל זכאי (המערך):

אותם קווי יסוד, אבל בשבילכם זה עוד כמה מאות מיליוני שקלים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מותר לי לגלות לך? אתה יודע מה שראשי המערך אמרו?

כסף? — ניתן לכם מנה אחת אפיים.

יחזקאל זכאי (המערך):

זה לא נכון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לי אמרו את זה. אני עומד לפני הקהל ואומר: אנחנו

מבקשים כסף? אנחנו מבקשים להכיר בילדינו כבכל ילדי ישראל. תפסיקו עם העליילה הזאת של כסף. אנחנו מבקשים

אני רוצה לומר מעל במת הכנסת שוב. שלא קיבלנו שום דבר מיוחד, שום דבר חדש, כי לא ביקשנו. ואם תעברו על ההסכם הקואליציוני על כל סעיפיו, בעצם כל סעיפי ההסכם הקואליציוני הם סעיף אחד: הסרת אפליה בין אזרח לאזרח: שום דבר מיוחד, שום עדיפות. אמרתי ואני חוזר ואומר גם הפעם: כאשר המערך בקואליציה או באופוזיציה, כאשר הליכוד בקואליציה או באופוזיציה, ילדיהם מובטחים כחינוכם, הסטודנטים באוניברסיטאות מובטחים בתקציבם; לא כן, לעצמנו, החינוך התורתי, לא כן הישיבות, ועל כן על אגודת ישראל לחבוע שלא יפלו אותם לרעה. ולא פעם אחת מתקוממים כאשר אנו מתקנים עיוות, מתקנים אפליה, חוזקים עלינו "סחטנים", והזעקות "סחטנים" חוזרות ונשנות פעם אחת כאשר אנו דורשים, שנית כאשר דנים, שלישיית כמה לא מסכימים, רביעית כאשר חוזרים ומבקשים ושואלים למה לא קיימו גם אחרי שהסכימו. וכל הזמן חוזרים עם הזעקות "סחטנים" עד שמבצעים או שמתחילים לבצע.

בשיחותינו עמדנו על כך, שפעם אחת ולתמיד ייקבע. שילדינו זכאים לחינוך ככל ילדי ישראל, וישיבותינו, שהן המעיין המפכה רוח, עוז ועוצמה לעם ישראל, יקבלו את המגיע להם. כאן מתאים להשתמש במה שאומרים — ישראל, רבותי, אף-על-פי שחטא, ישראל הוא. לא נשלים בשום אופן עם היחס המזוהר — ואני מכריז מעל במת הכנסת, שיש כלפינו יחס מזוהר מצד משרד החינוך והתרבות. היחידים שהיו מקופחים בתקציב הבנייה של משרד החינוך הם בתי-הספר של החינוך העצמאי והת"תים. לא נתנו לנו את האחרון המגיע לנו, לא נתנו לנו ולא בנו בשבילנו מה שבוניס אפילו לערכים.

יחזקאל זכאי (המערך):
מסכנים...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תמהני מאוד על ד"ר יוסף בורג, העמוס — מסכן — בשלושה תיקים. הוא הופיע בכלי התקשורת ואמר, ששיחותינו עם המיועד לראשות הממשלה וצוות השרים הן תהירה פוליטית. אושה לי לשאול אותך, ד"ר בורג מכובדי: אם עמדנו ודרשנו קיום ההסכם הקואליציוני, שבתחנות "אגד" תישמר השבת, האם זו תהירה פוליטית? אם דרשנו הסרת הקיפות המשוער והאפליה שנוהג משרד החינוך לגבי מבני החינוך העצמאי, האם זו תהירה פוליטית? האם דרישתנו לשים קץ לפגיעות בקברי ישראל היא תהירה פוליטית? וכל זה-הרי נחתם, גם אתה חתמת על ההסכם הקואליציוני.

ואני רוצה לשאול אותך, ד"ר בורג מכובדי: מה זו תהירה פוליטית? האם עמידה על משמר קיום ההסכם הקואליציוני בסעיפים שנוגעים לקדשי ישראל היא תהירה פוליטית? אני יכול לתאר לעצמי מה היה קורה לו לא שמונה שעות אלא שמונה ימים מקדישים — — —

יחזקאל זכאי (המערך):
אבל הוא צדק.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אני קורא אליך, ד"ר בורג, על "הרמה התת-פוליטית" לו, "חלילה", היו רוצים להוציא ממך, ד"ר בורג, תיק אחד משלושת התיקים שעם ישראל שם על הכתפיים שלך, אז הייתם נלחמים על זה ולא היית קורא לה תהירה פוליטית. וכאשר אגודת ישראל נלחמת על צורכי הדת ודורשת לקיים הסכם, אתה יוצא לכלי התקשורת ומתקיף אותנו ללא כל ספק, מפלגה הקוראת לעצמה מפלגה דתית ולא מקדישה אפילו שעה אחת לפני הצגת הממשלה לנושאים הדתיים היא מפלגה כרמה תת-פוליטית או מפלגה ברמה תת-דתית.

שילדינו יהיו ככל ילדי ישראל ויקבלו חינוך גבוה. וזהו דרישתנו, ואתם חשבתם שזה עניין כספי. אמרתם: כסף — ניתן לכם הכול.

יחזקאל זכאי (המערך):
לא נכון. אתם סחטנים עוד כמה מיליונים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
— — — תחבייש לך.

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, אין זה יאה, למי שעומד לדבר, לצעוק. חבר הכנסת פרוש אינו זקוק לעזרה שלך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אפשר להבין מהניסיונות שנעשו להקים ממשלת אחדות לאומית, כי אנו נמצאים במצב ביטחוני ומדיני קשה, וכי קשה עד מאוד הוא המצב הכלכלי. ברור שרק בכוחות מאוחדים, כאשר כולם ייתנו כתר למשימות המוטלות עלינו, נוכל להתגבר. אך כאשר הדיונים חרגו מהבעיות, הכושרות האקטואליות ועברו על הנושאים המדיניים השנויים במחלוקת, לא נתגשמה התקווה שהיתה, כי בכוחות שני הגושים הגדולים להתעלות כדי למצוא מוצא למצב הקשה שבו אנחנו נתונים.

כאשר אגודת ישראל הסכימה להמשיך את השותפות בממשלת הליכוד, היא עמדה על כך, שאותו ההסכם קואליציוני, אשר נחתם לפני שנתיים, יקיים. בשיחותינו עם צוות השרים ועם המיועד לראש הממשלה רצינו רק להבטיח, כי ההסכם הקואליציוני יבוצע, ובשיחותינו שוכנענו כרצון של ראשי הליכוד לקיים את אשר התחייבו.

כלי התקשורת, היודעים ונמסר להם עליידי ראשי הליכוד שאת ההבטחות יקיימו, לא הרגישו זאת בשידוריהם, ואף לא מסרו זאת באותה החלטיות ובהירות, כפי שהדבר נאמר לנו. לעומת זאת, מרבית כלי התקשורת לתת פרסום מעל ומעבר לפרופורציה לקול כבוד או לקולות בודדים מהליברלים, שללא כל נקיפת מצפון לא נרתעו מלהכריז, כי לא יקיימו את ההסכם שנחתם. בחיים הפרטיים, בחיים הציבוריים, ועל אחת כמה וכמה בחיים הממלכתיים, יש לסגל עיקרון יסודי, והוא הגינות, כיבוד תהימה. אם ראשי הליכוד ביניהם ראשי הליברלים חתמו על ההסכם הקואליציוני, איך ייתכן שיפועי חבר כנסת לפני כלי התקשורת ויכריזו, שאותו זה לא מחייב? היכן נשמע כדבר הזה? אבל אני רוצה להשמיע מעל בימת הכנסת לאותו חבר בודד או בודדים, אשר לא יקיימו את ההסכם שנחתם עליידי ראשי מפלגתם, שהם יהיו אלה אשר יישאו באחריות: הם יכריעו בשאלה האם לקיים את ההסכם, ואת ממשלת הליכוד, או לבגוד בהתחייבות — ולגרוע לפירוק ממשלת הליכוד. הם יהיו אחראים לתוצאות המיידיות וגם להשלכות, כי ידוע נדע להתייחס בימים יבואו לאלה שאינם מקיימים את אשר הם מתחייבים.

אנו נצביע בעד המשך ממשלת הליכוד בראשותו של מר יצחק שמיר. מתוך תקווה שהיא תקים את אשר קיבלה על עצמה. אני חייב לומר גם מעל בימת הכנסת, שבשיחותינו עם המיועד לראשות הממשלה התרשמנו התרשמות חיובית מגישתו הרצינית והכנה למכלול הבעיות שהעלינו. מהבהירות שבהתייחסותו לנושאים סבוכים, מהגמישות ומההתקפות ומהגישה שכל דבר בעתו וכמונו. לא קיבלנו שום דבר מיוחד, שום דבר חדש, כי לא ביקשנו. אבל קיבלנו תחושה אמון. אני מלא תקווה, שהימים הבאים יאשרו, כי ממשלת הליכוד אריזה לאמון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
רבותי, כולנו במצב כלכלי קשה. אם המדינה חלילה סובלת — כולנו סובלים. דבר אחד אני רוצה להגיד, רבותי, המדינה בצרה — היחיד, היחידים, אני יודע מתי היתה רמת החיים במדינת ישראל כמו היום. אני מדבר על היחידים. אם אתם יחד אתנו, כולנו יחד נקרא לציבור לשנות את אורח החיים, נציל את המדינה במצבה הכלכלי. זה תלוי בכם, זה תלוי בנו, ואל נטיל האשמות.

ולכסוף, אם רצית לדעת בקשר לבריכת השחייה, אני מלא הערכה לסגן ראש הממשלה מר דוד לוי, ולראש הממשלה המיועד ולצוות השרים, אשר הבינו כי אף שהנושא הוא לוקלי, ירושלים איננה לוקלית. ירושלים היא כבית זכויות, ולכל מה שקורה בירושלים יש השלכות ידועות בעולם.

שלמה הלל (המערך):

השלכות של אכנים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מעריך מאוד את כנותם ואת עירנותם למלא את הבקשה הזאת.

כאן אני רוצה להגיד, רבותי, מתוך תקווה זו שהממשלה תקיים את הבטחותיה ותבצע את ההסכם הקואליציוני, שאנו תומכים בממשלה ומאחלים לה, אדוני ראש הממשלה יצחק שמיר, ולשרי הממשלה, החדשים והישנים כולם כאחד, עלו והצליחו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

רשות הדיבור לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת משה שחל.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום שבו מוצגת ממשלה בפני הכנסת והעם הוא יום של חג, יום של תקווה לכנסת ישראל ולעם ישראל בארצו — — —

מיכאל בריזר (המערך):

העם חוגג בבנקים היום.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אולי תפסיק להתפרץ? עוד לא התחלתי לדבר. הפסיקו עם ההצגות. אדון זכאי היה מספיק, אתם יצאתם חייבים מההצגה הזאת.

היום שבו מוצגת ממשלה בפני הכנסת והעם הוא יום של חג, יום של תקווה ויום של שמחה לכנסת ישראל ולעם ישראל בארצו, וגם לאחיו בכל אתר ואתר בפזורות הגולה, יום זה, חברי הכנסת, מהול כעצב ובהרהורים נוגים על עויבתו של מר מנחם בגין, ראש הממשלה היוצא, את הגה השלטון, ואולי את החיים הפוליטיים, וזה באורח לא כל כך מקובל. דומני שאין לרבים מאתנו ספק, ולו הקל ביותר, כי ההיסטוריה היהודית והעולמית תדע להאיר ולהעריך את פועלו של מנחם בגין האדם, איש המחחרת ומפקדה, הלוחם את תקומת ישראל, חבר הכנסת, שר בממשלה וראש ממשלת ישראל במשך שש שנים.

דומני גם שאין לרבים מאתנו ספקות בקשר לחלקו הגדול של ראש ממשלת ישראל בכינון השלום עם מצרים, שבו אני רואה את הישגו הגדול בקדנציה הראשונה של ממשלתו, יחד עם מפעל שיקום השכונות, והבאת רגיעה ליישובי הגליל ממטולה ועד נהריה, תוך כדי הריסת תשתית המחבלים בגבול הצפון, הישג שאותו רואה אני כחשוב ביותר בתקופת כהונתו השנייה כראש הממשלה.

משפט אחד אליך, חבר הכנסת זכאי, חבר הכנסת זכאי רוצה לבדוק בציציות הציוניות שלי. אולי תסביר לי, חבר הכנסת זכאי, מה זאת ציונות? אם ציונות היא לא לשכוח ציון וירושלים כיגון ובששון, אנחנו הציונים, אם ציונות היא לחיות בארץ-ישראל, לא לדרת המארץ, לעלות ארצה ולא לברוח למרחקים, אנחנו הציונים, עשינו סקר, חה עניין אותך: 90% מחברי הוועד הפועל העולמי של אגודת ישראל גרים היום בארץ-ישראל. אולי תגיד לי, אולי יגידו לי כמה מחברי הוועד הפועל העולמי הציוני גרים כאן בארץ וכמה מראשיהם מאז קום המדינה נשארו בכלל יהודים?

אורה נמיר (המערך):

מה עם הבריכה ברמות?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

את רוצה לדבר על הבריכה? 10,000, לא רק 10,000 אלא 20,000 יפגינו היום ליד הכנסת נגד כריכת השחייה. כמה נמצאים שם? 10,000? 20,000? 1,500 חתימות יש במשרדו של טדי קולק, של דתיים ולא דתיים, שלא רוצים את הבריכה לידם. עשרה אקדמאים לא דתיים כותבים לטדי קולק, שהם דווקא אינם רוצים את הבריכה. אני רוצה לשאול אתכם: למה השנאה לדת ולדתיים מעבירה אתכם על דעתכם?

יעקב זאק אמיר (המערך):

— — —

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת אמיר — — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מה את מבקשת ממני בקריאות ביניים? ביקשנו שסמך לשיכונים, במקום שגרים חרדים, ששם לא חוקם הבריכה, אלא קצת יותר רחוק.

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת אמיר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מה כאן הסערה? למה השנאה הזאת? למה כל כך התרחקתם מלהבין אותנו?

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת פרוש, אני באמת מבקש, יש כאלה שאומרים שאני נוהג לך זמן מעל ומעבר למה שמגיע לך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני מצטער על שאני מדגל על מה שהיה לי להגיד על המצב הכלכלי. אני רוצה להגיד דבר אחד: היתה תקווה שנתגבר עליי, אילו יכולנו כולנו לשבת ולדון איך מחלצים בכוחות משותפים את המדינה ממצבה הכלכלי הקשה. אל נשלה את עצמנו. מה המצב במדינות שיש להן אוצרות-טבע גדולים? אילו מהפכות נעשות שם בבנקים, כאילו מצבים נמצאים שם?

קריאות:

איפה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

רבותי, אני רוצה שתדעו, בששת השנים האלה לא נוצר המצב הזה. אתם אשמים, אלה שהיו בשנים שעברו. אל תטילו את האשמות על אחרים.

אורה נמיר (המערך):

עד מתי נהיה אנחנו אשמים?

צר לי לקבוע, חברי חברי האופוזיציה, כי חלק מכם, חלק קטן מכם, העדיפו את השיקולים הסיעתיים, הפוליטיים והמפלגתיים הצרים על פני האינטרס הלאומי. צר לי לקבוע, כי נגררם לעריכת חשבונות קטנים וקטנטנים ונמנעם מלהתחשב בעניין הגדול והכבד — טובת המדינה. חבל כי דחיתם את הדין ואת הלב שהושטו, ואת ההצעה להקמת ממשלת ליכוד לאומי, בגלל שיקולים שאני רוחה אותם כשתי ידי.

האם היום לא היה צריך להיות כבית הזה מחנה אחד, המחנה הציוני? האם היום לא היה צריך לעמוד המיעוד לראשות הממשלה ולהציג את חברי הממשלה השייכים לכל חלקי הבית? האם היום לא היה מקום לממשלה של הליכוד, של המערך, של המפד"ל ושל הגורמים הציוניים האחרים? מה אמר חבר הכנסת שמעון פרס למפ"ם בוועידתה: "תורנו למערך", וכך אתם נראים: חזרתם למערך, אין ממשלת ליכוד לאומי לא קמה ואינה מוצגת היום. כולנו יודעים, וחבל, חבל מאוד על כך.

ייתכן, חברי הכנסת, כי הפתרון למצב שנוצר היום, לאחר הסיכום והכישלון בהקמת ממשלת איחוד, הוא לקיים בחירות לכנסת, כפי שגורסים אחדים, בחירות שהיו גוררות ואתנו למאבק ולקישוט גדולים מהקיימים היום, במקום לאחד וללכד, אך גם על כך, חברי הכנסת, אין הסכמה, ומפלגת העבודה הרי מעודה לא הסכימה להעלות הצעת בחירות, משיקולים הירודים אך לה. מוכן שכדברים הנאמרים מעל הדוכן מצדדים כולם בבחירות, אבל חוק לפיזור הכנסת אין מוכנים להציע. אם תציעו זאת, בוודאי תיענו.

לממשלה ולאופוזיציה תפקידים אחראים וחשובים במשטר דמוקרטי. קיום ממשלה ואופוזיציה אחראיות יש בו חשיבות לחיינו הציבוריים. אמח, כימים כתיקונם כל אחד מבצע את תפקידו והעם עומד, בוחן ומערך, ובימים הקלפי פוסק את פסק דינו. אך קיימים ימים כאלה, ואנו בעיצומם, שבהם יש צורך להתלכד, להתאחד, לעמוד שכם לשכם, בתוך לכתך, ולאחוז יד ביד, יש ימים שבהם צריך להתעלות ולהתרומם מעל לחישובים צרים ולראות לא את המנדט העתידי ואת הקולות הצפויים בבחירות, אלא את טובת העם ואת צרכיו, ולהתעלות — כן, להתעלות — מעל ומעבר לחישובים שכימים רגילים אין מתעלמים מהם.

בעבר הצטרף גח"ל לממשלת ליכוד לאומי בראשות לוי אשכול, וזיכרנו לברכה, בלי לדרוש תיקים ותפקידים. רק המצב, האילוצים, הבעיות והקשיים עמדו נגד עיניו, ואיש העז להטיל את האחריות על השלטון ולכרוז מאחוריות. כך היום הייתם צריכים להתעלם מן המכביל ולראות את המאחד, לזרוק את חילוקי הדעות הכיתתיים מאחורי גבכם ולראות את הצורך ואת החובה שכבהקמתה של ממשלת ליכוד לאומי — ולכם הרי יועדו תיקים ותפקידים בכירים. אך אצלכם גבר הקול האומר: תנו לליכוד להתבוסס ולהיכשל, כי כישלתו — הצלחתנו. כך חשבתם, כך אמרתם, ובשל כך גם ישיב לכם הציבור כיום פקדה כמגיע לכם.

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, צר לי על ימים שאבדו בלי כל צורך ובלי כל סיבה, במאמץ להקים ממשלת ליכוד לאומי. כאשר הסתבר שממשלה כזו לא תוכל לקום נוכח טרפודה עליידי גורמים שונים. אך אני מצטער על ניסיונות שנערכו ועל מאמצים שהושקעו עד לאותו רגע, ולו רק לצורכי ההיסטוריה ולידיעת העם, שישפוט בכבוד העת את המכשולים שהונחו בדרך להקמת ממשלה גדולה ומלוכדת.

אינני יודע את הסיבות האמיתיות לעזיבתו את הגה השלטון. כך שאני יכול להעריך ולקבוע את דעתי לגביה. אך מתוך היכרותי את מנחם בגין משוכנע אני, שהיו סיבות, וסיבות כבדות-משקל, למהלך זה. אולם אני, בתור חבר הכנסת, איש הליכוד ואדם, מצטער על פרישתו, והרגשתי צורך לייחד משפטים ספורים אלה לנושא זה.

שר התקשורת מ' צפורי:
שליש מהזמן.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):

יש גם מצטערים נוספים. מצטערים מטעם, אלה אשר תקפו את מנחם בגין באורח בוטה ואישי, בלא הבחנה ובלא ניד עפעף, ואילו היום הם מתחסדים, מתיימרים להכין כרפואה, בפסיכולוגיה ובעיתונאות. בגלגול עיניים למעלה הם "מצטערים" על עזיבתו של מנחם בגין את הגה השלטון.

עם עזיבתו של מנחם בגין, חלפה לה תקופה שלא תחזור, תקופה שרכים מאתנו ודאי יתגעגעו אליה. ואומר בלי היסוס, כי גאה אני על שיכולתי להיות חבר הכנסת בתקופה שבה שימש מנחם בגין כראש ממשלה. מקווה אני כי למרות עזיבתו את הגה ימשיך מנחם בגין לתרום מכורש מנהיגותו ומניסיונו לטובת מדינת ישראל.

צדלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — בחיך.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):

חברי הכנסת, מר יצחק שמיר, המיעוד לראשות הממשלה, נבחר באורח דמוקרטי לעמוד בראש ממשלת ישראל. ועוד היום יקבל את אמן הבית. מר שמיר הועמד בראשות הממשלה בתקופה שהיא בין הקשות שידעה ישראל מעודה, לפחות בהתייחסות לכלכלה ולחברה. קשה לעמוד מנגד ולא להגיב על מאורעות הימים האחרונים בשדה הכלכלה והבנקאות. המצב מחייב הקמת ממשלה לאחוז וביצוע שינויים פנימיים חורגים ממשלתיים מיד לאחר הקמתה. כל יום העובר ללא ממשלה סמכותית, אינו טוב לישראל, לחברה הישראלית ולכלכלת המדינה, העומדת במשבר.

בנאום שנשאתי ביום 7 במרס 1983 כמליאת הכנסת קראתי להקמתה של ממשלת אחדות לאומית. כאז כן היום הושבו הקריאה והיד שהושטה ריקם, כלא מענה ובלא תגובה חיובית, וחבל. חברי הכנסת, ואמר במלוי לב, כי לעתים מעוררים מהלכים מסוימים של מפלגות האופוזיציה תמיהה, בלשון המעטה. כאשר אתה מסתכל לאחור, בודק, בוחן ומסכם — נראה בעליל ההבדל הגדול והמהותי שהיה בין האופוזיציה, זו חסרת האחריות המשתמשת בחיילינו לצורך הישגים פוליטיים ומנצלת מצב כלכלי קשה לצורך איסוף נקודות בדעת הקהל, לבין האופוזיציה ששירתה את העם במשך 29 שנה באחריות, במסירות, תוך ויתורים על מה שנראה ריג דגים במים עכורים. כאשר רק, ואך ורק, טובת המדינה והאינטרסים שלה היו לנגד עיניה. והו ההבדל בין אופוזיציה זו לבין אופוזיציה שהפכה לממשל לפני שש שנים.

כאשר המדינה עוברת תקופה קשה כל כך והכול צריכים להתגייס ולפעול שכם אחד לטובת המדינה, פועלת האופוזיציה על-פי שיקולים שהם זרים לטובת המדינה, שיקולים שמקומם לא יכירם בחיים הפוליטיים של מדינת ישראל. אכן, מתפקידה של אופוזיציה לתקוף את הממשלה ולהכות בה בלשונה ולנגח אותה בתקיפות — עד לנקודה שבה נפגעים האינטרסים הכוללים והכלליים, האינטרסים של המדינה, שהממשלה והאופוזיציה הן חלק ממנה.

עצמם מי יוותר יותר מחברו על מקומו, על תביעתו למשרה ולתפקיד, הידועה ביחסים התקינים והמתוקנים בין חבריה, ושהחברות בתוכה היא מן המפורסמות.

חברי הכנסת, קדם לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין נואם אחר, ואחריו איני צריך להביא עד נוסף שיעיד מי הם מרכיביה של הממשלה הזאת. הוא אמר — כוונתי לחבר הכנסת פרוש — שהנה ד"ר יוסף בורג כינה את דרישות ה"אגודה" כרמה תת־פוליטית, והוא החזיר לו ואמר לו: אם זו רמה תת־פוליטית, הרי דרישותיך אתה הן תת־דתיות. אני לא אוסיף דבר, הרי אתם בעצמכם מעידים על עצמכם. כך מתחילים השותפים את הדרך. רבותי, זה היום הראשון, טקס התופה טרם הסתיים, הוא כמעט שלא התחיל. רק עכשיו אנחנו נמצאים בזמירות של הצעדה של מארש החתונה. דייך לא חתמו אפילו על ההתחייבות, וכבר התחילו השותפים לדבר כך זה על זה. תארו לעצמכם מה יהיה בעוד שבוע, ומה יהיה בעוד שבועיים.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
אצלכם יש אידייליה גדולה.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת הלפרט, אינני רוצה לנגוע בכם. על אגודת ישראל דווקא אין לי טענה, ואומר לך מדוע: המחיר ידוע. אין כלל שאלה על מה מדובר. בגלל זה אתם גם נוחים לקואליציה. אני אומר את זה במלוא הכנות. רק טענה אחת איני מקבל: כל הזמן אתם באים ואומרים שהמערך היה מוכן לשלם יותר, רבותי, תפטרו מהר את חבר הכנסת שפירא. אם באמת הציעו לו יותר ממה שהוא קיבל כאן, והוא לא היה מוכן לעשות קואליציה עם המערך, שהציע לו יותר — הוא אינו סוחר טוב, עסקיו בסכנה.

אני מכיר אתכם אחד אחד. אילו הצענו לכם באמת יותר ממה ששמיר והליכוד הציעו לכם, הרי היום הייתם נמצאים בקואליציה אתנו, ושום דבר לא היה עוזר — — —

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

— — —

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת הלפרט, יש לי הערכה אליכם כיהודים נבונים בעלי תפיסה וחוש מסתיר מפותח מאוד, במיוחד לשפירא, הגדול מכולם. מספרים עליו, שעוד לפני שהיילינו הגיעו לג'וינה מצאו את שם שטיח "כרמל". הוא, הציעו לו הצעה יותר טובה במערך, והוא — מטעמים של מה? של ציונות? של אהבת מולדת? — ויתר? או שמא תגידו לי שהוא, בכלל, ראה את שמיר והתאהב בו ואמר: רק אתו; אינני מוכן כשום פנים ואופן לקבל, שיהיה מעלי ראש ממשלה אחר. וכל זה, חבר הכנסת הלפרט, במשך שמונה שעות של מיקוח קשה. ריבון העולמים, היתה לכם הצעה יותר טובה, מחיר יותר גבוה — לא הייתם צריכים להתאמץ. על מה? מפני שאתם מאמינים בתפיסת העולם של "חירות"? מפני שבאמת אצלכם ארץ־ישראל השלמה היא קודש הקודשים? אתם לא מוותרים הרי אתם, מבחינת תפיסת עולם מדינית, פי כמה יותר וחרנים ממני. אולי תסביר לי מה הסיבה לויתור? לכן אני מציע לך, אל תדבר.

אבל, אדוני שר הפנים, המלך ינאי אמר לאשתו: אל תיראי לא מן הצדוקים ולא מן הפרושים כי אם מן הצבועים. אני בא ואומר לך בבוא לב, ששיא הצביעות היה במפד"ל. בוקר, ערב וערבים — — —

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

— — —

אדוני שר החוץ, המיועד לעמוד בראש הממשלה אשר תאושר עוד מעט־קט, דומני כי מעולם לא עמד עם ישראל בפני בעיות כלכליות חמורות כל כך, וממשלה זאת שאתה עומד להקים ולעמוד בראשה — יהיו לה תפקידים ומשימות קשות. ממשלה זו היתה חייבת לנקוט צעדים קשים וכלכליים־פופולריים, אך מחויבי המציאות. ברם יודע אני ובטוח, כי העם בציון מוכן שינהיגו אותו, הוא מוכן תמיד — העם, שהוא עם חכם ונבון, הידע להתגבר ולוותר ולתרום את תרומתו למען המדינה בדמים, תרתי משמע.

ולחברי הממשלה נאמר: עליכם להחליט החלטות קשות וכואבות, אשר בלעדיהן יהיה מצבה של מדינת ישראל קשה יותר. תמיד תעמידו את טובת המדינה לפניכם, כפי שעשייתם בעבר, אפילו פוגע הדבר בפופולריות החיצונית. מוטלת עליכם החובה להוציא את העגלה הלאומית מן המצר שאליו נקלעה. כלולו נהיה מוכנים להתגייס ולסייע, אך אנו דורשים מכם תבונה, מחשבה, מאמץ, חושייה וכוחה החלטה, אפילו יכאיבו.

עם ישראל, אדוני המיועד לראש הממשלה ותחבר הממשלה, מוכן ללכת אחרים בהבנה ובהסכמה, כאשר תשכילו להוביל אותו, אם יחשוב ויאמין כי לתוכניות הקיימות על הנייר יש סיכוי ביצוע, והאינטרס הלאומי הוא מעל לכל. אדוני, אצביע בעד הממשלה שהצגת, אעמיד את עצמי לרשותך מתוך אמן וחרדה כי בהנהגתך נראה ימים יותר טובים מאלה. אני מאחל לך ולממשלה העומדת לקום הצלחה, כי בכך חלוי עתידנו החברתי, הכלכלי והמדיני.

הי"ד מ' כהן־אביב:

תודה לחבר הכנסת פנחס גולדשטיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת אבא אבן.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, עורו של הפיל הוא כמובן עניינו של הפיל, עניינו האישי בלבד, אבל כאשר הוא אמור להיות המאפיין של הגלריה הממשלתית שלנו ושל תומכיה, אך טבעי הוא שיהפוך לעניין ציבורי־לאומי. כוונתי לעור עצמו, עוד בטרם ייבחנו כל שאר סגולותיו או כישרויו של הפיל. כל מהלכיה של הקואליציה הנוכחית, של הממשלה שקדמה ושל הממשלה המוצגת היום, הם בבחינת הצגת ראווה של אותו עור עבה, אבל בעצם זאת הצגה הנמשכת זה שש שנים: כישלונות המוצגים כהצלחות, מחדלים המוצגים כסיפור הצלחה ו"כלכלה נכונה" שהביאה אותנו אל עברי פי פחת. כל אלה נמשכים על־ידי תומכיה של הממשלה וסניגוריה. כאשר הם מדברים אחד בפה כאן מעל לדוכן ואחד בלב בשיחה פרטית זה עם זה או זה עם סיעתו של זה.

חברי הכנסת, מעבר להערכות שונות על דרכה ועל תפיסתה של הממשלה הנוכחית, הרי אין ספק שרק עור הפיל יכול היה לאפשר לה ולחבריה שלא להגיש היום את התפטרותה, כמקום להכריז על עצמה כממשלת המשך לקודמתה. העור הזה עבה ושקוף הוא, והדבר מתגלה בבירור בדברים שנשמעו זה עתה.

אתחיל במי שקדם לי, בחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, רבותי, שמעתי אותו ולרוע קט כמעט חשבתי: הנה בחור תמים, חבר הכנסת, המדבר מתוך אחריות ציבורית ואומר שיש צורך להתעלות, וכי מהו כיסא ומהו עניין של מקום — עניין של מה בכך. פקחתי את עיני כדי להביט במי מדובר, מתברר שמדובר בחבר הכנסת פנחס גולדשטיין, חבר אחד מסך אה מעטיבה ששמה "ליברלים", שהיא ידועה כרבים בכך שתחבירה הם חלוצי המוותרים על הכיסאות, הראשונים הרבים בינם לבין

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת בן-מאיר, עשה עמי חסד, אל תפריע לי. רק נכנסת.

יעקב גיל (המערך):

רק נכנסת.

משה שחל (המערך):

שיא הצביעות היה מנת חלקה של המפד"ל. מבין הצבע שבצביעות הפסד חשעים אחוז חברי המפד"ל, שני חברי הטובים חבר הכנסת יהודה בן-מאיר והשר זבולון המר. הם היו לוחמים אמיצים בעד ממשלת אחדות לאומית.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אתם לא רציתם כלל ממשלת אחדות לאומית. הציעו לכם ממשלת אחדות לאומית בלי קווי יסוד, כפי שביקשתם.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

סגן השר יהודה בן-מאיר.

אריה נחמקין (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת נחמקין, חבר הכנסת נחמקין, חבר הכנסת נחמקין, אני מבקש ממך, סגן השר בן-מאיר, אני פונה אליך.

עוזי ברעם (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת עוזי ברעם, חבר הכנסת עוזי ברעם, חבר הכנסת עוזי ברעם, אני פונה אליך בשלישית.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

— — —

יעקב גיל (המערך):

כלי התחסדות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

סגן השר בן-מאיר, אני פונה אליך.

משה שחל (המערך):

חברי הכנסת, שני חברי אלה, יהודה זבולון, וריוס מאור, כעלי קשרים בלתי רגילים עם כלי התקשורת, הרדיו פתוח לפניכם, הטלוויזיה, כל ההשפעה, מהיר מחשבה, אמרו בקול רם: ממשלת אחדות נחוצה לכם. והנה התקיימו שיחות, וקולם לא נשמע. אמרתי: אולי נסעו לחוץ-לארץ. אולי הם אינם, אולי קרה משהו. אין שומעים מלה אחת. יום אחד, ערב חג הסוכות, כאשר קיימנו שיחה עם מר שמיר וחבריו, היתה הרגשה שאולי נגיע לאיזה הסדר, פתאום נפתחו כלי התקשורת, פתאום שמעתי: המר אומר — בלי קווי יסוד, מהר מאוד. אולי תסביר לי, חבר הכנסת בן-מאיר, אתה איש העקרונות, באמת, 83 סעיפים רצית מאתנו, בלא כלום, בלי טלית ותפילין, אגב, אינני בא בטענה, זכותך לעמוד על חוק שעות עבודה ומנוחה, זכותך שלא יינתנו היחורים לעבודה בשבת ליותר משנתיים, ואתה ציפית מאתנו, מפלגה עם תפיסת עולם, שנבוא וניכנס לממשלה בלי קווי יסוד, בלא כלום? לך מותר לעמוד על קצו של יו"ר, ולי?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — —

משה שחל (המערך):

אינני שואל אותך כדי שתענה לי. אנחנו רצינו שחמישה סעיפים עקרוניים יהיו בקווי היסוד. מאתנו אתה דורש — זבולון המר פתח בכך הראשון ואתה אחריו: בלי קווי יסוד, היכנסו מהר, אין צורך בקווי יסוד?

רבותי חברי הכנסת, אתם יודעים מדוע הוא הציע זאת, מדוע הוא דרש זאת? — לא מפני שיהודה ושומרון הדאיגו את יהודה בן-מאיר, הדאיג אותו עניין יהודה זבולון, שמא חס וחלילה הוא לא יהיה סגן שר החוץ והמר לא יהיה שר החינוך. האמינו לי, בכל פעם שאתם תגלגלו את עיניכם לשמים אמיין לכם פחות, כירק מתחסדים וצבועים נוהגים כך. אנשים אמינים וכונים מסוגלים לקום כאן ולומר דברים. לכן אין לי טענה כאשר אגודת ישראל באה ואומרת מה שאומרת. כי אני יודע מה המחיר. לגביכם אני יודע דבר אחד — אתם עושים מעשה זמרי דורשים שכן כנחש.

ואדוני שר הפנים, אתה ותיק הוותיקים בין מנהיגי העולם

— — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — —

משה שחל (המערך):

עכשיו אני מדבר אל השר בורג, שב בשקט וחירגע.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

לא הלך לך, זה נכון.

משה שחל (המערך):

השר בורג, ותיק הוותיקים בין מנהיגי העולם הקיימים היום, ואני מאחל לך עד 120, אני מאחל לך עוד הרבה שנים, הרי לגביך לא תהיה בעיה, אתה תהיה שר בכל ממשלה שחקום. מה לך כי נבזהלת, מה לך כי נתפסת לבהלה כה גדולה עד כדי כך שאמרת, כפי ששמעתי ברדיו כאשר היינו בסניף בצפון — וזה היה כאשר היינו בעיצומן של השיחות על הקמת ממשלת אחדות לאומית — בראש-הנקה בפני חיילים פעורי פה, שלא ידעו על מה מדובר: הממשלה חייבת להיכון מייד על בסיס ה-64: חקום הממשלה על בסיס ה-64 — תנהל משא-ומתן על ממשלת אחדות לאומית. זאת אומרת, קודם כול באו נחזיק כמה שיש לנו, אחר כך נראה מה יקרה. עד כדי כך? מר בורג, הרי אתה את כולנו יכול ללמד, עד כדי כך? זה היה מס שפתיים? אתה מכבד אותנו. אנחנו איננו סיעה גדולה, לא כלום, עניין של מה בכך. כמה אתם היתם עד אתמול? — שישה חברי הכנסת. היום אתם חמישה. אנחנו איננו גדולים כמוכם, אנחנו רק סיעה של 50 חברי הכנסת. אולי היינו באים לממשלת אחדות לאומית עם 41 או 42 חברי הכנסת, סיעה קטנה, מבוטלת, אין לה ערך. כך באמת ציפית שינהלו אתן משא-ומתן, יסגרו בפנים 58 או 59 חברי הכנסת ויבואו ויגידו: אחר כך ננהל משא-ומתן עם המפד"ל? אתה היית מוכן לזה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — —

משה שחל (המערך):

אני מדבר אל השר בורג, שלא יהיה לך שיעגון גדולות.

שמעתי פה דברים מדברים שונים. קם חבר הכנסת יגאל כהן ואמר: למעך לא היה שום עניין בנושא הכלכלי, הוא לא העלה שום סעיף, זה שקר. אנחנו כמפורש, בהסכמה עם צוות השיחות, אמרנו: נתחיל בנושאים המדיניים העקרוניים, אם יתברר שבנושאים אלה יש כנסת לאחדות, נמשיך הלאה. וחבר הכנסת יגאל כהן, המטיף הגדול, שמאז היה מפא"ניק, הפך

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
למה הצעת לנשיא שיטיל את הרכבת הממשלה על חבר
הכנסת פרס? איזו קואליציה הייתם מקימים?

משה שחל (המעריך):

חבר הכנסת בן-מאיר, גם אם מחר, בעזרת השם במהרה
כימינו, תיפול הממשלה הזאת, והנשיא יקרא לנו, אני מודיע
לך: אנחנו נציע לו להטיל את התפקיד על חבר הכנסת שמעון
פרס. והסיבה היא פשוטה: אני עדיין יהודי המאמין שאולי
תחזור בתשובה, וכאשר תחזור בתשובה תקימו את הממשלה
הנכונה על בסיס המדיניות הנכונה.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

תודה לחבר הכנסת שחל. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבא
אבן.

אבא אבן (המעריך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, העם היהודי לא היה
סובל שום הפסד רציני אילו נמנע חבר הכנסת גולדשטיין
מלהטיף מוסר ותוכחה לאופוזיציה, כלומר לתנועה הפוליטית
הגדולה ביותר בארץ, על הלכות רגש לאומי, שהרי אם יש, כפי
שהוא ציין, תוצאות חמורות למלחמה, האחריות היא על אלה
שיזמו אותה וניהלו אותה ולא על אלה שביקשו לעצור אותה
ולצמצם אותה. ואם יש חקלה חמורה במשק — האחריות היא
על אלה שניהלו את הכלכלה בצורה של הימור הדפתקני, ולא
על אלה שהשמיצו את זעקת הביקורת. הטקטיקה הזאת, של
"יהושע תקלות של הממשלה למשמיעי הביקורת עליה, היא
מרכיב ידוע בהיסטוריה העכורה של האנטי-דמוקרטיה, ולמען
שלום הבית לא אביא דוגמאות.

חברי הכנסת, מלת המפתח בדברי השר שמיר המציג את
הממשלה היתה "המשך". כחוט השני חזרה והושמעה המלה
הזאת, "המשך". מה שהיה יהיה, אותה דרך, אותו כינון, אותו
צוות, פרט לזה שבזכותו הגיע אותו צוות למעמד הנהגה; אותה
מדיניות: אותה מסכת אשליות אשר עלו בשלהבת אש
ובנחשולי יגון בכיירות ובהרי-שוף; אותה חזות מחודרת של
מדינת ישראל; שתווה על זוהרה הדמוקרטית וצבינה היהודי
כדי לכפות את שליטתה על ציבור לאומי אחר נגד רצונו, תוך
חסימת כל סיכוי להסכם ולפשרה; אותו כובד משוע של
משאבי המדינה והעם; אותה הפרת אמון של המוני אזרחים,
שחשים עצמם היום מרומים ומולכים שולל; אותו שר אוצר,
שהקריב את המשק וצרכיו לפני שנתיים על מזבח ההנאה
האלקטוראלית קצרת-המועד, הוא זרע את הרוח וכל העם קוצר
היום את הסופה; אותה ממשלה מנוכרת, כפי שלא היתה אף
ממשלה קודמת בישראל, מיהודי התפרצות והנהגתם; ואותה
כונה מפורשת בקווי היסוד להמיט פיצול ופילוג על בית
ישראל, הכמה לחירות המצפון ולחופש הביטוי הרוחני
היהודי, ואילו ממשלת המשך מאיימת לחטט במיותר בחוק
השכבות, זה החוק אשר כלשוננו קיים והבטיח את האחדות
היהודית זה דור שלם.

האומנם זקוק עם ישראל להמשך, המשך ההליכה
במדרון? שמה הוא זקוק דווקא לשינוי הכיוון, להיחלצות
ממצוקות אשר לא היו כמותן לריכוז ולחומרה? כך שיום הצגת
הממשלה, כלונו חשים בכך, הוא מן הימים העצובים ביותר
אשר ידעו הכנסת, המדינה והעם. והעצב הזה מורגש ובולט
ומזדקר בכל מגע עם כל אזרח כאשר הוא. שהרי אם כך
היטבתם עם העם הזה, הרי יש לי רועש שהעם מוכן להקריב
קורבן ולוותר על ההטבות שאתם משפיעים עליו.

נהוג בישראל בתקופת הערביים בין שנה לשנה להשמיע
את משאלת הלב "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה".

להיות כמו אותם יהודים, עולה כאן על הרוכן ומתפלל
בדכנות, שחם וחלילה לא יחשדו בו כאילו סטייה מן הקו,
אומר דברים כאלה, פרי דמיונו. יש לנו דרך כלכלית אחרת
ושונה, והאמת היא שאנחנו האלטרנטיבה.

אני רוצה לסיים בכמה דברים על השיחות על הקמת
ממשלת אחדות לאומית. רבותי, הייתי נגד הצעה זו, אבל
חשבתי שאם המיועד לראשות הממשלה מזמין אותנו לשיחות,
אנו חייבים לקיים אותן. האמנתי ואני מאמין גם היום שהבעיות
שהמדינה עומדת בפניהן הן בעיות רעיוניות וחמורות ביותר,
שמעולם מדינת ישראל לא עמדה בפניהן בעיות כאלה ולא נקלעה
למצב כזה שבו היא נתונה היום, מצב חמור בכל התחומים —
המדיני, הביטחוני, הכלכלי והחברתי. כולם דיברו כאן על
מדיניות חוץ וכיטחון וכלכלה. אני רוצה לומר משהו על
החברה. החברה בישראל נמצאת בקיטוב מסוכן וחמור —
קיטוב ערתי, דתי וחילוני, קיטוב בכל התחומים, גם בתחום
הבינ-מפלגתי. לכן אמרתי שנלך לשיחות, אם כי אני תוהה
ואומר, שאני אישית הייתי נגד.

באנו לשיחות בכנות — ריערדו על כך החברים שהשתתפו
בשיחות — ולא חלילה כדי להערים קשיים, אך בלא לוותר על
דעותינו. והיו שיחות. היה אפילו שלב שהתרשמתי באופן אישי
שיצחק שמיר האיש ששלעצמו אולי נטה להקים ממשלה
אחדות, אבל חבריו לא נתנו. ברשותך, מר שמיר, אומר מלה
אחת. כאשר עונים למפלגה — — —

היו"ר מ' כהן-אבידן:

חבר הכנסת שחל, אני מאותה לך כבר כמה פעמים.

משה שחל (המעריך):

אני מסיים. מר שמיר אמר בתשובת הסיכום: "מצטער על
התשובה, רוצה להשיב לשאלות. לא היה לי לב לפרט את
התשובות, מכיוון שכולן היו שליליות. לכן רציתי למנוע את
התשובה על-ידי ההצעה. לכן אמרתי תשובה כוללת, וזה בא
כמקום התשובות השליליות". אני מבין. אני מכבד זאת, אינני
בא בטענה. לא התדפקנו על דלתות, לא התחננו, לא ביקשנו
כיסאות. היתה בינינו, לאחר דיון, מחשבה שאם נוכל ללכת
לתקופה מסוימת כדי להראות את המאחד, יש לזה מקום. זה לא
נתאפשר, מן הטעם הפשוט: אנו מפלגה כעלת תפיסת עולם
ואידאולוגיה, כפי שלכם יש תפיסת עולם ואידאולוגיה.
הצעותינו היו כאלה — כך חשבנו — שיאפשרו לממשלה
לתפקד, כאשר כל צד מחזיק בדעות שלו ובלא שצד אחד יכפה
על השני את דעתו או יעשה מעשים שיסתמו את האופציות
לגבי התפיסות שלו. זה היה הכסיס. זה לא נתאפשר. ואינני בא
בטענה: ההיפך. במידה מסוימת אני בא היום ואומר: יש מקום
להתמודדות.

מר שמיר, אני רוצה לומר לך רק דבר אחד: בעיני ולדעתי,
ממשלה שהיא ממשלת המשך על בסיס מדיניות שנכשלה —
נכשלה כלכונן, נכשלה בתחום הכלכלי ובכלל התחומים
האחרים — ממשלה כזאת, אם לא תורד בשינוי, אין סיכוי
שחולל לתקן את מעשיה. ומאחר שאינני מאמין שאתם
מסוגלים להורות בשינוי, ואינני מאמין שאתם מוכנים
ומסוגלים לשנות תפיסות עולם מוטעות שלכם, יש פתרון אחד
ויחיד: החלפתה של הממשלה הזאת מהר ככל האפשר. ומאחר
שהבסיס הקואליציוני כפי שהוא היום אין לו סיכוי שיחזיק
עמדה — לא רק הליכוד והיתר, אלא גם אולי המערך והיתר,
אין לו סיכוי שיחזיק מעמד במסגרות האלה — אני חושב
שהכנסת צריכה להחליט על הליכה לבחירות ועל פניה לעם,
כדי שהוא יכתיב איזו תפיסת העולם היא תפיסת העולם
הנכונה.

ישראל, מיד מתעורר סימן שאלה, שהרי יש כאן שתי דמויות של מדינת ישראל: יש דמות של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית, אשר כל תושביה מקיימים את זיקתם אליה מרצון, שכולם שווים בפני החוק, שווים בחובותיהם ובזכויותיהם, ושההכרעה בהחלטותיה היא הכרעת העם היהודי, כך שיש להימנע מכל תוספת מיותרת של כפיית שלטון בעם אחר; ויש דמות אחרת של מדינה שהיא איזה שעטנו, גם מדינה פרלמנטרית דמוקרטית, שבה ממשלה שואבת את סמכותה מהסכמת הנמשלים, ובצדה ובתוכה מציאות אחרת, מיליון ורבע אזרחים שאין מעמדם מוגדר ואין הסכמתם מתבקשת לשום דבר. מה כוונתכם לעשות במיליון ורבע אלה? לשלב אותם במערכת הפוליטית המרכזית עלי-ידי זכות לבחור ולהיבחר? אולם אז הם יהיו את לשון המאזניים בכל הכרעה, ובדרך הטבע יפעילו את אזהרותם ואת מעמדם הפרלמנטרי במגמה של היתקחות ועמידה כרשות עצמם, כמו איזו מפלגה אירלנדית, או שמא, כפי שאני משער, הכוונה היא לקיים שליטת קבע בלי סיפוח יורירי, דהיינו קבלת הרווח המשוער של סיפוח כלי לשלם את מחירי.

אולם, זוהי מדיניות טרגית, כאן פורשת ישראל מחבורת המדינות הדמוקרטיות ומעמדיה את עצמה, חלילה, על בסיס של חברה כפולת-אופי, כפייתית, המושתתת על אפליה רבה.

בין שתי התפיסות האלה אין הסכמה. מתבקשת הכרעה. על כן אין לבוא בטענות ובאישומים. המציאות היא כפי שהיא, ויש להתמודד איתה. ואם ייאמר: מה לדברים האלה ולמשבר הכלכלי המעסיק את הציבור היום, הרי אם נצרף את התוצאות הכלכליות והפיסקליות של הרחבת המלחמה והארכת השהייה בלבנון וההתנחלויות השניות במחלוקת, נגיע לאחד המרכיבים המרכזיים של הגירעון הלאומי היום.

הקשבתי רוב-קשב לדבריו של חבר הכנסת דרוקמן. הוא אמר: עם אחד אנחנו. זו אמת יסודית גדולה. אולם יש בצדה גם אמת אחרת. עם ישראל כמדינת ישראל מקיים את חיי כשני משוררים: יש מישור של סולידריות מעוקה מאוד, ויש מישור של מחלוקת כנה ואמיתית. הסולידריות מחייבת רוח של אחווה והידידות וקיום המאמר "איוזה מכובד" — המכבד את הבריות. אולם המחלוקת מחייבת הכרעה. והשאלה היא מי צריך להכריע. וכאן נדרש חבר הכנסת דרוקמן לדימוי ימי: מעשה באונייה המתנועעת בסערה. חברי הכנסת, ספינת ישראל תקועה. היא דורדרה לאזור מוקשים, אין רוח במפרשיה ואין מצפן בידי קברניטיה. יש לשנות את הכיוון, להחליף את הצוות, יש להעמיד ידיים אחרות ליד ההגה ולא להמשיך במהלך אשר קירב את האסון. וכאן המפלגות הקטנות החמיצו את ההזדמנות: הן החליטו על מדיניות ההמשך.

אחדות העם גם חורגת מתחומיה של מדינת ישראל. אני רואה בממשלה, על קווי היסוד המוצעים, סיכון הנכס היקר המתבטא בהרמוניה בין יהודי המולדת ליהודי התפוצות. אנחנו כבר שומעים את הקולות. יש להיות קשובים לדברים ולחידותם של יהודי התפוצות בעניינים הנוגעים להם ולזיקתם למדינה. אין דבר מיותר יותר מהחיטוט בחוק השבות. כלום יש כאמת בעיה של המוני יהודים מזויפים המצטרפים לקהל ישראל

כניגוד לציוני התורה? אין בעיה כזאת. סיעה קטנה, מודעת לכוחה הפרלמנטרי המופרז, היא אשר כפתה על המדינה את העימות הזה. כל מי שמטפח קרבה ליהודי התפוצות יודע ומכיר, כי טעין זה בהסכם טעון חומר נפץ. אינני מדבר, אדוני היושב-ראש, על דברים שוליים, על תקציבים אפילו. אמרו חכמינו: "על יחד של מרכבה חרבה ביה". כימינו, על ברכית שחייה קמה ממשלה. לא זה העיקר, אולם טיפוח מריבה עם

לא כל שנה חולפת היא עמוסת קללות, ולא כל שנה חדשה מבשרת ברכה. אולם הפעם יש לי רועם, שיהודים רבים התפללו לכך שלא תהינה לנו שנתיים כאלה שחלפו מאז החייצבה ממשלה ישראלית לאחרונה לפני הכנסת.

וכאן יש פרדוקס משוער. קולותיהם של חברי כנסת הקרויים ליברלים יאפשרו כינונה של ממשלה אשר אין שמץ של ליברליות בתפיסתה המדינית והיהודית. קולותיהם של חברי כנסת מאגודת ישראל יאפשרו כינונה של ממשלה שאיננה מודעת למגבלות של הכוח ולהכרת של ההקפדה על כל נפש בישראל. קולותיהם של מסתייגים חריפים מדרך הממשלה מבין שריה המיועדים יאפשרו את כינונה של הממשלה על תקלותיה. שר ארצו לשעבר חושף במלוא הכשרון וגילוי הלב את תקלותיה של הממשלה, ונותן את ידו לממשלה על תקלותיה, תוך עידוד מהלכי ההתנחלות השנויה במחלוקת, שהוא אחד ממרכיביה העיקריים של אותה מצוקה כלכלית שהוא מפרע נגדה.

חברי הכנסת, שר החוץ, שנשמע קצת אדיש לגבי רוב הדברים שהוא השמיע באוזנינו, הרים את קולו ברטט של התרגשות רק כאשר הבטיח שלא להגביל במשהו את ההתנחלויות השניות במחלוקת, השניות במחלוקת דווקא בקרב המשפחה ההתיישבותית השורשית, הוותיקה, בעלת ההישגים המפוארים.

אני מודה, כי אינני רואה הרבה משמעות ותועלת בדיון המרובה המתנהל בכנסת ובעיתונות על השאלה מי אחראי ומי אשם בכישלון השיחות והמגעים בדבר ממשלה שהיתה מיועדת לקום על יסוד ביטול האופוזיציה הפרלמנטרית והבלעתה לתוך הממשלה. אניח לשאלה האם המאזן בין אחריות לביקורת, שהוא סימן היכר של דמוקרטיה, הוא נכס שכל כך צריך לוותר עליו. אבל במקרה הזה אין עניין של אחריות ואין עניין של אשמה. האמת האובייקטיבית היא, שבמדינת ישראל יש פיצול השקפתי ומצפני אמיתי בין שתי הקבוצות הפוליטיות המרכזיות, כך שכל נשיאה משותפת לאחריות כרוכה בטשטוש הקו, בהעדר הכרעה, בטיח ואלאכתי של ניגודים, והתוצאה — קיפאון ואפס מעשה וקידוש הקיים, ואולי החמצת הזדמנויות חדשניות.

בעניינים חיוניים זקוקה מדינת ישראל לא להסכמה מלאכותית כי אם להכרעה אמיצה לב. אין אפשר להיות גם בעד וגם נגד שליטת קבע ישראלית במיליון ורבע בני עם אחר, ולתכנן הופעה בין-לאומית שתחייב עם שתי הגישות המנוגדות האלה? היו דברים מעולם והמהלך לא עלה יפה.

ועוד: מי שמכריו, כפי שאתם מכריזים בקווי היסוד, כי ישראל עתידה לממש את ריבונותה בכל מילימטר מרובע, בכל שטח משטח ארץ-ישראל, ומי שסבור שאין להיחפס לתפיסה קיצונית כזאת, כיצד יוכלו שניים כאלה להסכים על מדיניות בתקופת המעבר? שהרי המדיניות הנוקטת בתקופת המעבר היא הקובעת את המהלך הסופי. חיי עולם מורכבים מהרבה חיי שעה המתחברים יחד בשרשרת האירועים והמעשים והתוצאות.

חברי הכנסת, אין על פני כדור הארץ כולו אף ארץ פרלמנטרית אחת שקבוצותיה הגדולות, המרכזיות, הפוליטיות, כה חלוקות על עניין כה חיוני ורגיש, כאשר שתי הסיעות, המפלגות הגדולות, בצרפת, באנגליה, באמריקה, באוסטריה, בשבדיה, נפגשות להידברות, יש להן לפחות אותה תדמית של המדינה שלהן, ממדיה, צורתה, מפתה, גבולותיה, הרכבה האנושי, המשטר שלפיו חיים תושביה, ואילו מי שאומר

וחלק מהחוקים עדיין בצורה: חוק ביטוח סיעוד; חוק הבטחת הכנסה; חוק משפחות בריכות ילדים, אשר יתקבל עם פתיחת מושב החורף; מערכת מנגנוני העדכון השוטפים המשוכללים שנועדו, בפעם הראשונה מאז קום המדינה, למנוע את השחיקה בקצבאות הילדים ובלמה לחלוטין מאז 1981, ללא תקדים, מאז קום המדינה; עדכון מערכת מדרגות המס ארבע פעמים בשנה. הכול יחד, בהחלט, מבטיח דאגה אמיתית לשכבות החלשות.

וגם התעסוקה המלאה, שהממשלה הנוכחית והממשלה שעומדת להמשיך בדרכה הצהירה עליה כדגל. גם היא נועדה למנוע פגיעה בעיקר בשכבות החלשות. הרי אין שום ספק, על רקע המשבר הכלכלי הפוקד את העולם, שעליידי יצירת אבטלה המונית היה בכוחה של הממשלה להתמודד עם בעיית האינפלציה במדינת ישראל, שהיא בעיה קשה וחמורה. אף-על-פי-כן החליטה הממשלה שלא לנקוט אמצעי זה ככלי למלחמה באינפלציה. מתוך חשש לפגיעה בשכבות החלשות.

הסוכסידה למוצרי יסוד, שגם היא מהווה הוצאה ציבורית — הרי אין שום ספק שאפשר היה, על-ידי צמצום הסוכסידות למוצרי היסוד, למוצרים הבסיסיים, להביא לירי הקלה בנטל האינפלציה. אף-על-פי-כן הייתה הממשלה מודעת לכך שצמצום בהיקפי הסוכסידות הוא פגיעה כראש ובראשונה בשכבות החלשות.

מספר הקשישים, רבותי חברי הכנסת, שנמצא במסגרת טיפולית בבתי-אבות ובמועדונים גדל פי שלושה בחמש השנים האחרונות. מספר המוגבלים ששוקמו וחזרו למעגל התעסוקה והפכו להיות אדונים לעצמם ולא בכחית מקבלי לחם חסר המהרים נטל על החברה, מספרם של אלה גדל פי שניים בחמש השנים האחרונות.

במערכת החינוך צומצמו הפערים בצורה משמעותית: אם בהתשל"ז היו 41% תלמידים טעוני טיפוח, הרי שלפי הסקרים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הצטמצם המספר מ-41% ל-29%. זו ירידה של שליש בערך. הנשירה צומצמה במערכת החינוך מ-17% בהתשל"ז, לפני כחמש שנים, ל-7% בהתשמ"ב. במעבר לכיתות י' — י"ב, לחטיבה העליונה, חל מהפך של ממש במשך חמש השנים האחרונות: בהתשל"ז 15% מהתלמידים נשרו במעבר לחטיבה העליונה בבתי-הספר התיכוניים, לעומת זאת בהתשמ"ב צומצמה הנשירה ל-8%. זו ירידה דרסטית במעבר לכיתות י' — י"ב, הביקור בגני הילדים במדינת ישראל מהווה שיא שאולי אין מדינה בעולם שיכולה להתגאות בשיא כזה: 60% מגילאי שנתיים מבקרים במערכת החינוך; 90% מגילאי שלוש, ו-100% מגילאי ארבע.

תראו לי מדינה אחת בעולם עם נטל כל כך כבד של כיטחון, עם החזר חובות של 35%, עם נטל כל כך כבד, שיכולה להציג מאזן כזה תוך חמש שנים.

מספר בעלי ההשכלה עד ארבע שנות לימוד גדל אף הוא בצורה משמעותית. מספרם של בעלי ההשכלה עד חמש שנים ומעלה מבין יוצאי אסיה ואפריקה גדל אף הוא. אינני רוצה להלאות את חברי הכנסת במספרים, אבל התוצאות וההישגים הם חסרי תקדים, משמעותיים, מעידים בלא ספק על הישג אדיר של ממשלת הליכוד. לא ניתן על-ידי דברי רהב להתעלם מהישגים אלה, לבטל במחירי הישגים כל כך אדירים, גם אם יש קשיים בתחום הכלכלי — ואני עוד אעמוד עליהם.

6.5% מההוצאה בתקציב מופנים לתחום החינוך, בה בשעה שבמדינות אירופה המפותחות המתקדמות ביותר רק 5.5% מתקצבין מופנים לתחום החינוך.

תנועות יהודיות גדולות ונאמנות, שופעות להט ציוני עצום, כדי לספק סיעה שכבודה במקומה מונח אבל שכושר לחיצתה מופלא, זה היפוכה של אחריות לאומית.

סיכומי של דבר, חברי הממשלה המיועדת, אין לכם מנדט מיד העם, אין לכם משענת בכנסת. אין לכם כוונה ומטרה ומגמת פנים וצוות שהעם ראוי להם. לכל ממשלה יש כניסה ויציאה. אנחנו מציעים שתקדימו יציאה לכניסה. אנחנו אחוזים במכבש של מחלוקת אשר אין ממנו מנוס, על כן המסקנה ברורה: נלך אל העם ונבקש את דינו.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת אבא אבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה קצב, ואחריו — לחבר הכנסת עדיאל אמוראי.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון הארוך היום שמענו מדוברי האופוזיציה הרבה דברי רהב, עזות מצח וגם התנשאות. אין שום בריחה מאחריות — נאמר לחברי האופוזיציה, גם לחבר הכנסת אבא אבן, גם אי-אפשר, על-ידי דברי מלל ורהב, לבטל במחירי את הישגי הממשלה ואת פעולותיה במשך שש השנים האחרונות.

מיכאל בריזהר (המערך):

אולי חפרט בבקשה? אולי חפרט את ההישגים?

משה קצב (הליכוד):

חבר הכנסת בריזהר, היית מתאר לעצמך שאפתח כך מבלי לפרט?

הביקורת היא חסרת תקדים, בדרך כלל בלתי עניינית ורק לעתים רחוקות מוצדקת. גם אם יש קשיים וגם אם צריך לבדוק אספקטים אחדים במדיניות הכלכלית, הרי שאי-אפשר לבטל במחירי ודבורי רהב את הישגיה של הממשלה. צריך לשפוט את ממשלת הליכוד על כל מה שעשתה וגם על שגיאותיה.

מרדכי גור (המערך):

זה אותו דבר.

משה קצב (הליכוד):

חבר הכנסת יצחק שמיר, אתה מקבל ירושה עם הישגים אדירים — אולי ללא תקדים בתולדות המדינה כולה, אולי ללא תקדים בשום מערכת שלטונית אחרת בעולם כולו — של הישגים בתחום המדיני, הביטחוני וגם החברתי. גם אם יש קשיים כלכליים, לא מבטלים על-ידי דברי רהב, חבר הכנסת בריזהר, אותם הישגים.

מיכאל בריזהר (המערך):

אתה דיברת על דברי רהב, חבר הכנסת קצב? אני שומע אותם כל הזמן.

משה קצב (הליכוד):

בשנת התקציב הנוכחית, אדוני היושב-ראש, 55% מהתקציב האזרחי, למעט החזרי חובות, מופנים לתחום החברתי. ההוצאה לנפש בתחום החברתי, תחת שלטון הליכוד במשך חמש השנים האחרונות, גדלה פי 1.5 לעומת 1977, עת המערך הפסיק את כהונתו.

מיכאל בריזהר (המערך):

זה כולל את הווידאו?

משה קצב (הליכוד):

בחמש השנים האחרונות התקבלה מערכת של חוקים וחקנות אשר נועדו באופן מיוחד להקל על השכבות החלשות.

מראה, כי לא חל גידול של ממש במשך עשר השנים האחרונות. בשנים 1973 עד 1976 הסתכם הגירעון ב-24.8 מיליארד דולר במחירי 1982. חבר הכנסת גד יעקבי, לעומת 18.6 מיליארד דולר בשנים 1979 עד 1982.

הממשלה הכריזה מלחמה על ההון השחור. נכון, קשה להתמודד עם זה, אולם אי-אפשר להתעלם מכך שבשנים 1974 עד 1978, רבותי חברי הכנסת, חמש השנים האחרונות לשלטונם, סך המסים מתוך התל"ג היווה 44% בממוצע כל שנה, ואילו בשנת 1982 סך המסים מתוך התל"ג הגיע ל-55%. דבר זה מעיד על העברת מקורות מבעלי היכולת אל החלשים. זה מעיד על מלחמה אמיתית באלה המנסים להשתמש מתשלום מסים.

יתירה מכך, התל"ג עלה בממוצע, חבר הכנסת גד יעקבי, בשנים 1974 עד 1977, בשיעור של 2.7% בממוצע כל שנה, ואילו בשנים 1977 עד 1982 עלה התל"ג בשיעור ממוצע של 3.4% לשנה.

יש כמובן נהגים נוספים שיכולים כהחלט לסבר את האוזן ואפילו להפתיע. אבל היושבי-ראש מאין בי לסיים את נאומי ואני מקבל את הוראתו.

יעקב גיל (המערך):

אם הכול כל כך טוב, למה כל כך רע?

משה קצב (הליכוד):

אני יכול לדבר על הסקטור העסקי בתל"ג, אני יכול לדבר על מה שקורה במדינות מפותחות ומתקדמות. אבל אני רוצה לסיים את נאומי בכמה משפטים על ממשלת אחדות לאומית. הקמת ממשלת האחדות הלאומית לא היתה צורך פוליטי של הליכוד, לא היתה צורך פוליטי של הממשלה הנוכחית. הקמת ממשלת אחדות לאומית היא צורך של החברה, של הציבור, של דעת הקהל ושל מדינת ישראל בשנת 1983. ממשלת הליכוד תמשיך לנהל את העניינים כפי שניהלה אותם עד כה —

עוזי ברעם (המערך):

זה נכון, זה נכון.

משה קצב (הליכוד):

— עם הקשיים, אבל עם הישגים אדירים. אינכם יכולים להתעלם מהתסיסה החברתית הקיימת, מהמתח החברתי, שגם לכם יש חלק אדיר באחריות להעמקתו. אם אנחנו מעוניינים בהרגעת הרוחות, אם אנחנו מעוניינים בסובלנות ובסבלנות, אם אנחנו מעוניינים שאנשים ידעו לשמוע את דעת הזולת ביתר הבנה, ביתר סובלנות, אם אנחנו מעוניינים בהורדת המתח החברתי, התנאי לכך הוא הקמת ממשלת אחדות לאומית. הכרומטר הפוליטי, המתח הפוליטי החברתי יירגע בעשר השנים הבאות, דעת הקהל תהיה רגועה יותר, וזה הצורך של החברה הישראלית להקמת ממשלת אחדות. חבל שאנשי המערך לא נתנו ידם להקמת ממשלה כזאת.

יעקב גיל (המערך):

מצעד הפיידים של צעירי חרות — — —

משה קצב (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה המיועד, משימות קשות וכבדות מוטלות על ממשלת המשך, גם בתחום הביטחוני, גם בתחום החברתי וגם בתחום הכלכלי. המשימה המיידית העומדת על הפרק היא, בהחלט, העמקת התהליך של מיזוג הגלויות. החברה בישראל דורשת את החשת הקצב שהתחלנו בו. אין לי שום ספק שתכונותיו, ניסיון הציבורי מאז כהונתו כמפקד

רבותי חברי הכנסת, בתחום הדיוור, אם לפני חמש שנים גרו כ-27,000 משפחות בצפיפות של מעל שלוש נפשות בחדר, הרי בשנה האחרונה פחת המספר הזה בצורה דרסטית; 27,000 לפני חמש שנים — 9,000 בשנה האחרונה. 80% מהתושבים, שהתגוררו בתנאים כלתי הולמים ביותר, פונו מדירותיהם ועברו לדיוור הולם במשך חמש השנים האחרונות. תוכנית שיקום השכונות גם היא הפכה להיות אחד ההישגים האדירים של הממשלה הנוכחית. השכונות הפכו להיות אטרקטיביות. מאזן ההגירה במרבית השכונות הוא חיובי. היוזמה הפרטית נכנסת וחודרת עוד ועוד לתוך השכונות. אין כמעט דירות פנויות בתוך שכונות השיקום. מערכת שירותי החינוך, הבריאות והרווחה של 84 השכונות, 600,000 נפש — אלה הם העדים הטובים ביותר לכך, שההתקפות הפרועות שהושמעו מאז עשר כבוקר מעל דוכן הנואמים הן חסרות כל שחר.

בתחום הכלכלי, הקשיים הם גדולים מאוד, ואיש אינו מתכוון להקל בהם ראש. יש קשיים במדינה בתחום הכלכלי, אבל הבה ונבדוק — כימים האחרונים דובר רבות על החוב החיצוני של מדינת ישראל. חבר הכנסת עדי אמורי, מרכז המערך בוועדת הכספים, אתה עומד לעלות אחרי לזכרון, אדרבא, ספה לסחור את הדברים האלה. החוב החיצוני הריאלי של המדינה כמעט שלא התרחב בחמש השנים האחרונות. אנחנו שוכחים לעתים שגם בארצות-הברית יש אינפלציה וגם הדולר האמריקני מאבד מערכו משנה לשנה. בשנת 1978 היה החוב החיצוני של מדינת ישראל, במחירי 1982, 19 מיליארד דולר, לעומת 20 מיליארד כמנחתים ריאליים במחירי 1982; כלומר, גידול של מיליארד דולר בלבד. החוב החיצוני של מדינת ישראל גדל מבחינת האחוזים, מתחילת שנות השבעים, אפילו בהיקף נמוך יותר. אם מבחינה נומינלית גדל החוב החיצוני שלנו ב-21% לשנה, הרי שבשנים 1977 עד 1983 הוא גדל בהיקף של 13% מדי שנה בשנה. ואם נהפוך את הנתונים הנומינליים הללו לערכים ריאליים, הרי שתחת שלטון המערך גדל החוב החיצוני משנה לשנה ב-13%, וכעת הוא גדל ב-3% בלבד, ריאלי, משנה לשנה.

אמרי רון (המערך):

איך זה יכול להיות?

משה קצב (הליכוד):

אני מוכן בהחלט לספק את כל הנתונים.

אמרי רון (המערך):

איך תוך שש שנים הוא יותר מהוכפל?

משה קצב (הליכוד):

חבר הכנסת אמרי רון, אני מוכן לספק כל נתון שהעליתי פה מעל דוכן הנואמים. אתם שוכחים דבר פשוט, שגם במשק האמריקני יש אינפלציה ובעשר השנים האחרונות גם שם יש שתיקה בערך הדולר. אני חוזר ונותן את הנתונים: אם ניקח את הנתונים של מחירי 1982 בשנים 1972 עד 1977, הרי שהחוב החיצוני גדל משנה לשנה תחת שלטון המערך ב-13%, ואילו משנת 1978 עד היום הוא גדל ב-3% לשנה בלבד.

שלמה הלל (המערך):

אולי חזרה במספרים ולא באחוזים?

משה קצב (הליכוד):

אתה רוצה את המספרים. חבר הכנסת שלמה הלל? במחירי 1982, החוב החיצוני הריאלי של מדינת ישראל היה 19 מיליארד דולר, ועכשיו הוא 20 מיליארד דולר.

ידידי חברי הכנסת, גם הגירעון השוטף במאזן התשלומים

מה היה גורלו של החוסך? אדוני יושב־ראש הקואליציה, הרי עליכם קרא הנביא עמוס: "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הרב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו נחש", אתה, אדוני יושב־ראש המועצה המייעצת של בנק ישראל, ניסית להגיד לבית היום, שוויסות מניות הבנקים החל בשנת 1972. אבל אולי לא אפשרו לך, או אולי לא חשבת להוסיף ולומר, שעד 1979 לא נחננו מניות הבנקים אפילו מה שנתנו איגרות־החוב. הן היו דבר שולי, לא חשוב, אפילו לא סייעו בידי הבנקים לגייס את ההון העצמי שהיה דרוש להם. בחמש השנים האחרונות הייתה הממשלה בכל אפיק של חיסכון וחסימה אותו בפני הישראלי, שהוא מגדולי החוסכים בעולם. הפנו אותו, תיעלו אותו, כיוונו אותו לאפיק אחד — לאפיק מניות הבנקים.

אז בא הרגע שהריאליה, שהמציאות, שהיא פרי המדיניות, פקחה עיני עיוורים. שנתיים־וחצי נמשכה התגיגה והגיע יום הפירעון, הגיע יום המחיר. מדוע זה קרה? היה מי שפיגר במשך שנה שלמה בפיתוחים, מי שלא נצל את שנות השפל בעולם כאשר מחירי הדלק ירדו — וסגן השר קצב, אתה לא הבנת מה קרה לנו. האינפלציה שהייתה בארצות־הברית בשנות ממשלת הליכוד שמטה את החוב ההיסטורי של מדינת ישראל, היא הקילה עלינו, יצרה לנו מוטוריות. הרי אלה היו ימות המשיח — קודם שמיטת החוב ההיסטורי, אחר כך שפל בעולם, שמאפשר למדינה שמיבאת יותר מאשר היא מייצאת לצאת למרחב. אבל כל זה לא נוצל, אלא השתמשו לבניית הבית בלכנים שלא היו בנמצא, אלא נלקחו בהפקידים? כך הגענו לחוב של 21 מיליארד דולר, כאשר הרורבה יורדת, ולגירעון של 5.5 מיליארדי דולר ולמעלה מזה.

הציבור נבון. הוא מבין שסחורה במחסור, שהינה ותהיה אף יותר במחסור. סחורה שאיננה מצויה בשוק, עבורה משלמים יותר. הוא הבין שממשלת ישראל תשלם עבורה יותר. הוא הבין שהיא תצטרך לפחת את המטבע כדי לחיות. והוא עשה מה שעושה כל אדם שרוצה להגן על חסכוניותו. הוא פנה אל הדולר, כי הוא הבין שזו סחורה שהייתה בשפע בעת כינון ממשלת הליכוד והיא אזלה. וסחורה שאולת מחירה עולה. והוא פנה אליה.

ומה עשיתם אתם? — אמרת בטלוויזיה: הציבור אשם. במה הציבור אשם? הובלתם אותו, כיוונתם אותו, הדרכתם אותו, הבטחתם לו, נשבעתם לו שכן יעברו לחסכונות שלו. הרי כבר חיינכתם את הציבור שמבקום לייצא צריך לייבא, שבמקום לחסוך צריך לבזבז. אבל עכשיו הגעתם גם אל החיסכון הקודם, אל חסכון כל השנים. מה אתם חושבים, שמערכת פיננסים זה משחק ילדים, שמערכת כספית זה משחק ילדים? האם נפילה של מניות בנקים אין לה השלכה על אמן בפקידונות? איזה כנוק בעולם מחויב בקופתו אל נלקחו בהפקידים? על מה בניה בנקאות בעולם המודרני אם לא על אמן הציבור? מי צריך השנה לגייס עוד 2 מיליארדי דולר מעבר ל־2.5 המיליארדים של הסייע האמריקני, מעבר למחצית המיליארד של העם היהודי, מעבר ל־400 המיליון של הגרמנים. מעבר ל־100 מיליון של העברות חד־צדדיות?

כן, השעון הדיגיטלי פועל. הנה אתם רואים את ההתייעצות. איפה לכבות את האש? לאן להיעקע קודם? מה לעשות? מה יהיה מחר? עד מתי זה יימשך? איפה אורב הארי? איפה הדוב? איפה הנחש? היכן הם אורבים?

יקטור שטייטוב (המערך):

חשב כאן ותשמע, אדוני שר האוצר.

הלח"י בתקופת טרנס המדינה, כישורין וכשרונותיו היו כלים אמיתיים שיקלו עליך באותה משימה אדירה שנשלטת על עצמך. והאופוזיציה יכולה כהחלט להטות שכם, לא מתוך קנטרנות, לא מתוך מרפקנות, אלא מתוך אחריות ציבורית וראייה רחבה. להטות שכם כדי להתמודד עם הבעיות האמיתיות של החברה בישראל.

היור"ר מ' כהן־אבידן:

תודה לחבר הכנסת קצב. רשות הדיבור לחבר הכנסת עדיאל אמורא, ואחריו — לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת אהוד אולמרט.

עדיאל אמורא (המערך):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, היום הרח עולם, היום, רגע רגע, שעה שעה, עומדת מדיניות הממשלה למשפט העם. רגע רגע מתפשטת הדלקה שהוכרעה על־ידי קברניטי המשק, וכבר עצרו הבוקר את התנועה ויד המציתים מנסה לכבות את האש שהם בעצמם הבעירו — וקצרה ידם מעשות במלאכה.

על ציבור החוסכים בישראל, כנראה, קרא הנביא עמוס, פרק ה', פסוק י"ט: "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הרב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו נחש". מה היה גורלו של החוסך במדינת ישראל? הנה עומדת לקום ממשלה חדשה, ודאי בעוד שעות אחדות היא תתכנס ותטכס עצה איך להעלות ארוכה למדוי המשק, אותו בניין ששר האוצר טרח להרחבתו ובנה את עלייתו בלי שהיו לו לבנים לעשות במלאכה. הוא נל את הלבנים מעם היסודות, הוא חפר מתחת לבית שרצה להרחיבו, והרחיב אותו בלכנים שנלט מהיסודות. והנה, נעות אמות הספים והבית חלילה הולך וקורס תחתיו. מי יציל את הבית?

בפברואר 1981 בא שר האוצר האחרון בממשלת הליכוד הקודמת, הוציא 10 מיליארדים מהבורסה ושאל לתקציב הממשלתי כספי חסכונות שונים ותוכניות חיסכון. לאחר שאנשים שינו את הרכב תיקי ההשקעות שלהם. בכסף זה הוא מימן כלכלת בחירות מובהקת.

בא שנת 1982, שעליה אומר דוח בנק ישראל, שכל מה שקרה בה קרה בגלל אותה מדיניות שהחלה בפברואר שנה קודמת, ובשנה זו שר האוצר ונגידו עמדו על הדם ולא נתנו לאיגרות־החוב, אותו מכשיר שהקימו ממשלות קודמות כדי לגייס כסף לפיתוח ולצמיחה, לשמור על ערכן הריאלי. איגרות־החוב לא נתנו למשקיע את שיעור האינפלציה.

בא ספטמבר 1982. שר האוצר שוב הפנה את פניו, החל לפגור בפיתוחים כמשך שנה תמימה. מי שנס מאיגרות־החוב אל עבר הפח"ם היה חייב לברור מהפח"ם למניות החופשיות. וכאשר הוא השקיע את הכספים במניות החופשיות, הגיע מורד הפדיון, תוכניות שלוש השנים של השר הורביץ ותוכניות השנתיים, שבאו להחליף תוכניות של שש־שבע שנים מימי המערך. עמדו לפדיון בחודשים של פברואר ומרס 1983. מחשש שמא לממשלה לא יימצאו 40 מיליארדי השקל כדי לפדות את התוכניות האלה, מחשש שאנשים יוציאו את כספי התוכניות וישקיעו אותם בבורסה הגואה, היכו את הבורסה חוזר והכה. אנשים שנסו על נפשם מהבורסה ולא היה להם פח"ם ולא עמד לרשותם האפיק של איגרות־החוב, מה נותר להם? נותר להם מה שאמר שר האוצר בטלוויזיה — המניות הסולידיות, מניות הבנקים.

והנה ברגע מסוים גם שר האוצר, שהשליך את כל היבוע על הפיגור בפיתוחים, על הפיגור בהתאמת המחירים, עשה תפנית נוספת. ועם אותה תפנית נוספת החלה הנדירה הגדולה לדולר של חודש אוגוסט, ולאחר מכן של אוקטובר.

היסטורי, אין לי ספק — גם בהעדר הפרספקטיבה, גם בקרבת הזמן לאירועים — שההיסטוריה תהיה הרבה יותר חכמה מחלק ניכר מהמבקרים הקטנוניים של ממשלת בגין ושל מנחם בגין האיש. ההיסטוריה תדע לפסוח על האירועים השוליים, תתעלם מהקנטורים, לא תשים לב לכותרות של אחמול ושל שלושם על אירועים חולפים, אלא תדע להתמקד בעיקר, בדברים שהוגשמו וכוצעו על ידי הממשלה שהונהגה על ידי מנחם בגין ויהיו אבני דרך בהיסטוריה של מדינת ישראל ושל העם היהודי.

יוסי שריד (המערך):

יש לך מספר הטלפון של ההיסטוריה?

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, כשאמרתי שההיסטוריה תהיה הרבה יותר חכמה ממבקרי של בגין, התכוונתי גם אליך.

יוסי שריד (המערך):

ברור, לכן אני שואל האם יש לך מספר הטלפון של ההיסטוריה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אינני צריך מספר טלפון של ההיסטוריה. יש לי קצת חוש בריא להעריך את הדברים, גם בקרבת הזמן.

יוסי שריד (המערך):

אהוד אולמרט (הליכוד):

נכון, מכל מקום, אם אני צריך להשוות בין היכולת שלי לנתח אותה ובין היכולת שלך לנתח אותה, אני מעריך את שלי.

אדוני היושב ראש, בין הישגי הממשלה יש למנות את הסכם השלום, אשר הממשלה בראשותו של בגין עשתה. הריסת הכור האטומי, חזוק ביטחונה של ישראל כפי שלא היה מעולם — גדולי המבקרים הבין לאומיים של הממשלה הזאת, אנשים מבחון, פושנים הידועים באי אהדתם למדינת ישראל ולממשלת ישראל כפי שהיא מונהגת על ידי הליכוד, כל אלה מודים היום בהישגים אלה. מעבר לכל ויכוח פוליטי שיכול להיות עם הממשלה שהייתה, דבר אחד הוא מעבר לכל ספק: מנחם בגין עזב את הפעילות הפוליטית כשמדינת ישראל נמצאת מבחינה ביטחונית במצב הטוב ביותר שהיה בה אי פעם.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם מבחינה כלכלית.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אין ספק שהממשלה הזאת ידעה להוכיח גם אומץ לב בוותיקר. לא תמיד היא ידעה להודות בכך שהיא מוותרת: היא ידעה לוותר כשהיא נתון והכרחי, היא ידעה להיות אמיצה בעמידתה נגד עולם, שדרש ממנה לעשות ויתורים, שלא היו מצדדים, להיאבק ולנקוט צעדים שיכולים להיראות היום של פופולריים, אבל חשיבותם היא מעבר לכל ספק בתחום הביטחון, לרבות במצע לכנון. אומה זו, שמתייסרת בקשייה, בבעיותיה ובקורבנותיה, תדע להעריך באופן הנכון, מעומק הלב, את הממשלה הזאת, ובראש ובראשונה את מי שעמד בראשה, ואשר כפי שהוא עצמו היה נהג לומר, היתה לו עוד טיפ-טיפה של אחריות מעבר לאחריות הקולקטיבית של כולם — לראש הממשלה מנחם בגין.

אדוני היושב ראש, הדיון הזה על הקמת ממשלה מתנהל גם בצלו של משבר כלכלי כבד, וצריך לומר מייד בראשית

גד יעקבי (המערך):
הגיע הזמן שהוא לא ישב כאן.

עדיאל אמורי (המערך):

אתם האשמתם קבל עם, עם סוללה של חמישה שרים כסטטיסטים, את אמצעי התקשורת באוכרן האמון. מערכת הבקאות הזאת צריכה לגייס השנה בשבילנו, בשביל מערכת הביטחון שלנו, בשביל חומרי הגלם שלנו ובשביל הדלק שלנו עוד שני מיליארדי דולר. איך היא תגייס את הסכום הזה במצב הזה ומי מכס יהיה אחראי? מה זה, משחק ילדים? איזה סופר-תוכנים אתם. כבר החלטתם לעשות משהו, אז ביום שישי מדליפים שמועה, כשאין חשבון, אין החלטה, אין שיעור ריבית, אין תקופה ואין מועד בסיס. האם כך נהגו אשכול, ספיר ורכינוביץ המנוחים? הרי בדברים האלה הם התהלכו על קצות הכהונות, חישבו כל תזוזה, הלכו עם הסרגל ועם הקו, אתם עומדים על הדם ומשחקים בדמים, שאחר כך הם עלולים לגרום לדבר גרוע מזה.

מדובר בעם שלם ובחסכוניותו של עם שלם. מי שיאמר לכם קפיטליסטים — איזה קפיטליסטים? למה הלכו לאחר שהיכו את איגרות החוב והיכו את הבורסה? אנשים נסו מהבורסה למניות, לאחר שכבר ניגפו, ולמדו לקח. כשברחו מהפת"ם הם באו אל איגרות החוב. חסכוניות של שנים לבד-מצוה, לחתונה, לרכישת בית, לחשלום מסים ולחוב של אדם לחברו. עכשיו אתם אומרים לכל אלה, שבשכונת האחרון התאפקו והתנהגו באחריות ולא נהרו אל הדולר: אתכם אנחנו נעניש, בכס נפגע ב-15% — 20%, מי שברח אל הדולר, אל הפחים, מחדש ולא האמין לממשלה, הוא את נפשו הציל.

אתם יודעים מה יהיה? הרי בכל רגע אתם יורים בכיוון אחר, אתם מבוהלים. כך אתם מכוננים ממשלה? עם ישראל ראוי לממשלה טובה מזאת שאתם מכוננים.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אמורי. רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר הכנסת אהוד אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי כנסת נכבדים, הדיון היום מתקיים בראש ובראשונה כסימן פרישתו של ראש הממשלה ממרכז החיים הפוליטיים. עוד מעט ניתן יהיה לומר באופן פורמלי: ראש הממשלה לשעבר מר מנחם בגין, מאז הכנסת הראשונה ועד היום, נדמה לי, שזאת הישיבה הראשונה במעמד כזה של הכנסת, שבו קמה ממשלה, שבו מתקיים דיון כללי על הקמת ממשלה ובו ממשלה מבקשת אמון מהכנסת, ומנחם בגין, חבר הכנסת מיומה הראשון, איננו אחד הנואמים המרכזיים, נושאי הדגל של הוויכוח, המובילים והמנהיגים.

אין ספק, שמעבר לכל היריבויות, הוויכוחים והקנטורים, שהם מסימני ההיכר של האווירה בבית הזה, זהו ציון דרך בעל משמעות היסטורית בחיים הפוליטיים של מדינת ישראל, בחיה הלאומיים והפרלמנטריים.

הדיון והוויכוח של היום אינם מספקים לנו את מרחב הזמן שמאפשר בחינה וסיכום כולל של דרכו של מנחם בגין ושל הישגי ממשלתו, ווראי שאני לא אנסה לעשות סיכום כולל כזה כאן היום, אדוני היושב ראש.

יוסי שריד (המערך):

אבל כמה נקודות.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אבל, אדוני היושב ראש, כאשר יום אחד ייעשה חשבון

הדברים בהגיונות וביושברלב, שיש משבר כלכלי כבד, ומטבע הדברים, כאשר יש משבר כלכלי כבד, הגורם שמנהל את העניינים, דהיינו הממשלה, הוא הגורם הנושא באחריות העליונה והוא הגורם שעליו מוטלת האחריות העליונה למצוא את התשובות והפתרונות. אני חושב, שגדולתה של הממשלה הזאת היא בכך, שהיא איננה מנסה להתחמק מאחריותה והיא מנסה להתמודד באומץ עם המצב שנוצר. ואיש אינו מנסה לטשטש כאן ולהעמיד פנים וליצור אווירה שכאילו הכול בסדר. יש משבר, המבחן הראשון של הממשלה הזאת כראשותו של יצחק שמיר, בימים האלה ממש, היום, מחר, מחרתיים, יהיה בכוחה לתת פתרון כזה שיש עמו סיכוי להוציא את המדינה הזאת מהמשבר.

וצריך לומר מיד, אדוני היושב־ראש, שלא יכול להיות פתרון שאיננו מכאיב, לא יכול להיות פתרון כזה. אם ננסה להעמיד דפוס של פתרון שצריך לא להכאיב, הוא לא יהיה פתרון. נוכל לשחק עם זה חודש, חודשיים, שלושה חודשים, אבל בסופו של דבר העניין הזה לא יחזיק מעמד. יכול להיות שאיחרנו, יכול להיות שהיינו צריכים להציע את זה קודם.

שלמה הלל (המערך):
אתה נגד "הכלכלה הנכונה"?

אהוד אולמרט (הליכוד):
אני עוד אומר מלה על מה שאתם אומרים, ותמתין בסבלנות. אנחנו חייבים להציע פתרון, וכל פתרון שנוציא, אם יענה על הכעיה בצורה סבירה, הוא יהיה חייב להכאיב לחלקים ניכרים באוכלוסייה הישראלית. אני חושב שהדפוס שהממשלה חייבת לאמץ — ואני רוצה לחוות את דעתי לגבי המהלכים הספציפיים שנוקטים, הנושא עדיין מדי, רגיש מדי ואחראי מדי — אבל הגורם המרכזי שצריך להנחות את הממשלה הוא לא־דיוקא שמירה על מוסד כזה או מוסד כזה, או על מניית כאלה או כאלה, אלא שמירה על אותו סקטור באוכלוסייה שהוא לא יותר מדי גדול אבל חשוב, שהחזיק כספים לא גדולים, הסכונות של חיים, ושם המשבר הזה לא יפתר בדרך הנכונה, בשביל אותו סקטור זה יהיה חורבן.

אבל, אדוני היושב־ראש, צריך לומר, שכאשר אתה שומע את דברי האפוקליפסה האלה של דוברי המערך על חורבן כללי, אתה חש שיש בהם איזו סתירה שיש בה צביעות. האם באמת כל התברה הישראלית, האם באמת כל חוסכי המניות בבנקים, כולם אנשים קשיינים, זה רק כסף שצברו אנשים משעה לשעה ומיום ליום בזיעת אפיהם? האם אין שומן בחברה הישראלית?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
במניות הבנקים זה נכון. בשפת הרוחב זה נקרא שמירת חפצים. אתם מספרים סיפורי מעשיות.

אהוד אולמרט (הליכוד):
איני מוכן לקבל, אדוני היושב־ראש, שכל המשקיעים וכל המשחקים בכורסה, אין אצלם שומן. וכאשר אנחנו מדברים וקוראים על כך שצריך להדק חגורה, זה צריך להתחיל באיזו מקום, ואם יש ביקורת כלפי הצד הזה של הבית, הרי זה על חוסר האומץ שלכם. כאופוזיציה, שמעתי את הדובר הראשי שלכם היום, הרי דבריו היו מעשה מופת של צביעות והולכת שולל.

מיכאל בריזה (המערך):
הכול באשמת המערך.

אהוד אולמרט (הליכוד):
לא אמרתי זאת. אבל כאופוזיציה לא היה לאיש מכם האומץ לבוא לכאן ולהגיד: רגע אחד, נכון, צריך לנהל מדיניות. אבל מה המדיניות שאתם מציעים? האם המדיניות הזאת היא א' ב' ג' ד' יש לכם תוכנית? מה היא צריכה לעשות? אילו צעדים? מה פירוש הצעדים האלה? אלא מה, אתם יודעים שהצעדים שצריכים לנקוט הם צעדים לא פופולריים. ואתם כאופוזיציה נוח לכם שלא לומר מה הם הצעדים הללו, משום שאתם רוצים "לשחק אותה על בטוח".

יחזקאל זכאי (המערך):
למי להגיד את זה, ליורם אירדור? אנחנו מדברים אתכם כבר שנתיים.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, במשך השנתיים האלה, במשך השבועיים האלה ובמשך היוםיים האלה לא שמעתי דבר חוץ מגיבוב של משפטים, חוץ מן הפזזה הזאת של שמעון פרס. שמופיע כאן על הבמה הזאת עם שינוע, שילוב, תחכום וערבול. לא שמעתי שום תוכנית כלכלית אלטרנטיבית של המערך, שבאה לתת תשובה על הבעיות הספציפיות. שמעתי על צעדים מסוימים, שמעתי על תוכניות גרנדיוזיות, אבל לא שמעתי דבר קונקרטי אחד שאתם מציעים אותו לציבור היום כדי להתמודד עם הבעיות הללו.

מיכאל בריזה (המערך):
אני מציע דבר קונקרטי מאוד — שתתפטרו.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, זה איננו מקרי, משום שמה שמכתיב את השיקולים של הצד הזה של הבית, לצערי, הוא מה שגרם לכך שבסופו של דבר לא הוקמה ממשלת ליכוד. היה שיקול מכריע אחד, לא השאלה האם אפשר להגיע להסכמה. להסכמה אפשר היה להגיע, אדוני היושב־ראש, אבל מי שהיום מנהל את העניינים בצד הזה, השיקול המכריע אצלו הוא כדלקמן: ככל שיהיה יותר רע, כן יהיה יותר טוב לי. ככל שיהיה יותר רע במדינה, כן טוב יותר לאינטרסים המפלגתיים שלי. לכן, אם יש סיכוי שבמאמץ לאומי משותף אפשר אולי להוציא את המדינה הזאת ממשברים, זה לא כדאי. משום שאני לא ארוויח מזה. צריך שהמצב יהיה גרוע יותר. אמרתם את זה. צריך שיהיה עוד יותר גרוע. ככל שיהיה יותר גרוע, יהיה יותר טוב למפלגת העבודה. זה השיקול שלכם. זה הדבר שהכריע גם לגבי הקמתה של ממשלת ליכוד לאומי. אין שום שיקול אחר.

יחזקאל זכאי (המערך):
והחברים שלך היו בסדר?

אהוד אולמרט (הליכוד):
מאה אחוז. הצענו לכם בצורה כנה ועניינית ביותר להקים ממשלת ליכוד לאומי.

יחזקאל זכאי (המערך):
איך אתה יודע? הלא אתה לא היית פה.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אתה היית, אתה יודע. נביא ממשלת הליכוד הלאומי.

אדוני היושב־ראש, אני רוצה בסיום הדברים לומר משהו למי שמועד להיות ראש הממשלה בישראל. יצחק שמיר בא לתפקידו זה, או לרגע שלפני קבלת התפקיד, עם ביוגרפיה מסוימת, אדוני היושב־ראש, ואי־אפשר ברגע זה, לפני קבלת האחריות העליונה הזאת, שלא לסקור ביעף את הביוגרפיה

מיכאל בריזהר (המערך):
אדראב, תמוך בהצעה שלנו.

קראות:

למה, למה זה לא רציני?

שר החוץ י' שמיר:

כי לפני שהרכבנו, שהצלחנו להרכיב ממשלה, לא דרשנו בחירות. כאשר הלכתם לנשיא לא המלצתם על בחירות. המלצתם שיוטל התפקיד להרכיב ממשלה עליכם, ממשלה מצומצמת, כפי שאתם קוראים לה.

שלמה הלל (המערך):
קיוונו.

שר החוץ י' שמיר:

ועל כן אין זה רציני. לאחר שאנחנו הרכבנו ממשלה, לבוא ולומר לכנסת עכשיו שלך לבחירות, אין זה רציני, סילחו לי, זה איננו רציני. הליכוד לא פחד מעולם מבחירות.

מיכאל בריזהר (המערך):
אדראב, קבל את ההצעה שלנו.

שר החוץ י' שמיר:

מרכיבים ממשלה לא כדי ללכת לבחירות, אלא כדי לנהל את המדינה.

הותקפתי על שהצגתי את הממשלה כממשלת המשך. וכי מה רציתם? שלא אבוא ואומר שאמשיך בדרך של מנחם בגין? וכי רציתם שאבוא ואומר שאני מתחרט, שאנחנו מתחרטים על כל מה שעשינו במשך השנים, ושאנחנו מבקשים סליחה ומחילה מכם? ודאי שאנחנו מקימים ורוצים להקים ממשלת המשך, המשך בדרך, המשך במדיניות, המשך בחברה, המשך בעלייה, המשך בהתיישבות.

אהרן נחמיאס (המערך):
צריך הרבה תעצומות נפש כדי להודות כשגיאות.

שר החוץ י' שמיר:

לא היה חרש בדבריהם. אני רוצה לומר לכם, לומר לכם סוד — לא היה כל חרש בדברי הביקורת שלכם. לא היה שום דבר חרש. שמענו זאת לפני שנה, לפני שנתיים, לפני חמש שנים, לפני עשר שנים. זו ממשלת המשך, זו ביקורת המשך, אופוזיציה של המשך.

יחזקאל זכאי (המערך):
מה שאמרנו יצא נכון.

שר החוץ י' שמיר:

ההמשך הוא בדרך, בדרך הרעיונית, בהשקפות. לא אמרתי ולא אומר שלא נעשה שום שינויים. זאת לא אמרנו.

רענן נעים (המערך):
הליכוד בדרך הנכונה.

שר החוץ י' שמיר:

בניהול מדינה יש גם צורך לחולל שינויים.

התיישבות, הרבה דובר על התיישבות. חבר הכנסת פרס דלה פנינים מדבריו יהודי כשם ארגוניך, שהוא מראשי הבונים של עיר בארץ ישראל, עמנואל. אני הייתי ואומר לחבר הכנסת פרס, שאילו ראינו לפני 70 שנה, לפני 80 שנה, יהודים שבנו את ירושלים, שבנו את תל-אביב, שבנו את פתח-תקוה, שבנו את חיפה, מה הם היו אומרים על צביונה של המדינה, של הערים שהם בונים, על צביון המדינה בעתיד? וזכותם בכך שהם בנו את הערים האלה. היה מלך בארץ ישראל, ושמו היה עמרי.

האישית הזאת בתור איזה קנה-מידה להערכת האיש, האתגר העומד בפניו ויכולתו לעמוד בו.

יצחק שמיר שהגיע לארץ ב-1935, בילה כמעט מיומו הראשון את ימיו וילדותו במאבק אמיץ לב כאחד מראשי המחתרות בארץ למען הקמתה של מדינת ישראל. היה אחד מראשי הלח"י, היה חבר באצ"ל, היה עצור בבתי-סוהר, ברח פעמיים, הוגלה לחוץ-לארץ, ברח מחוץ-לארץ. במשך שנים רבות, בעת היותו אזור מדינת ישראל, היה במוקד של עשייה ביטחונית-ממלכתית חשובה, שהיה כרוך בה אומץ לב. ובמשך שנים הוא משרת בכנסת. זוהי ביוגרפיה שכל אזור במדינת ישראל רשאי להתברך בה. ואני חייב לומר לחברי המערך, באיזה שהוא מקום, מעבר לכל הקנטור הפוליטי, שהוא לגיטימי, מעבר לכל הביקורת, מעבר לכל הצעקנות, מעבר לכל הביזוי, ציפיתי, ובמיוחד משמעון פרס, ובמיוחד לאחר שיצחק שמיר פנה, שענה שקיבל על עצמו את התפקיד להרכיב ממשלה, למפלגת העבודה בצורה מכובדת, הציע לה בצורה עניינית להקים ממשלה ליכוד לאומי, ציפיתי ממישהו באופוזיציה, לפחות מהמנהיג, שקום ויגיד — יש ויכוח אישי, יש אי-אמון פוליטי, אבל מטל חפקיד על יצחק שמיר, ויש לו ביוגרפיה מסוימת בשירות עם ישראל, שעשה דברים, שאילו זה היה מישוהו משלכם לא הייתם מפסיקים לספר מהבוקר עד הערב.

מיכאל בריזהר (המערך):
ספר, ספר.

אהרן אולמרט (הליכוד):

ומעבר לכל הקנטורים האלה, צריך היית לבוא ולומר, אדוני, אנחנו מאחלים לך, מכריזים אותך, משבחים אותך. אבל כאשר השיקול הוא אישי, כאשר השיקול הוא כיתתי, כאשר האינטרס הלאומי אינו השיקול המכריע, גם החלק הזה של מערכת היחסים הציבורית והלאומית איננו קיים.

אדוני היושב-ראש, אמרתי קודם שראש הממשלה הקודם מנחם בגין נהג לומר, שהאחריות המוטלת על ראש הממשלה היא מטבע הדברים, מטבע אופיו של התפקיד הזה, קצת טיפ-טיפה, גדולה יותר מן האחריות המוטלת על כל חבר ממשלה, אין כל ספק, שאילו היו הדברים נכונים בכל מצב, הרי במצב שבו נחונת היום מדינת ישראל ובנקודת הפתיחה שבה מתחילה היום ממשלת ישראל, אין לי ספק שהדבר הזה נכון שבעתים, משום שבסופו של דבר —

היור"ר מ' סבירור:
אני מבקש לסיים.

אהרן אולמרט (הליכוד):

— ממשלת ישראל הזאת תצליח בתפקידה, אדוני, אם הממשלה כממשלה וראש הממשלה כראש הממשלה הזאת יוכלו ליצור בציבור, במצב הנוכחי, באווירת המשבר, התחלה של אמונה מחודשת ואווירה שיחד אפשר יהיה להתגבר.

אני מאחל לך, אדוני, לאחר שתושבע לתפקידך, שאכן תעמוד בפני האתגר הזה ותצליח.

היור"ר מ' סבירור:

תם הדיון. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק שמיר, המיועד לראשות הממשלה, להשמיע דברי תשובה.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כתום הדיון הזה אני רוצה להעיר רק כמה הערות קצרות. שמענו היום כמה זמירות חדשות, דרישה חדשה מטעם האופוזיציה: הבו לנו בחירות. בחירות מוקדמות. אני חייב לומר שזה איננו רציני.

שלמה הלל (המערך):

שמו אריק. אריק מלך ישראל. כולם צועקים כך.

שר החוץ י' שמיר:

זה יותר מדי רציני. אינני רוצה להשוות את מר ארנון למלך עמרי: הוא לא היה צדיק גדול, המלך עמרי ואף-על-פי-כן אומרים עליו חז"ל: מפני מה זכה עמרי למלכות? — משום שהוסיף כרך אחד בארץ-ישראל, ושם הכרך שומרון. היהודי מר ארנון, שהוצאת כל כך הרבה פנינים מדבריו, בונה עיר ואם בישראל ושמה עמנואל, וירבו כמותו בישראל ותרכינה ערים כאלה בישראל ויבורך בכל מעשי דיו.

אמרו לנו והאשימו שאנחנו מבזכרים מאות מיליוני דולרים ביהודה ובשומרון. כפי שאמרתם לנו וכפי שאנחנו יודעים, גם אתם בעד התיישבות מעבר לקווי 1967, בנוש-עציון, כבקעת-הירדן, בסביבות ירושלים. שם התיישבות אינה עולה כסף? שם הדברים נעשים חנים? על כך, האמרו שאחם לא נגד התיישבות מפני שהיא עולה כסף, אתם נגד התיישבות בשומרון, ביהודה ובשומרון, מפני שאחם רוצים להחזיר את השטחים האלה לשלטון לא יהודי, ואל תדברו על מאות מיליוני דולרים.

עוזי ברעם (המערך):

יש לך אלה?

קריאה:

במטוסים זה מגיע.

שר החוץ י' שמיר:

חברי הכנסת, אין נפשי לוויכוחים ולפולמוס. התחלתי את דברי בנושא זה בתביעה לאחדות, לאחדות לאומית. אני רוצה גם לסיים כזה. חבר הכנסת פרס אמר בדבריו דברים קשים: דרככם לא דרכנו, תוכניותיכם לא תוכניותינו. קשה היה לשמוע את הדברים האלו. ואף-על-פי-כן אנחנו איננו נרתעים. אני ממשיך לדגול באחדות לאומית, ואני אומר שממשלת אחדות לאומית היא אפשרית.

אריה נחמקין (המערך):

לא רצית.

שר החוץ י' שמיר:

אני קורא לכם שלא להגביה מחיצות אלא להנמיך אותן.

מנחם הכהן (המערך):

אתה מפחד מהחברים שלך.

ה. הצהרת אמונים של חברי הממשלה

דוד לוי:

אני, דוד בן משה וסימי לוי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סביר:

אני מתכבד להזמין את שר העבודה והרווחה והשר לקליטת העלייה, חבר הכנסת אהרן און.

אהרן און:

אני, אהרן בן שלמה ועליה און, מתחייב כחבר הממשלה

היו"ר מ' סביר:

אני מתכבד להזמין אותך, אדוני ראש הממשלה, להצהיר הצהרת אמונים.

יצחק שמיר:

אני, יצחק בן שלמה ופנינה שמיר, מתחייב כראש הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סביר:

אדוני סגן ראש הממשלה, חבר הכנסת דוד לוי.

יעקב גיל (המערך):
כתנ"ך יש ביטויים נוספים.

מנחם הכהן (המערך):
כתנ"ך יש ביטויים יותר טובים.

היו"ר מ' סבידור:
שר הביטחון, אנא.

משה ארנס:
אני, משה בן טוביה ורוז ארנס, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יוסף בורג, שר הפנים והשר לענייני דתות.

אני מציע לחברי הכנסת לעלעל בפרוטוקולים של הצגת ממשלות עד 1977, אם היה מראה כזה בזמן השבעת חברי ממשלה; אני מציע לכם.

יוסף בורג:
כתוב בתלמוד, שהקדוש ברוך הוא אמר לרבי עקיבא: שתוק, כך עלה במחשבותי, או כך עלה לפני. אני מוכן להמציא את הציטטה.

היו"ר מ' סבידור:
אני מבקש שקט. אני מבקש שקט. כבוד השר, בבקשה.

יוסף בורג:
אני, שלמה יוסף בן אברהם וצביה מרים בורג, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

יו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת מרדכי בן-פורת, שר.

מרדכי בן-פורת:
אני, מרדכי בן נסים ורגינה בן-פורת, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת פסח גרופר, שר החקלאות.

פסח גרופר:
אני, פסח בן אליהו ומלכה גרופר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חברת הכנסת שרה דורון, שרה.

שרה דורון:
אני שרה דורון מתחייבת כחברת הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחברה בממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותמת על ההצהרה)

לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
שר האוצר, חבר הכנסת יורם ארידור.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, אי-אפשר לתת לאדם, שמעל באמון הציבור ובאמון הכנסת, להישבע אמונים, כשהוא הולך לרמות את הציבור. אסור לתת לו להישבע אמונים. הוא מתכוון לרמות את העם — — —

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת צירלי ביטון, אני קורא אותך לסדר. אני קורא אותך לסדר. אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. שתוק, אני אומר לך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' סבידור:
שתוק, אמרתי לך. אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית. הוציאו אותו מן האולם.

(שניים מסדרני הכנסת מוציאים את חבר הכנסת צירלי ביטון מן האולם.)

היו"ר מ' סבידור:
אדוני שר האוצר, בבקשה.

יורם ארידור:
אני, יורם בן דוד ורבקה ארידור, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):

— — —

היו"ר מ' סבידור:
חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, אל תלמדי אותי נימוסים. מישוה בא בהפגנות ומכריז שהוא נותן אמון.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
בשום פנים ואופן אי-אפשר לדבר כך.

אורה נמיר (המערך):
זו בושה.

היו"ר מ' סבידור:
תתלוננו עלי.

שר הביטחון מר משה ארנס.

שושנה ארבל-אלמזלינו (המערך):
אינך צריך להטיף מוסר לחברי הכנסת.

אהוד אולמרט (הליכוד):
את מטיפה מוסר. למה לא קראת לצירלי ביטון?

היו"ר מ' סבידור:
חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזלינו, אני אוכזר לך שזה ביטוי פרלמנטרי טהור. תבואי אלי ואני אגיד לך. גם ציטוט מהתנ"ך. כן.

אנא, שר הביטחון.

הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת מרדכי צפורי, שר התקשורת.

מרדכי צפורי:

אני, מרדכי בן יעקב ויהודית צפורי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת חיים קורפו, שר התחבורה.

חיים קורפו:

אני, חיים בן משה ורחל קורפו, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת אליעזר שוסטק, שר הבריאות.

אליעזר שוסטק:

אני, אליעזר בן נפתלי ורבקה שוסטק, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת אריאל שרון, שר.

אריאל שרון:

אני, אריאל בן דבורה ושמואל שרון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת אברהם שריר, שר התיירות.

אברהם שריר:

אני, אברהם בן משה ומחילה שריר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

מ' סבידור:

חבר הכנסת זבולון המר, שר החינוך והתרבות.

זבולון המר:

אני, זבולון המר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת יצחק מודעי, שר האנרגיה והתשתית.

יצחק מודעי:

אני, יצחק בן ברכה ומיכאל מודעי, זיכרוננו לברכה, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת יעקב מרדור, שר הכלכלה והתיאום הבין-משרדי.

יעקב מרדור:

אני, יעקב בן חנוך ומרים מרדור, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת יובל נאמן, שר המדע והפיתוח.

יובל נאמן:

אני, יובל בן צפורה וגדליה נאמן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת משה נסים, שר המשפטים.

משה נסים:

אני, משה בן רבי יצחק וויקטוריה נסים, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת גדעון פת, שר התעשייה והמסחר.

גדעון פת:

אני, גדעון בן ישראל ושושנה פת, מתחייב כחבר

ו. הודעה אישית

היו"ר מ' סבידור:

הודעה אישית לשר הפנים.

שר הפנים י' כורג:

אדוני היושב ראש, אני קורא הודעה אישית מהטקסט שמסרתי לפי התקנון ליושב ראש הכנסת:

התקפתי ואני מתקיף את כל אלה — הארבעה פלוס אחד, פלוס אחד פלוס הארבעה — אשר גרמו לדחייה בהקמת הממשלה, כי גרמו נזק למשק ולמעמד המדינה. והתורידם בבנקים ויכיהו. גרסתי שיש לאשר מייד את ההסכם הקואליציוני כולו ככתבו וכרוחו ולא לאכזר זמן. ואם חבר

חברי הבית, הישיבה הבאה של הכנסת היא, למעשה, ישיבת הפתיחה של כנס התורף כיום ב' הבא, י' בחשוון התשמ"ד, 17 באוקטובר, בשעה 16:00. הישיבה תיוחד לדיון בנושאי כלכלה ומשק. ישיבה זו נעולה.

הכנסת פרוש אומר שהוא לא דרש שום דבר חדש, הרי הוא מודה בעדקת טענת המפר"ל, רק שלא נהג לפי זה. לא תחידות היתה במפר"ל, אלא אחריות ממלכתית ממדרגה ראשונה.

הי"ר מ' סבידור:
תודה לשר הפנים.

הישיבה ננעלה בשעה 19:11.

נספחות

א. סדר-היום לשיבה רל"ג

כינון הממשלה

ב. קווי היסוד של מדיניות הממשלה

- א. הכרת אחדות הגורל ושותפות המאבק לקיומו של העם היהודי בארץ ישראל ובתפוצות הגולה.
- ב. זכותו של העם היהודי לארץ ישראל היא זכות נצחית שאינה ניתנת לערעור, והיא משולכת בזכות לביטחון ולשלום.
- ג. הממשלה תוסיף להעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה ולא תחסוך כל מאמץ כדי לקדם את השלום. חוזה השלום בין ישראל לבין מצרים הוא מפנה היסטורי במעמדה של ישראל במזרח התיכון.
- ד. הממשלה תוסיף לנקוט את כל האמצעים כדי למנוע מלחמה.
- ה. הממשלה תשקוד על קיום הסכמי קמפ-דייוויד.
- ו. הממשלה תפעל לחידוש המשאומתן על ביצוע הסכום האוטונומיה המלאה לתושבים הערבים של יהודה, שומרון ותבל-עזה.
- ז. האוטונומיה שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד אינה ריבונות ואינה הגדרה עצמית; הסדרי האוטונומיה, שנקבעו בקמפ-דייוויד, הם ערובה שלא תקום, בשום תנאי, מדינה פלשתינית בשטחי ארץ ישראל המערבית.
- ח. עם תום תקופת המעבר, שנקבעה בהסכמי קמפ-דייוויד, תעלה ישראל את תביעתה ותפעל למימוש זכותה לריבונותה על יהודה, שומרון ותבל-עזה.
- ט. ההתנחלות בארץ-ישראל היא זכות וחלק בלתי נפרד של ביטחון האומה. הממשלה תפעל לחיזוק ההתיישבות, להרחבתה ולפיתוחה. הממשלה תוסיף לקיים את הכלל, כי ההתיישבות היהודית לא תביא לנישולו של איש מאדמתו, מכפרו או מעירו.
- י. בארץ-ישראל יוסיף להחקים שוויון זכויות לכל התושבים, ללא הבדל דת, גזע, לאום, מין או עדה.
- יא. הממשלה תבטיח את זכויות הפרט וחירויותיו, את עידוד היוזמה התופשית, שוויון האפשרויות וקידומו של הפרט ורווחתו.
- יב. הממשלה תפעל לריסון האינפלציה ולהבטחת רמת חיים הוגנת לכל תושבי המדינה.
- יג. הממשלה תפעל למען ביטול העוני, להושטת עזרה למשפחות ברוכות ילדים, במיוחד בדיוור ובחינוך.
- יד. הממשלה תמשיך במפעל של שיקום השכונות.
- טו. יעשה מאמץ מתמיד לריבוי השקעות וחידוש הצמיחה הכלכלית.
- טז. הממשלה תוסיף לעשות מאמץ מיוחד להגשמת התוכנית של בנייה להשכרה ועידודה. הממשלה תוסיף לפעול לביטול מצוקת הדיוור.
- יז. הממשלה תילחם באבטלה ותשקוד על הבטחת תעסוקה, חירות היצירה ומוסר העבודה.
- יח. הממשלה תעודד ותמריץ את העלאת הפריון והתפוקה במאמץ משותף לגידולו של התוצר הלאומי ולהגדלת היצוא.
- יט. הממשלה תפעל לשיפור יחסי העבודה ולצמצום הסכסוכים במשק, לרבות חקיקת חוק לבורות ממלכתית-שיפוטית בשירותים החיוניים, שתיקבע כחוק עצמו.
- כ. הממשלה תפעל לעידודה ולהרחבתה של התקלאות וההתיישבות על כל סוגיה וגוניה.
- כא. הממשלה תפעל למניעת הירידה ולהחזרתם למולדת של האזרחים שעזבו; הממשלה תפעל להגברת העלייה ממזרח וממערב גם יחד.
- כב. הממשלה תפעל לעקירת הפשע והאלימות ולהתחדות ההכרה בכבוד החוק.
- כג. יוגבר כושרה של המשטרה למלחמה בפשיעה, בייחוד האלימה, על כל גילוייה.
- כד. הממשלה תעשה מאמץ למען הקמת מערכת חינוך חינוך החל מגיל שלוש.
- כה. הנהגת יום לימודים ארוך, במיוחד בעיירות הפיתוח ושכונות המצוקה.
- כו. החינוך יושתת על ערכיה הנצחיים של תורת ישראל, על ערכי היהדות והציונות, אהבת ישראל ואהבת המולדת.
- כז. הממשלה תבטיח חופש מצפון ודת לכל אזרח ותושב, תספק את צורכי הדת הציבוריים כאמצעי המדינה ותבטיח חינוך דתי לכל הילדים שהוריהם רוצים בכך.
- כח. יישמר הסטטוס-קוו כענייני דת.
- כט. הממשלה, הרשויות המקומיות ורשויות ציבוריות אחרות יגבירו את מאמציהן בתחום איכות החיים והסביבה.
- ל. תבוצע רפורמה בשלטון המקומי, תיבחן חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי למקומי, ייקבעו סדרי מימון וייבחנו מקורות המימון שיבטיחו פעולה תקינה של השלטון המקומי.
- לא. הממשלה תעודד הכשרת נוער שאינו נמצא במעגל החינוך והעבודה לקראת שירותו בצה"ל.

- לכ. הממשלה תעודר הקמת מפעלים עתירי-מדע, במיוחד בראורי פיתוח.
- לג. הממשלה תטפח יחס של כבוד למורשת ישראל ותנחיל את ערכיה. תחזק את הקשרים בין העם בארץ-ישראל ובין התפוצות — ערכות הדדית וקשר הדורות.
- לד. ירושלים היא בירת הנצח של ישראל, עיר שאינה ניתנת לחלוקה. כולה בריבונות ישראל; הובטחה ותובטח גישה חופשית לבני כל הדתות אל המקומות המקודשים להם.